

SINT- VALENTINUSKERK POPPEL

Ontwerpend haalbaarheidsonderzoek n.a.v. de herbestemming van de Sint- Valentinuskerk

in opdracht van:
GEMEENTE RAVELS

projectbegeleiding:
Kerkplus Provincie Antwerpen

ontwerpteam:
STUDIO OPEN KERKEN
Tijdelijke handelsvereniging en onderzoeksgroep: RE-ST, TRANS, Petillon Ceuppens en
endeavour

onderwerp haalbaarheidsstudie:
SINT-VALENTINUSKERK
Dorp 7
2382 Poppel (Ravels)

AANHEF
VISIE

DEEL 1. ANALYSE

DEEL 2. UITGANGSPUNTEN BIJ HET SCENARIO-ONDERZOEK

DEEL 3. 5 SCENARIO'S

TUSSENREFLECTIE

DEEL 4. VOORKEURSSCENARIO

DEEL 5. BUDGETTERING

DEEL 6. ONTWIKKELINGSMODEL

BIBLIOGRAFIE
REFERENTIES

TEAM
COLOFON

AANHEF

Dit rapport omvat de haalbaarheids- en herbestemmingsstudie van de Sint- Valentinuskerk in Poppel (Ravels). Het onderzoek kwam tot stand in opdracht van de gemeente Ravels, in samenwerking met de kerkfabriek en -bestuur van Poppel, en onder begeleiding van de Provincie Antwerpen. De laatgotische parochiekerk dateert uit 1609-1621. Het betreft een driebeukige kerk waarvan de uitbereiding en restauraties naar ontwerp zijn van onder meer architect P.J. Taeymans en J. Bols. Naast de kerk bevindt zich het kerkhof van Poppel en in de nabijgelegen Pastorijstraat de pastorie.

Vandaag wordt de kerk nog wekelijks gebruikt voor verschillende mispraktijken. De wekelijkse eucharistie viering op zondag voormiddag wordt bijgewoond door gemiddeld 70 aanwezigen. De sacrale ruimte kent een maximale capaciteit van ca. 450 stoelen. Deze maximale bezetting wordt zelden gehaald. Naast de reguliere diensten wordt de kerk gebruikt voor andere erediensten zoals doopsels, vormsels, huwelijken, uitvaarten, avondwakes en eerste communies. Andere huidige gebruiken in de kerk zijn het jaarlijkse kerst- en paasconcert en koorrepetities. De kerk zal in de toekomst niet meer gebruikt worden voor het organiseren van de eredienst, daar deze in de Pastorie georganiseerd zullen worden.

Vanuit de gemeente Ravels wordt de vraag gesteld om te onderzoeken of de Sint- Valentinuskerk het programma en diensten die zich momenteel in de gemeentenzaal bevinden, kan huisvesten om zo de kerk opnieuw te ontsluiten voor een breder publiek. De huidige gemeentenzaal voldoet niet meer aan de hedendaagse eisen en de gemeenschap is de gemeentenzaal ontgroeit. De Sint- Valentinuskerk zal in de toekomst geen verdere parochiale diensten uitoefenen. Binnen het haalbaarheidsonderzoek wordt gezocht naar de verhuis van gemeentenzaal naar de kerk binnen het omliggende dorpsweefsel en buurtgebonden functies.

DEEL 1. ANALYSE

IDENTIFICATIE

Sint- Valentinuskerk

01 Zicht op de kerk met naastgelegen kerkhof. Foto niet gedateerd. bron: penicolaasvanpoppel.be

ADRES

Dorp 7
2382 Poppel (Ravels)

EIGENAAR

Gemeente Ravels

KADASTER KERK

RAVELS, 3E AFDELING, POPPEL, SECTIE D,
NR. 602A

KADASTER KERKHOF

RAVELS, 3E AFDELING, POPPEL, SECTIE D,
NR. 601D, 603C, 598D, 598E

OPPERVLAKTE

gebouw 530m²
totale zone 10 299m²

BOUWPERIODE

1609-1621

ARCHITECT

P.J. Taeymans, J. Bols, H. Geirnaert

BESCHERMING

Vastgesteld bouwkundig erfgoed
Parochiekerk Sint-Valentinus met omringend
kerkhof sinds 05.10.2022
ID 75638

OPDRACHT

Haalbaarheidsstudie tot herbestemming

SITUERING

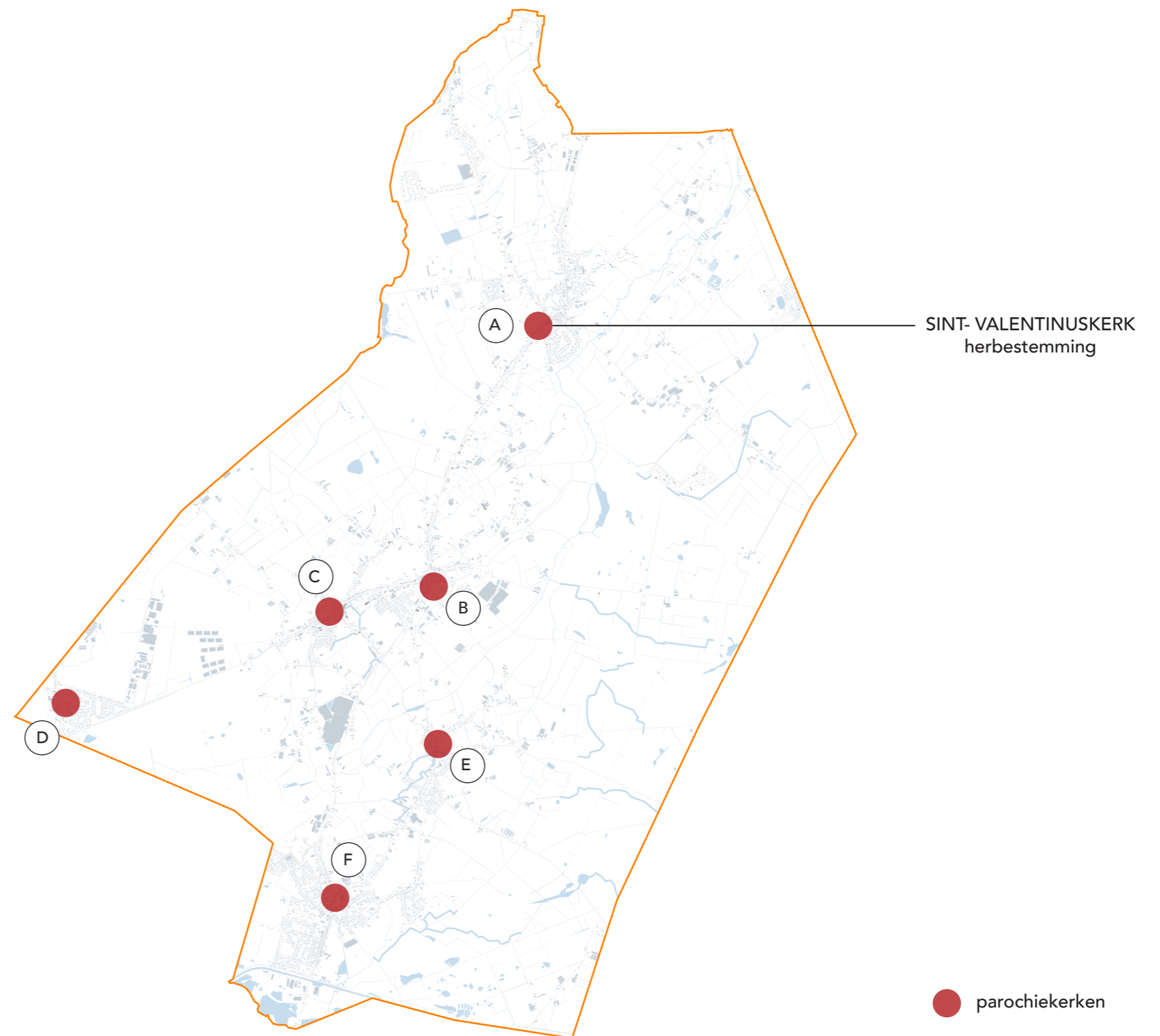
kerkenpatrimonium gemeente Ravels

Het kerkpatrimonium van de gemeente Ravels spreidt zich uit over de drie deelgemeenten die behoren tot Ravels: Ravels (inclusief Ravels-Eel), Weelde (inclusief Weelde-Statie) en Poppel. In totaal telt de gemeente Ravels zes parochiekerken die op één na, de kerk Onze Lieve Vrouw van de Rozenkrans, allen in eigendom zijn van de gemeente.

In 2017 werd door het Centraal Kerkbestuur het Kerkenbeleidsplan opgemaakt. Deze nota beschrijft de visie rond de (toekomstige) bestemming van de verschillende parochiekerken in Ravels(-Eel), Weelde(-Station) en Poppel. Voor de Sint-Valentinuskerk te Poppel beschrijft het kerkenbeleidsplan de mogelijkheid tot volledige herbestemming van de kerk. Tegelijkertijd worden de nodige restauratieve en renovatiewerken aangehaald.

De nabijgelegen pastorij die momenteel nog dienst doet als woning voor de pastoor van de Sint-Valentinuskerk en de Sint-Servatiuskerk, kan in het kader van behoud en het onderhoud van het gebouw en omliggende park in de toekomst de parochiale diensten overnemen.

- A Sint-Valentinus, Poppel
- B Sint-Jan de Doper, Weelde
- C Sint-Michielskerk, Weelde
- D OLV. Van de Rozenkrans, Weelde-Statie
- E Sint-Adrianuskerk, Ravels - Eel
- F Sint-Servatiuskerk, Ravels

SITUERING

gemeente Poppel

SITUERING

dorpskern Poppel

HISTORIEK

historische ontwikkeling

- site Sint- Valentinuskerk Poppel
- site Pastorie

De historische context en evolutie van de kerk en omgeving wordt weergegeven via volgende foto's en kaarten. De documenten werden geraadpleegd op de website www.geopunt.be en www.cartesius.be op 20 oktober 2022.

01 FERRARIS KAART – 1777

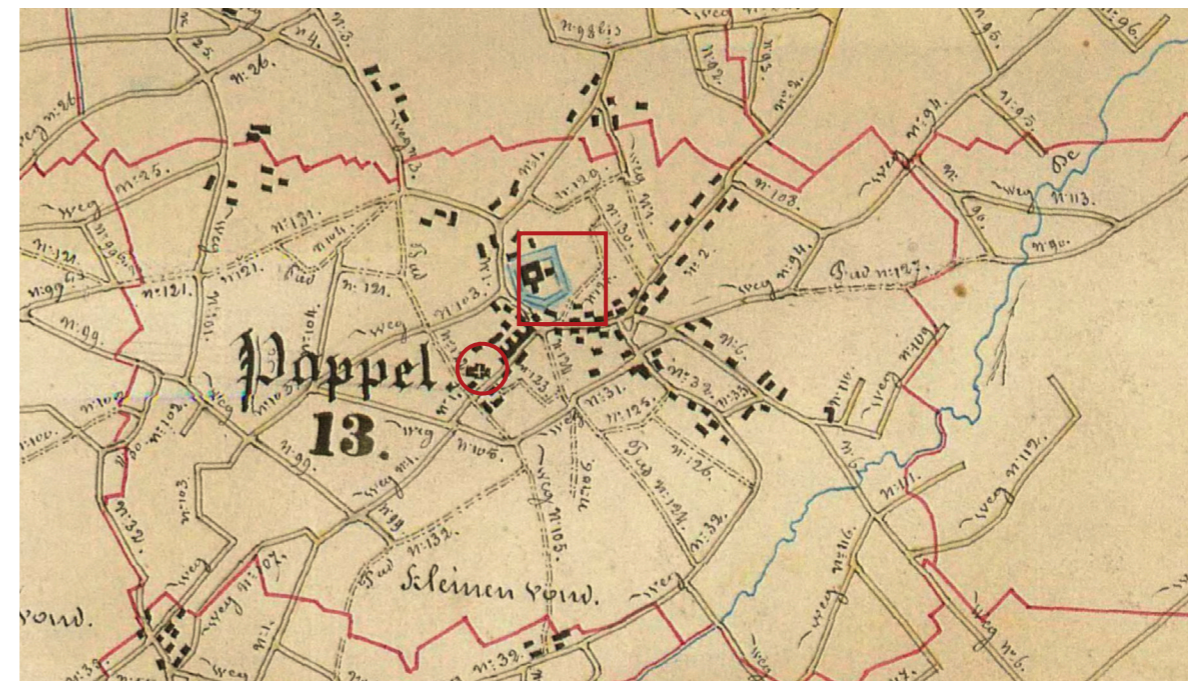
De Sint- Valentinuskerk werd gebouwd tussen 1609-1621. Het perceel omvat de laatgotische kruisbasiliek ontworpen door architect P. J. Taeymans. De kerk wordt omgeven door een groene zone.

02 ATLAS DER BUURTWEGEN - 1841

geen ontwikkeling op de site

01

02

- site Sint- Valentinuskerk Poppel
- site Pastorie

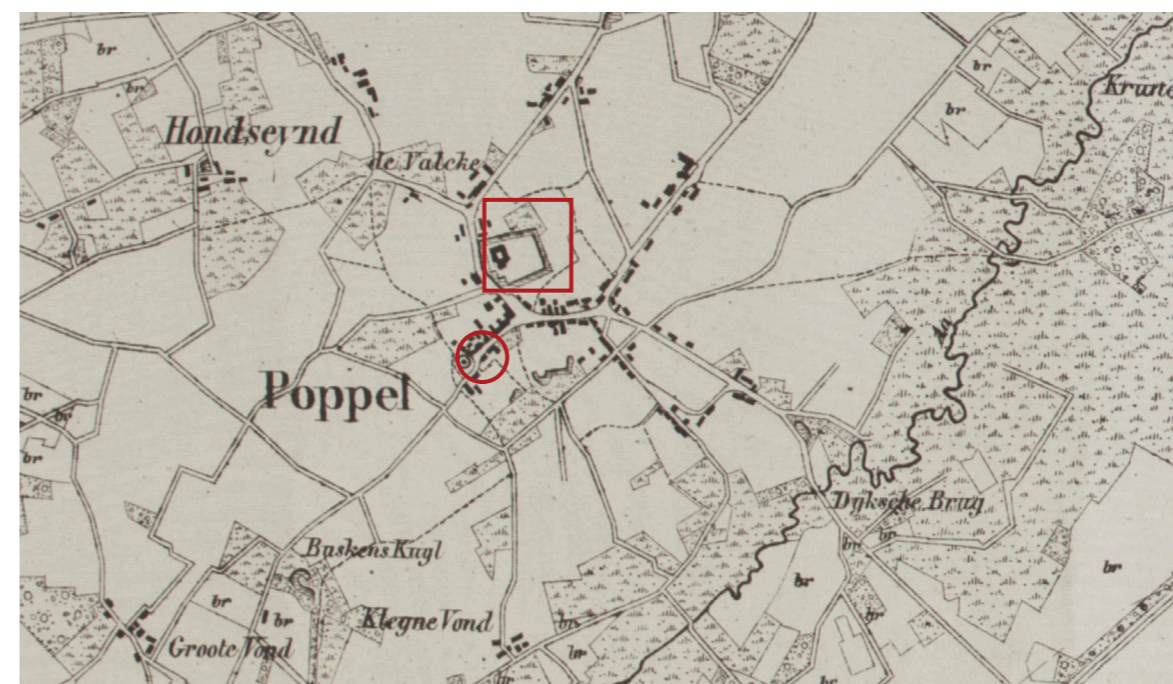
De historische context en evolutie van de kerk en omgeving wordt weergegeven via volgende foto's en kaarten. De documenten werden geraadpleegd op de website www.geopunt.be en www.cartesius.be op 20 oktober 2022.

03 VANDERMAELENKAART - 1846-1854

geen ontwikkeling op de site

04 LUCHTFOTO 1971

Het kerkhof beperkt zich tot het perceel recht achter de kerk.

03

04

○ site Sint- Valentinuskerk Poppel

□ site Pastorie

De historische context en evolutie van de kerk en omgeving wordt weergegeven via volgende foto's en kaarten. De documenten werden geraadpleegd op de website www.geopunt.be op 20 oktober 2022.

05 LUCHTFOTO 1979 - 1990

Het kerkhof werd uitgebreid tot de volledige diepte van het bouwblok en grenst nu aan de Pastorijstraat. Het kerkgebouw zelf werd in 1980 grondig gerestaureerd.

06 LUCHTFOTO 2000 - 2003

geen ontwikkeling op de site

05

06

○ site Sint- Valentinuskerk Poppel

□ site Pastorie

De historische context en evolutie van de kerk en omgeving wordt weergegeven via volgende foto's en kaarten. De documenten werden geraadpleegd op de website www.geopunt.be en www.cartesius.be op 7 januari 2020.

07 LUCHTFOTO 2021

Het kerkhof werd verder uitgebreid in westelijke richting.

07

HISTORIEK

Parochie Sint- Valentinus

De eerste vermelding van de Sint- Valentinuskerk van Poppel dateert uit 1211. Het patronaatsrecht is op dat moment in het bezit van het Sint-Servaaskapittel van Maastricht. Op 20 april 1211 doet de proost van het Sint- Servaaskapittel, Hendrik, afstand van de parochies Poppel en Ravels ten voordele van de norbertijnerabdij van Tongerlo. Deze abdij heeft tot het einde van het ancien regime de patronaatsrechten van de parochie, de pastoor van Poppel is vanaf de 15e tot de 19e eeuw een norbertijn.

Ondanks dat de parochie niet gesticht is door Sint- Willibrordus, is er toch een verband in die zin dat Poppel destijds cijnns zouden hebben afgedragen aan de abdij van Echternach. Dit verband is nog terug te vinden door het Willibrordusputjes in de kerk onder de sacristie. Mensen kwamen gans het jaar op bedevaart naar Poppel vooral uit Diest, Aarschot en prov. Limburg. Op de Eerste Pinksterdag is het altijd druk met ouders en hun jonge kinderen.

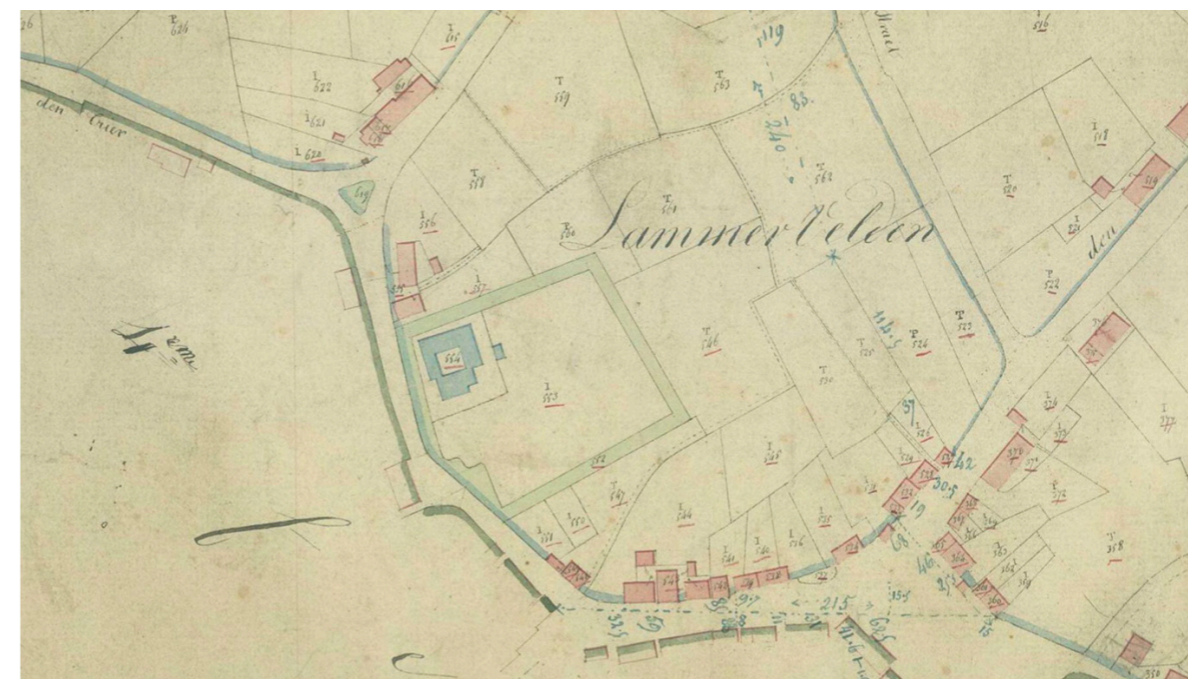
In deze streek liggen aan weerskanten van de huidige grens meerdere Willibrordusputjes. Deze zijn te wijten aan het bijgeloof van de "aboriginals" in de vele waterkuilen. Willibrordus heeft van deze kuilen dankbaar gebruikt gemaakt om de mensen te dopen en dus te kerstenen. Daarom heten deze putten Willibrordusput of kerstput. Er waren in deze streek ook Valentinusputjes genoemd naar de Romeinse martelaar die gevierd wordt op 14 februari. Het is mogelijk dat de verering van Willibrordus voor Valentinus de oorzaak is van onze patroonheilige Sint-Valentinus. Willibrordus is de tweede patroon van onze parochie.

"De eerste vermelding van de pastorie te Poppel dateert uit 1326, gelegen te 'Ysendijke bij het Lamelvenne onder Poppel'. Op het primitief kadasterplan (ca. 1830) wordt het gebied waar de pastorie zich bevindt aangeduid als 'Lammervelden'. Dat is nog steeds de kadastrale benaming van het gebied en bovendien ook de straatnaam van de nieuwe wijk achter de pastorie. We mogen er dus van uitgaan dat de pastorie al 700 jaar op dezelfde plek gelegen is."

Bronnen: Herbestemmingsonderzoek Pastorie van Poppel, Erfgoed en Visie bv.
Inventaris onroerend erfgoed
Heemkundige nota Nicolaüs Poppelius.

01

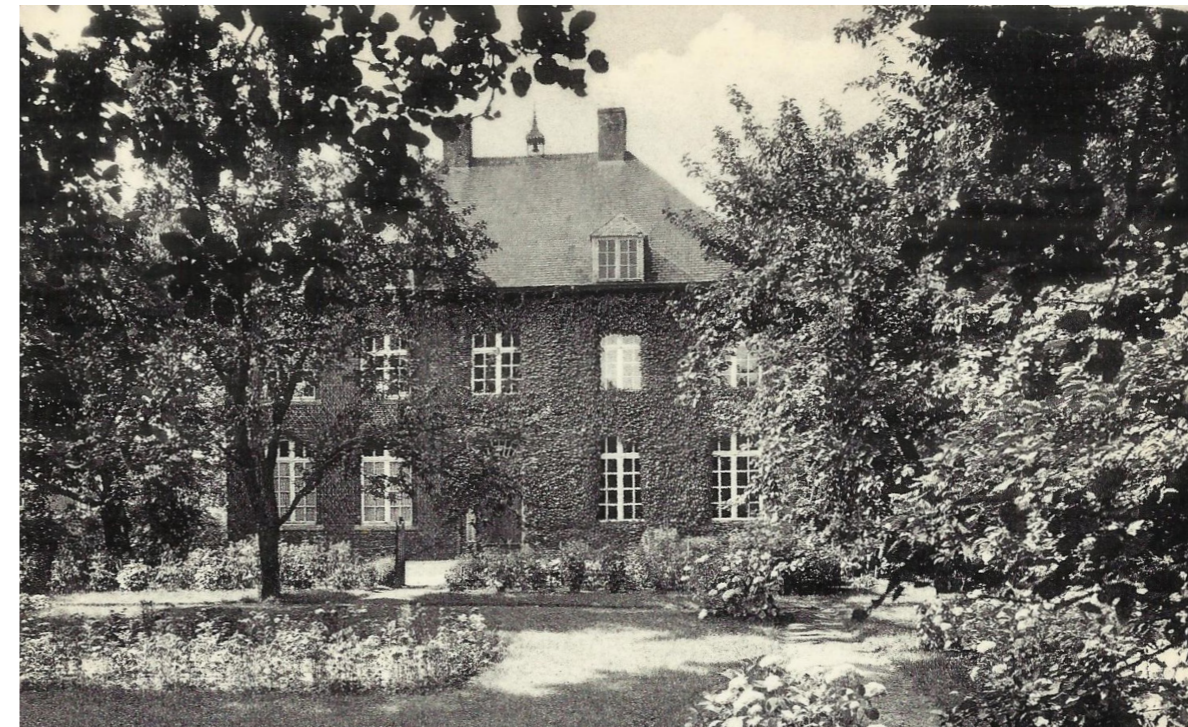

02

- 01 Ferrariskaart. De pastoriesite wordt weergegeven als een omgracht complex met enkele volumes. Het grootste volume, de pastorie zelf, is een gesloten vierkante constructie met binnenkoer. Het was niet ongewoon dat een pastorie nutsgebouwen zoals schuren en stallen had. 1777. Bron: Geopunt,
- 02 Primitief kadasterplan. Site van de pastorie. Twee van de dienstgebouwen opgetekend op de ferrariskaart werden afgebroken. 1830. Bron: Herbestemmingsonderzoek Pastorie van Poppel, Erfgoed en Visie bv.

01

02

03

04

05

HISTORISCH BEELDMATERIAAL VAN DE PASTORIE

- 01 De pastorie met volk. Foto niet gedateerd. Bron: Delcampe.net 02 De Pastorie met pastortuin. Foto niet gedateerd. Bron: Delcampe.net
 03 Oude foto uit begin twintigste eeuw met op de voorgrond de moestuin. Bron: archief van de heemkundige kring Nicolaüs Poppelius.
 04 Doorheen het poortje is naar alle waarschijnlijkheid een fruitboom te zien in de ommuurde tuin (jaren 1950). Bron: heemkundige kring Nicolaüs Poppelius.
 05 Pastoor Boogaerts in de tuin en bij het pavilkoentje. Jaren 1950. Bron: heemkundige kring Nicolaüs Poppelius.

HISTORIEK

Sint- Valentinuskerk

De huidige Sint- Valentinuskerk gaat terug tot ca. 1520 en is een laatgotische kruisbasiliek uit de 16e – 17e eeuw. De kerk werd vernield tijdens de oorlogen met Spanje en de opstandige gewesten en later heropgebouwd tijdens het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) en werd na de blikseminslag van 1624, wellicht 1633 zie balkinscriptie vroegere spits, voorzien van een nieuwe toren.

In de daaropvolgende jaren werden herhaalde malen verbouwings- en herstellingswerken uitgevoerd. Eind 19de eeuw werd naast de noodzakelijke herstellingen ook een vergroting voorgesteld. De plannen, het bestek en de begroting, opgemaakt door provinciaal architect P.J. Taeymans en op 16 juli 1877 aanvaard door het kerkbestuur, werden door de bestendige deputatie van de provincie verworpen, zodat de vergroting voorlopig niet doorging. Een rapport van de Gentse bouwmeester H. Geirnaert van 17 september 1903 vestigde andermaal de aandacht op de bedenkelijke toestand van de kerk en op 15 oktober besloot het gemeentebestuur eigenmachtig tot uitvoering van de eerder geplande vergroting. De werken, in 1906 aangevat en op 19 september 1909 voltooid, bestonden uit de verlenging en verbreding van de bestaande zijbeuken, de toevoeging van een ingang deur in de nieuwe zuidelijke zijbeuk, de vergroting van de sacristie aan de zuidzijde van het koor en de bouw van een berging aan de noordzijde; het neogotische doksaal en het huidige hoofdaltaar dateren van 1911-1912. De vergrote en heringerichte kerk werd op 5 april 1932 door Monseigneur Van Cauwenbergh ingewijd.

Het Duitse bombardement van Poppel op 11 mei 1940 bracht zware materiële schade toe, zowel in de dorpskom alsook voor het kerkgebouw. Alle glasramen in het hoogkoor werden verbrijzeld, de andere vensters ernstig beschadigd, plafond en raam van de sacristie totaal vernield. In 1941 werden de nodige herstellingen uitgevoerd. Glasschilder F. Crickx uit Jette vervaardigde nieuwe glasramen voor het hoogkoor naar ontwerp van L.C. Crespin, in 1943 voltooid maar pas na de oorlog geplaatst. Deze werden geschonken door families en verenigingen uit Poppel.

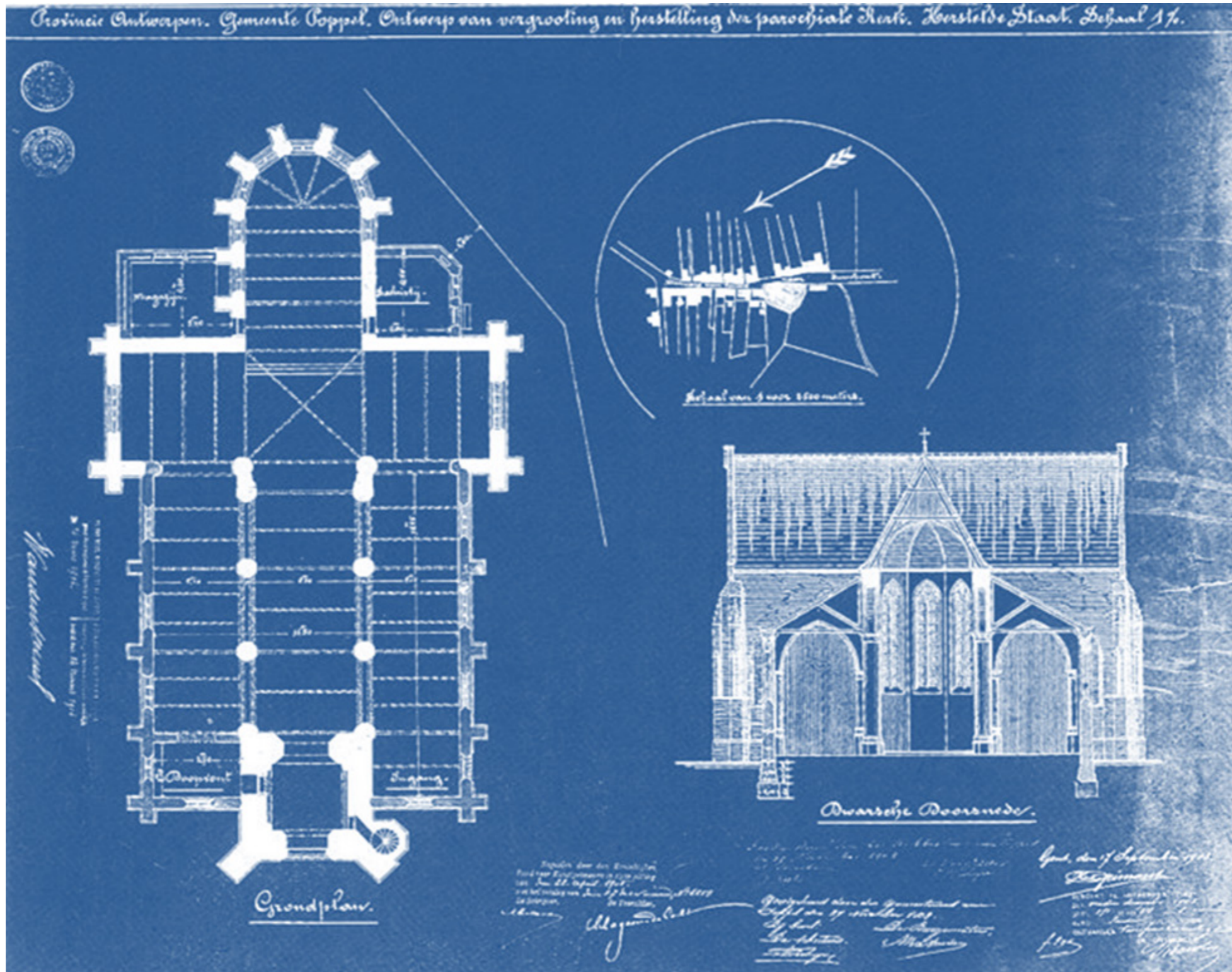
Op 3 oktober 1944 werd de dorpskom van Poppel andermaal beschoten. De zwaar beschadigde torenspits werd neergehaald. In 1948-1949 werd deze naar ontwerp van architect J. Bols terug opgebouwd en de beschadigde muren hersteld. Binnenin de kerk was er weinig schade.

In de jaren 1949-1953 werden de witte ramen in zijbeuken, transept, alsook aan weerszijden van de toren vervangen door gebrandschilderde glasramen, alle vervaardigd door dezelfde kunstenaars uit supra. In 1980 werd het kerkgebouw grondig gerestaureerd; in 1997 werd het orgel gerestaureerd en uitgebreid.

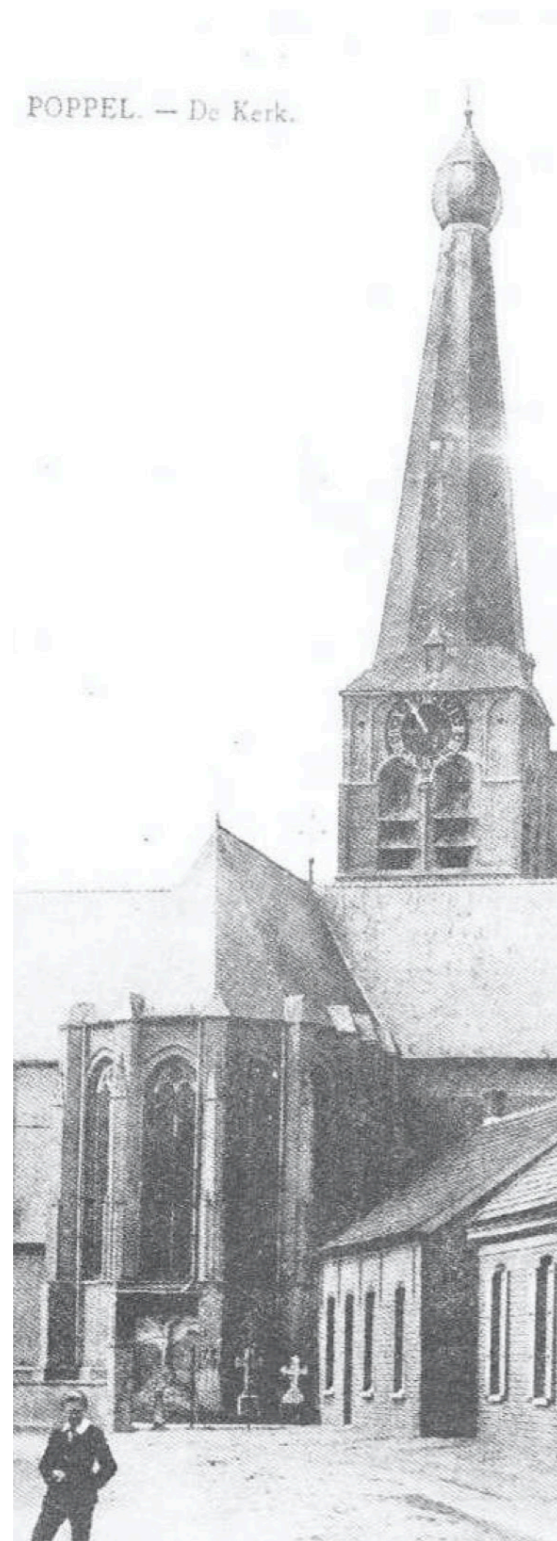
01 Ets van de Sint- Valentinuskerk in het dorp. 1830. Bron: Poppel in Goede en Kwade dagen, Heemkunde kring Nicolaüs Poppelius.

01

HISTORISCH PLANMATERIAAL VAN DE KERK
 Ontwerp van vergrooting en herstelling der parochiale Kerk. Niet gedateerd, vermoedelijk 1906.

01

02

03

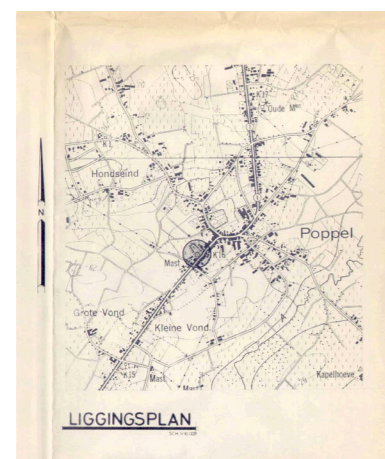
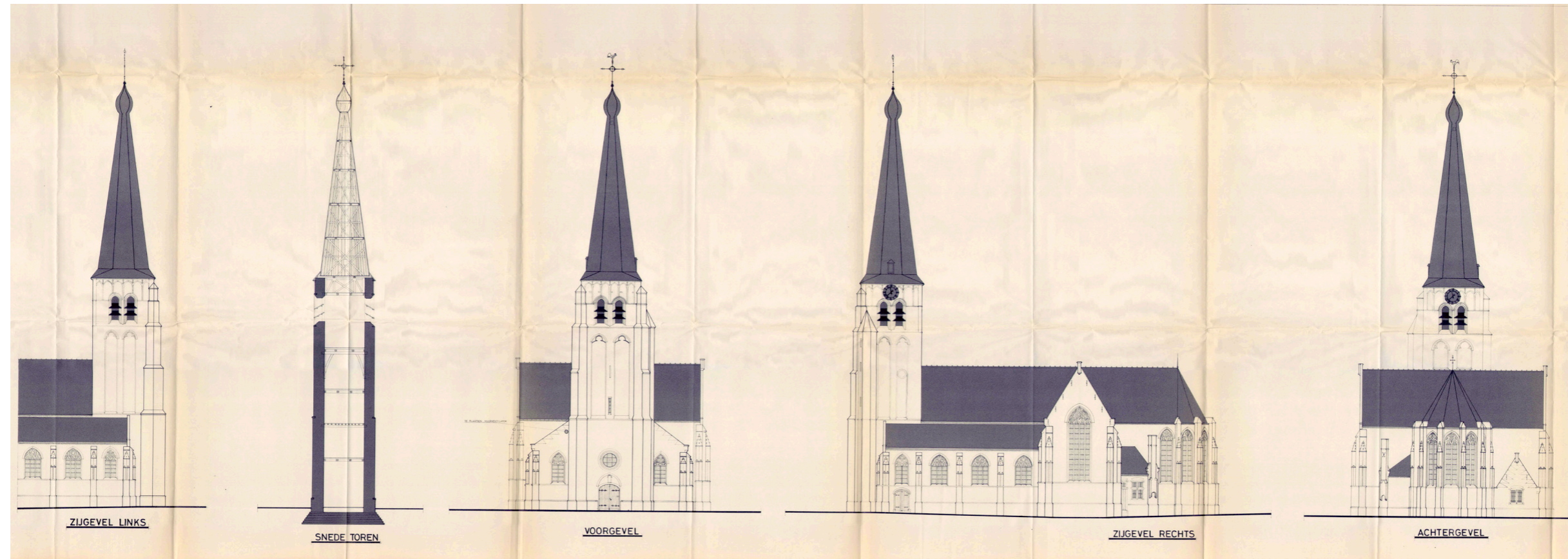
HISTORISCH BEELDMATERIAAL VAN DE KERK

- 01 Foto van toren met spits. 1930. Bron: Archief Heemkundige kring Nicolaüs Poppelius.
02 Gehavende kerk na de bevrijding in 1944. Bron: Archief Heemkundige kring Nicolaüs Poppelius.
03 Poppelse kerk zonder spits. 1947. Bron: Archief Heemkundige kring Nicolaüs Poppelius.

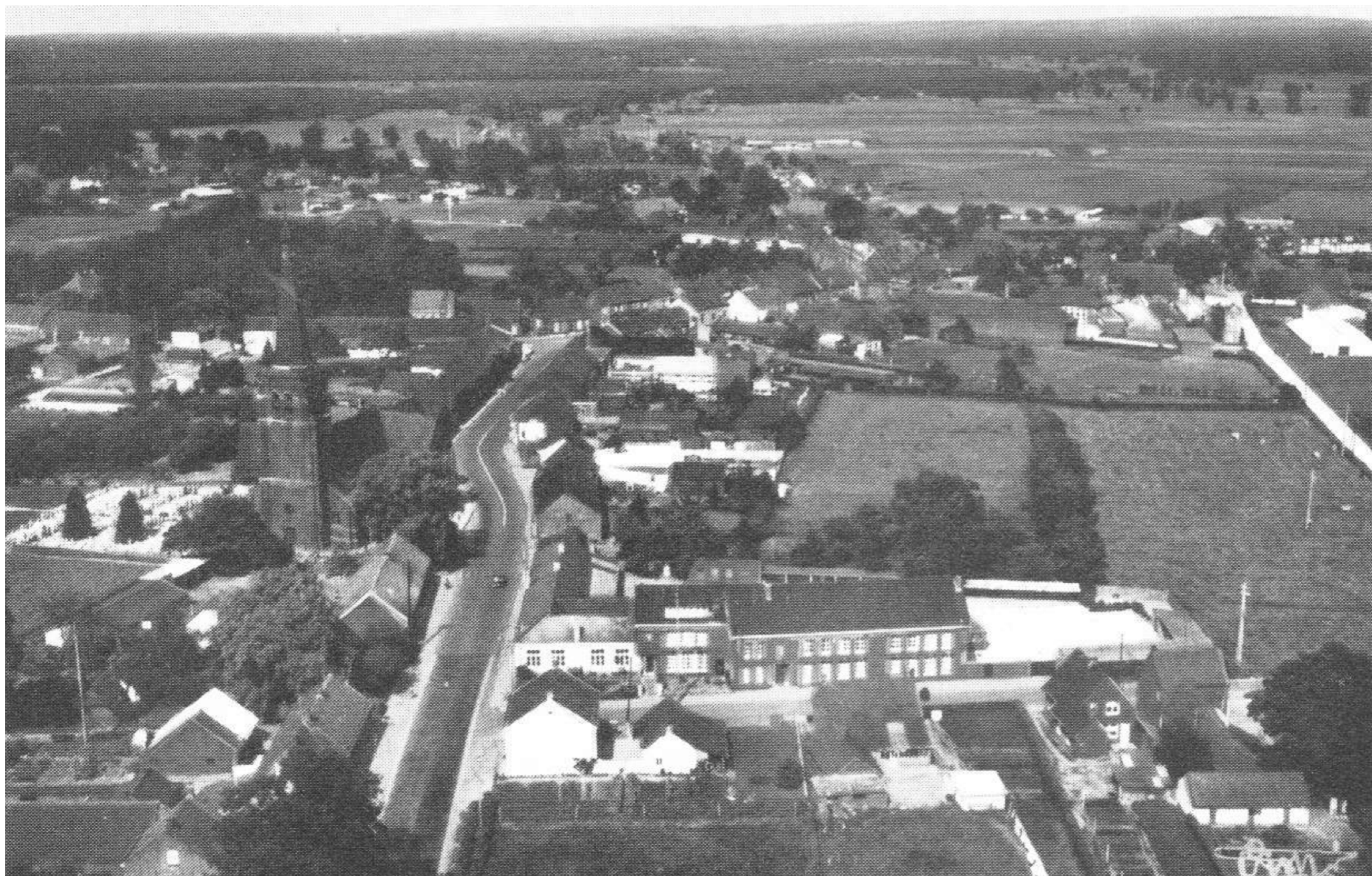
HISTORISCH BEELDMATERIAAL VAN DE KERK

Zicht op de kerk vanuit Dorp, de Sint-Valentiuskerk had terug een torenspits. Aan de linkerkant van de straat bevindt zich de gemeenteschool. Jaren 1960. bron: Delcampe.net

HISTORISCH PLANMATERIAAL VAN DE KERK

Planmateriaal van de restauratie van de toren der Sint-Valentiuskerk. 1988. Bron: Kerkfabriek Poppel.

LUCHTFOTO VAN POPPEL

Luchtfoto van Poppel met zicht op de kerk, de N12 richting Tilburg en aan de linkzijde de gemeenteschool. Foto genomen voor 1979. bron: Archief Heemkundige kring Nicolaüs Poppelius.

HISTORIEK

Interieur van de kerk

Tot het eerste kwart van de 16de eeuw opklimmende en in het eerste kwart van de 17de eeuw heropgebouwde kerk met tot het oorspronkelijk gebouw behorende toren (uitgezonderd de spits), schip, transept en koor. In dezelfde (neo)gotische stijl bijgebouwde zijbeuken en in een minder samenhangende stijl uitgevoerde aanbouwen.

De kerk is gebouwd in de gangbare Kempische gotische stijl met een verhoogd middenschip en slanke toren. De plattegrond ontvouwt een georiënteerde driebeukige (pseudo)kruisbasiliek met schip van drie en zijbeuken van vier traveeën, een deels ingebouwde westtoren met doopkapel in de eerste travee links en zij-ingang in de eerste travee rechts van de toren, vlak afgesloten transeptarmen van één travee, koor van drie rechte traveeën en vijfzijdige sluiting, een aansluitende sacristie aan zuidzijde en een berging aan noordzijde. Bakstenen lijst- en puntgevels, laatstgenoemde met aandak, met kenmerkende bakstenen omlijstingen en siermotieven en schaars gebruik van witte hardsteen, die enkel werd aangewend voor maaswerk, monelen, raamdorpels en kordons. Leien zadel- en lessenaarsdaken.

Het interieur is bepleisterd, wit geschilderd. De middenbeuk, transept en koor worden gekenmerkt door spitse houten tongewelven. Boven de zijbeuken bevinden zich lessenaarsdaken, opgevat als vakwerk met geprofileerde houten ribben en dito horizontale verbindingsbalken die vòòr de restauratie uit het eerste kwart van de 20ste eeuw wellicht waren bepleisterd. Spitsboogvensters met afgeschuinde dagkanten. Grijs- en zwarte marmeren vloertegels in schip en zijbeuken, dito zwarte en witte in het koor. Driezijdig, neogotisch houten doksaal op sierlijk bewerkte, natuurstenen zuiltjes met steenmerk uit de eerste helft van de 17de eeuw, reeds aanwezig in de oude kerk doch met begin 20ste eeuw vernieuwd kapiteel.

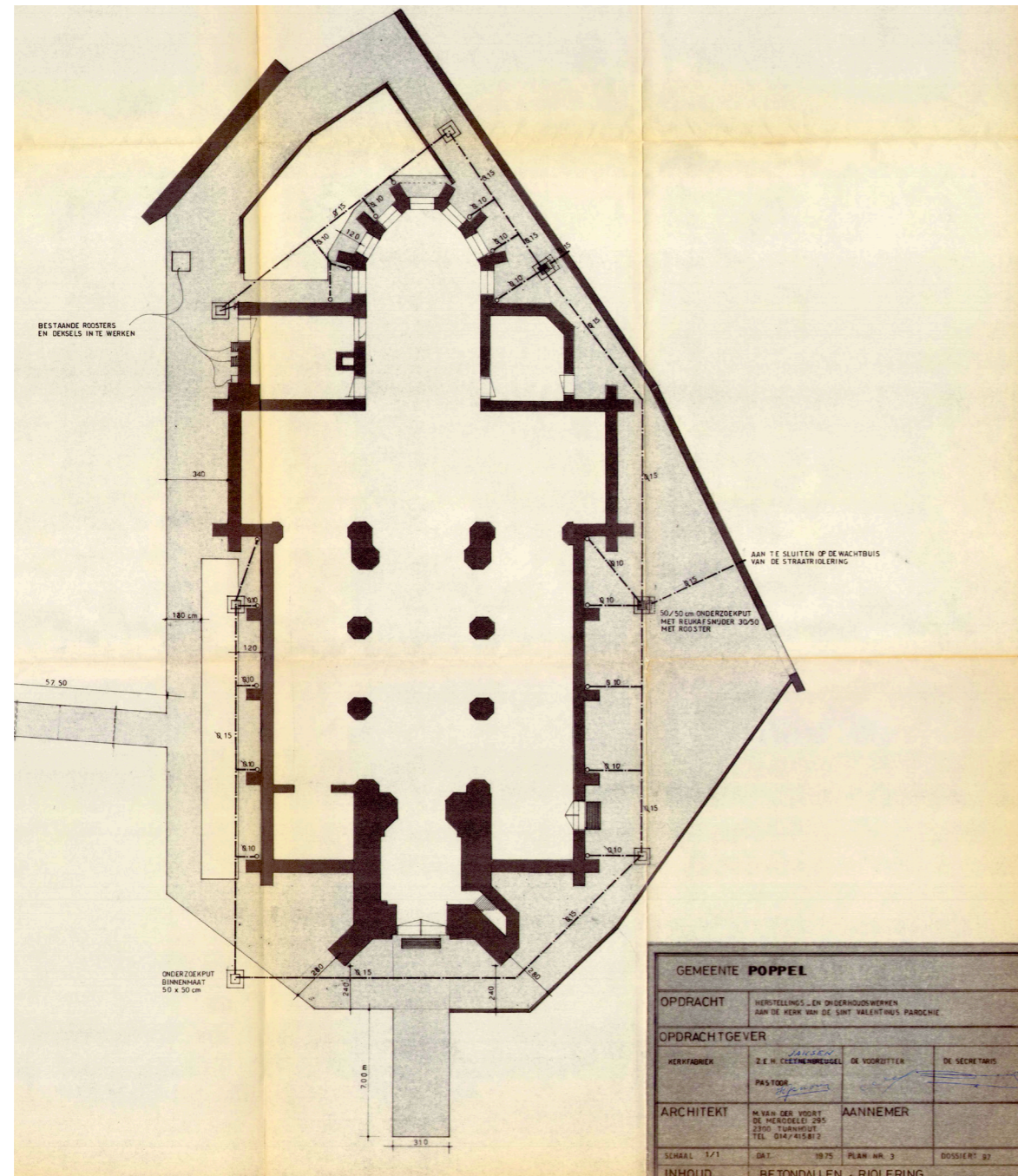
Zijbeuken, kruisbeuk en koor met per travee verjongende steunberen met fraaie bakstenen pinakels en hogels. Twee-, drie- en vierledige spitsboogvensters in geprofileerde bakstenen omlijsting met witstenen raamdorpels, monelen en maaswerk. Koorsluiting met groot kruisbeeld en in de omgeving enkele arduinen grafstenen uit de 19de eeuw. Korbogige zij-ingang.

Kenmerkende Kempische toren waarvan de architectuur aansluit bij de torens van Rijkevorsel, Meer, Minderhout, Sint-Lenaarts, en zo meer. Stoer vierkant bouwwerk van drie geledingen met overhoekse, verjongende steunberen aan weerszijden van de voorgevel, aan de zuidzijde samengaan met een polygonale traptoren onder bakstenen kegelspits die toegang verleent tot de klokkenkamer. Onderste geleding met gedrukte, rondbogige hoofdinkom onder blinde spitsboog met nis, waarin witgeschilderd Sint-Willibrordusbeeld, en daarboven een oculus; tweede geleding met twee hoge, blinde spitsbogen met eenvoudig bakstenen maaswerk; derde geleding met telkens twee spitsbogige galmgaten en zes blinde spitsboogtraceringen bovenaan. Zeer slanke, ingesnoerde octogonale spits met kleine peer.

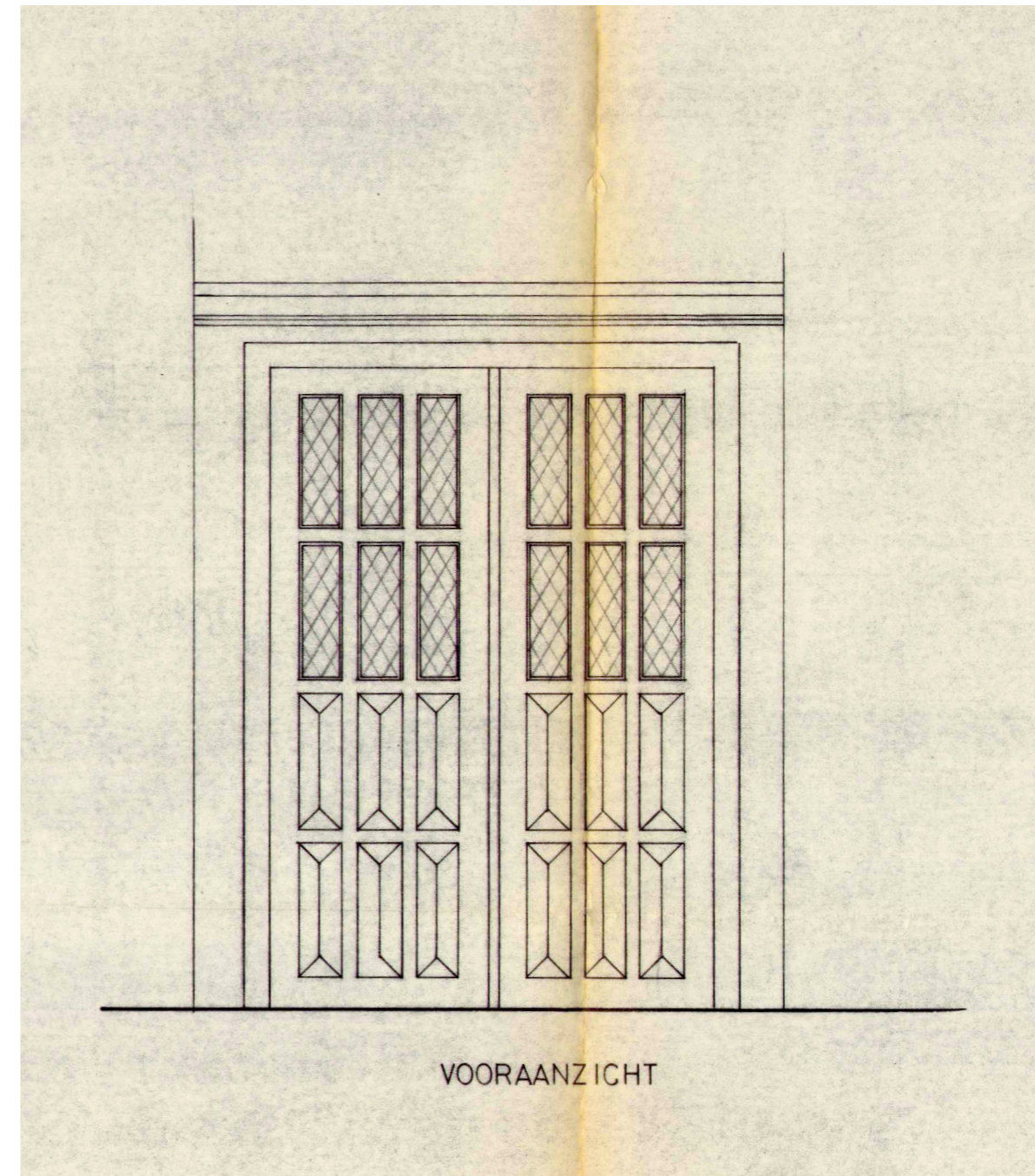

01 Interieur van de Sint-Valentiuskerk. Zicht op het verhoogd koor. 1926. Bron: Delcampe.net

01

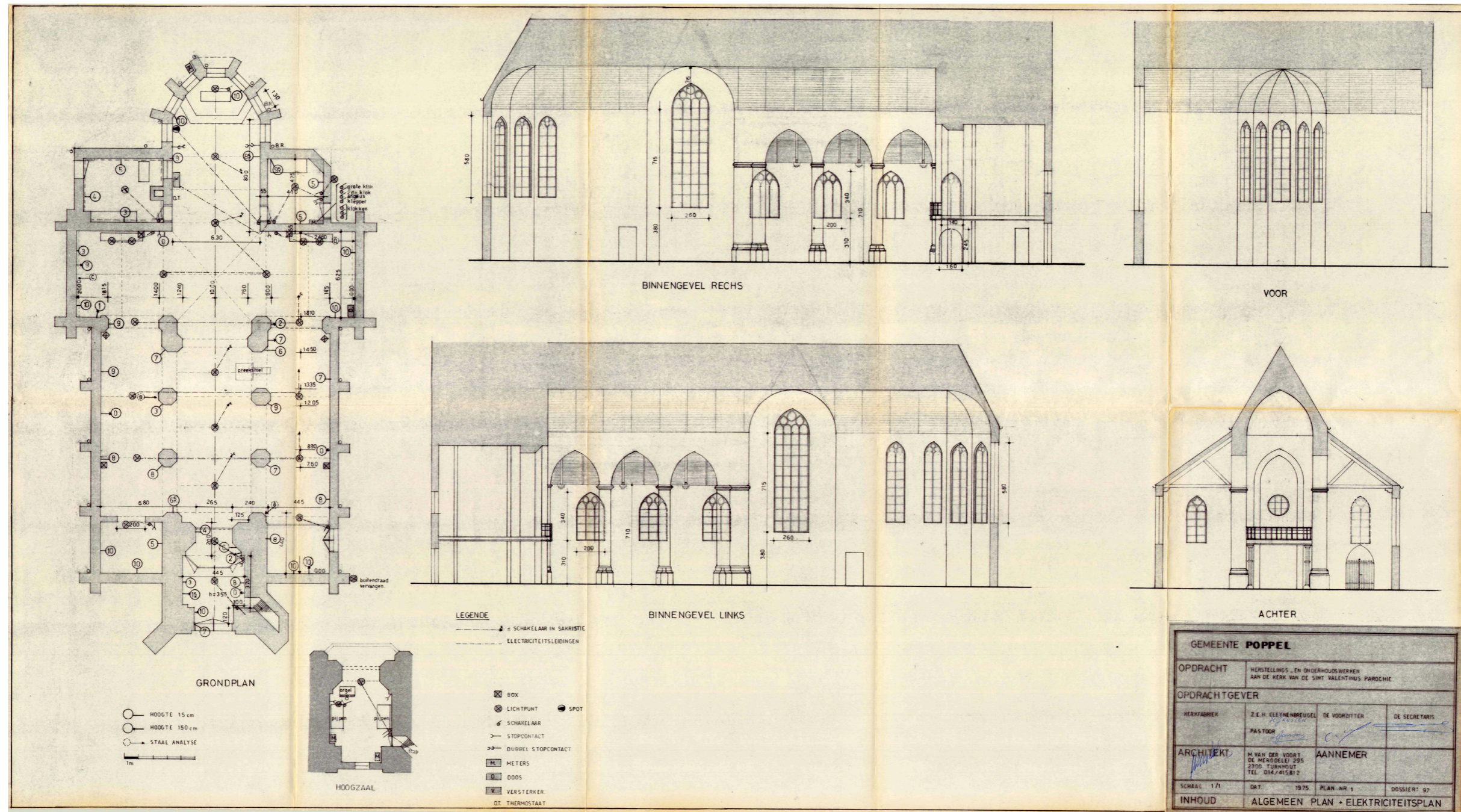
01

02

HISTORISCH PLANMATERIAAL VAN DE KERK

01 Planmateriaal van de herstellings- en onderhoudswerken aan de Sint-Valentiuskerk. 1975. Bron: Kerkfabriek Poppel.
 02 Vooraanzicht van de nieuwe inkomdeur. 1975. Bron: Kerkfabriek Poppel.

HISTORISCH PLANMATERIAAL VAN DE KERK

Planmateriaal van de herstellings- en onderhoudswerken aan de Sint-Valentiuskerk. 1975. Bron: Kerkfabriek Poppel.

01

02

HISTORISCH BEELDMATERIAAL VAN DE KERK

01 Zicht op het interieur met verhoogd koor. muren volledig wit bepleisterd. 1924. delcampe.net 02 Viering ter eren van de Heilige Maria. 1962-1963. Bron: Nelly Van de Pol

CONTEXT

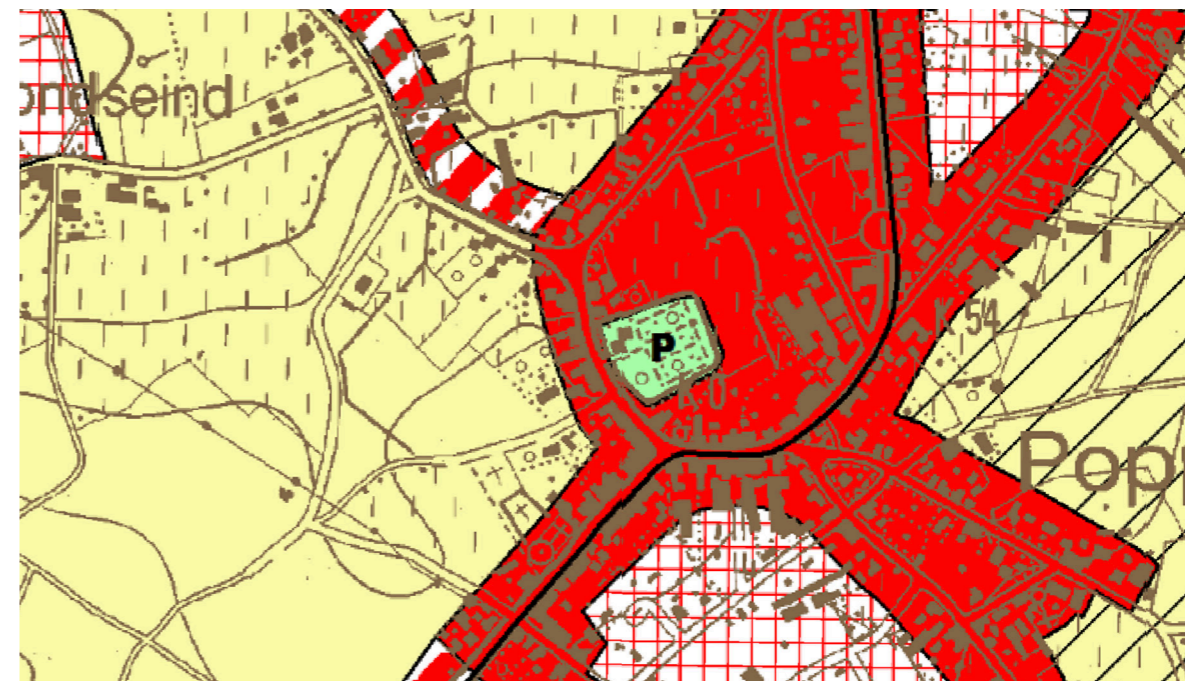
bouwblok en omgeving

De Sint- Valentinuskerk met aanpalende kerkhof zijn gelegen in het bouwblok gevormd door Dorp, de Grouwelstraat en de Pastorijstraat en nemen een prominente plaats in langs de N12, de voornaamste verbindingsweg tussen Turnhout en Tilburg. Samen met het kerkhof vormt de kerk een mooi en harmonisch geheel. Het kerkhof werd zelfs een tiental jaren geleden nog uitgebreid. De kleine setback van de neogotische kerk ten op zichte van straat, benadrukt zijn aanwezigheid en rol binnen de gemeente. Ten zuiden van de kerk bevindt zich de Vrije Gemeentelijke Basisschool De Nogensprong. De kerk en de school markeren tesamen met de pastorie, gelegen op 500m in de Pastorijstraat, het begin van het centrum van Poppel. Ten noord-westen van de kerk aan het kruispunt van Dorp en de Pastorijstraat is de gemeentenzaal van Poppel gelegen. De rest van de directe omgeving is ingevuld met woningen en kleinschalig dorpsleven.

Volgens het gewestplan is de kerk gelegen in de bestemmingszone "agrarisch gebied" grenzend aan de bestemmingszone woongebied, waarin de pastorie met tuin zich bevindt. Er is een heraanleg van de Pastoriestraat gepland in 2020.

01

02

01 Ferrariskaart uit 1777. Het perceel van de kerk en de pastorie bevinden zich elk aan de rand van het dorpscentrum
bron: geopunt.be (04.11.2022)

02 Uittreksel uit het gewestplan. De Sint- Valentinuskerk bevindt zich op de rand van "woon- en agrarisch gebied".
De pastorie met bijhorende pastorie tuin zijn gelegen binnen "parkgebied". bron: geopunt.be

RUP "dorpskern Poppel"

Het RUP "dorpskern Poppel" uit 2020 omvat een nieuwe toekomstvisie op het bouwblok gelegen tussen de Grouwelstraat, Pastorijstraat en de N12 Dorp. Binnen dit bouwblok wordt er ruimte voorzien voor wonen, een nieuw publiek dorpsplein, gemeenschapsvoorzieningen, een zone voor multifunctionele actieve recreatie, groenbuffers en een zone voor begraafplaatsen incl. kerkgebouw.

Het RUP beschrijft dat de voorgevelbouwlijn van de toekomstige woningen gelegen aan de N12 Dorp met 3m achteruit zal geschoven worden, om zo meer plaats te voorzien voor traag verkeer langs de N12. Hierdoor zal de kerk een nog prominentere en crucialere ligging krijgen tussen de open ruimte en het hart van het dorp. Deze voorgevelbouwlijn zal tot 12m worden verschoven ter hoogte van de kerk.

De zone voor begraafplaats, incl. kerkgebouw is bestemd voor een multifunctioneel gebruik van het kerkgebouw voor het gemeenschapsleven, alsook voor begraafplaatsen.

Om tot een multifunctioneel gebruik te kunnen komen, is het toegelaten een gehele of gedeeltelijke functiewijziging alsook beperkte uitbreidingswerken uit te voeren in het kerkgebouw, en dit binnen de hoofdbestemming "gemeenschapsfuncties en openbaar nut".

Een groene en duurzame inkleding van de gehele zone, met groenvoorzieningen, dienstgebouwen (gebouw voor het plaatsen van onderhoudsmateriaal, ...), columbarium,

overdekte afscheidplaats, verhardingen is toegestaan.

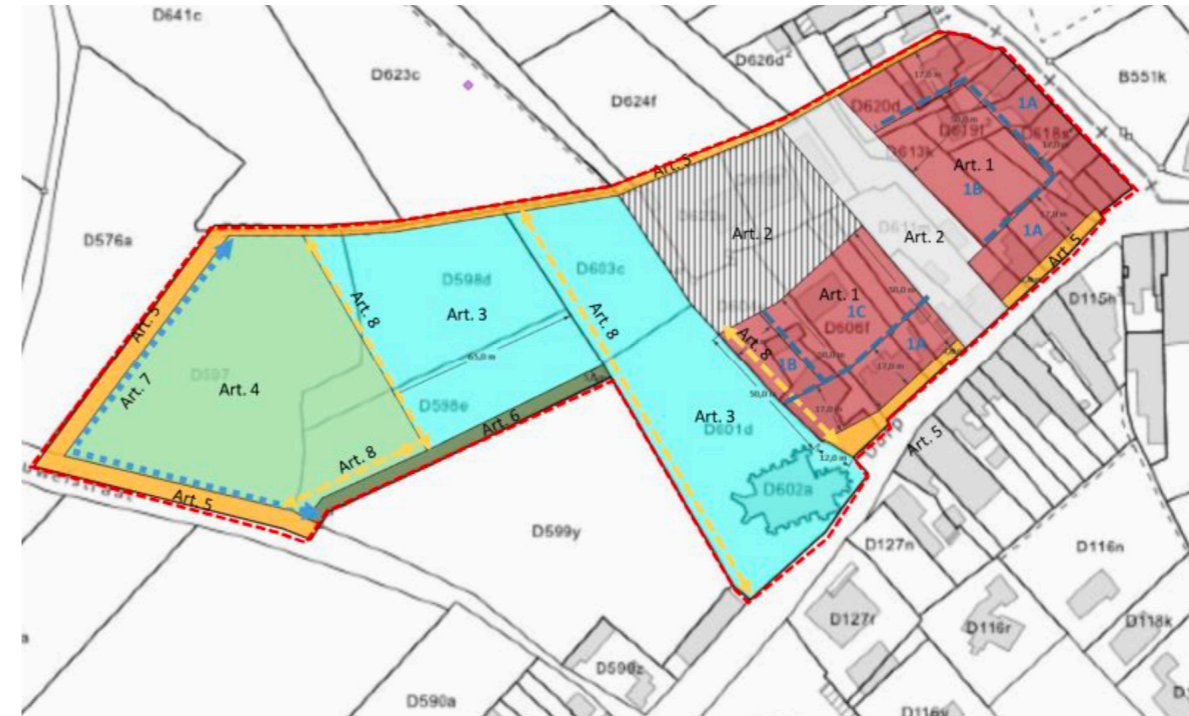
De maximale oppervlakte van de gebouwen in functie van de begraafplaatsen (dus exclusief het kerkgebouw) bedraagt 5% van de oppervlakte van de bestemmingszone. Het behoud, renovatie of vervanging van de bestaande bushalte-infrastructuur binnen de zone is toegelaten.

Binnen de zone is vandaag een bushalte met schuilhuisje aanwezig, aansluitend bij de openbaar vervoerslijn op de N12. Het behoud, renovatie of vervanging van deze halte- accommodatie binnen de zone is toegelaten.

Alle gebouwen binnen de zone worden zoveel mogelijk gepositioneerd in de zone "achter" de kerk, en slechts minimaal in de uitbreidingszone nabij de zone voor multifunctionele actieve recreatie (artikel 4).

De huidige afmetingen, materiaalgebruik en dakvorm van het kerkgebouw blijven behouden. Uitbreiding van de bebouwing is toegelaten op voorwaarde dat:

- De uitbreiding fysiek aansluit bij het kerkgebouw en met een interne verbinding eraan wordt gekoppeld
- Maximaal 1 uitbreidingsvolume met een maximaal bebouwde oppervlakte van 100m²
- De uitbreiding wordt uitsluitend tot stand gebracht vanuit eventuele technische en/of logistieke noden die voortvloeien uit de nieuwe bestemming of het multifunctioneel gebruik van de kerk.

01

Zowel bij renovatiewerken binnen het bestaande volume van het kerkgebouw, als uitbreidingen ervan, dient er strikt over gewaakt te worden dat het karakter van het gebouw niet wordt aangetast.

Bron: RUP "dorpskern Poppel" - Ravels.

LEGENDE GRAFISCH VERORDENEND PLAN	
--- (dashed red line)	grens R.U.P. "Dorpskern Poppel"
■ (red)	Art. 1: zone voor wonen
■ (grey)	Art. 2: zone voor publiek plein en groen, incl. gebouw voor gemeenschapsfuncties
■ (light blue)	Art. 3: zone voor begraafplaatsen incl. kerkgebouw
■ (green)	Art. 4: zone voor multifunctionele actieve recreatie
■ (yellow)	Art. 5: zone voor wegenis / publiek domein
■ (dark green)	Art. 6: zone voor groenbuffer
--- (dashed blue line with dots)	Art. 7: waterloop (indicatieve aanduiding in overlay)
--- (dashed yellow line with dots)	Art. 8: trage verbinding (indicatieve aanduiding in overlay)

LUCHTFOTO PERCEEL KERK EN DIRECTE OMGEVING

Luchtfoto van het perceel van de kerk in huidige toestand in relatie tot de directe omgeving - bron: google earth
01 Sint-Valentinuskerk 02 Kerkhof 03 Pastorie 04 Pastorietain 05 Gemeentezaal 06 Vrije Basisschool De Negensprong

- 01 Sint-Valentiuskerk
- 02 Kerkhof
- 03 Pastorie
- 04 Pastorie tuin
- 05 Gemeentezaal
- 06 VGB De Nogensprong

INPLANTINGSPLAN
Schaal 1/1000

 Gemeente Ravens

EIGENDOMSSTRUCTUUR
Schaal 1/1000

01

02

03

BEELDMATERIAAL PERCEEL KERK EN DIRECTE OMGEVING

01 Zicht op de zuidgevel van de Sint_valentinuskerk. Rechts de N12 vanuit Turnhout richting Tilburg. 2022. bron: RE-ST 02 Zicht op de zuidgevel van de kerk. 2007. bron: Breda en Omgeving.
03 Zicht op de Sint-Valentinuskerk vanuit Dorp. Foto niet gedateerd. bron: Heemkundige kring Nicolaüs Poppelius.

01

02

03

BEELDMATERIAAL PERCEEL KERK EN DIRECTE OMGEVING

01 Zicht op de Vrije Gemeentelijke Basisschool de Nogensprong die zich schuin tegenover de Sint- Valentinuskerk bevindt. 2014. bron: Breda en Omgeving. 02 Zicht op het huis links van de kerk. Rechts van het pand ligt het pad richting de hoofdingang van de kerk en het kerkhof. 2007. bron: Breda en Omgeving. 03 Zicht op de huidige gemeentenzaal gelegen te Dorp 30. 2007. Bron: Breda en Omgeving. 04 Hoofdingang van de kerk en het kerkhof.2014. bron: Breda en Omgeving.

01

02

03

04

BEELDMATERIAAL PERCEEL KERK EN DIRECTE OMGEVING

01 Oorlogsmonument ter herdenkenis van de inwoners van Poppel die zijn omgekomen in de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Het herdenkt tevens de geallieerde soldaten die in Poppel zijn gesneuveld. 2007. Bron: Jhonny Bastiaensen. 02 Zicht op het kerkhof. 2022. bron: RE-ST 03 Zicht op het kerkhof en de noordgevel van de kerk. Rechts van het kerkhof bevindt zich een trage weg richting de N12. Aan de linkerkzijde bevindt zich agrarisch gebied. 2022. bron: RE-ST 04 Zicht op het kerkhof en de noordgevel van de kerk. 2022. bron: RE-ST

01

02

03

BEELDMATERIAAL PERCEEL KERK EN DIRECTE OMGEVING

01 Zicht op het pad richting het kerkhof links van de kerk. 2022. bron: RE-ST 02 Pad vanaf Dorp richting het kerkhof, wordt gebruikt als trage weg richting de Pastorijstraat. 2022. bron: RE-ST 03 Zicht op de hoofdtoegang van het kerkgebied, gelegen in en zij-pad van de N12. 2022. bron: RE-ST 04 Parkinggelegenheid aan beide zijden van de Pastorijstraat. De Sint-Valentinuskerk en kerkhof bevinden zich aan de linkerkant. 2022. bron: RE-ST

01

02

03

04

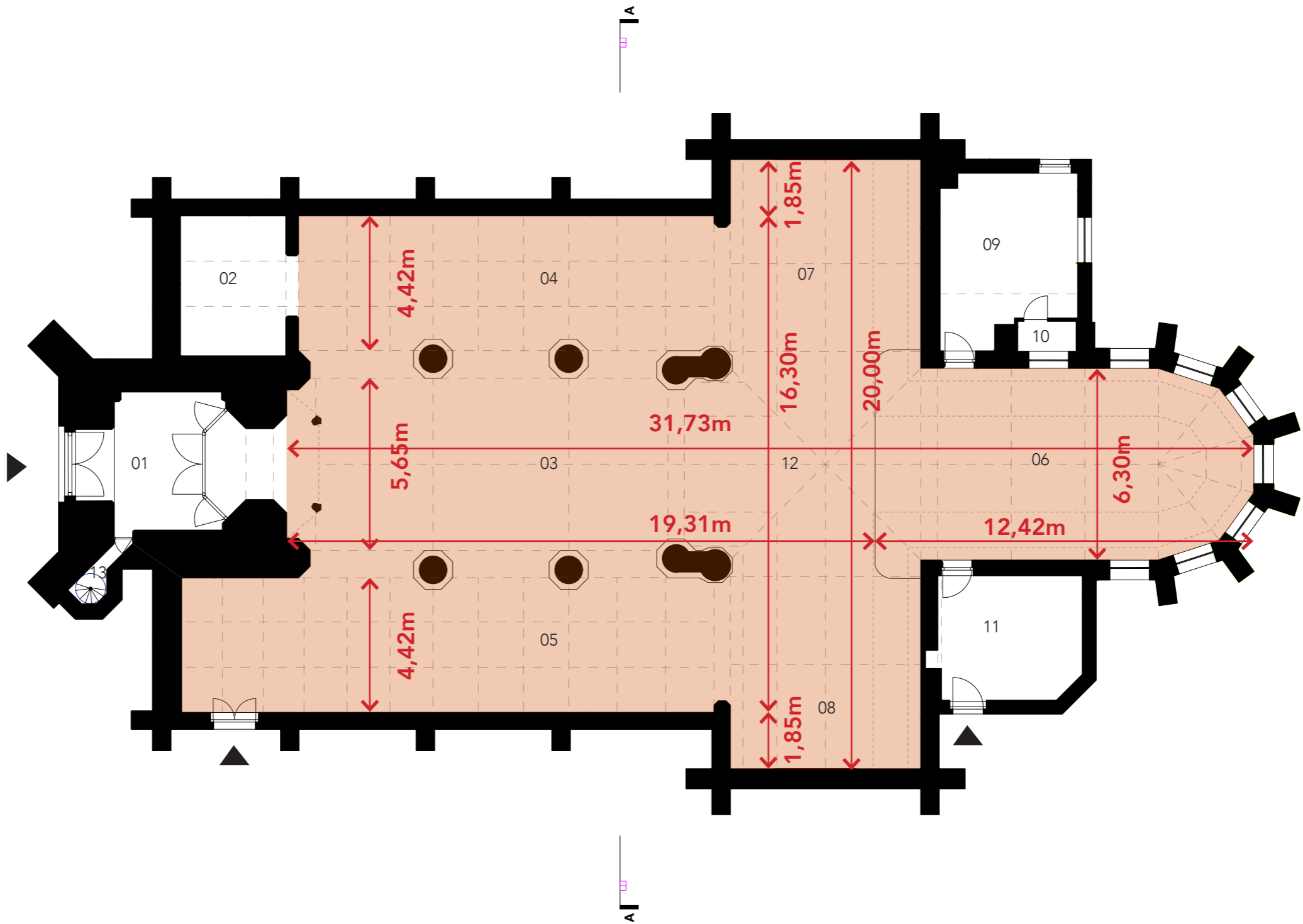
BEELDMATERIAAL PASTORIE EN DIRECTE OMGEVING

01 Beeld vanuit de Pastorijstraat op de ingang van de pastorietuin. 2016. bron: Architectenbureau Bressers. 02 Zicht op de pastorie vanuit de tuin. 2016. bron: Architectenbureau Bressers. 03 Zicht op de pastorietuin met de oost- en zuidgevel van de pastorie. 2018. bron: Erfgoed & Visie. 04 Zicht op het poortje in de zijgevel. 2021. bron: Erfgoed & Visie.

CONTEXT
Sint-Valentinuskerk

Zicht op de Sint-Valentinuskerk vanuit Vond. 2007. Bron: Kerk in Vlaanderen.

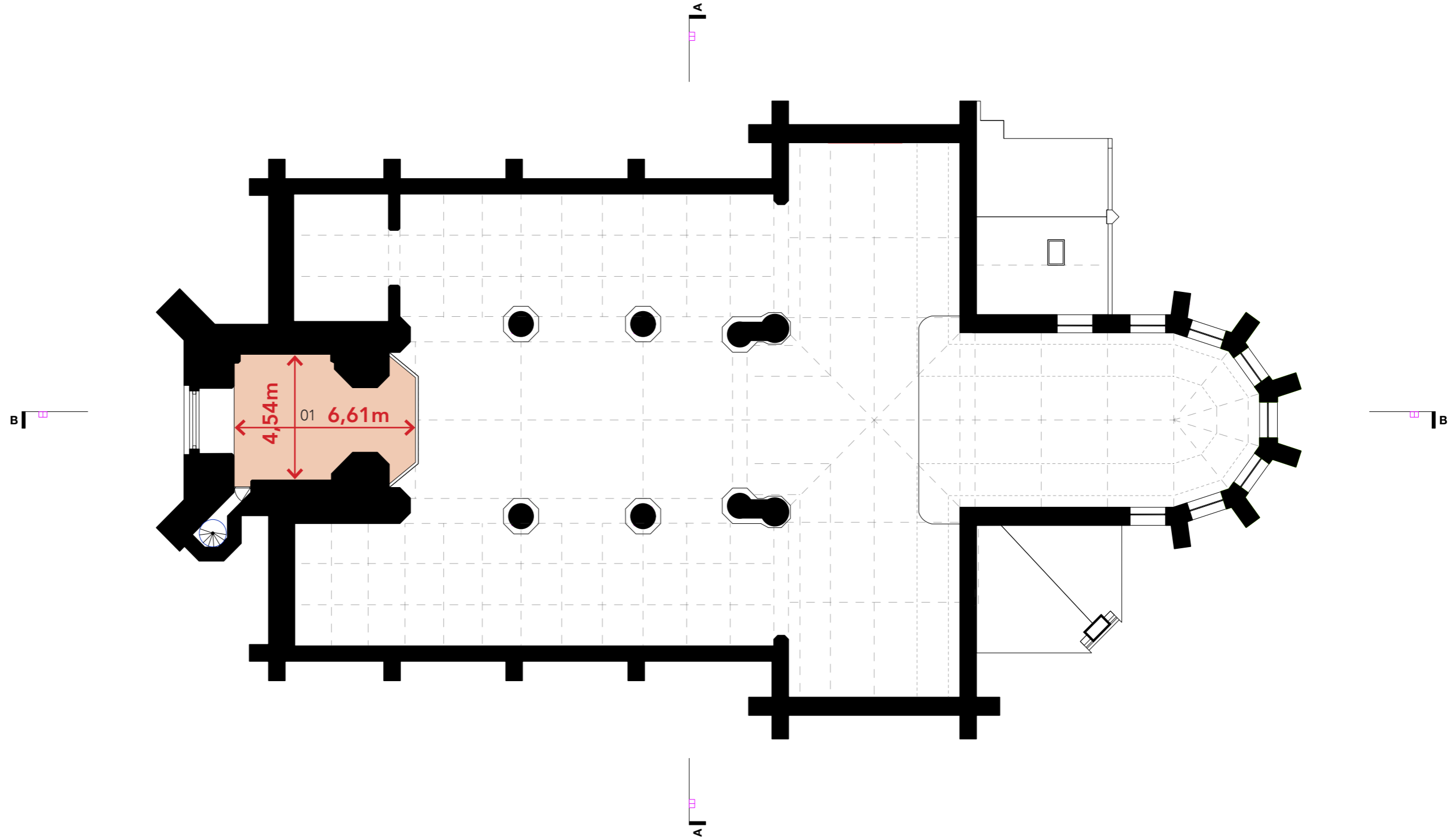

- 01 Inkomportaal
- 02 Groetkapel
- 03 Kerkschip
- 04 Noordelijke zijbeuk
- 05 Zuidelijke zijbeuk
- 06 Verhoogd koor
- 07 Noordelijke transept
- 08 Zuidelijke transept
- 09 Berging
- 10 Sanitair
- 11 Sacristie
- 12 Viering
- 13 Toren

OPP. KERKRUIMTE: 438m²

GRONDPLAN GELIJKVLOERS

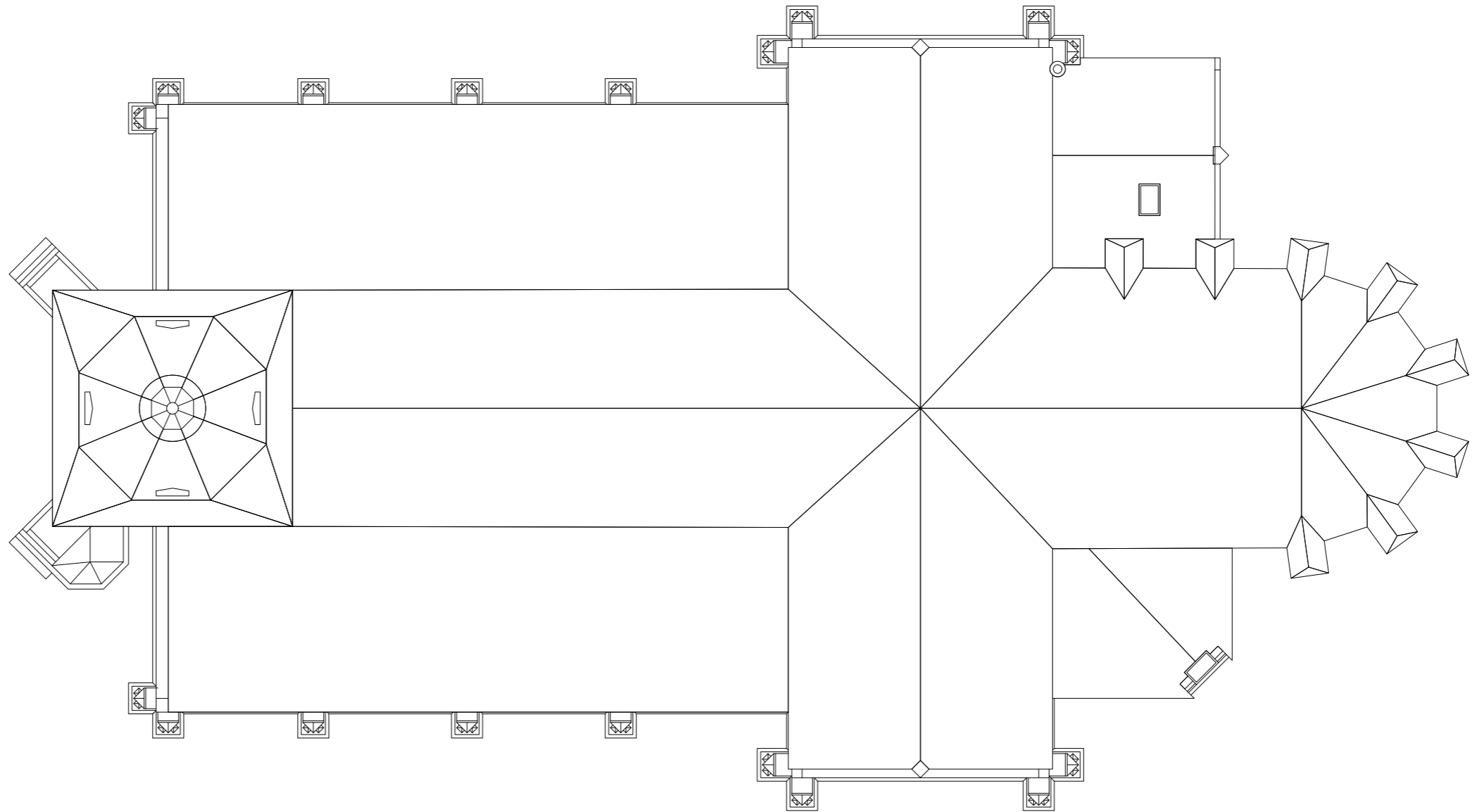

01 Oksaal

GRONDPLAN VERDIEPING +1

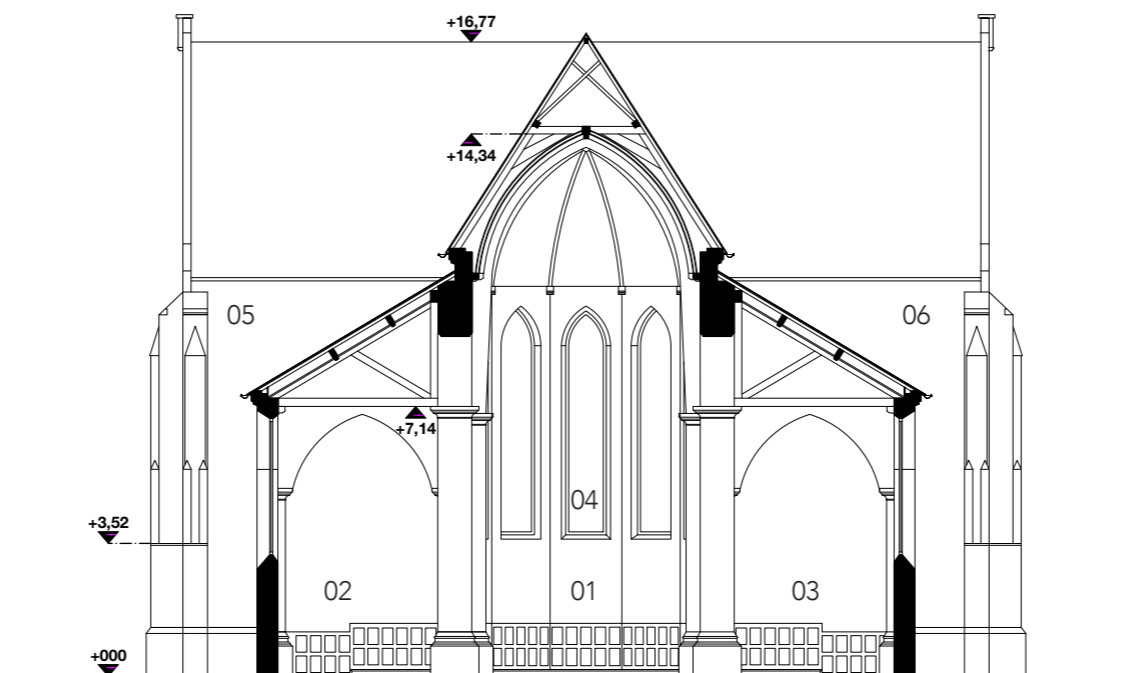

DAKENPLAN

0 1 2 5m

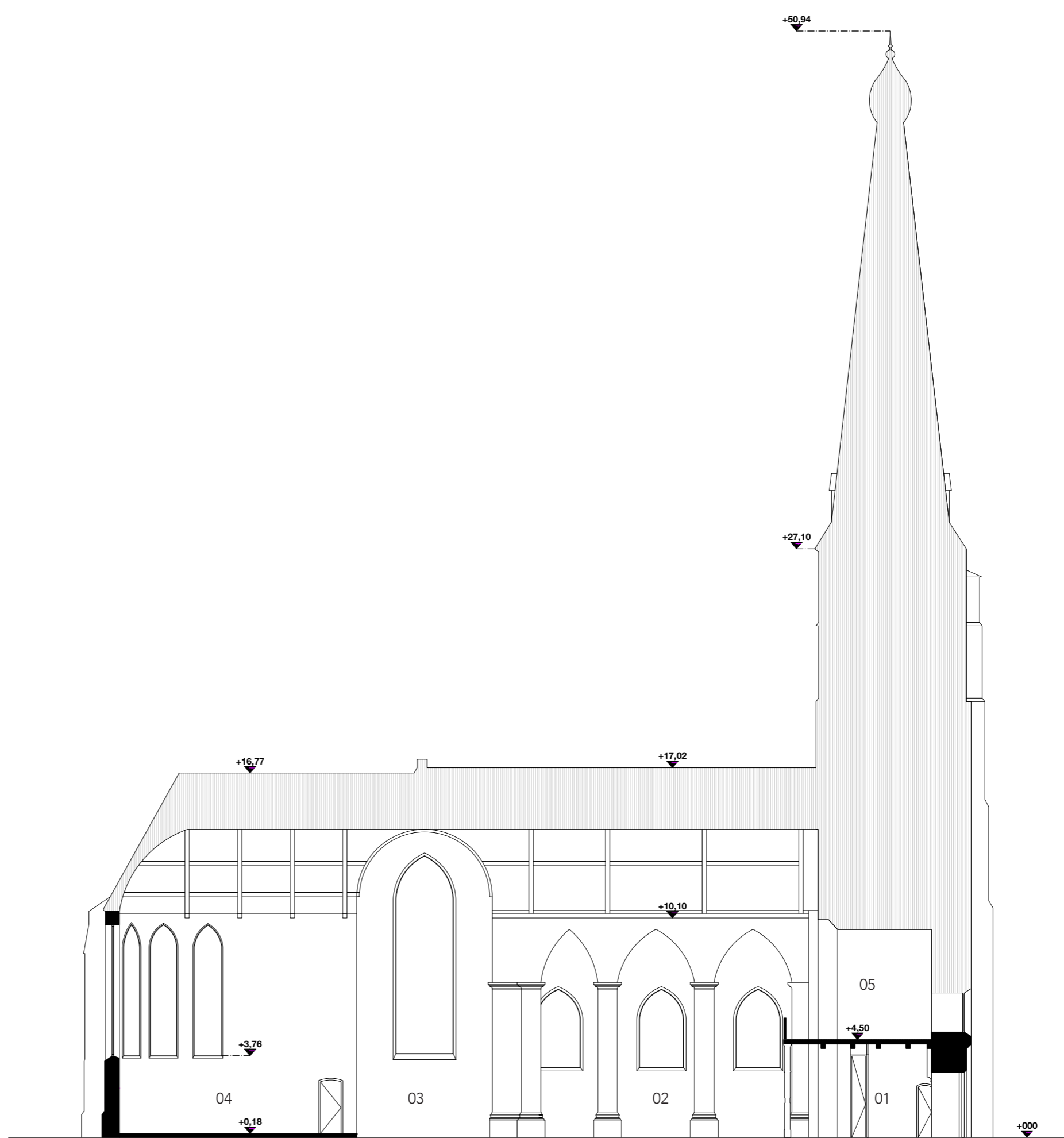
- 01 Kerkschip
- 02 Noordelijke zijbeuk
- 03 Zuidelijke zijbeuk
- 04 Verhoogd koor
- 05 Noordelijk transept
- 06 Zuidelijk transept

DWARSDOORSNEDE AA'

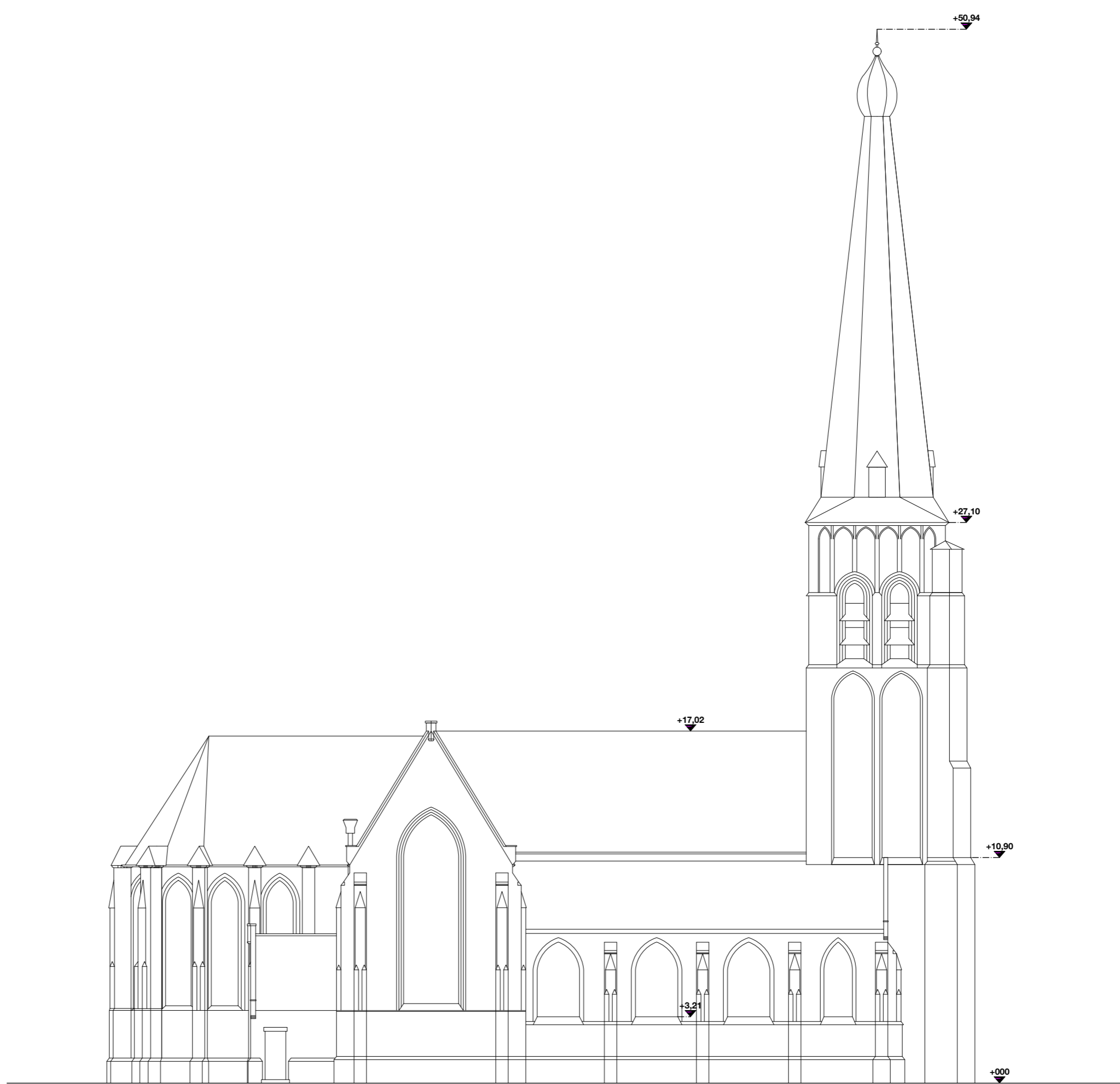
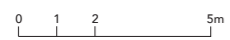
- 01 Inkomportaal
- 02 Kerkship
- 03 Zuidelijk transept
- 04 Verhoogd koor
- 05 Oksaal met orgel

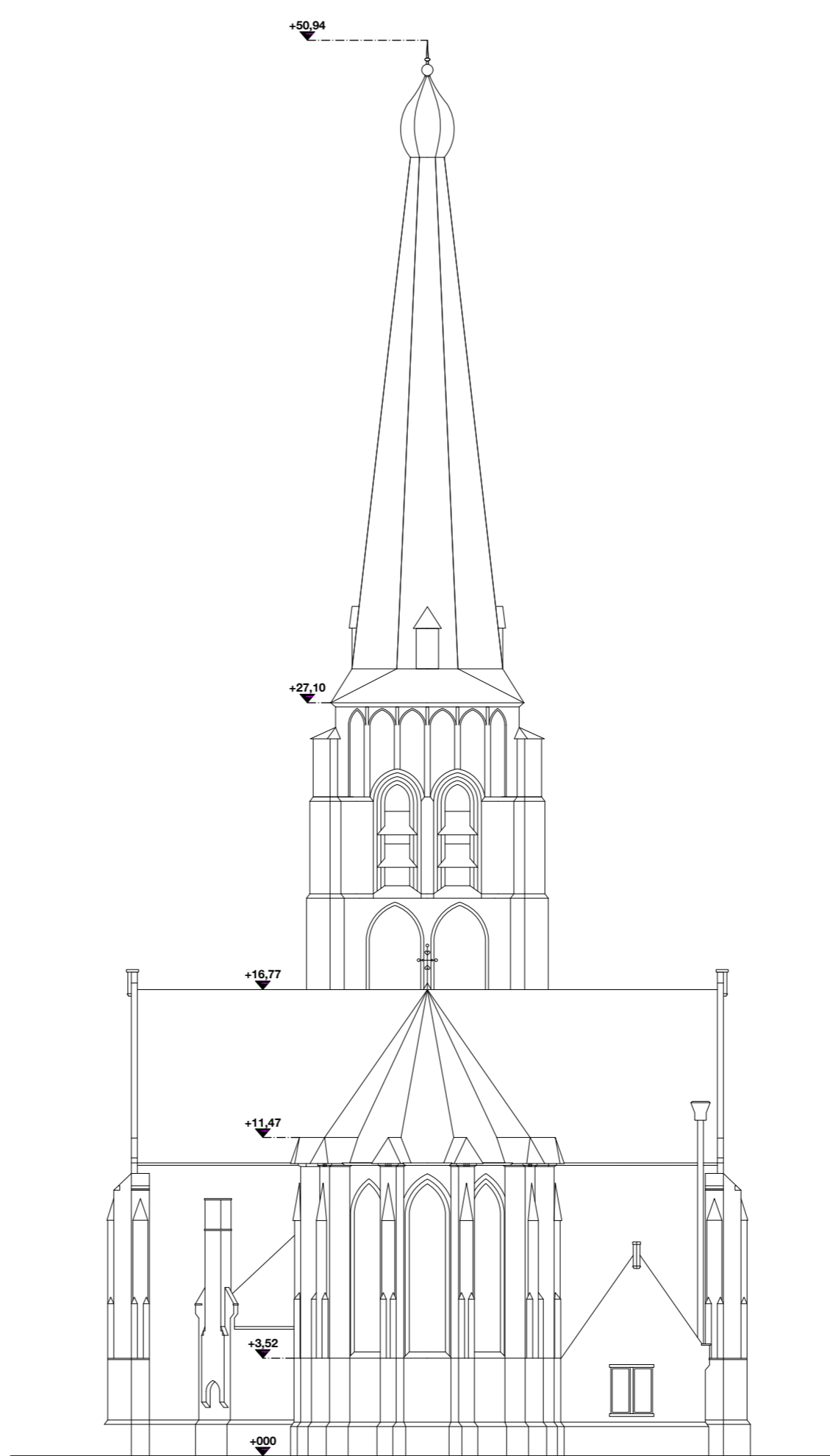
LANGSDOORSNEDE BB'

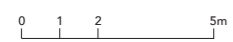

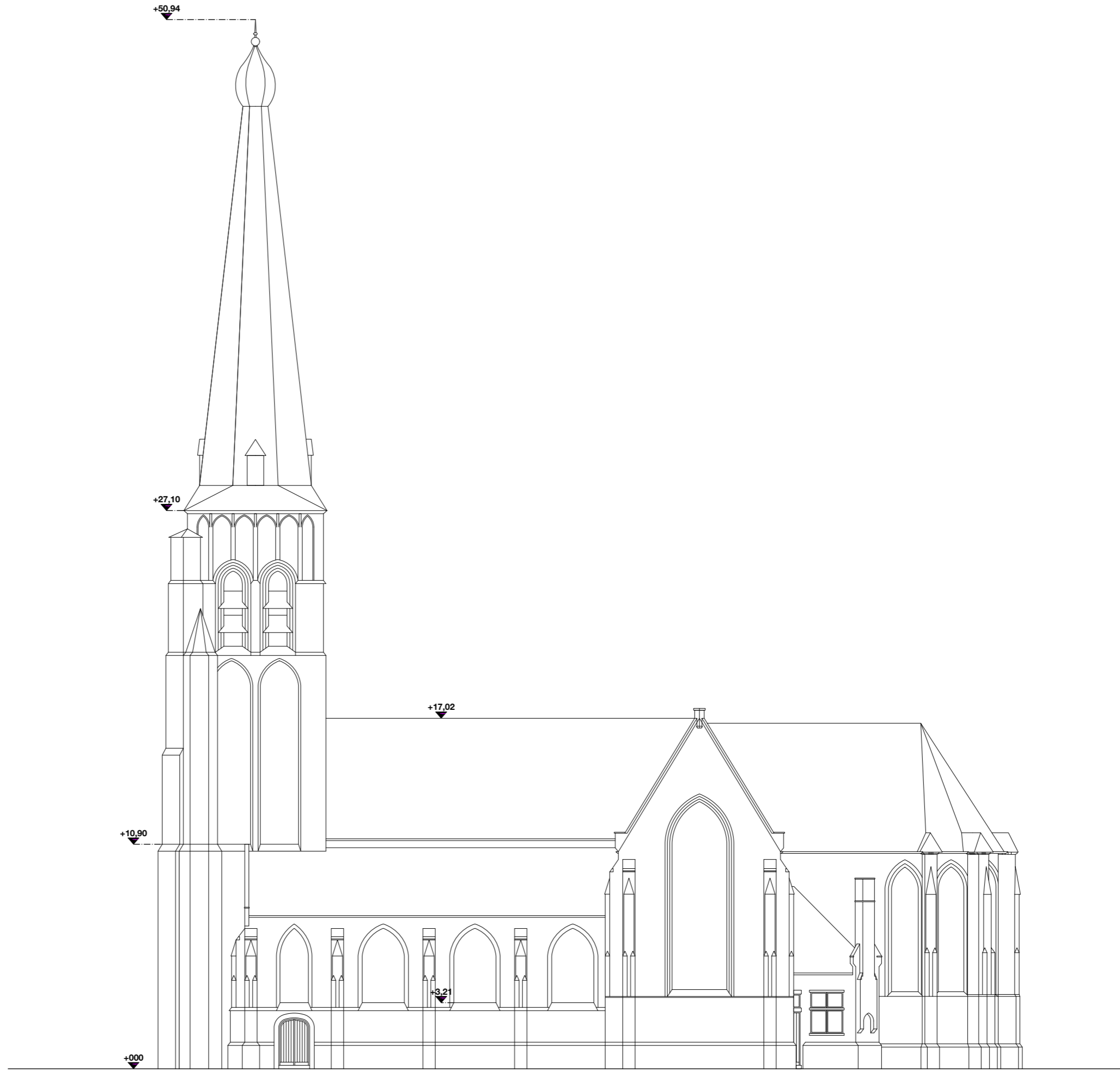
ZIJGEVEL KERK
Oriëntatie Noord

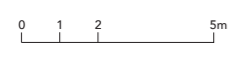

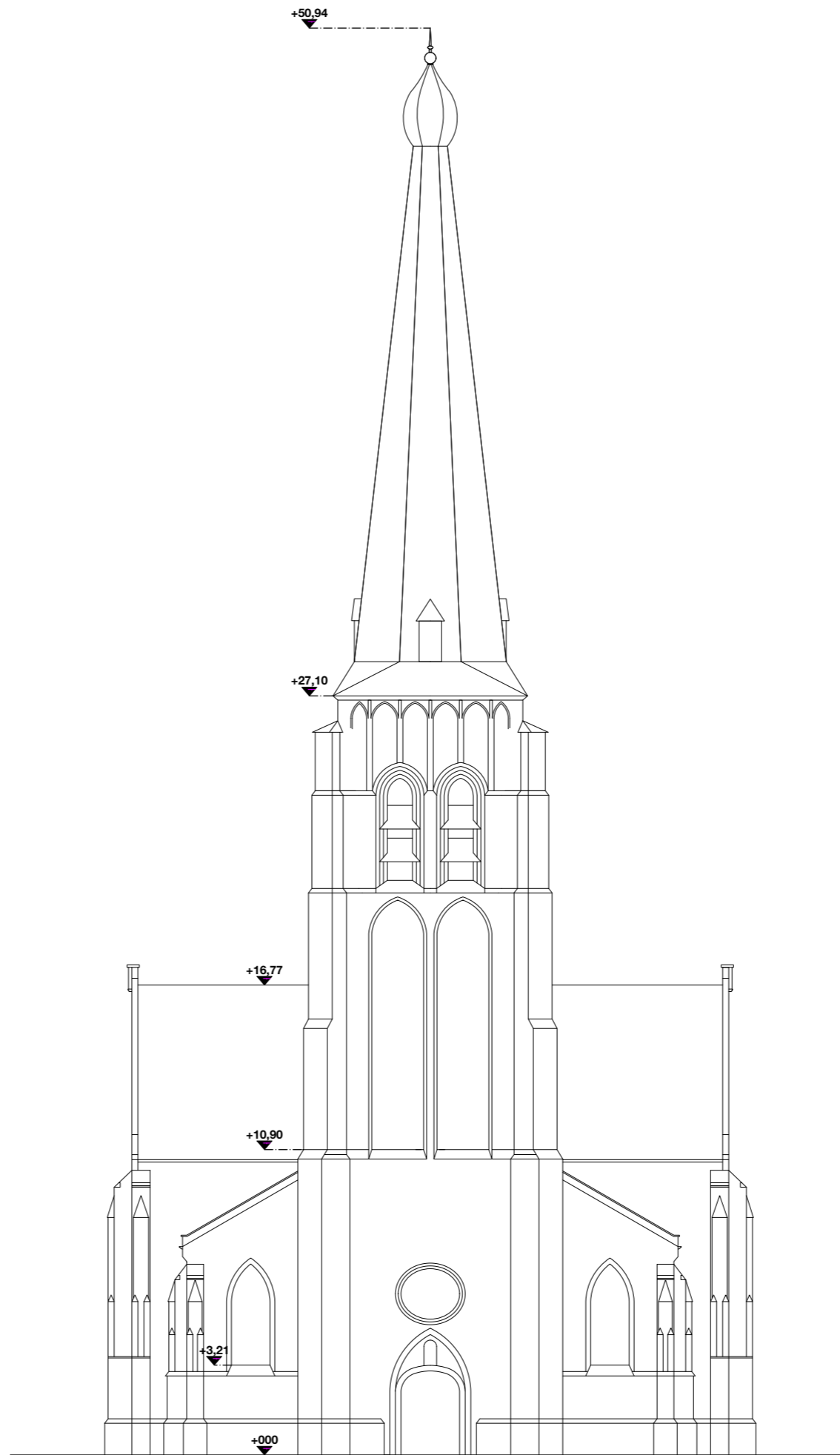
ACHTERGEVEL KERK
Oriëntatie Oost

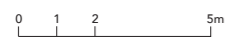

ZIJGEVEL KERK
Oriëntatie Zuid

VOORGEVEL KERK
Oriëntatie West

01

02

03

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Zicht op het inkomportaal met bovenliggend neogotisch doksaal uit 1911-1912 en preekstoel, beiden vervaardigd uit eik. 2022. bron: RE-ST 02 Zicht op het inkomportaal. 2022. bron: RE-ST 03 Zicht op de groetkapel, voormalig de doopkapel. Gedurende de corona-periode werden hier beperkte vieringen tot 6 personen gegeven. 2022. bron: RE-ST

HET INTERIEUR VAN DE KERK

Zicht op de middenbeuk vanuit het inkomstportaal. In het verlengde van de middenbeuk bevindt zich het verhoogd koor. 2022. bron: RE-ST

01

02

HET INTERIEUR VAN DE KERK

- 01 Noordelijke zijbeuk met zicht op het noordelijke transept. 2022. bron: RE-ST
- 02 Zuidelijke zijbeuk met zicht op het zuidelijke transept. 2022. bron: RE-ST

01

02

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Noordelijk transept met biechtstoel. 2022. bron: RE-ST 02 Zuidelijk transept met biechtstoel. 2022. bron: RE-ST

01

03

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Zicht op het altaar en zuidelijke transept. 2022. bron: RE-ST 02 Verhoogd koor met glasramen en zicht op het hoofdaltaar en marmer en houten retabel met geschilderde zijpanelen door J. Anthoni. 2022. bron: RE-ST

01

02

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Sint- Nicolaüs Poppelius en Sint- Valentinus. Twee van de beschermheiligen van de Sint-Valentiuskerk. 2018. bron: Het Nieuwsblad. 02 Zicht op het verhoogd koor met altaar. Sacristie bevindt zich rechts. 2022. bron: RE-ST

01

02

03

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Zicht vanuit het verhoogd koor naar de sacristie. 2022. Bron: RE-ST 02 Sacristie met eigen inkom. 2022. bron: RE-ST 03 Zicht op de eiken sacristiekast. 2022. bron: RE-ST

01

02

03

HET INTERIEUR VAN DE KERK

01 Zicht op de bergingdeur. 2022. Bron: RE-ST 02 De berging bevat sanitair, wordt momenteel gebruikt als opslagruimte en heeft een eigen toegang naar buiten. 2022. bron: RE-ST 03 Verwarmingketel bevindt zich in de berging. 2022. bron: RE-ST

WAARDESCAN

Sint- Valentinuskerk

De Sint- Valentinuskerk met het naastgelegen kerkhof werden op 5 oktober 2009 vastgesteld als bouwkundig erfgoed en op 29 maart 2019 herbevestigd op de officiële Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed. Het doel van deze haalbaarheids- en herbestemmingsstudie is het vinden van een gepast programma voor de kerk, met behoud van het volledige kerkhof.

De kerk is een uniek en plaatsgebonden gegeven. De herbestemming moet niet alleen de structuur en de architecturale eigenheid van het gebouw en haar interieur respecteren, maar ook eerbied hebben voor de geest en de herinnering van de plaats. Door Jelsma beschrijft in haar boek 'handboek voor sluiting en herbestemming van kerkgebouwen' dat "een geslaagde transformatie het voortbestaan van het gebouw veiligstelt, het belang benut, de schoonheid en de betekenis van het kerkgebouw eerbiedigt, nieuwe kansen voor de toekomst biedt en het functioneren van het gebouw voor de omgeving verbetert". Het gebouw mag niet onttoverd worden en moet zijn functie als centrumplek voor de gemeenschap kunnen blijven vervullen. In het kader van het haalbaarheids- en bestemmingsonderzoek worden de belangrijkste erfgoedwaarden van de kerk kort toegelicht.

01 Zicht op de Sint- Valentinuskerk vanop de N12 richting Turnhout. 2014. bron: Breda en Omgeving.

01

ARCHITECTUURHISTORISCHE WAARDE

'Vrijstaande laatgotische kruisbasiliek uit de 16de en de 17de eeuw, in 1906-1909 in neogotische stijl uitgebreid naar ontwerp van H. Geirnaert. Omringend kerkhof, vergroot in 1936, 1954 en 1978; bakstenen afsluitingsmuur met arduinen dekplaten modo bakstenen ezelsrug. Nabij de straat, plantsoen met witgeschilderd Heilig Hartbeeld van 1925 door J. Jansen uit Westmeerbeek.'

Exterieur

Het betreft de architectuurhistorische erfgoedwaarde van de laatgotische Sint- Valentinuskerk. Het kerkgebouw werd geconcipieerd als driebeukige kruisbasiliek met centraal kerkschip en twee zijbeuken, opgebouwd in respectievelijk 3 en 4 traveeën. Het verhoogde koor is afgewerkt met vijfzijdige koorsluiting. Ten zuiden van het koor bevindt zich de sacristie. Ten noorden de berging met sanitair en toegang tot de technische installaties. De westelijke toren is deels ingebouwd met een doopkapel in de eerste travee links en zijingang in de eerste travee rechts. De volledige kerk werd opgetrokken in rode baksteen, witte steen als versiering en met schaliën gedekt.

De middenbeuk is uitgewerkt met een zadeldak en aansluitende zijbeuken, onder een schuin dak oplopend richting het middenschip. De zij- en middenbeuken worden gescheiden door massieve steunberen. De sacristie is uitgevoerd met diagonaal zadeldak. De toren werd afgewerkt met een zeer slanke, ingesnoerde octogonale spits met kleine peer.

De toren heeft een Kempische vorm, vierkantig, ondersteund door trapvormige steunmuren. Het gelijkvloers steunt twee verdiepingen. Boven de ingangdeur ziet men een oculus. Het eerste verdiep is versierd met schijnbogen. Aan elke zijde van het tweede verdiep zijn er twee langwerpige openingen met galmgaten. Meer naar boven zijn er schijnbogen onder de spits en de wijzerplaat. Verder is er aan de zuidzijde een polygonale traptoren onder een bakstenen spits waarlangs men de klokkenkamer kan bereiken.

01 Zicht op de noordgevel van de Sint- Valentinuskerk vanop het kerkhof. Het grondplan van de basiliek is duidelijk leesbaar in de gevels. Foto niet gedateerd. Bron: Sonuwe.

01

Interieur

Het betreft de architectuurhistorische erfgoedwaarde van het laatgotische interieur van de Sint-Valentiuskerk. De midden- en zijbeuken worden van elkaar gescheiden door middel van spitsboogarcades op massieve wit-bepleisterde zuilen, aangezet op een achzijdige basis en afgewerkt met tektonische kapitelen. Verder is de kerk voorzien van eenvoudige spitsboogvensters, uitgewerkt met variërend laatgotisch maaswerk. Het koor werd uitgewerkt met figuratieve glas-in loodramen waarop de beschermheiligen worden afgebeeld. De wanden van het koor werden wit geschilderd. Op historische foto's is te zien dat de wanden van het koor in de jaren '20 werden afgewerkt met schilderingen van koolbladeren. De vloeren zijn afgewerkt als zwarte-witte tegelvloer met uitzondering van de sacristie waar een witte vloer ligt en de berging die volledig zwart betegeld is. Het interieur werd verder verrijkt met verschillende kunstobjecten.

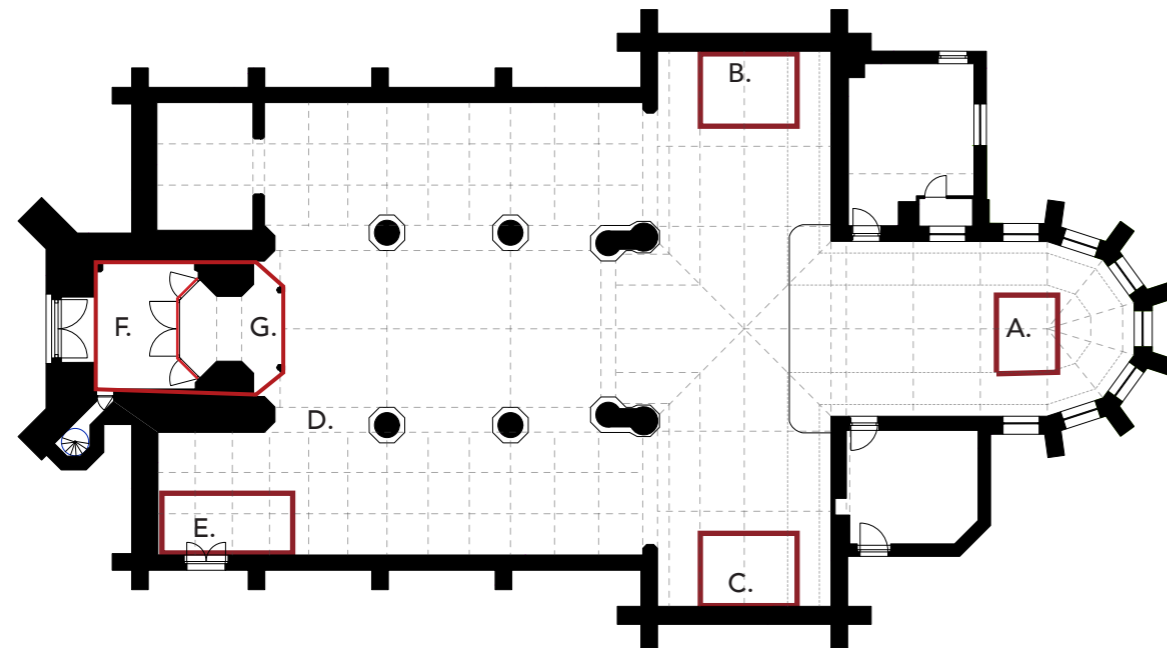
01 Het laatgotische interieur van de Sint-Valentiuskerk met zicht op het verhoogd koor. 2022.
bron: RE-ST.

ARTISTIEKE WAARDE

Op bijgevoegd plan worden de verschillende cultuurobjecten aangeduid. Alle architecturale onderdelen en 'nagelvaste' interieurelementen worden als onroerend door aard beschouwd. Noch de Sint-Valentiuskerk als zijn interieur of kunst zijn beschermd erfgoed.

 NAGELVASTE INTERIEURELEMENTEN

- A. Hoofdaltaar
- B. Biechtstoel noord
- C. Biechtstoel zuid
- D. Preekstoel
- E. Tochtportaal zuid
- F. Tochtportaal west
- G. Oksaal met orgel

Tochtportaal zuid

Eikenhouten tochtsas ter hoogte van de zuidgevel. Het tochtportaal is opgebouwd uit drie geprofileerde wanden.

Preekstoel

De eiken preekstoel uit eerste helft van de 18de eeuw bevindt zich achteraan de kerk tussen de middenbeuk en het inkomsportaal.

Orgel

Orgel uit de tweede helft van de 18de eeuw, toe te schrijven aan Antwerps orgelmaker L. De la Haye, met transformerende ingrepen van na 1906 en 1998.

Biechtstoel transept noord

In zowel het noordelijke als zuidelijke transept bevindt zich een eiken biechtstoel uit midden 18e eeuw.

Koorgestoelte

18de eeuwse eiken koorgestoelte.

Hoofdaltaar

Neogotisch hoofdaltaar uit zandsteen naar ontwerp van H. Geirnaert, geschonken door Aimé Misonne, uitgevoerd door Alphonse Peeters, Luik, 1911.
Boven het altaar bevindt zich een marmeren en houten retabel met geschilderde zijpanelen door J. Anthoni.

ARCHITECTUUR EN TOEKOMSTWAARDE

Het grondplan van de kerk leest als een heldere, monumentale open ruimte met enkele kleine nevenruimtes ter hoogte van de toren, de sacristie en de berging. Gezien de huidige configuratie van het kerkgebouw, zijn er verschillende mogelijkheden om deelruimtes af te splitsen. De driebeukige kerk leent zich wel tot gebruik door een veelheid aan nevenactiviteiten, eventueel door het inbrengen van één of meerdere volumes of door het voorzien van een (logistieke) uitbreiding aan de kerk.

De enorme hoogte van de drie beuken, in combinatie met de hoog uitgewerkte glas-in-loodramen, geven het gebouw een noemenswaardige elegantie en maken dat het volledige kerkgebouw baadt in het licht. Door de relatief hoge aanzet van de glasramen, is er vandaag geen visuele en fysieke connectie met de aanpalende buitenruimte zowel aan de straatzijde als aan de zijde van het kerkhof, wat de integriteit van het kerkhof grotendeels verzekerd bij een herbestemming van de kerk.

De interne niveaoverschillen zijn beperkt, met uitzondering van het verhoogde koor bevinden alle ruimtes in de kerk zich op hetzelfde niveau. De toegankelijkheid van de kerk ten opzichte van het lager gelegen openbaar domein vormt enkel aan de zijde van de berging en sacristie een aandachtspunt.

01 Zicht op de westelijke gevel met hoofdingang van de Sint-Valentiuskerk. De begraafplaats was toen nog eerder beperkt in omvang. Foto niet gedateerd. bron: Delcampe.net

01

GEBRUIKSSCAN

Sint- Valentinuskerk

De Sint- Valentinuskerk wordt momenteel nog gebruikt voor verscheidene erediensten zoals: weekenddiensten, weekdiensten, occasionele diensten zoals huwelijken, begrafeningen, doopsels, schoolvieringen, ... en catecheseactiviteiten. Voor deze diensten wordt de volledige oppervlakte van de kerk gebruikt, m.u.v. de extra misvieringen in de achterkapel tijdens corona voor 5-6 personen.

Andere activiteiten die in de kerk plaatsvinden zijn het Kerst- en Paasconcert en recepties na optredens.

Het is niet de intentie om in de toekomst nog religieuze activiteiten aan te bieden in de kerk. Een optie kan zijn om voor de religieuze activiteiten uit te wijken naar de Pastorie in Poppel.

GEBRUIKSSCAN

Pastorij Poppel

De pastorij wordt vandaag bewoond door pastoor E.H. Herman Janssen (parochies : Sint Valentinus Poppel en Sint Servatius Ravels). Ook worden er eigendommen en bezittingen van de kerk bewaard. De pastorij is een beschermd gebouw, gelegen in een park in het centrum van Poppel. Bij het niet meer in gebruik zijn als woning voor de pastoor kan hier gekeken worden naar een herbestemming. In het kader van het behoud en het onderhoud van dit gebouw en van het park kan hier eventueel uitgekeken worden naar een externe partner met interesse voor het gebouw en het park.

Bron: Kerkenbeleidsplan 2017

01 Zuidgevel van de pastorij. 2016. Bron: Architectenbureau Bressers.

Monumentenwacht: bouwtechnische en -fysische toestand

Het meest recente inspectierapport van Monumentenwacht dateert uit 2018 en geeft een overzicht van werken dringend uit te voeren, onderzoek dat noodzakelijk is voorafgaand aan restauratie en aan te pakken zaken bij de restauratie.

De werken die worden aangeduid als dringend, en aan te pakken op **korte termijn** betreffen:

- Verwijderen van asbest
- Herstelling van de leien daken en galmborden
- Waterdicht laten aansluiten van de polyester dakbedekking
- Herstelling houten dakluiken
- Wegnemen of waterdicht afwerken van de schoorsteen
- Herstellen van het topstuk en de rollaag in de topgevel

De werken/onderzoeken die worden aangeduid als van belang **voorafgaand aan restauratie**:

- Onderzoek: asbestinventaris laten opmaken
- Onderzoek: klimaat binnen kerk
- Onderzoek: interieurafwerking
- Bereikbaar maken van het gebouw voor onderhoud en inspectie

De werken die worden aangeduid als uit te voeren **bij de restauratie**:

- De leien daken en galmborden herstellen
- Toren: de polyester dakbedekking waterdicht laten aansluiten
- Houten dakluiken herstellen op dak 1
- De schoorsteen wegnemen of waterdicht aanwerken
- Het topstuk en de rollaag herstellen bij dak 9
- De loodaansluitingen van de daken verbeteren
- Het schrijnwerk van de dakkapellen plaatselijk herstellen en schilderen
- De nokken herstellen
- Aandraaien schoorsteenanker
- Vervangen van de leien daken
- Herstellen van de topbekroningen
- Dakgoten vervangen
- Afvoeren ontstoppen en herstellen of vervangen, standpijpen schilderen
- Regelmatig ruimen van de goten
- Opvolgen/herstellen verzwakte delen van de dakconstructie
- Toegang geven tot daken en goten vanuit alle zolders en dakkapellen of -luiken

- Vleugels [4]-noord en [6]-zuid: het metselwerk van de pinakels plaatselijk herstellen, tot aan de herstelling de omgeving afzetten.
- De ijzeren delen zoals roosters, diefijzers en muurankers herstellen/behandelen met speciale aandacht voor de delen in het muurwerk.
- De natuursteen plaatselijk herstellen
- Behandelen van betonrot
- Tuinmuur: het sterk uitgespoeld voegwerk en beschadigd steenwerk hernemen
- Gevels: het sterk uitgespoeld voegwerk hernemen
- Glas-in-lood herstellen
- De trap herstellen
- Het schrijnwerk plaatselijk herstellen en schilderen
- De elektrische installatie laten aanpassen en controleren
- Bliksembeveiliging laten aanpassen aan de Europese richtlijn CE 62305 en regelmatig laten controleren door een erkend controleorgaan
- Schilderen ijzeren delen klokkenstoel en lopende delen smeren
- Plan van aanpak opmaken om alle historische belangrijke grafmonumenten te onderhouden
- Schilderen buitenbeeld

Sint-Valentiuskerk
Dorp 7
2382 POPPEL

DIENST ERFGOED
Team Monumentenwacht
T +32 3 360 52 34 | F +32 3 360 52 36
monumentenwacht@provincieantwerpen.be
www.provincieantwerpen.be | www.monumentenwacht.be

 OVERZICHT VAN DE ADVIEZEN 11698-2018-B Sint-Valentinuskerk 2382 POPPEL																		
code	rubriek element materiaal verkort advies	eenheid	indicatieve hoeveelheid	frequentie	uit te voeren door	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
	Gehele object																	
A2018/21	Gehele object asbest Asbest laten verwijderen door een gespecialiseerde firma.	n.t.b.	-	1x	Erkend controleorganisme	x												
A2018/38	Gehele object klimaat Het klimaat laten nakijken.	SOG	1	1x	Specialist			x										
A2018/19	Gehele object dakbedekking toegankelijkheid en bereikbaarheid natuurleien Maak het gebouw goed bereikbaar voor onderhoud en inspectie.	SOG	1	1x	Dakwerker Restauratie-aannemer Restauratie-architect Specialist			x										
A2018/20	Gehele object beschermd erfgoed Monumentenwacht tijdig contacteren voor een inspectie.	u	8	3j.	Monumentenwacht			x		x				x			x	
A2018/06	Gehele object beschermd erfgoed Monumentenwacht Interieur contacteren voor een interieurinspectie.	n.t.b.	-	1x				x										
	Dak																	
A2018/02	Dak dakbedekking galmbord natuurleien hout De leien daken en galmborden herstellen.	n.t.b.	-	1x	Dakwerker	x												
A2018/23	Dak dakbedekking dakkapel kunststof natuurleien Toren [1]: de polyester dakbedekking waterdicht laten aansluiten.	n.t.b.	-	1x	Dakwerker	x												
A2018/22	Dak dakluik hout lood Dak [1]: de houten dakluiken herstellen.	st	5	1x	Dakwerker Schilder Schrijnwerker	x												
A2018/28	Dak schoorsteen vezelcement Dak [9]: de schoorsteen wegnemen of waterdicht aanwerken.	st	1	1x	Algemene aannemer Dakwerker	x												
A2018/29	Dak topgevel baksteen Dak [9]: het topstuk en de rollaag herstellen.	SOG	1	1x	Algemene aannemer	x												
A2018/04	Dak aansluitingen lood De loodaansluitingen van de daken verbeteren.	m	1	1x	Algemene aannemer Dakwerker		x											
A2018/34	Dak dakkapel dakbedekking natuurleien hout Toren [1]: het schrijnwerk van de dakapellen plaatselijk herstellen en schilderen.	m ²	10	1x	Schilder Schrijnwerker		x											
A2018/33	Dak nok gebakken aarde Daken [2], [4], [5], [6] en [9]: de nokken herstellen.	n.t.b.	-	1x	Algemene aannemer Dakwerker		x											
A2018/31	Dak schoorsteen baksteen ijzer Dak [11]: het anker van de schoorsteen aandraaien.	st	1	1x	Algemene aannemer Dakwerker		x											

A2018/03	Dak dakbedekking natuurleien De leien daken vervangen.	n.t.b.	-	1x	Dakwerker Restauratie- aannemer Restauratie-architect					x									
A2018/01	Dak topbekroning ijzer koper zink De topbekroningen herstellen.	st	1	1x	Dakwerker Loodgieter			x											
Dakwaterafvoer																			
A2018/30	Dakwaterafvoer kilgoot hanggoot bakgoot lood zink ijzer De goten vervangen.	n.t.b.	-	1x	Loodgieter			x											
A2018/07	Dakwaterafvoer afvoer zink gietijzer De afvoeren ontstoppen en herstellen of vervangen, de standpijpen schilderen.	n.t.b.	-	1x	Loodgieter			x											
A2018/16	Dakwaterafvoer hanggoot zakgoot De goten regelmatig ruimen.	u	8	2x/j.	Loodgieter	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx
Kapconstructie en zolder																			
A2018/05	Kapconstructie en zolder kapconstructie hout De verzwakte delen van de dakconstructie opvolgen/herstellen.	SOG	1	1x	Timmerman			x											
A2018/17	Kapconstructie en zolder zolder Alle zolders en dakkapellen of dakluiken die toegang geven tot daken en goten, veilig bereikbaar maken.	st	1	1x							x								
Draagstructuur en overspanning																			
A2018/11	Draagstructuur en overspanning steunbeer gevel baksteen Vleugels [4]-noord en [6]-zuid: het metselwerk van de pinakels plaatselijk herstellen, tot aan de herstelling de omgeving afzetten.	n.t.b.	-	1x	Algemene aannemer	x													
A2018/09	Draagstructuur en overspanning muuranker diefijzers rooster ijzer De ijzeren delen zoals roosters, diefijzers en muurankers herstellen/behandelen met speciale aandacht voor de delen in het muurwerk.	SOG	1	5j.	Algemene aannemer Smid		x					x						x	
A2018/10	Draagstructuur en overspanning gevel natuursteen De natuursteen plaatselijk herstellen.	n.t.b.	-	1x	Restauratie- aannemer			x											
A2018/26	Draagstructuur en overspanning vloer beton Toren [1]:het betonrot behandelen.	SOG	1	1x	Restauratie- aannemer Restauratie-architect			x											
A2018/35	Draagstructuur en overspanning ommuring gevel baksteen Tuinmuur: het sterk uitgespoeld voegwerk en beschadigd steenwerk hernemen.	n.t.b.	-	1x	Aannemer voegwerken							x							
A2018/12	Draagstructuur en overspanning metselwerk gevel baksteen Het sterk uitgespoeld voegwerk hernemen.	n.t.b.	-	1x	Aannemer voegwerken							x							
Schrijnwerk en beglazing																			
A2018/13	Schrijnwerk en beglazing glas-in-lood ijzer lood gekleurd glas gebrandschilderd glas blank glas Het glas-in-lood herstellen.	n.t.b.	-	1x	Glazenier Restaurator	x													
A2018/27	Schrijnwerk en beglazing trap baksteen hout Traptoren [2]: de trap herstellen.	n.t.b.	-	1x	Algemene aannemer	x													
A2018/14	Schrijnwerk en beglazing buitenschrijnwerk hout Het schrijnwerk plaatselijk herstellen en schilderen.	n.t.b.	-	5j.	Schilder Schrijnwerker		x						x					x	
Afwerking en inrichting																			
A2018/37	Afwerking en inrichting wandafwerking muurschildering pleister De interieurafwerking laten onderzoeken en op lange termijn restaureren.	SOG	1	1x	Restauratie-architect Restaurator Specialist	x													

Technische installatie																			
A2018/15	Technische installatie elektrische installatie De elektrische installatie laten aanpassen en controleren.	SOG	1	1x	Aannemer- technieken	x													
A2018/39	Technische installatie bliksembeveiliging De bliksembeveiliging laten aanpassen aan de Europese richtlijn CE 62305 en regelmatig laten controleren door een erkend controleorgaan.	SOG	1	3j.	Specialist			x			x			x				x	
A2018/25	Technische installatie klokkenstoel ijzer De ijzeren delen van de klokkenstoel schilderen en de lopende delen smeren.	n.t.b.	-	10j.	Beheerder Eigenaar Specialist			x											x
Site en omgeving																			
A2018/36	Site en omgeving grafsteen natuursteen Maak een plan van aanpak om alle historisch belangrijke grafmonumenten te onderhouden.	n.t.b.	-	1x	Restaurator Specialist		x												
A2018/32	Dak buitenbeeld hout Vleugel [10]: het buitenbeeld regelmatig schilderen.	st	1	5j.	Beheerder Restaurator			x					x						x

n.t.b.: nader te bepalen   st: stuk   u: uur   m: meter   m²: vierkante meter   m³: kubieke meter   dm²: vierkante decimeter   dm³: kubieke decimeter   1x: éénmalig   2x/j: twee maal per jaar   3j: om de drie jaar   perm: permanent   sog: som over geheel

Hoewel Monumentenwacht de informatie voor dit (inspectie)rapport met de grootste zorg samenstelt, zijn de adviezen en ramingen vermeld in dit rapport louter indicatief, geheel informatief en niet bindend. Monumentenwacht is niet verantwoordelijk voor fouten of vergissingen en is niet aansprakelijk voor enige directe, indirecte, gevolg- of incidentele schade die voortvloeit uit het gebruik van dit document (art. 8 van de voorwaarden voor dienstverlening)

Dak [1].

Dak [1].

Dak [4].

Dak [1].

Dak [8]: herstelling met elastische voegkit.

Galmbord: losgebroken mortelzoom.

Galmbord: ingerotte bebording.

Dak [9]: gebroken, uitgeschoven en herstelde leien.

Dak [9]: uitgeschoven en niet-duurzaam herstelde leien.

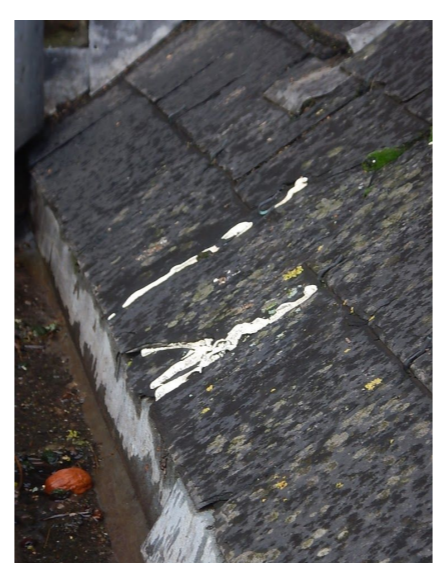
Dak [9]-noord.

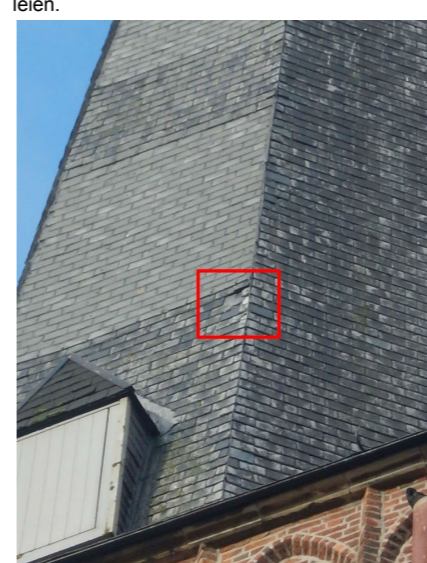
Dak [3]: ingerotte bebording.

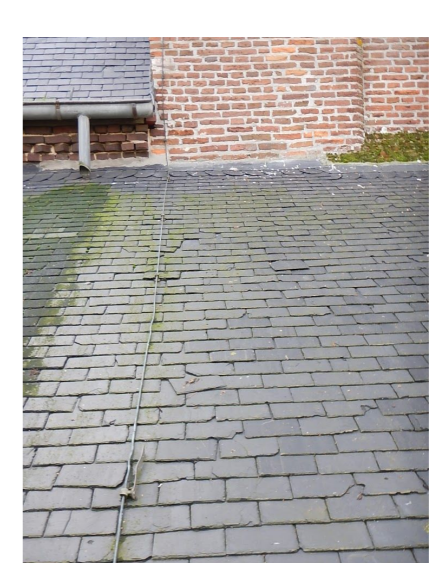
Dak [3]: schimmel en zwam op de bebording.

1): herstellingen met elastische voegkit.

Dak [1]: zuidoost.

Dak [8].

Dak [4]-oost: weggefallen hanggoot.

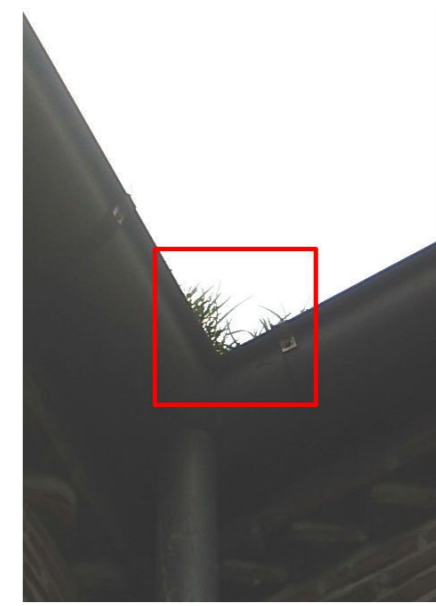
Dak [9]: verweerde vergaarbak.

Lekke afvoer.

Te verlengen afvoer.

Daken [4] en [5]: gras in de goten.

Dak [9]: ontbrekende loodslab.

Lek in goot dak [4] en [5].

Roestige standpijpen.

Dak [9]: vervuilde vergaarbak.

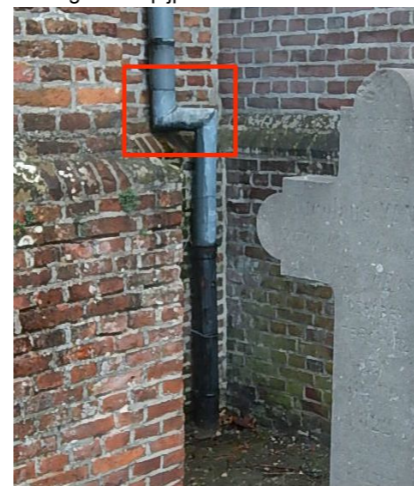
Dak [9]: vervuilde zakgoot.

Dak [7].

Dak [8]: gescheurde soldeernaad.

Te vermijden aansluiting.

Dak [10].

Oude aantastingen van huisboktor.

Vervuiling rond de klokkenstoel.

Dak [3]: onveilig toegankelijke zolders.

Verweerd en uitgespoeld metselwerk.

Verweerd en uitgespoeld metselwerk.

Oude aantastingen van huisboktor.

Vervuiling viering.

Verweerd en uitgespoeld metselwerk.

Verweerd en uitgespoeld metselwerk.

Afval in de galmgaten.

Vervuiling in de toren.

Weggefallen zinken kap.

Verweerd en uitgespoeld metselwerk.

Weggevalen losse raambruggen.

Vleugel [11].

Openstaand verbindingspotje in galmgat.

Vochtaftekening.

Roestige bevestigingen van het witmarmere opschrift.

Vleugel [4].

Vleugel [9].

Open verbindingspotje in bijsacristie.

Vochtaftekening

Verweerde opschriften.

Weggevalen losse raambrug.

Vleugel [11].

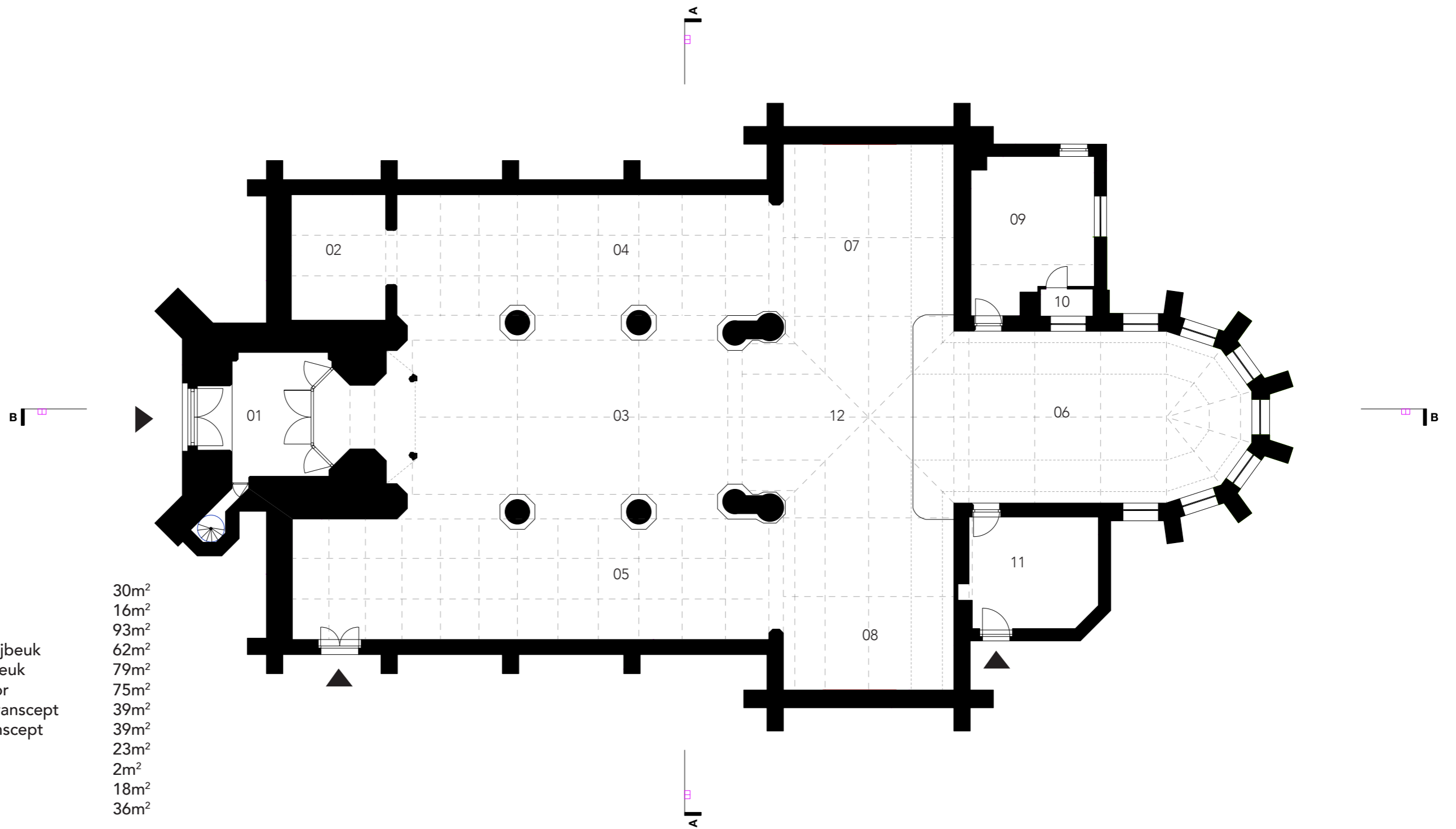

Vochtaftekening

Verweerde natuursteen.

DEEL 2. UITGANGSPUNTEN BIJ HET SCENARIO-ONDERZOEK

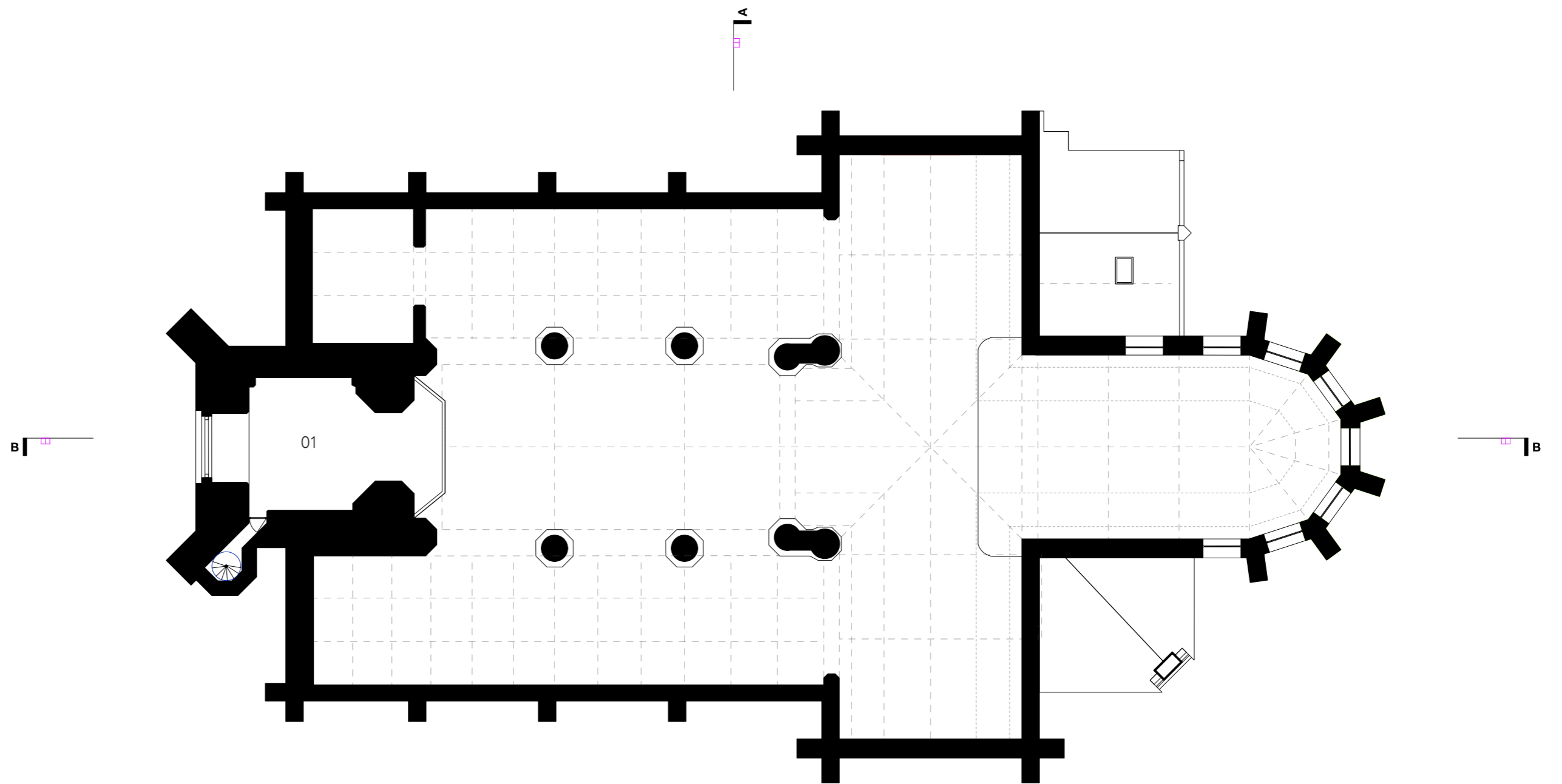

01	Inkomportaal	30m ²
02	Groetkapel	16m ²
03	Kerkschip	93m ²
04	Noordelijke zijbeuk	62m ²
05	Zuidelijke zijbeuk	79m ²
06	Verhoogd koor	75m ²
07	Noordelijke transept	39m ²
08	Zuidelijke transept	39m ²
09	Berging	23m ²
10	Sanitair	2m ²
11	Sacristie	18m ²
12	Viering	36m ²

OPP. KERKRUIMTE: 512m²

GRONDPLAN GELIJKVLOERS

01 Oksaal 26m²
 26m²

GRONDPLAN VERDIEPING +1

- 01 Sint- Valentinuskerk
- 02 Kerkhof
- 03 Pastorie
- 04 Pastorietauin
- 05 Gemeentezaal
- 06 Vrije Basisschool de Negensprong

INPLANTINGSPLAN
Schaal 1/1000

PROJECTDEFINITIE

programma van eisen

(BEPERKTE) EREDIENST

wekelijkse eredienst:

- weekenddiensten;
- weekdiensten;

occasionele diensten:

- huwelijken,
- begrafenissen,
- doopvieringen,
- schoolvieringen, ...

Voor deze vieringen wordt de gehele oppervlakte van de kerk gebruikt, m.u.v. de extra misvieringen in de achterkapel tijdens corona (max. 5 à 6 personen).

andere activiteiten:

- catecheseactiviteiten,
- concerten: Kerstmis en Pasen;
- recepties (drankje na een optreden)

toekomst:

Het is **niet de intentie** om in de toekomst **nog religieuze activiteiten** aan te bieden **in de kerk**. Een optie kan zijn om hiervoor uit te wijken naar de pastorij in Poppel.

GEMEENTEZAAL

De huidige gemeentenzaal in Poppel voldoet niet langer aan de geldende normen. De gemeente wenst ze op termijn af te stoten. De vraag wordt gesteld of deze kan gehuisvest worden in de Sint-Valentinuskerk

noden:

- polyvalente zaal;
- podium;
- bar;
- keuken;
- vergaderlokaal;
- repetitieruimte;
- sanitair
- verschillende opbergruimten;

aandachtspunten:

- integrale toegankelijkheid - toegang voor andersvaliden;
- thermisch comfort - isolatie en/of energiemaatregelen
- moderne technologie

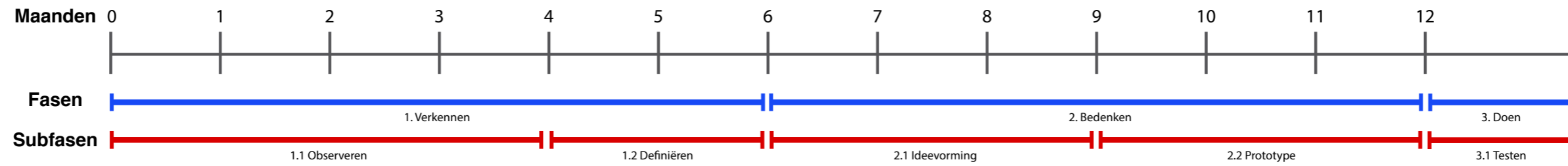
BUURT ?

Wat volgt er uit de bevraging van:

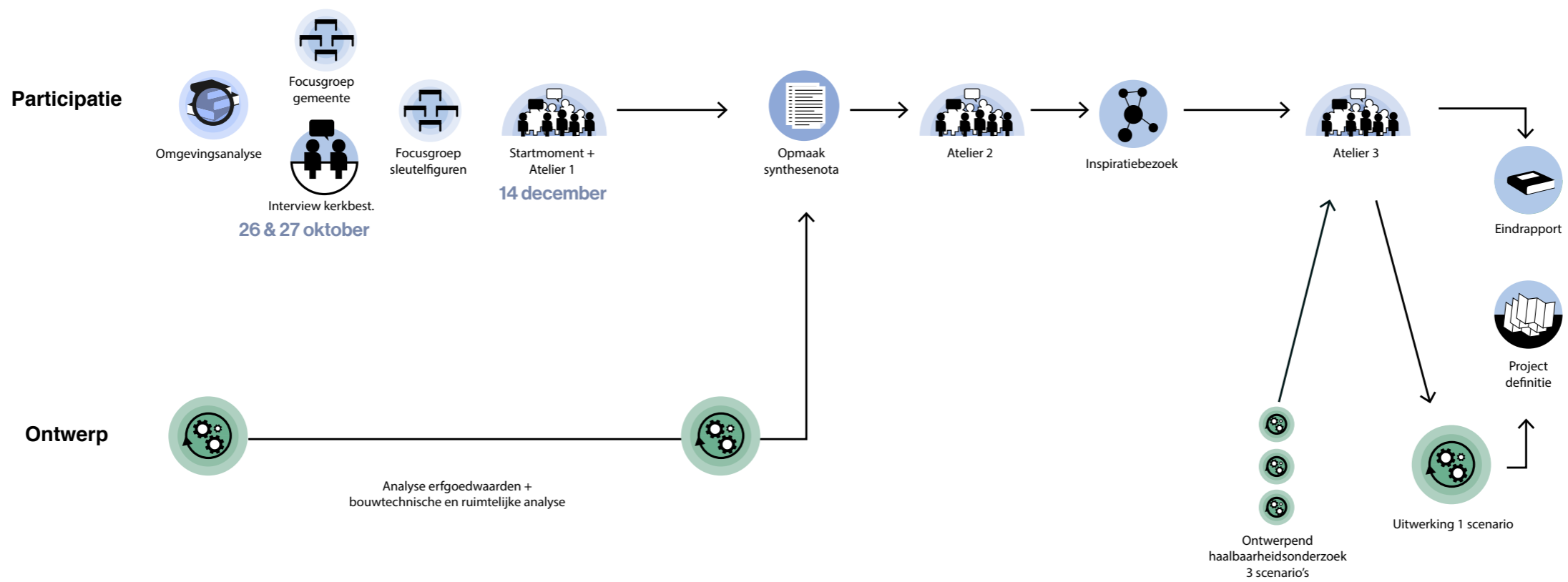
- lokale verenigingen;
- horeca/handel;
- lokale basisschool 'de Nogensprong'
- ...

PROCESOVERZICHT

Sint-Valentinuskerk

Strat. overleg

INTERVIEWS

Sint- Valentinuskerk

GESPROKEN :

OKRA Poppel, FERM Poppel, FEMMA Poppel, KWB Poppel, De Heemkundevereniging Nicolaus Poppelius, Gemeenteraad Jeugd, Gemeentelijke Cultuurraad, Directie en ouderraad De Negensprong, Kerkraad Sint-Valentinus

Louis Jacobs, Lea Baeyens, Gemma, Willy, Marleen Van der Steen, Luc Andries, Harry, André, Jeroen Meeuwsen, Frans Severeys, Guy Meulemans, Frans Verhoeven, Eli, Ria, Jos Coppens, Ronny Everaerd,...

INHOUDELIJKE CONCLUSIES INTERVIEWS

Sint- Valentinuskerk

Cultuurhistorische/sociale waarde expertise erfgoed/ verhalen/gebruiken

Verschillende geïnterviewde Poppelaars vermelden de **kerktoren**, die vroeger reeds van ver zichtbaar was en bij het naderen van het dorp in het oog springt.

“In mijn jeugd stond mijn moeder er op dat ik elke ochtend de mis bijwoonde. Omdat we dicht bij de grens woonden, betekende dat best een stevige wandeling. Er was toen nog niet zo veel gebouwd. In die dagen kon je je nog echt oriënteren op de kerktoren van de Sint-Valentinus die je al van ver zag opdoemen aan de horizon.”

Vele geïnterviewden pleiten ervoor om de **glasramen in het koor, in het bijzonder bij hoogaltaar**, te behouden: kerkraad, zangkoor, FERM... Zij werden in de jaren 1940 door Poppelse verenigingen en families bekostigd.

De kooruimte en de dwarsbeuken met hun hoge gewelven bieden een **waardevolle esthetische beleving** en zijn ook een troef bij concerten (akoestiek). Een etage in het koor ligt daarom moeilijk: kerkraad, zangkoor, OKRA, FERM, FEMMA, KWB.

“De zuilen maken ergens toch de kerk, hé. Ze geven het gebouw een majesteus karakter.”

Een ingewikkelde problematiek is de **toekomst van het kerkhof**: De integriteit en sereniteit van het kerkhof blijven gevoelig liggen, in het bijzonder de graven van de oudstrijders. Sommige Poppelaars hechten aan de continuïteit, waar de Sint-Valentinus in hun ogen voor staat (doopsels, huwelijken, begrafenissen). Het wegvallen hiervan wordt door sommigen betreurd en resulteert al gauw in een zeker ressentiment: “Dan ontnemen ze ons ook dat nog.” (De identificatie met het vroegere dorp Poppel, nu deelgemeente Poppel, speelt hierbij een rol.)

Gebruikswaarde invullingen en programma

Het idee van **multifunctionele ruimte** voor concerten, optredens, bijeenkomsten en cursussen (o.a. koken), voorzien van keuken en mogelijkheid tot eten, **wordt breed gedragen**. Belangrijk voor vele organisaties is om, naargelang de specifieke noden, het volume van de ruimte te kunnen aanpassen, ook met het oog op eventueel toekomstige fusies tussen verenigingen.

“Voorsommige van onze activiteiten is de huidige gemeentesaal veel te groot, wat niet gezellig is.”

De kooruimte en de dwarsbeuken met hun hoge gewelven bieden een waardevolle esthetische beleving en zijn ook een troef bij concerten (akoestiek).

“Zingen in zo’n koor van een kerk geeft toch een heel andere akoestiek, een andere beleving ook, niet alleen voor het publiek, maar ook voor de zangers zelf.”

Bij sommige, vooral oudere, Poppelaars leeft **de vraag om een kleine kapelruimte te behouden**, maar het bisdom is daar geen voorstander: beheerstechnisch en programmatorisch is dit moeilijk. Bovendien ligt het kerkbezoek in Poppel laag en kiezen er nog weinig mensen voor een kerkelijke begrafenissen.

De Heemkunde- en erfgoedvereniging Nicolaus Poppelius wijst op de aanwezigheid in de **sacristie van het Sint-Willibrordusputje**, zo genoemd naar de heilige die de streek kerstende. Het ‘Kindekenlof’ was een bedevaart die in Poppel werd ondernomen ter bescherming tegen kinderziekten.

“En dan is er in de sacristie, wat niet iedereen weet, nog het Sint-Willibrordusputje. Vroeger was dat dus de bestemming van echte bedevaarten hier in de streek [...] Heeft dit misschien toeristisch potentieel? Ik denk nu luidop. En kunnen er dan in de sacristie kunstwerken worden ondergebracht?”

De grootste afwijking in het programma wordt door de directeur van basisschool De Negensprong geformuleerd. Hij stelt voor de kerk een multifunctionele herbestemming te geven, maar deze overdag in de weekdagen door de school te laten gebruiken, o.a. **gelijkvloers (speelruimte)**. De basisschool stelt heden een speelplaats te hebben die ontoereikend is voor 230 kinderen. Na schooltijd, in de weekends en tijdens vakanties zou de kerk gebruikt kunnen worden door lokale organisaties en verenigingen.

Not-done programma: echte danszaal, echt restaurant (kerkraad), maar een cafetaria met eten stelt geen probleem.

“Een disco om te dansen of een chique restaurant moet het hier uiteraard niet worden. Dat willen we niet.”

Materiele waarde/bouwtechnische lezing

Heemkunde- en erfgoedvereniging Nicolaus Poppelius verrichtte in samenwerking met Erfgoed Noorderkempen een inventarisatie van de artefacten uit de zes kerken die opgenomen zijn in het **‘Kerkenplan Ravels’**. Daardoor heeft de vereniging een know-how opgebouwd m.b.t. de **artistiek-historische, historisch-emotionele en religieuze waarde** van de ca. 500 artefacten die in de Sint-Valentinus geïnventariseerd werden.

“Een bewaring In situ heeft in regel de voorkeur, maar is bij herbestemming uiteraard allerminst evident. Vooral bij het kerkorgel en de preekstoel stellen zich dan toch ook praktische problemen rond al dan niet verwijdering.”

Voor de kerkraad is een goede bestemming buiten het kerkgebouw voor de **(gerestaureerde) kruisweg**, een kopie van deze in de abdij van Tongerlo, belangrijk.

“Voor de kruisweg, die zo’n twintig jaar geleden gerestaureerd werd, is het toch wel belangrijk dat een geschikt onderkomen gevonden wordt.”

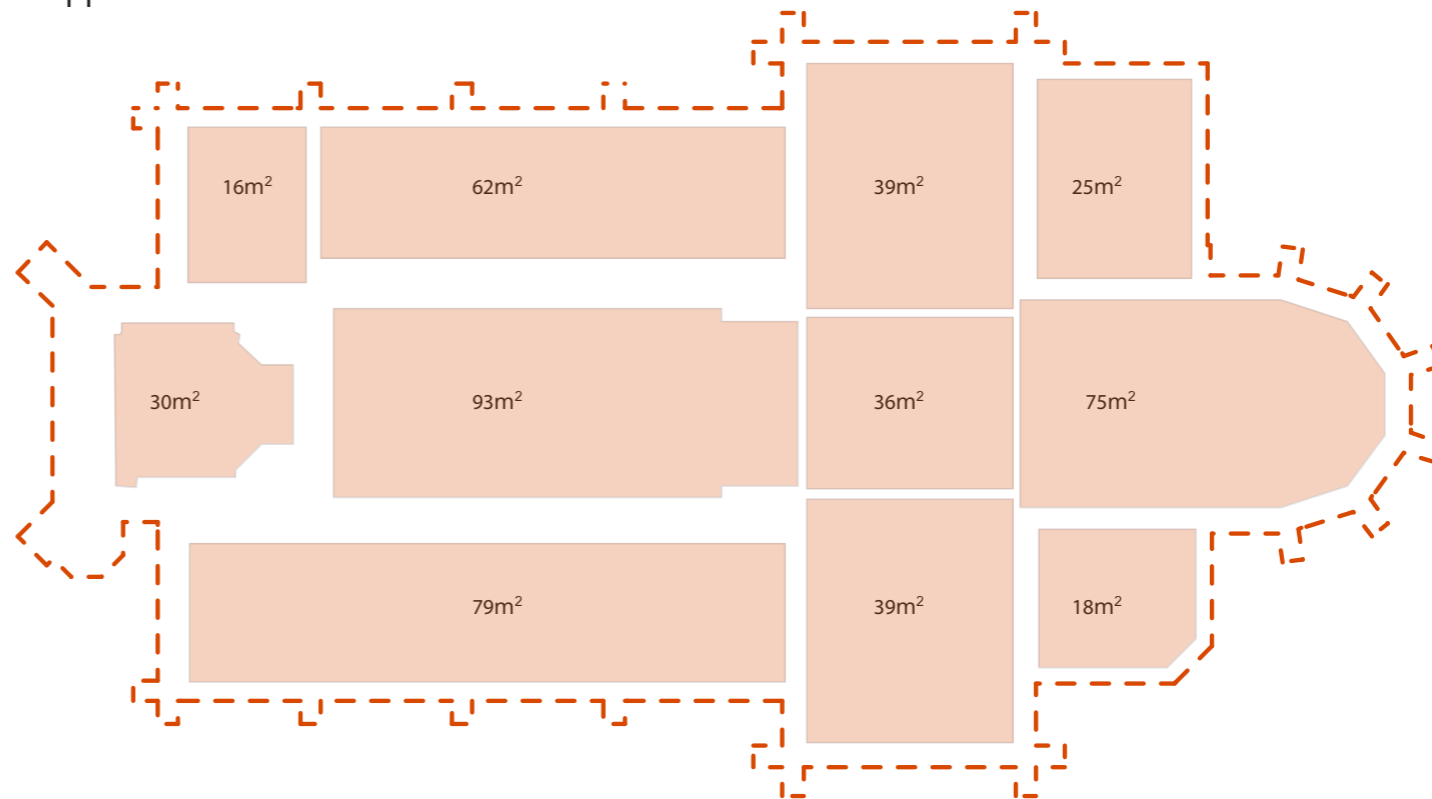
Is het **overbrengen van artistieke artefacten** naar de Pastorie, zoals o.a. geopperd door de kerkraad en de Heemkunde- en erfgoedvereniging Nicolaus Poppelius een optie? Of kunnen waardevolle artistieke artefacten een onderkomen vinden in de St-Janskerk in Weelde?

PROJECTDEFINITIE

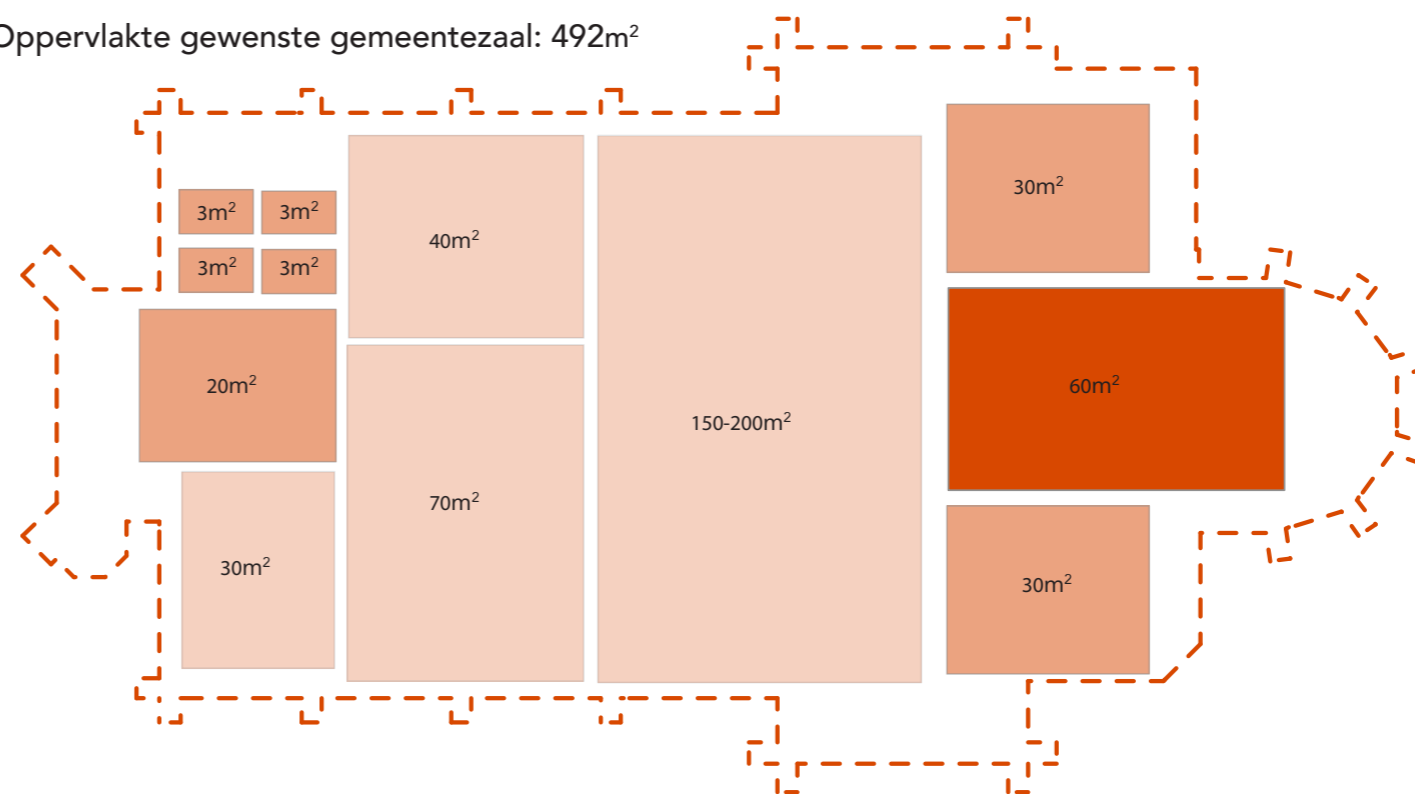
gemeentezaal Poppel

Het grondplan van de Sint- Valentinuskerk en ruimtelijke configuratie van centrale hoofd- en aanpalende nevenruimtes, leent zich goed voor de inpassing van een functie gemeenschapshuis en gemeentezaal voor Poppel. Na een eerste interpretatie van het gevraagde programma en daarbij horende oppervlaktes, wordt duidelijk dat deze functie op verschillende manieren te huisvesten is in het huidige kerkgebouw. Zoals ook bijgevoegde schematische voorstellingen aangeven zijn de oppervlaktes binnen het kerkgebouw op het eerste zicht van een andere grootorde dan deze gevraagd voor optimale werking van de gemeentezaal. Toch blijkt het kerkgebouw zeker voldoende ruimte te kunnen bieden om het huidige programma in onder te brengen. Het scenario-onderzoek zal uitwijzen op welke manier (flexibele indeling, inbreiding en/of beperkte uitbreiding) de meest optimale werking kan gerealiseerd worden.

Oppervlakte Sint- Valentinuskerk: 512m²

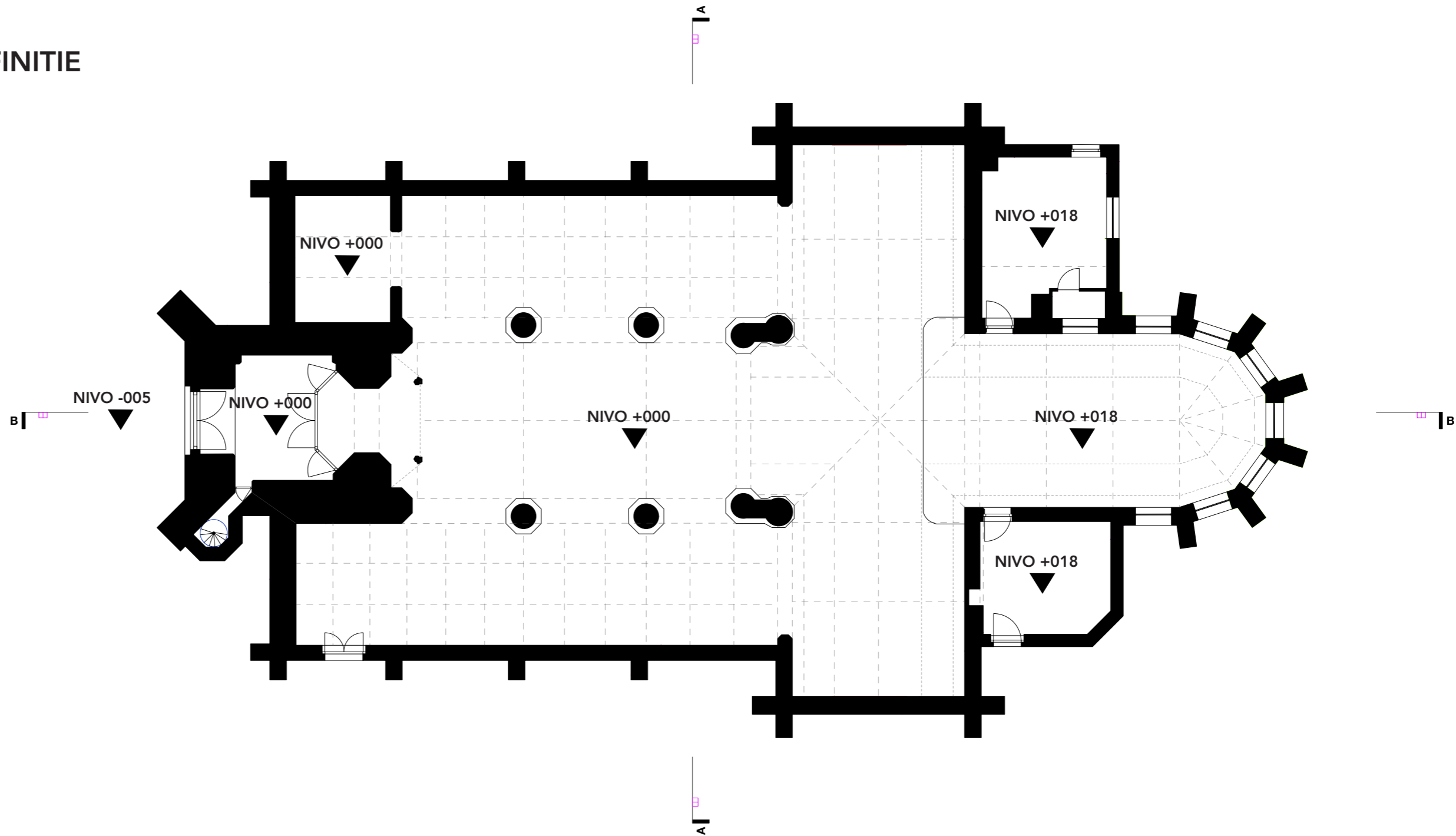

Oppervlakte gewenste gemeentezaal: 492m²

PROJECTDEFINITIE

toegankelijkheid

GRONDPLAN GELIJKVLOERS
Aanduiding vloerpassen kerk

01

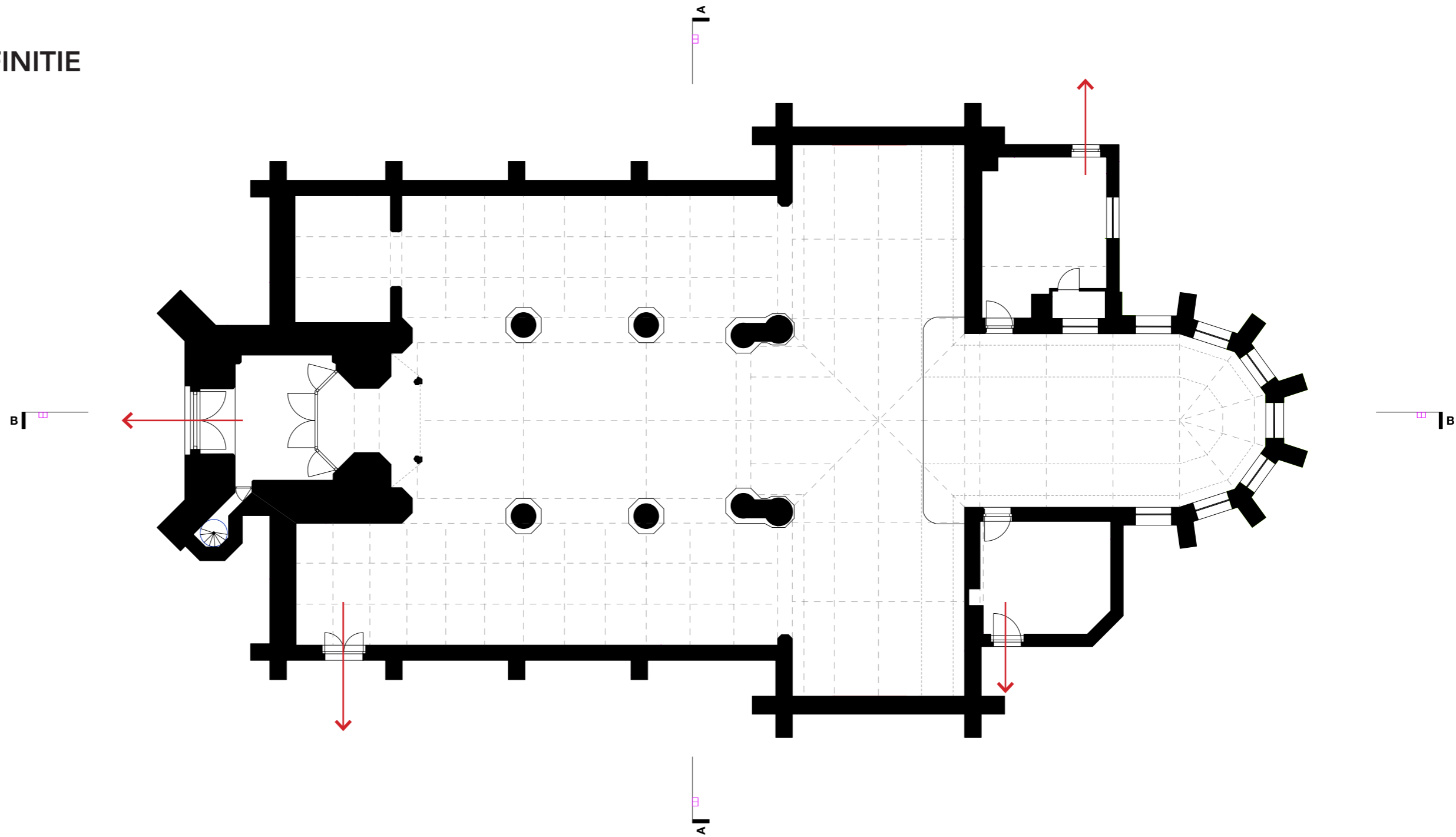
02

TOEGANG TOT DE KERK

01 Zuidelijke zijtoegang tot de kerk via een arduinen dorpel. bron: RE-ST 02 Zijtoegang tot de sacristie. Toegang met één optrede. bron: RE-ST

PROJECTDEFINITIE
brandveiligheid

GRONDPLAN GELIJKVLOERS
Aanduiding evacuatie kerk

0 1 2 5m

PROJECTDEFINITIE

technieken

De stookinstallatie bevindt zich in de kelder onder de sacristie. Deze kelderruimte doet dienst als technische ruimte voor de luchtverwarmingsinstallatie ter verwarming van de kerk. De verwarmingsinstallatie is nodig aan vervanging toe.

De elektrische installatie komt verouderd over. Op de zolders en in de buitenomgeving liggen er open verbindingspotjes en niet afgeschermd verbindingen. In een stoffige omgeving kan dit aanleiding geven tot brand en in een buitenomgeving tot kortsluiting. Gezien de potentiële gevolgen van de verouderde elektrische installatie, dient deze geheel gecontroleerd en vernieuwd te worden.

Ten gevolge van vochtschade en instabiliteit aan sommige daken en pinakels, is er schade aan het interieur en is de kerk op korte termijn toe aan herstellingswerken. Momenteel zorgt de instabiliteit van de pinakels voor gevaar van de publieke veiligheid. De glas-in-lood ramen dienen tevens op een zo kort mogelijke periode hersteld worden om zo verdere aantasting te voorkomen. Op de noordelijke muren zijn er op verschillende plaatsen sporen van condens zichtbaar. Dit verhoogt de vochtigheid binnenin het gebouw. De beoogde interieurrestauratie omvat: restauratie van de glas-in-loodramen, aanpassingswerken ifv de huidige vochtproblematiek, het herstellen van de afwerkingslagen van de muren, het reinigen van enkele cultuurgoederen, het herstellen van gevolgschade door vochtinsijpeling, de renovatie van verschillende daken. Met oog op de herbestemming van de kerk is het ook noodzakelijk om het binnenklimaat, de technische installaties en de veiligheid van het gebouw te verbeteren en/of te optimaliseren of zelfs volledig opnieuw te installeren.

01 Integratie vloerroosters luchtverwarmingssysteem in de bestaande tegelvloer. bron: RE-ST

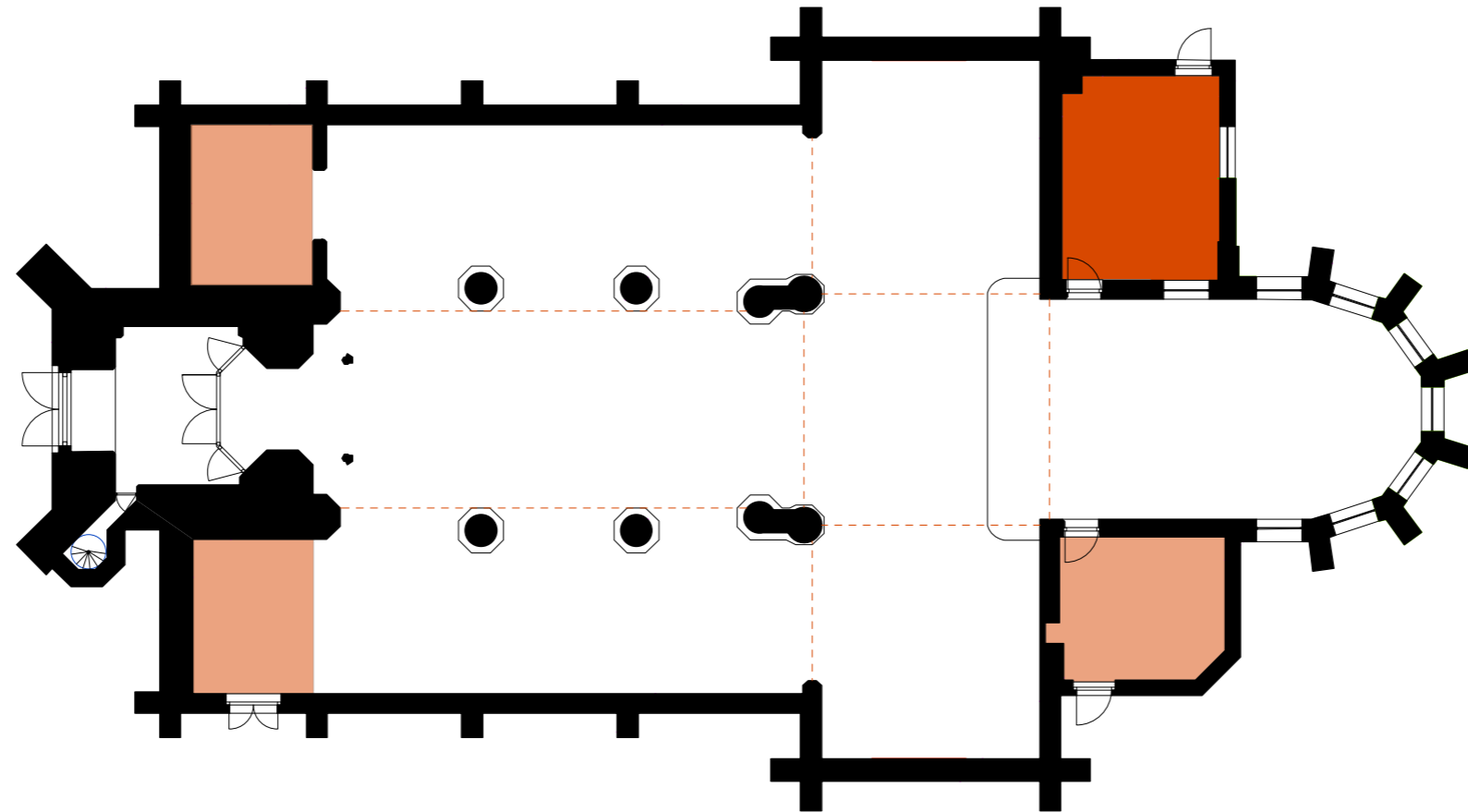
01

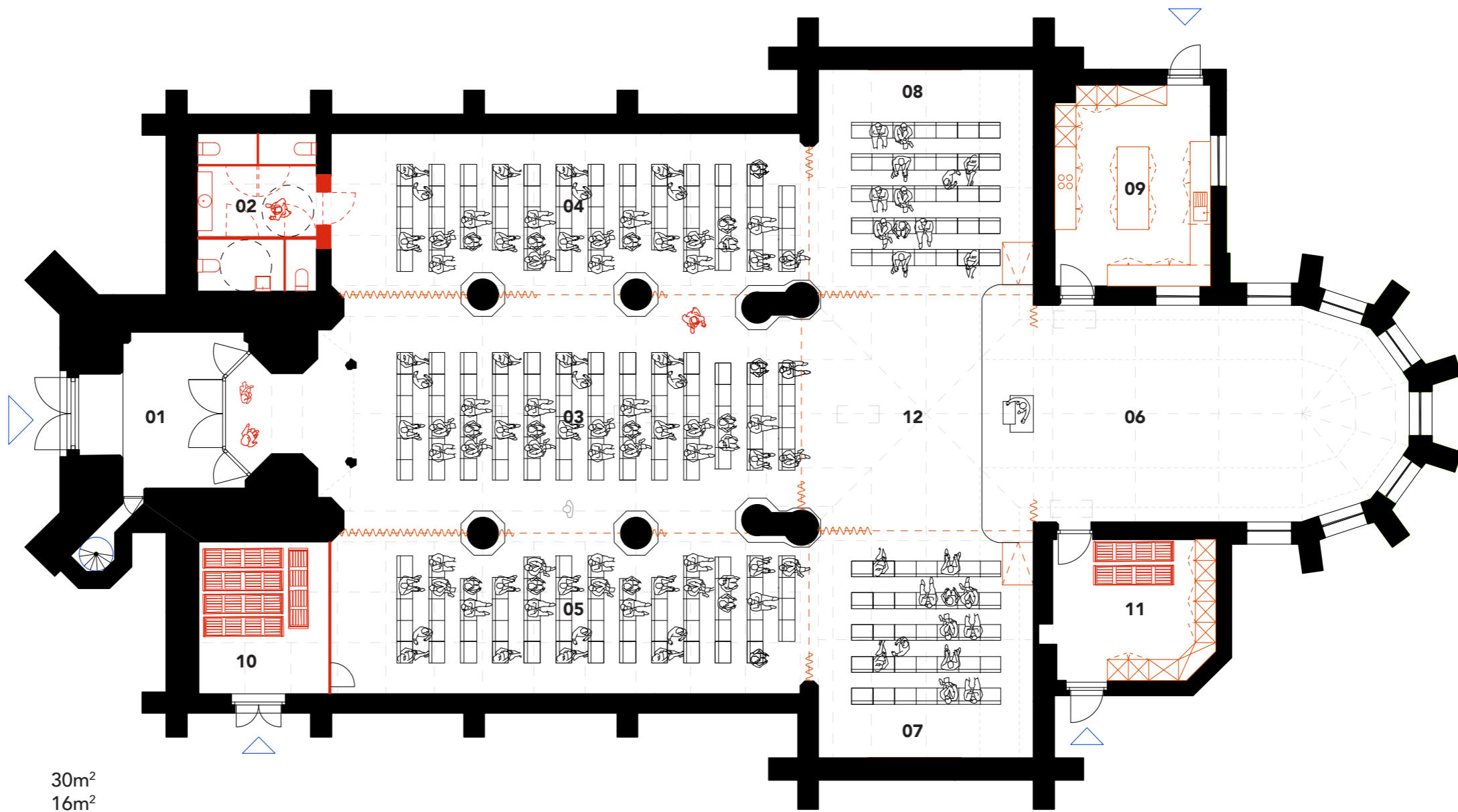
DEEL 3. 5 SCENARIO'S

SCENARIO 1

minimale interventie

- Keuken
- Logistieke functies

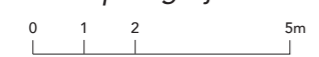

- 01 Inkomportaal 30m²
- 02 Sanitair 16m²
- 03 Kerkschip 93m²
- 04 Noordelijke zijbeuk 62m²
- 05 Zuidelijke zijbeuk 62m²
- 06 Verhoogd koor 75m²
- 07 Noordelijke transept 39m²
- 08 Zuidelijke transept 39m²
- 09 Keuken 25m²
- 10 Berging 17m²
- 11 Berging 18m²
- 12 Viering 36m²

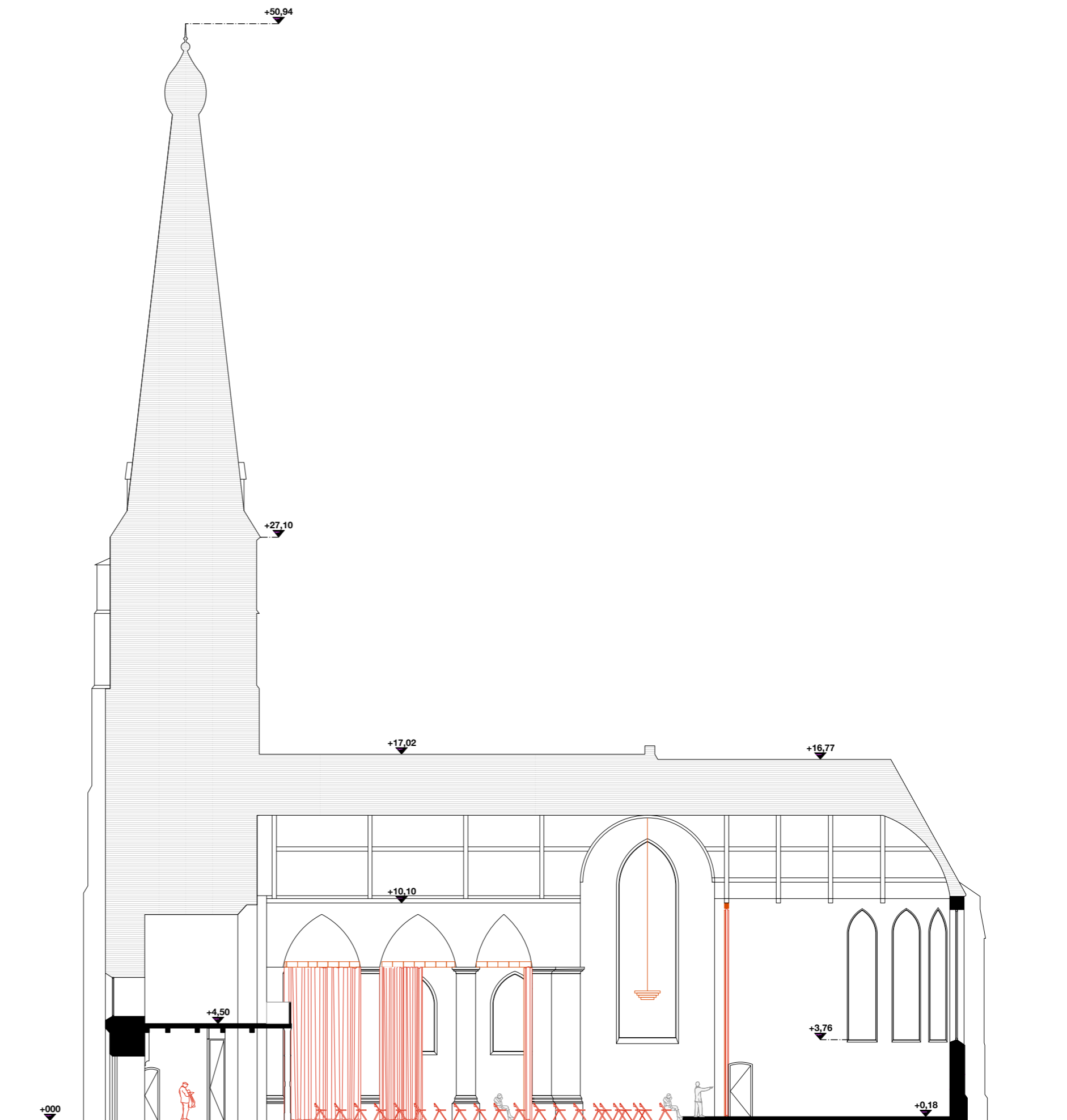
Polyvalente ruimte (03-08+12) 406m²

SCENARIO 1
Grondplan gelijkvloers

Scheiding d.m.v. een flexibel gordijnsysteem

SCENARIO 1
Langse doorsnede AA'

01

02

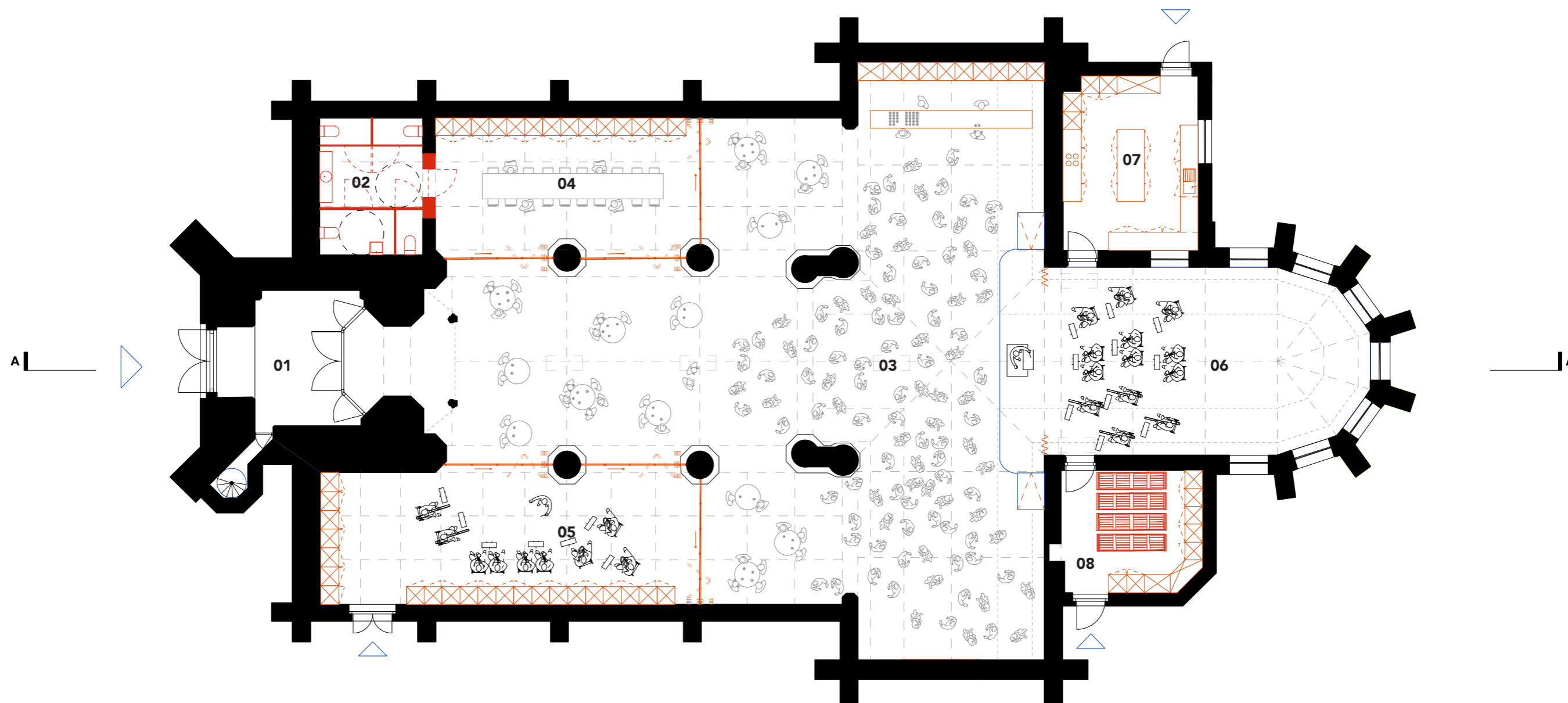
03

04

REFERENTIES

01 & 02 Flexibel ruimtegebruik en het afscheiden van (deel)ruimtes door middel van gordijnen. Hier toegepast in de Palacio de Cibeles in Madrid door Héctor Fernández Elorza architects. Bron: diversare.com
03 & 04 Inside Outside, Haus der Kunst Munchen. Installatie van ruimtescheidende gordijnen naar ontwerp van Petra Blaise. Bron: www.insideoutside.nl

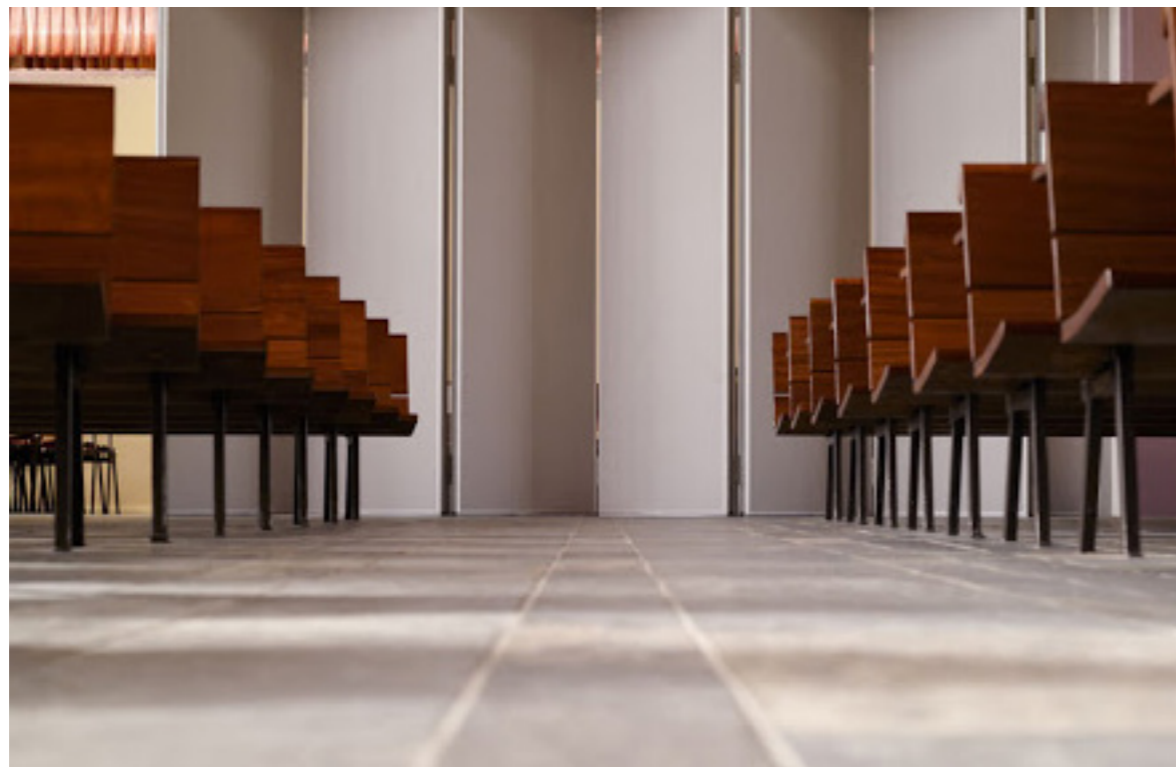
01	Inkomportaal	30m ²
02	Sanitair	16m ²
03	Polyvalente ruimte	262m ²
04	Vergaderlokaal / polyvalent lokaal	42m ²
05	Repetitielokaal / polyvalent lokaal	58m ²
06	Verhoogd koor	75m ²
07	Keuken	25m ²
08	Berging	18m ²

SCENARIO 1 - alternatieve opstelling

Grondplan gelijkvloers

01

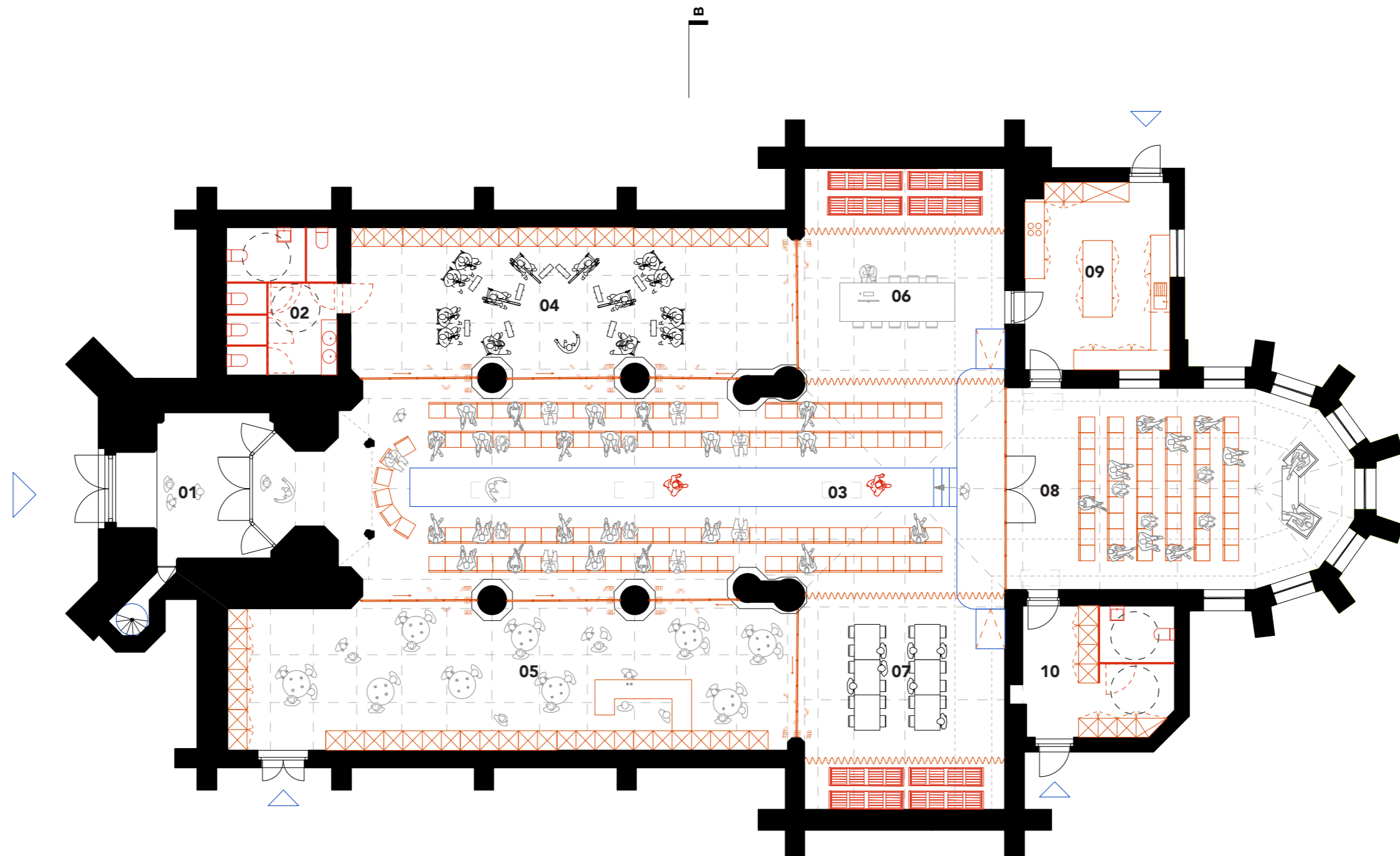
02

03

REFERENTIES

01 & 02 Harmonica wandsysteem in de Kanderlaarkerk te Hardenberg.
03 Vast glazen paneel en harmonica wandsysteem toegepast ter afscheiding van het schip met het transept in de Johannes de Doperkerk te Sprundel.

01	Inkomportaal	30m ²
02	Sanitair	16m ²
03	Polyvalente ruimte	134m ²
04	Vergaderlokaal / polyvalent lokaal	63m ²
05	Repetitielokaal / polyvalent lokaal	80m ²
06	Afscheidbare polyvalente ruimte	42m ²
07	Afscheidbare polyvalente ruimte	42m ²
08	Verhoogd koor	64m ²
09	Keuken	25m ²
10	Zuidelijk inkomportaal	18m ²

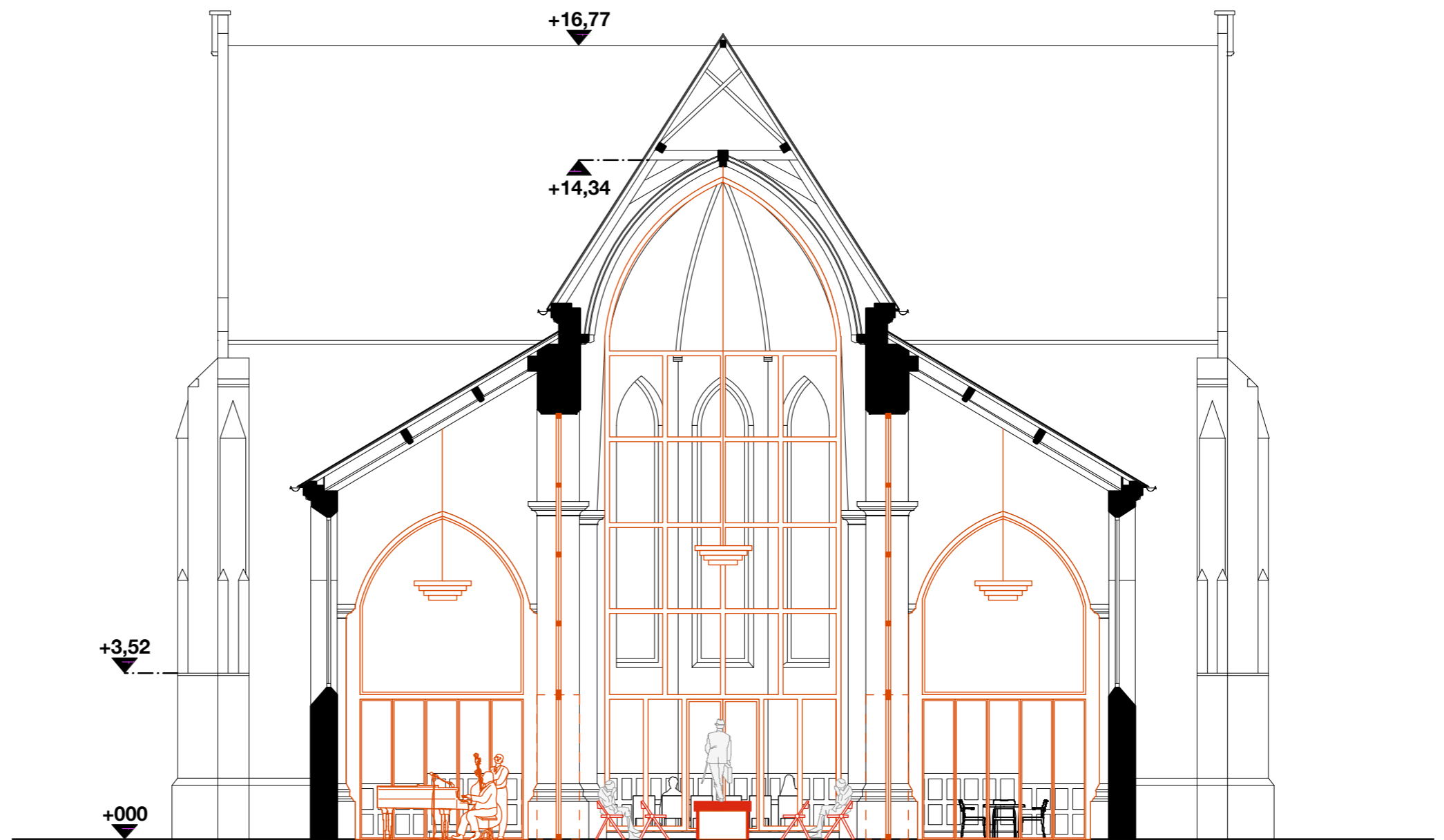
SCENARIO 1 - VARIANT

Grondplan gelijkvloers

Scheiding d.m.v. een flexibel
glaswandsysteem

SCENARIO 1 - VARIANT
Dwarsdoorsnede BB'

01

02

REFERENTIES

01 Glazen scheidingswand ter hoogte van het koor in de kapel van Lenneke Mare te Sint- Lambrechts- Woluwe. 02 Transformatie van de Zuiderkerk in Enkhuizen door Van Hoogevest Architecten.

01

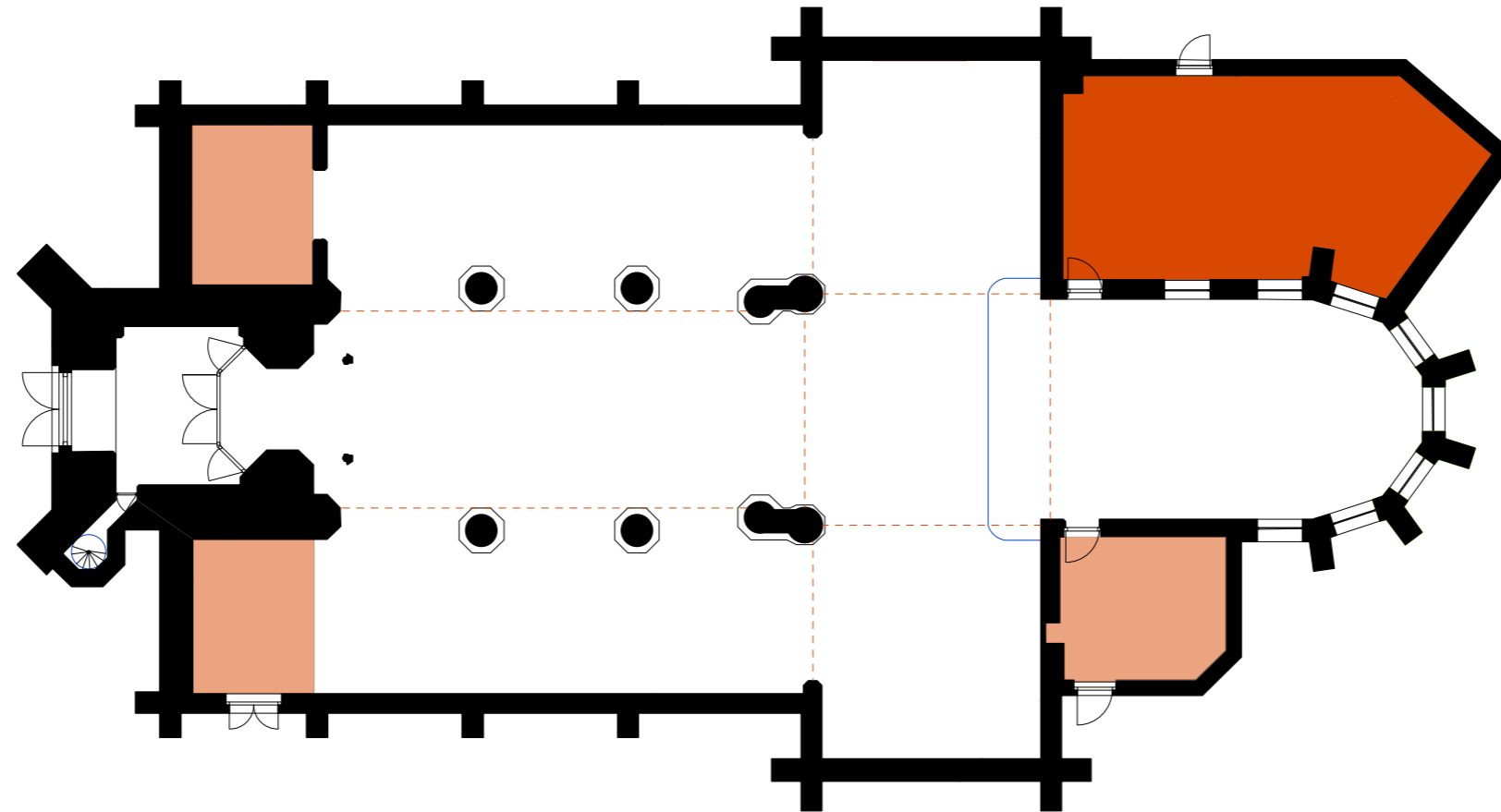
REFERENTIES

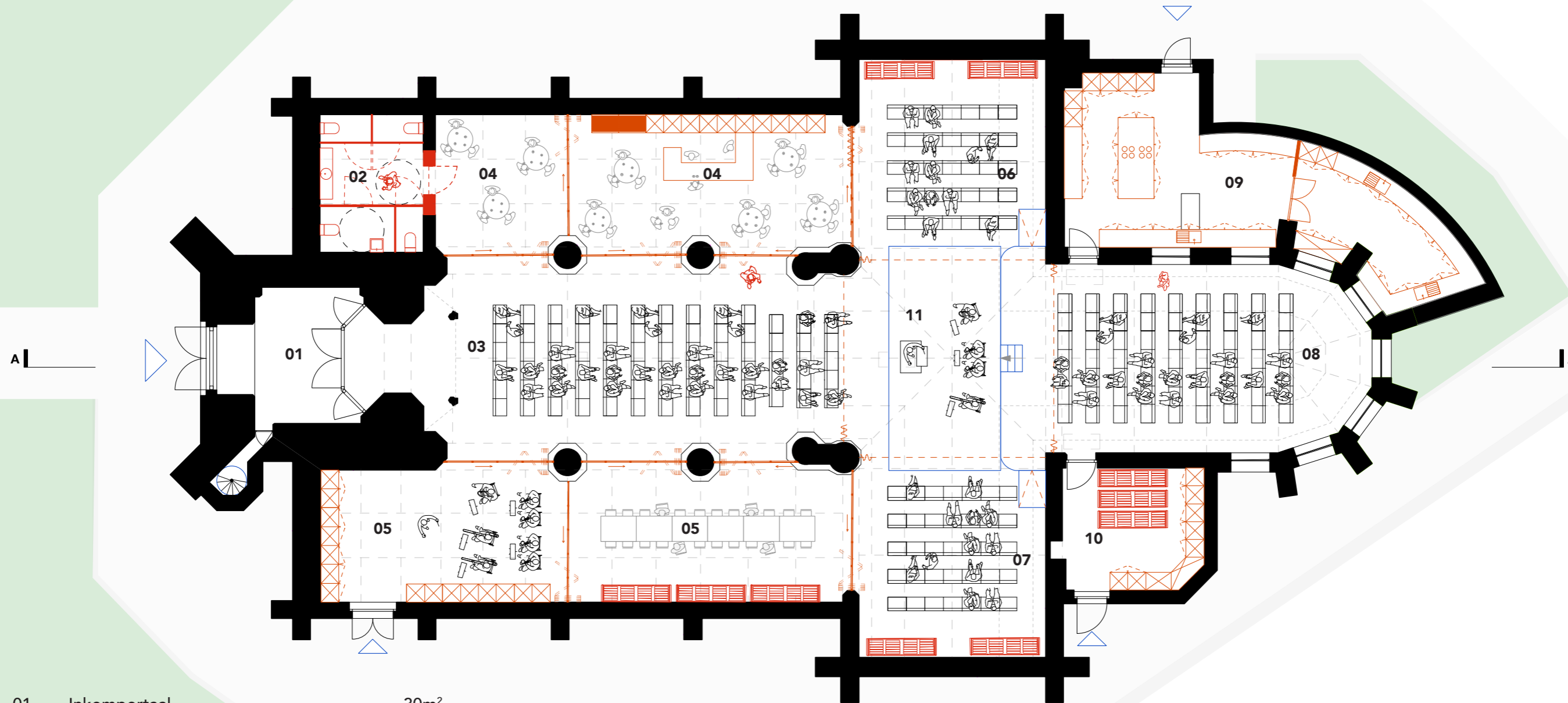
Glazen puien als afscheiding van ruimten in de Sint- Nikolaaskerk Westkapelle. Bron: RE-ST.

SCENARIO 2

Gedeeltelijke uitbreiding

- Keuken
- Logistieke functies

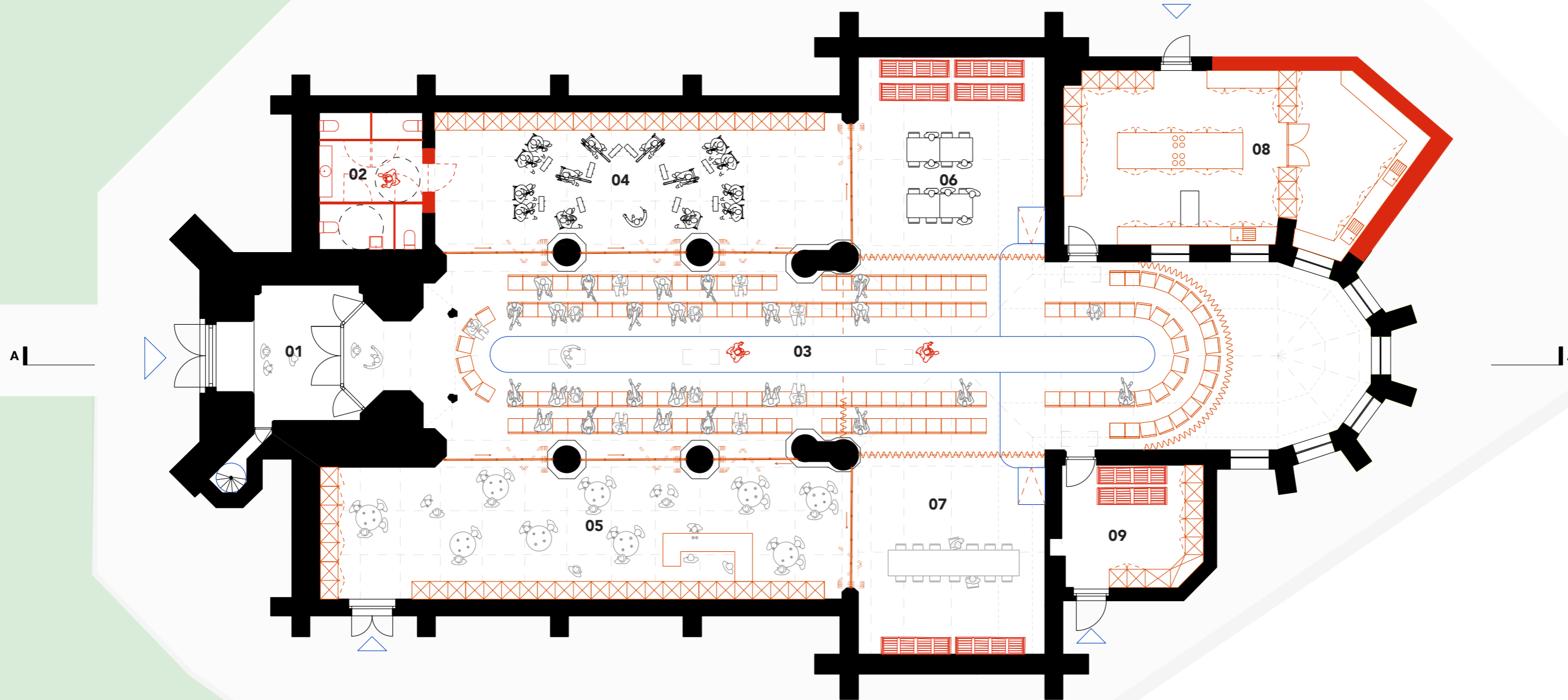

01	Inkomportaal	30m ²
02	Sanitair	16m ²
03	Middenschip	134m ²
04	Vergaderlokaal / polyvalent lokaal	63m ²
05	Repetitielokaal / polyvalent lokaal	80m ²
06	Afscheidbare polyvalente ruimte	42m ²
07	Afscheidbare polyvalente ruimte	42m ²
08	Verhoogd koor	64m ²
09	Keuken + afwaslokaal	60m ²
10	Berging	18m ²
11	Viering	36m ²

SCENARIO 2
Grondplan gelijkvloers

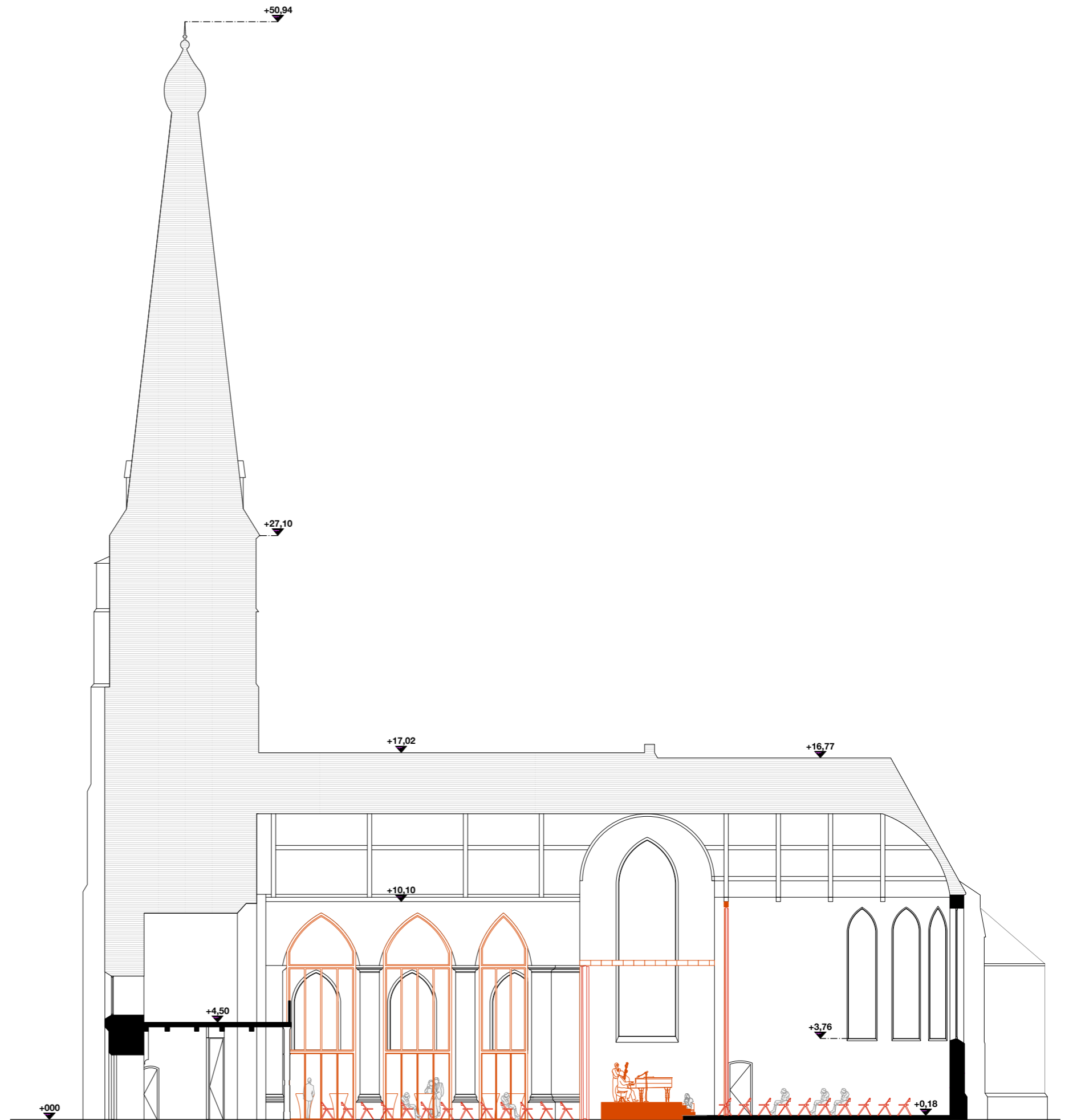
01	Inkomportaal	30m ²
02	Sanitair	16m ²
03	Polyvalente zaal	190m ²
04	Vergaderlokaal / polyvalent lokaal	63m ²
05	Repetitielokaal / polyvalent lokaal	80m ²
06	Afscheidbare polyvalente ruimte	42m ²
07	Afscheidbare polyvalente ruimte	42m ²
08	Keuken + afwaslokaal	64m ²
09	Berging	18m ²

SCENARIO 2 - VARIANT

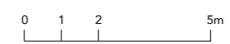
Grondplan gelijkvloers

SCENARIO 2
Langse doorsnede AA'

01

02

03

REFERENTIES

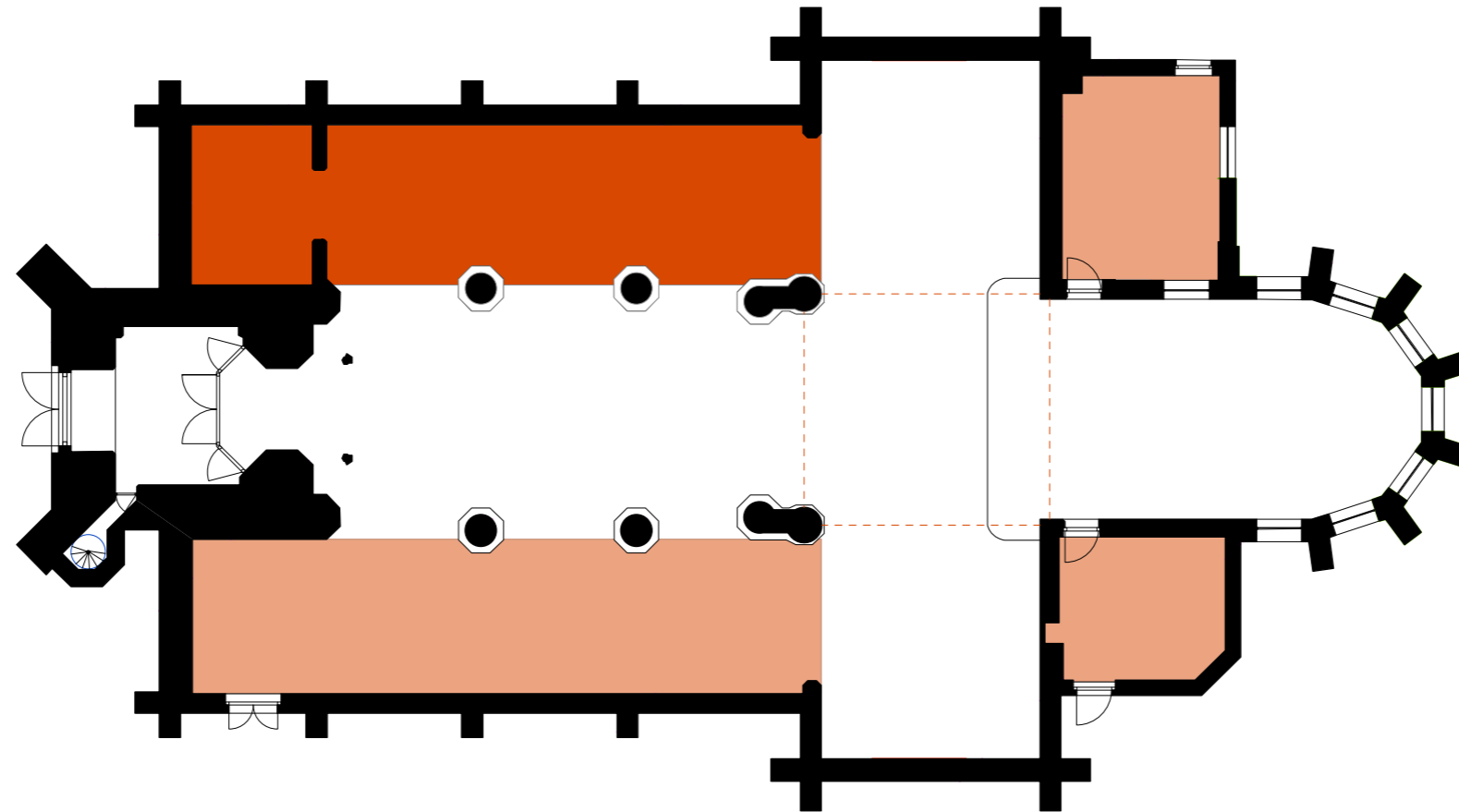
Volume aangebouwd aan de oorspronkelijke kerk. St. Mary's Medieval Mile Museum. Bron: Archdaily, viewpictures.co.uk

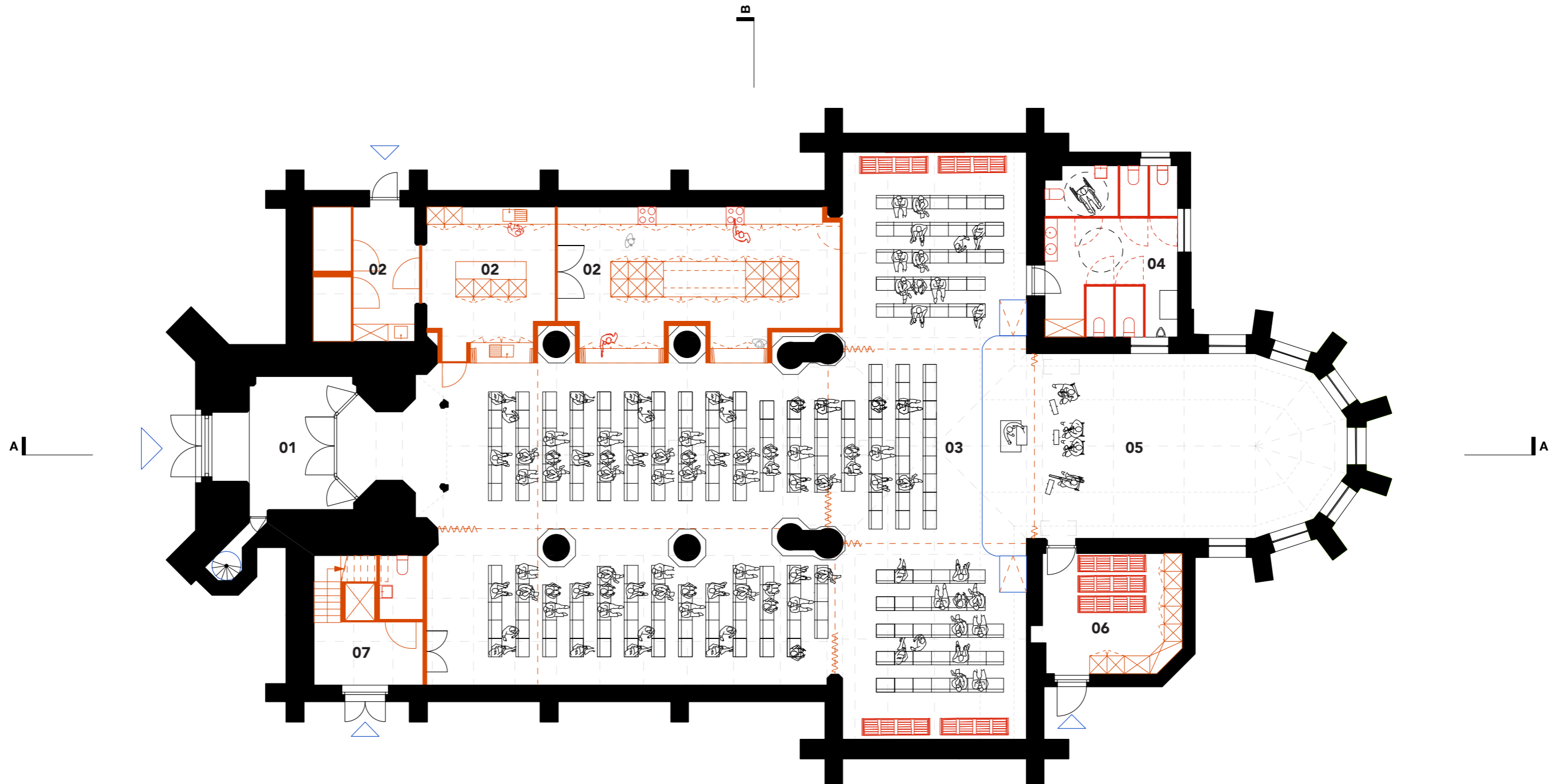
SCENARIO 3

Inbreiding box-in-box

Keuken

Logistieke functies

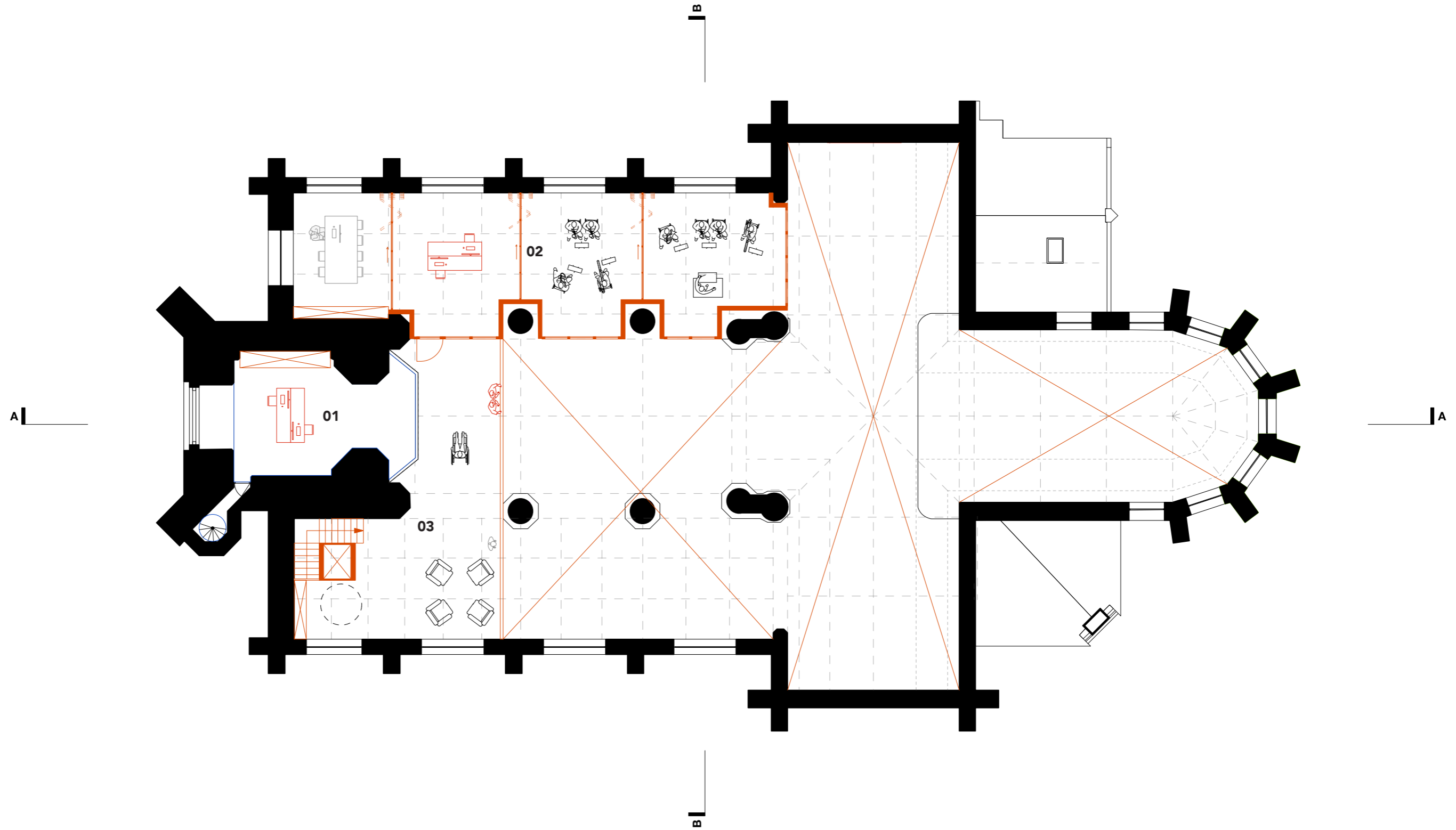

01	Inkomportaal	30m ²
02	Keuken + drankberging + afwas	84m ²
03	Polyvalente zaal	270m ²
04	Sanitair	25m ²
05	Podium	75m ²
06	Berging	18m ²
07	Toegang tot verdieping	16m ²

SCENARIO 3 - Box in Noordelijke zijbeuk, verdiepingvloer onderkant ramen

Grondplan gelijkvloers

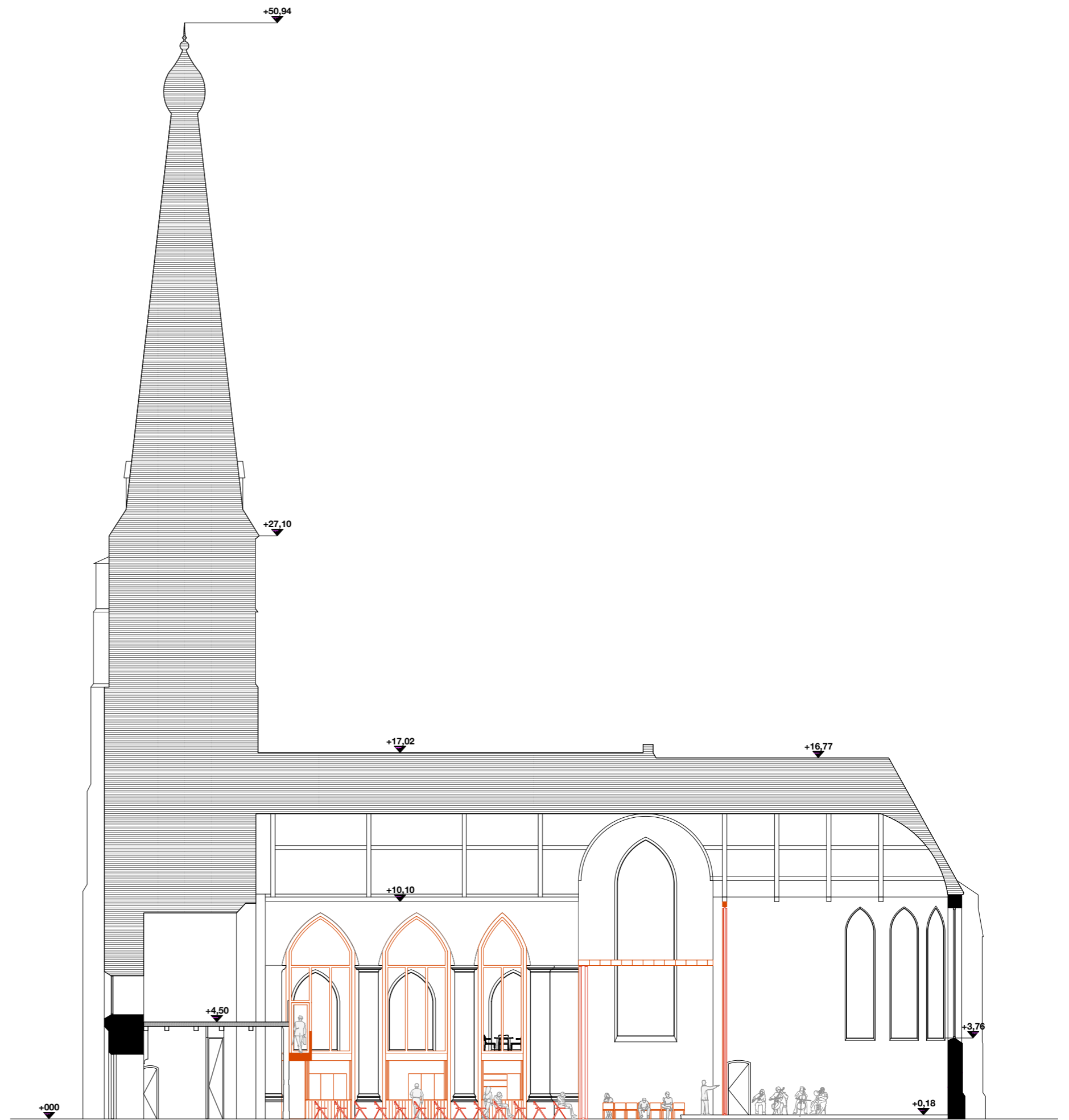

- 01 Vergader-/ polyvalente ruimte 26m²
- 02 Vergader-/ polyvalente ruimte 84m²
- 03 Circulatie 50m²

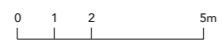
SCENARIO 3 - Box in Noordelijke zijbeuk, verdiepingsvloer onderkant ramen

Grondplan verdieping

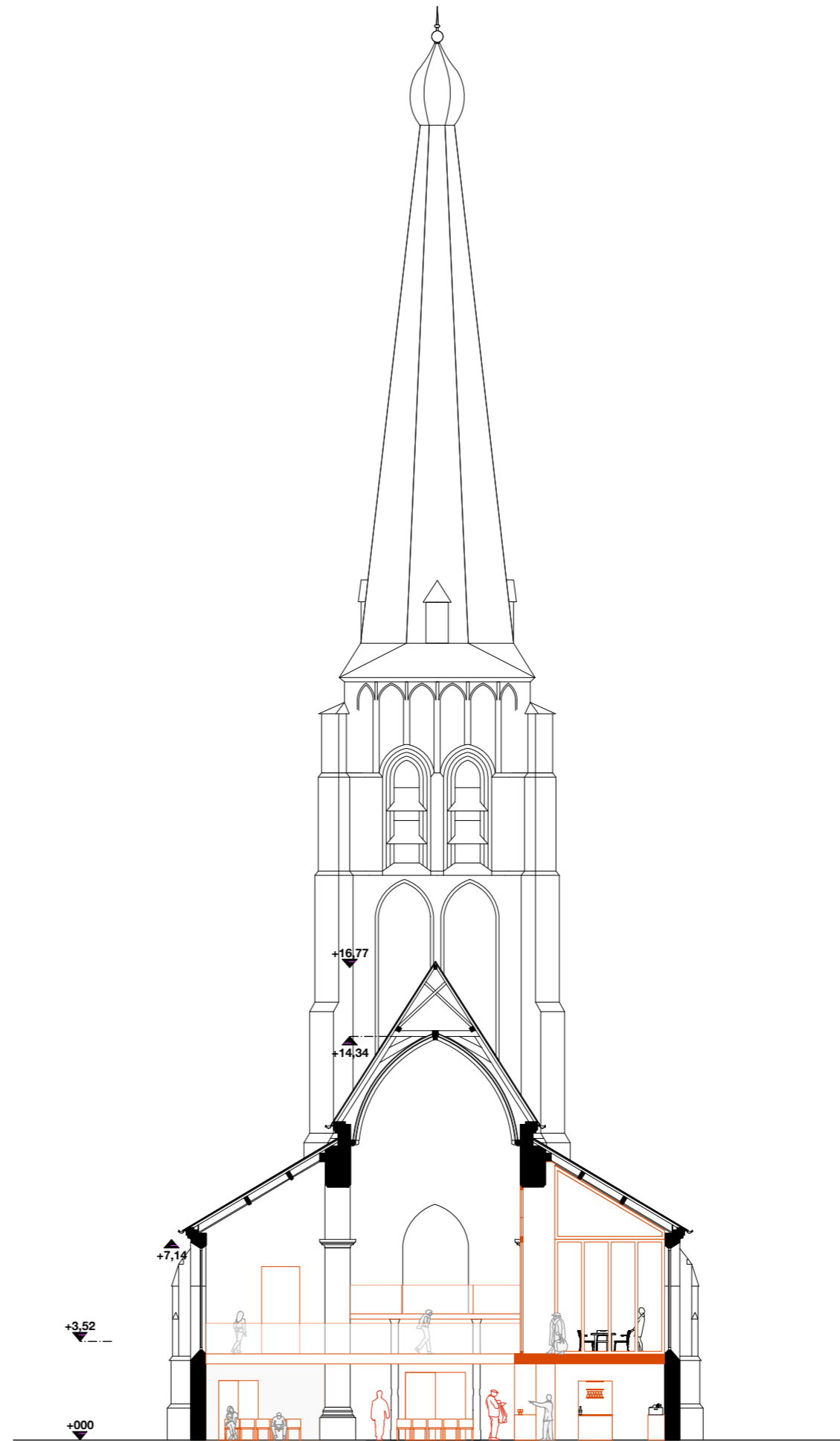

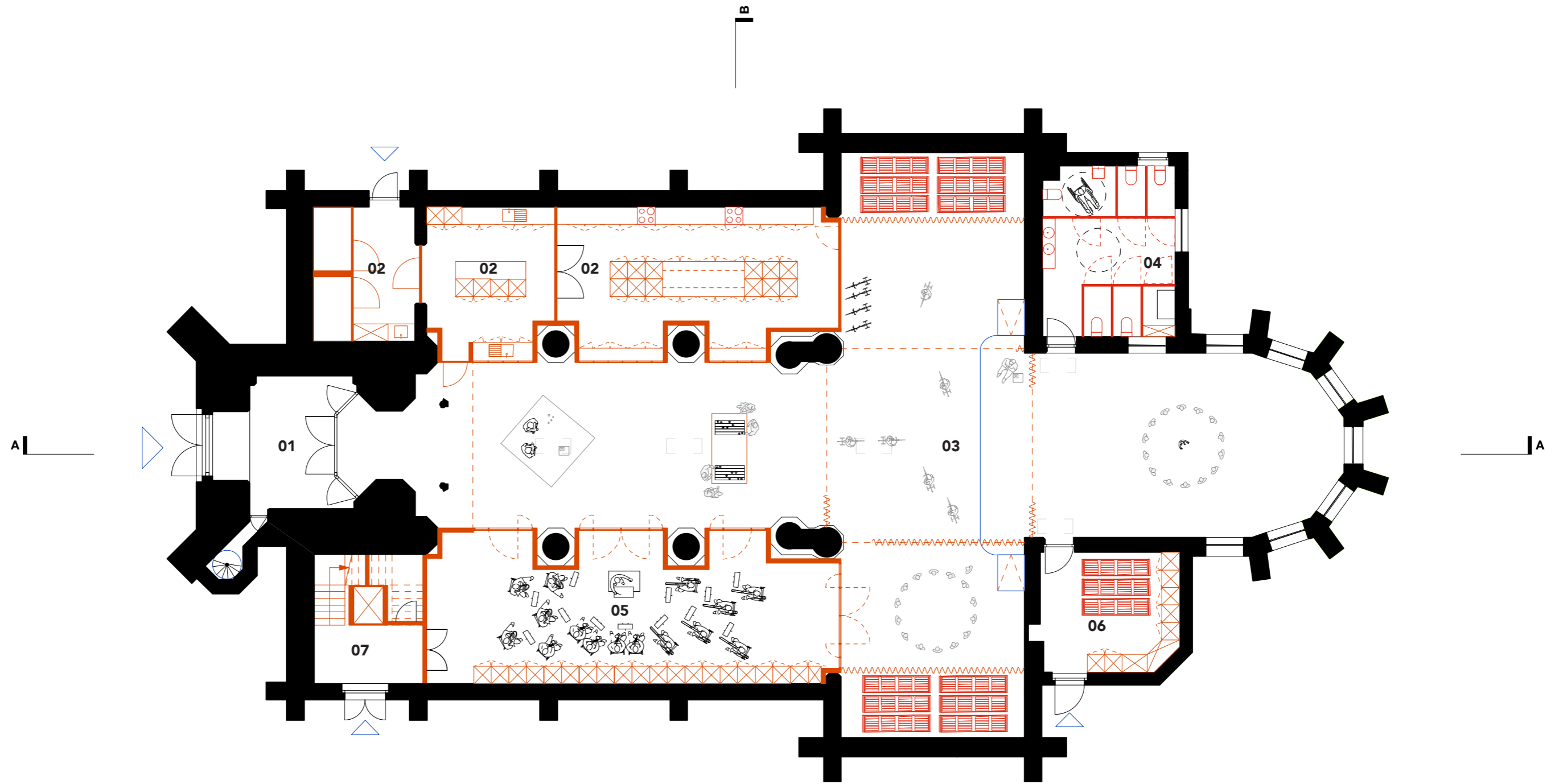

SCENARIO 3
Langse doorsnede AA'

SCENARIO 3
Dwarsdoorsnede BB'

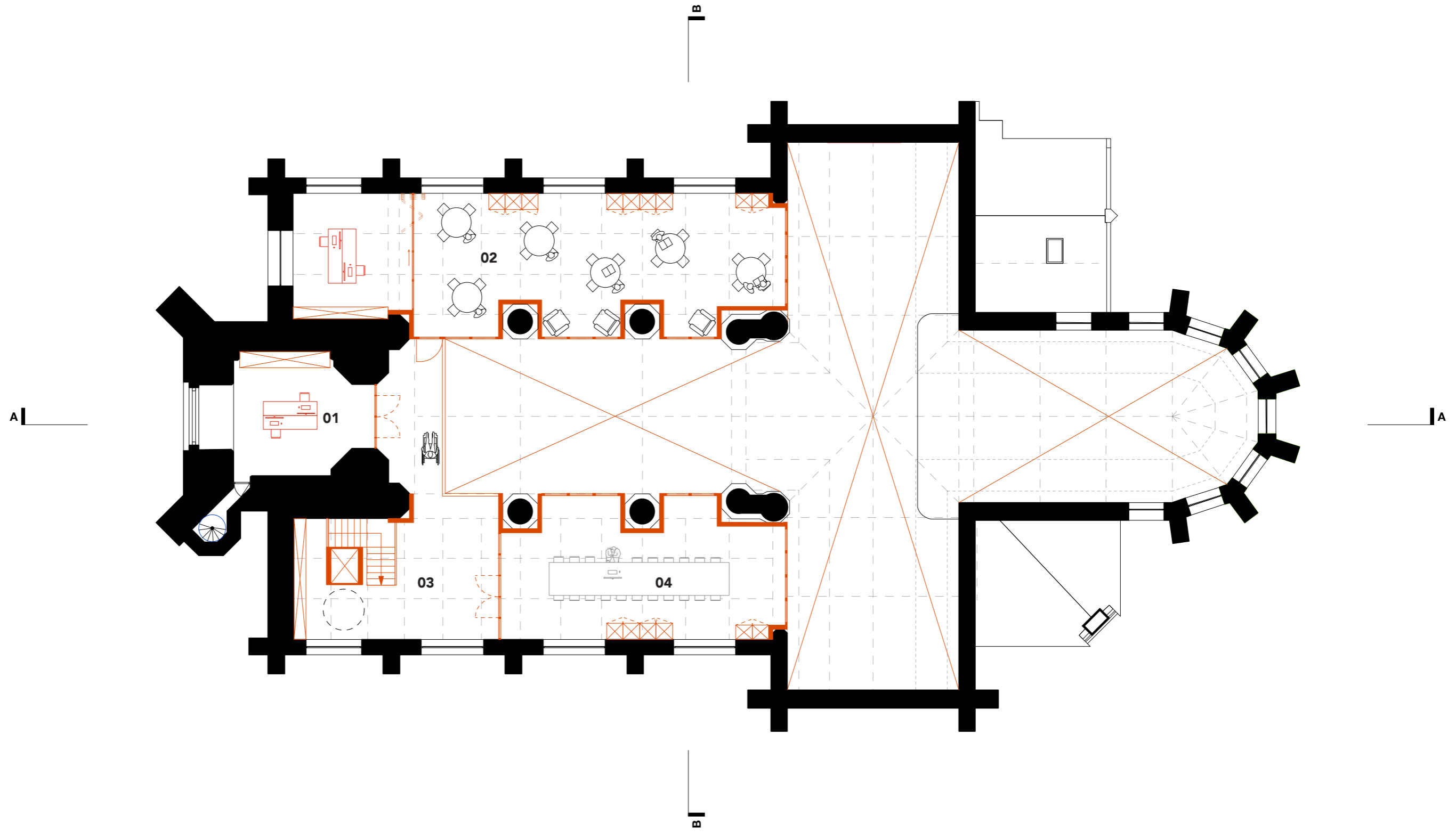
01	Inkomportaal	30m ²
02	Keuken + drankberging + afwas	84m ²
03	Polyvalente zaal	270m ²
04	Sanitair	25m ²
05	Repetitieruimte	66m ²
06	Berging	18m ²
07	Toegang tot verdieping	16m ²

SCENARIO 3 - Box in beide zijbeuken, verdiepingvloer gelijk met vloerpas doksaal

Grondplan gelijkvloers

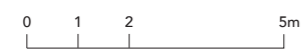

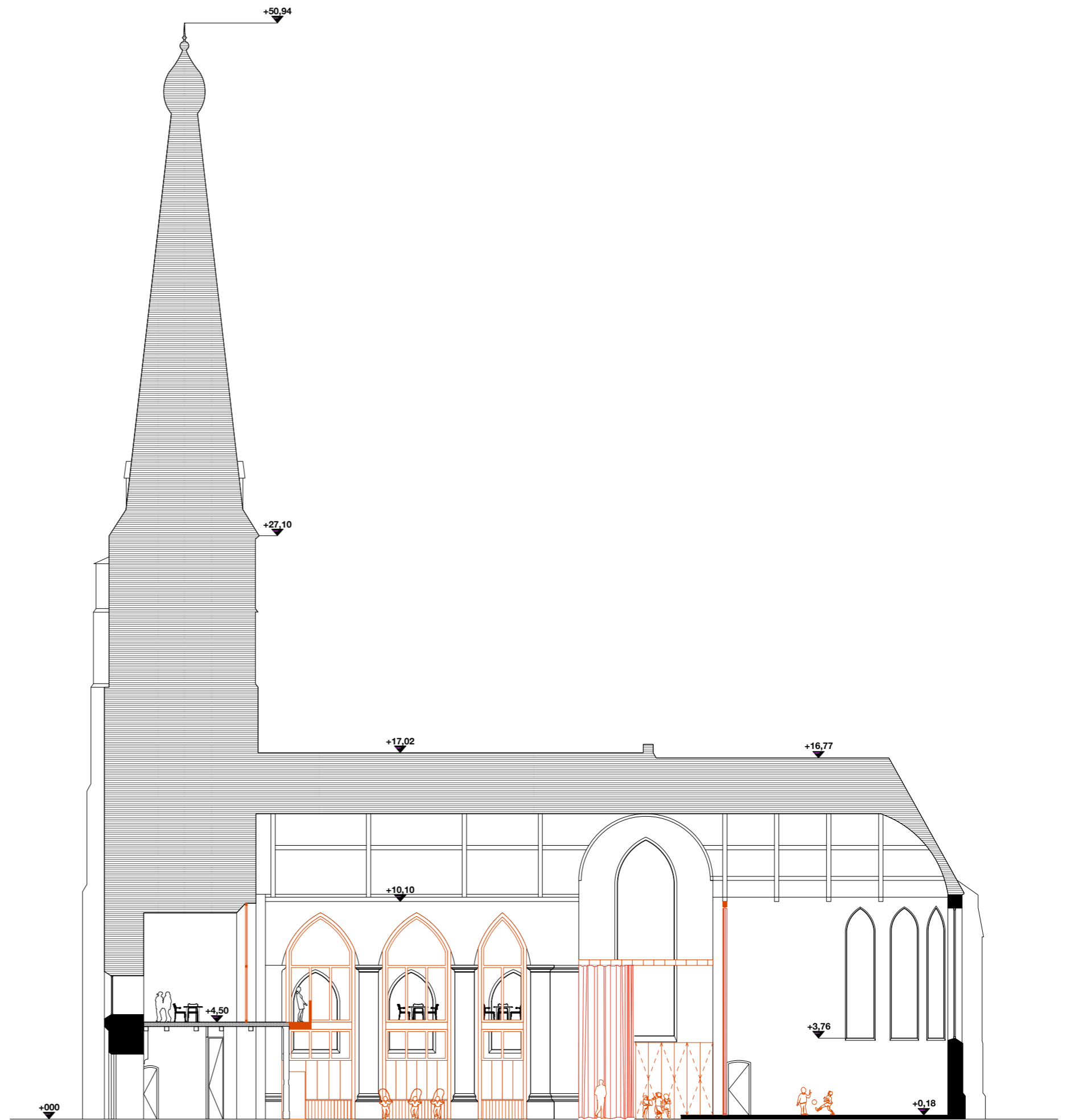

01	Vergader-/ polyvalente ruimte	26m ²
02	Vergader-/ polyvalente ruimte	84m ²
03	Circulatie	45m ²
04	Vergader ruimte	47m ²

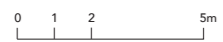
SCENARIO 3 - Box in beide zijbeuken, verdiepingvloer gelijk met vloerpas doksaal

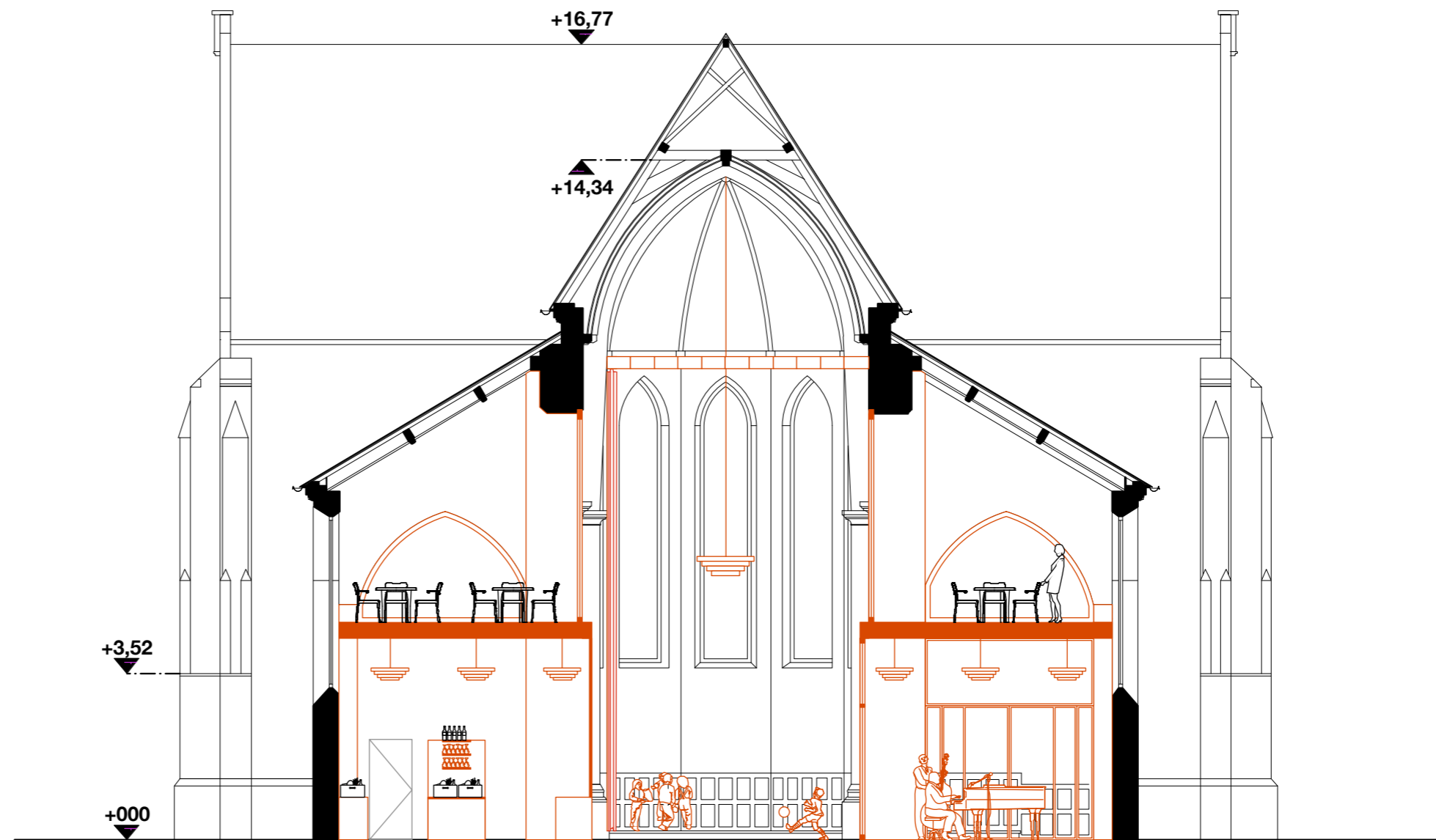
Grondplan verdieping

SCENARIO 3
Langse doorsnede AA'

SCENARIO 3
Dwarsdoorsnede BB'

Maatvoeringen

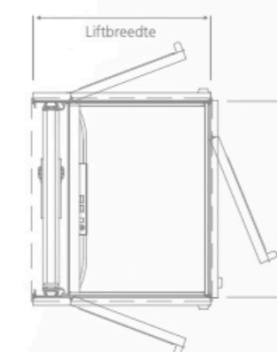
Leverbaar in verschillende afmetingen

LIFTBREEDETE	LIFTDIEPTE	PLATFORM BREEDETE	PLATFORM DIEPTE	GEBRUIK	HEFVERMOGEN
1162	1270	800	1217		
1262	1520	900	1467		
1362	1320	1000	1267		
1362	1520	1000	1467		
1462	1420	1100	1367		
1462	1520	1100	1467		
1462	1650	1100	1597		
1362	2020	1000	1967		

Bovenstaande maatvoeringen zijn uitgedrukt in millimeters.

De liftbreedte en diepte zijn uitwendige maatvoeringen van de lift. Voor de specifieke bouwkundige sparingsmaten, welke afhankelijk zijn van de deurposities, kunt u contact opnemen voor een advies op maat.

→ Meest gekozen, standaard rolstoeltoegankelijk

01

02

03

REFERENTIES

01, 02 & 03 Herbestemming van de Cuyperkerk in Sas van Gent, Zeeland, tot nieuw huis voor de gemeenschap met onder andere een bar, lokale markt en ruimte verhuurd als co-working kantoren. Bron: Trouw.nl

01

02

03

REFERENTIES

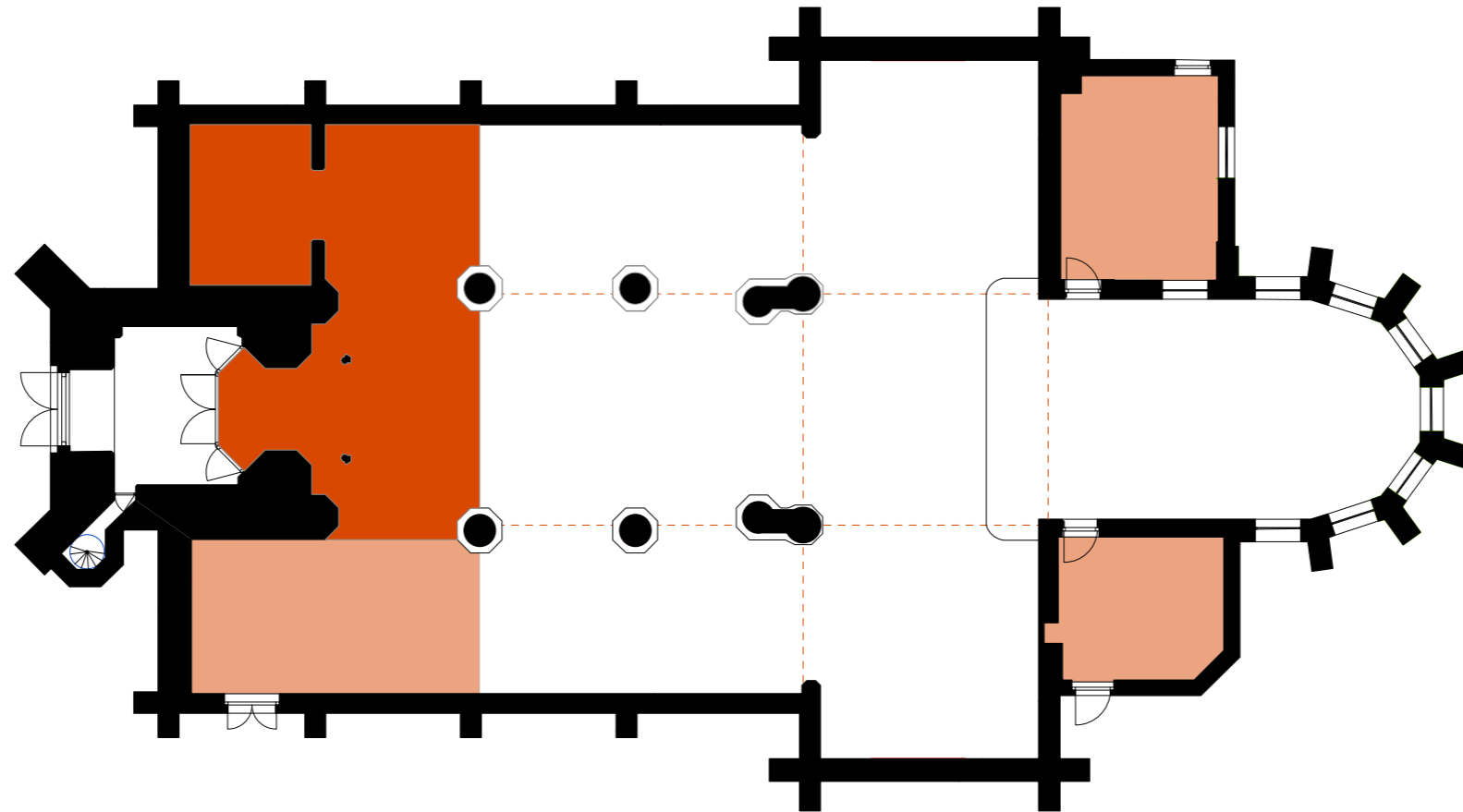
01, 02 & 03 Herbestemming van de Sint- Gertrudis van Nijvelkerk Heerle. Bron: De architect

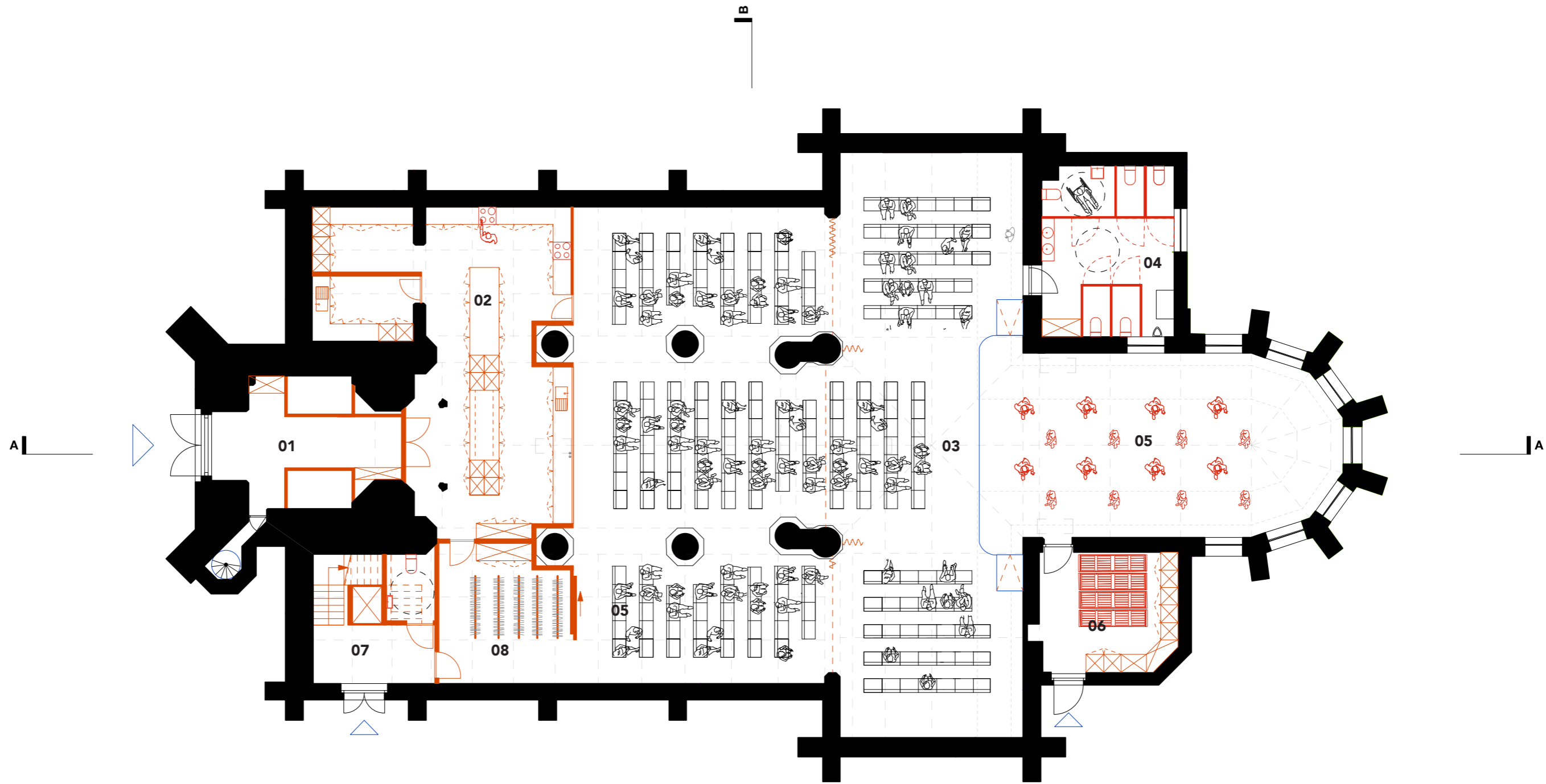
SCENARIO 4

Inbreiding zone doksaal

Keuken

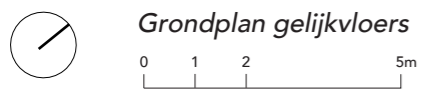
Logistieke functies

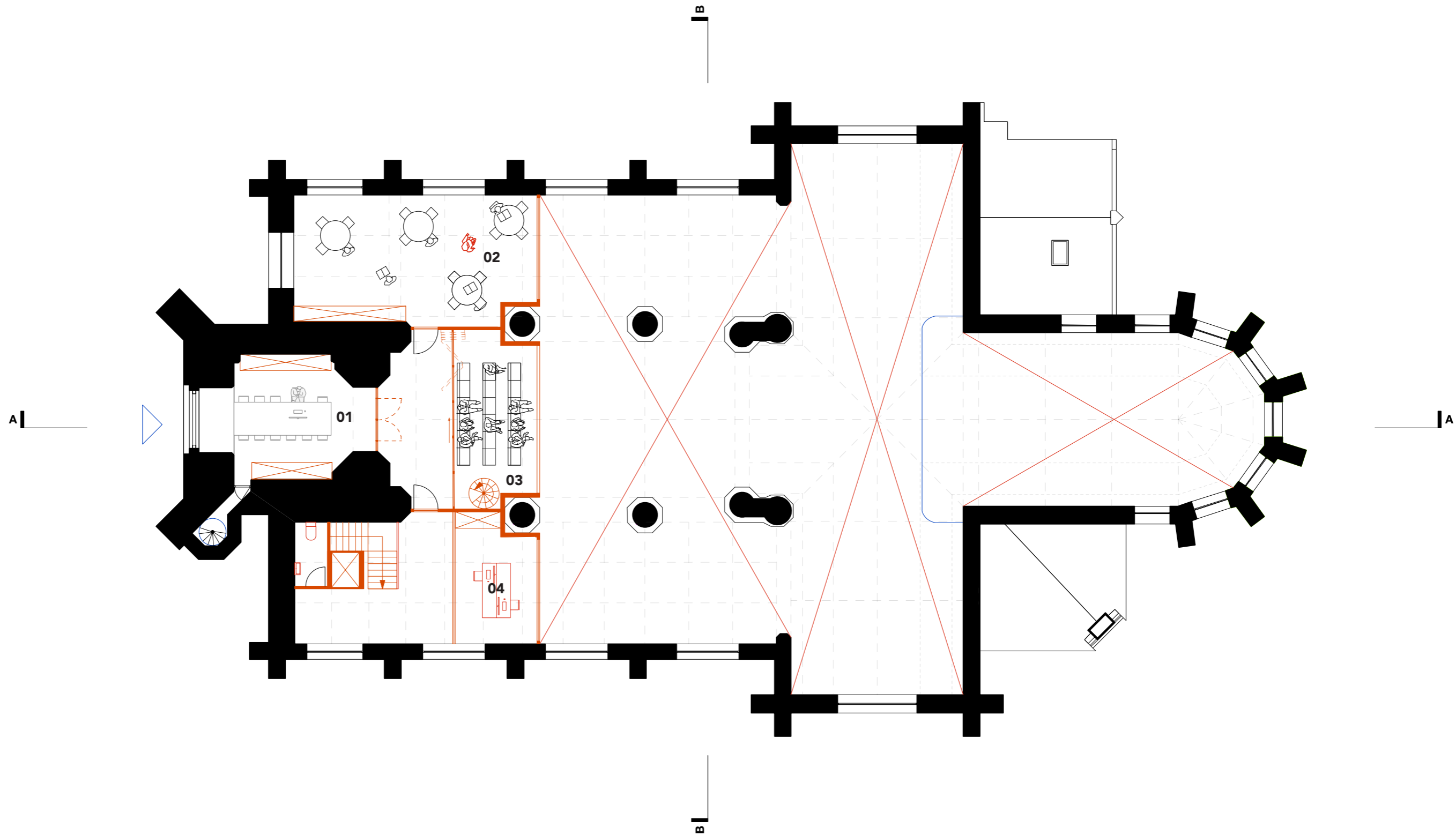

01	Berging	30m ²
02	Keuken + afwas + toog	84m ²
03	Polyvalente zaal	257m ²
04	Sanitair	25m ²
05	Podium	75m ²
06	Berging	18m ²
07	Inkomportaal	16m ²
08	Vestiaire/Berging	20m ²

SCENARIO 4
Grondplan gelijkvloers

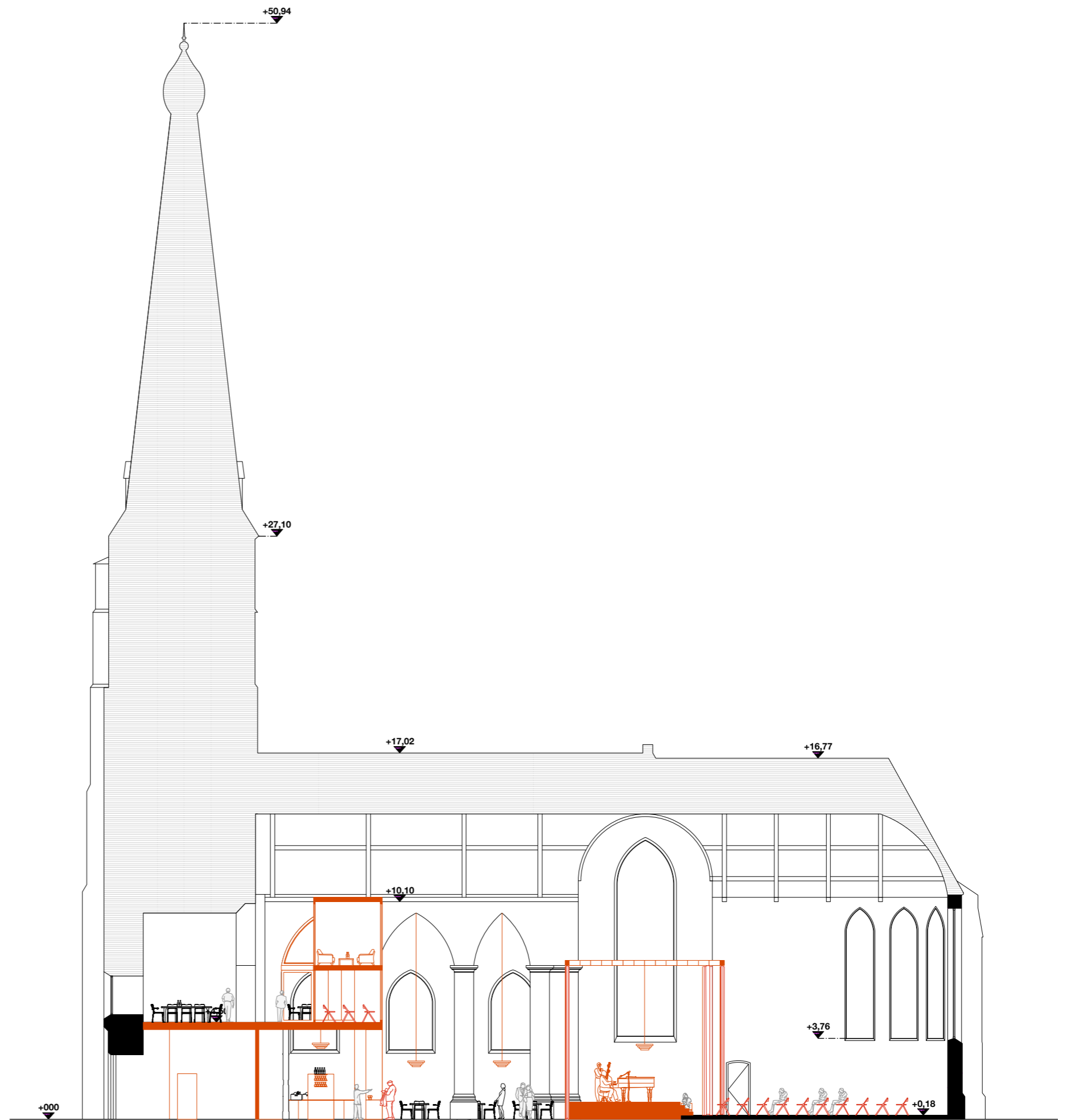

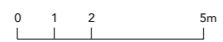
01	Vergader-/ polyvalente ruimte	26m ²
02	Vergader-/ polyvalente ruimte	40m ²
03	Vergader-/ polyvalente ruimte	19m ²
04	Vergader-/ polyvalente ruimte	13m ²

SCENARIO 4
Grondplan verdieping

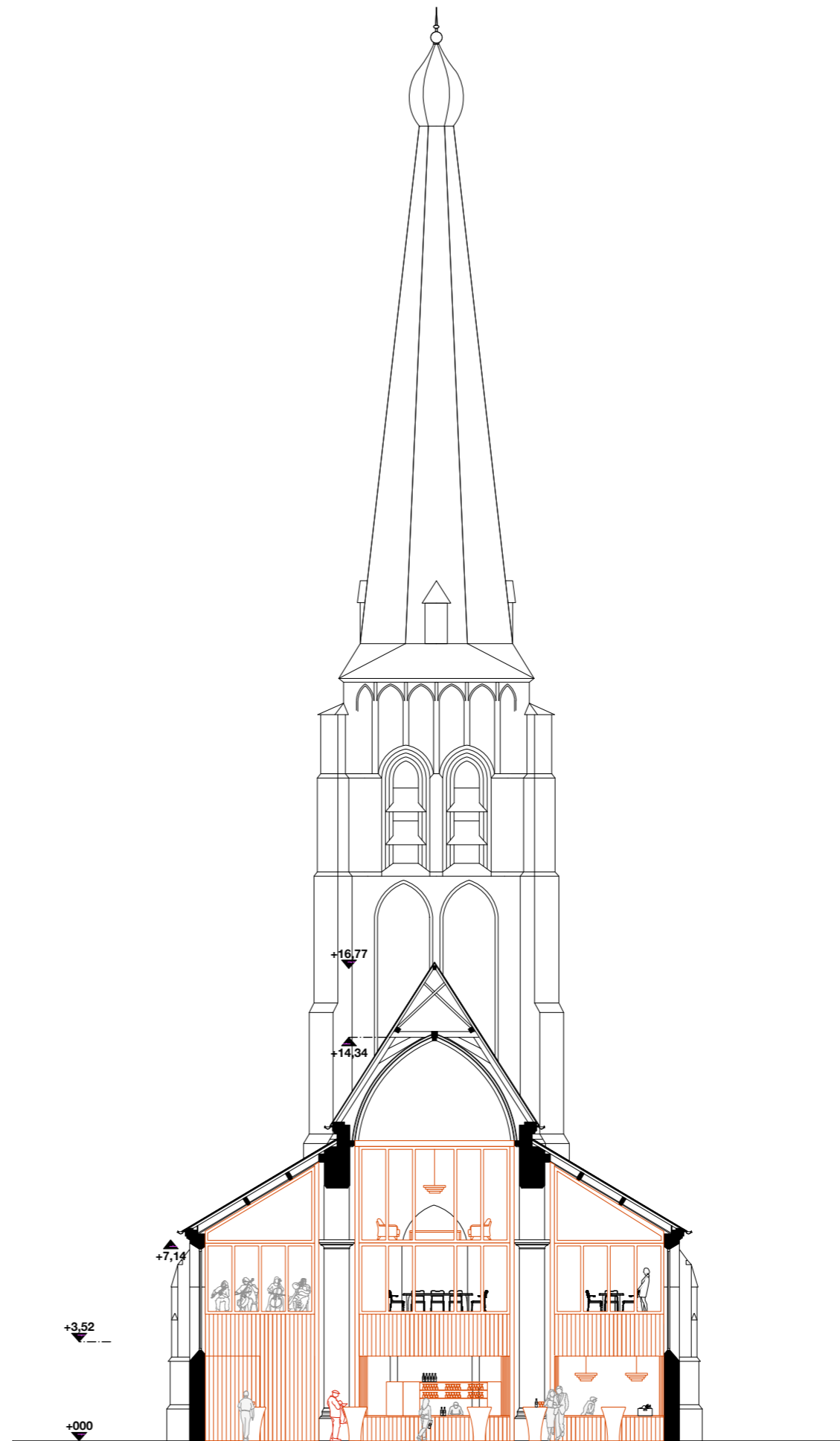

SCENARIO 4
Langse doorsnede AA'

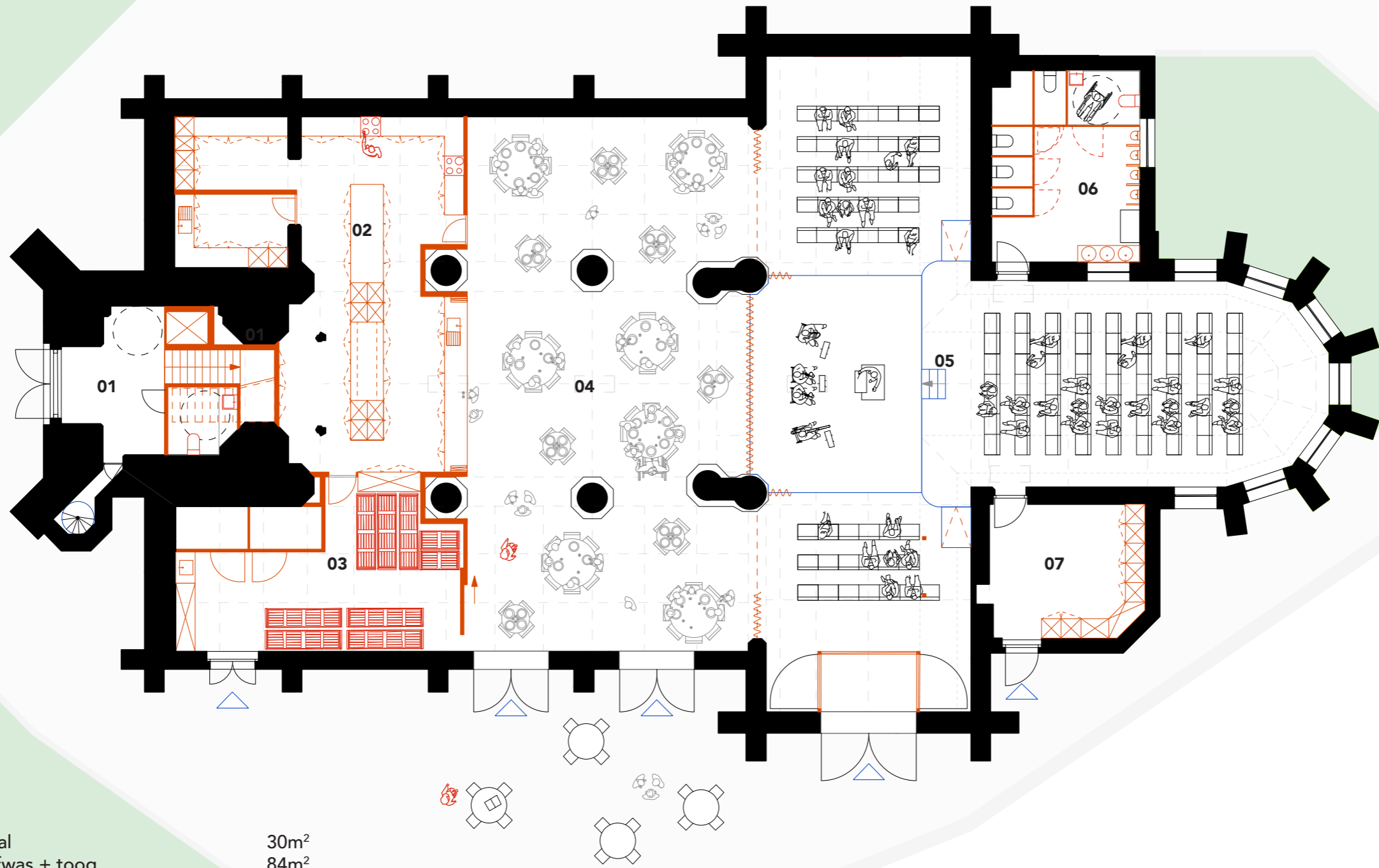
SCENARIO 4
Dwarsdoorsnede BB'

REFERENTIES

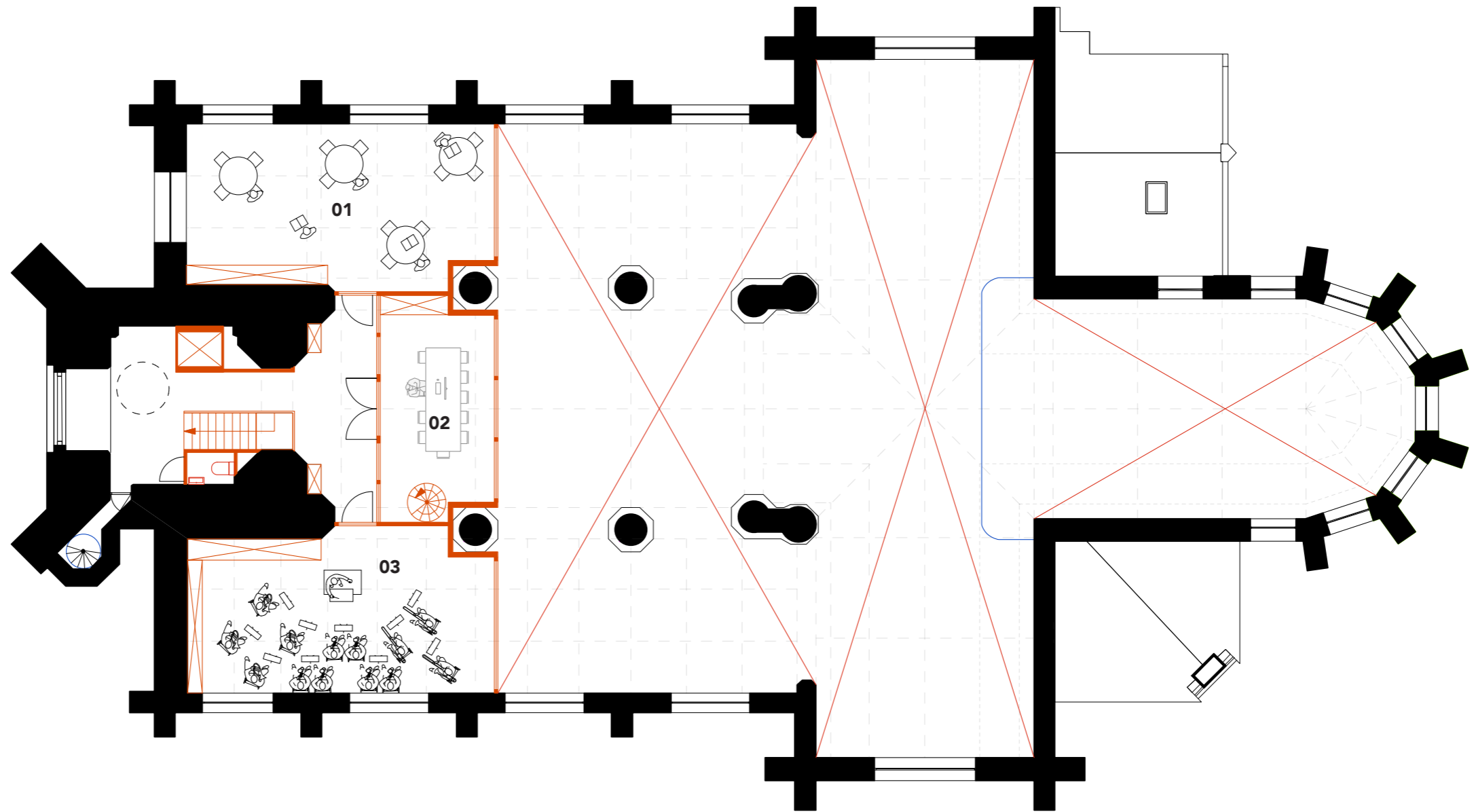
Nieuw volume met logistieke voorzieningen in het schip van de Paterskerk te Sint- Niklaas naar het ontwerp van Beel Architecten. Bron: RE-ST.

- 01 Inkomportaal 30m²
- 02 Keuken + afwas + toog 84m²
- 03 Berging 42m²
- 04 Polyvalente ruimte 140m²
- 05 Polyvalente ruimte 194m²
- 06 Sanitair 25m²
- 07 Berging 18m²

SCENARIO 4 - VARIANT
 Grondplan gelijkvloers

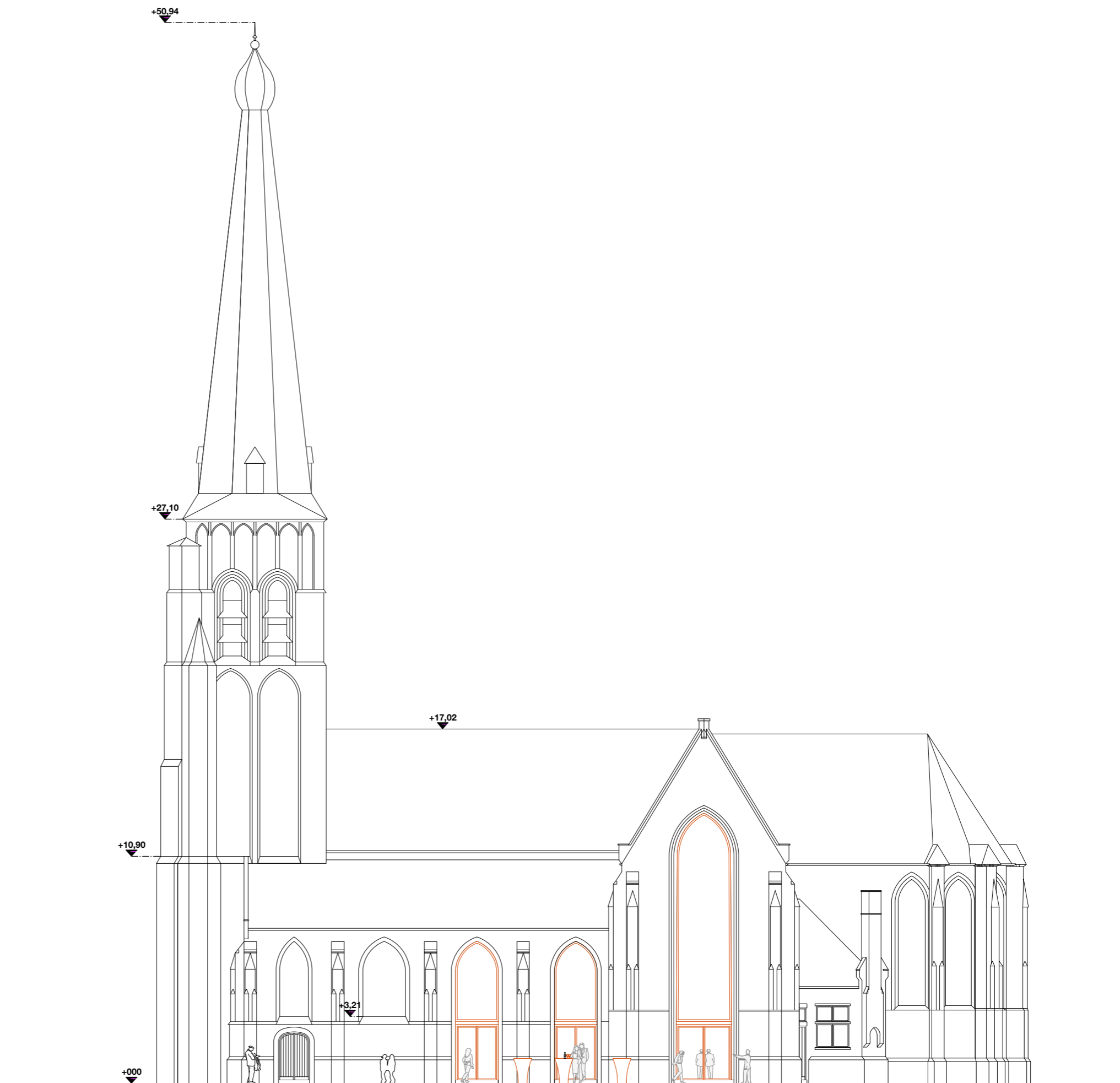

- 01 Vergader-/ repetitie ruimte 40m²
- 02 Vergader-/ repetitie ruimte 2x 20m²
- 03 Vergader-/ repetitie ruimte 40m²

SCENARIO 4 - VARIANT

Grondplan verdieping

SCENARIO 4
Zuidgevel

01

02

REFERENTIES

01 & 02 Vergroten van de bestaande raamopeningen met hedendaagse vormgeving in 'House of Silence' naar ontwerp van d'Hooge en Meganck. Bron: d'Hooge Meganck.

01

02

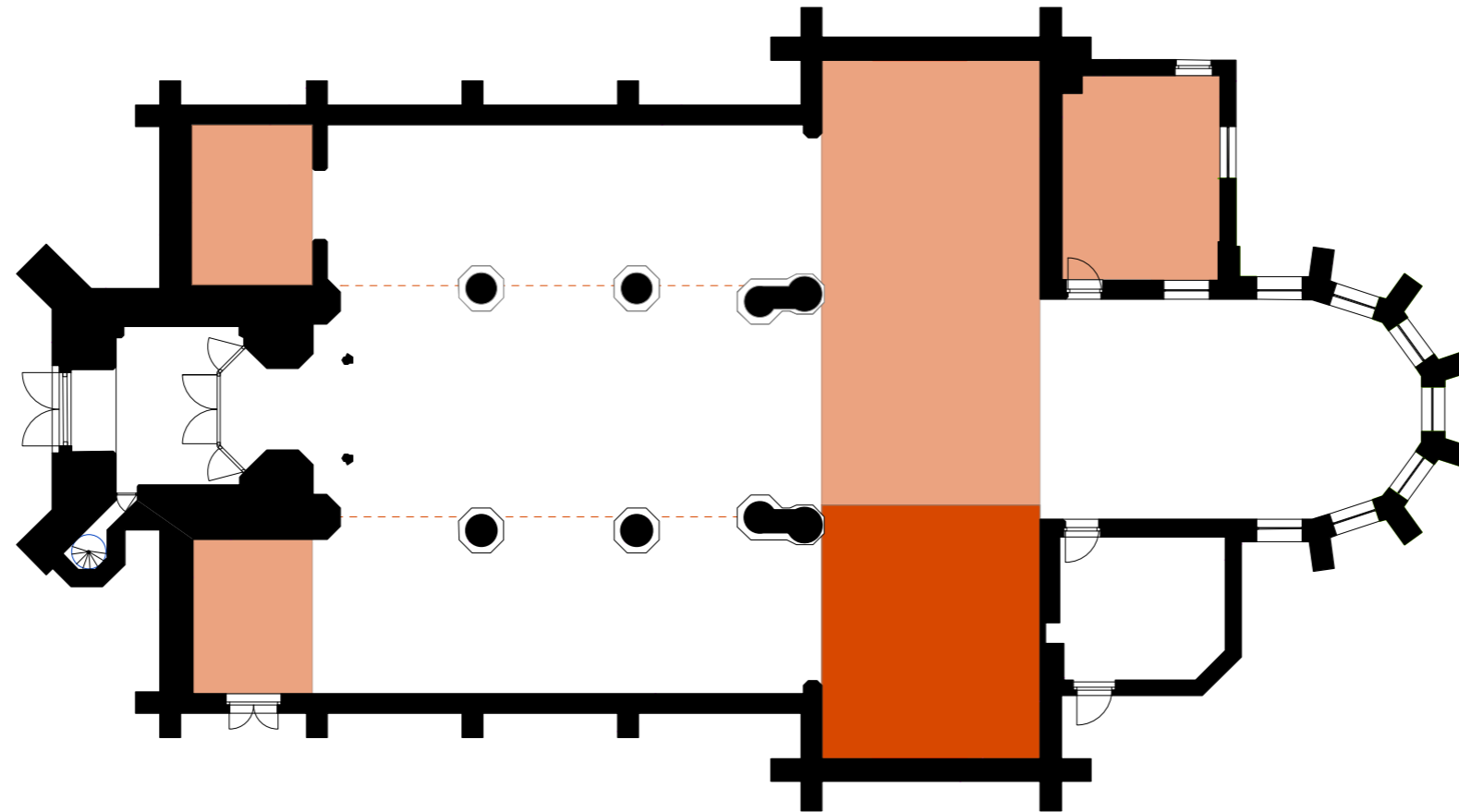
REFERENTIES

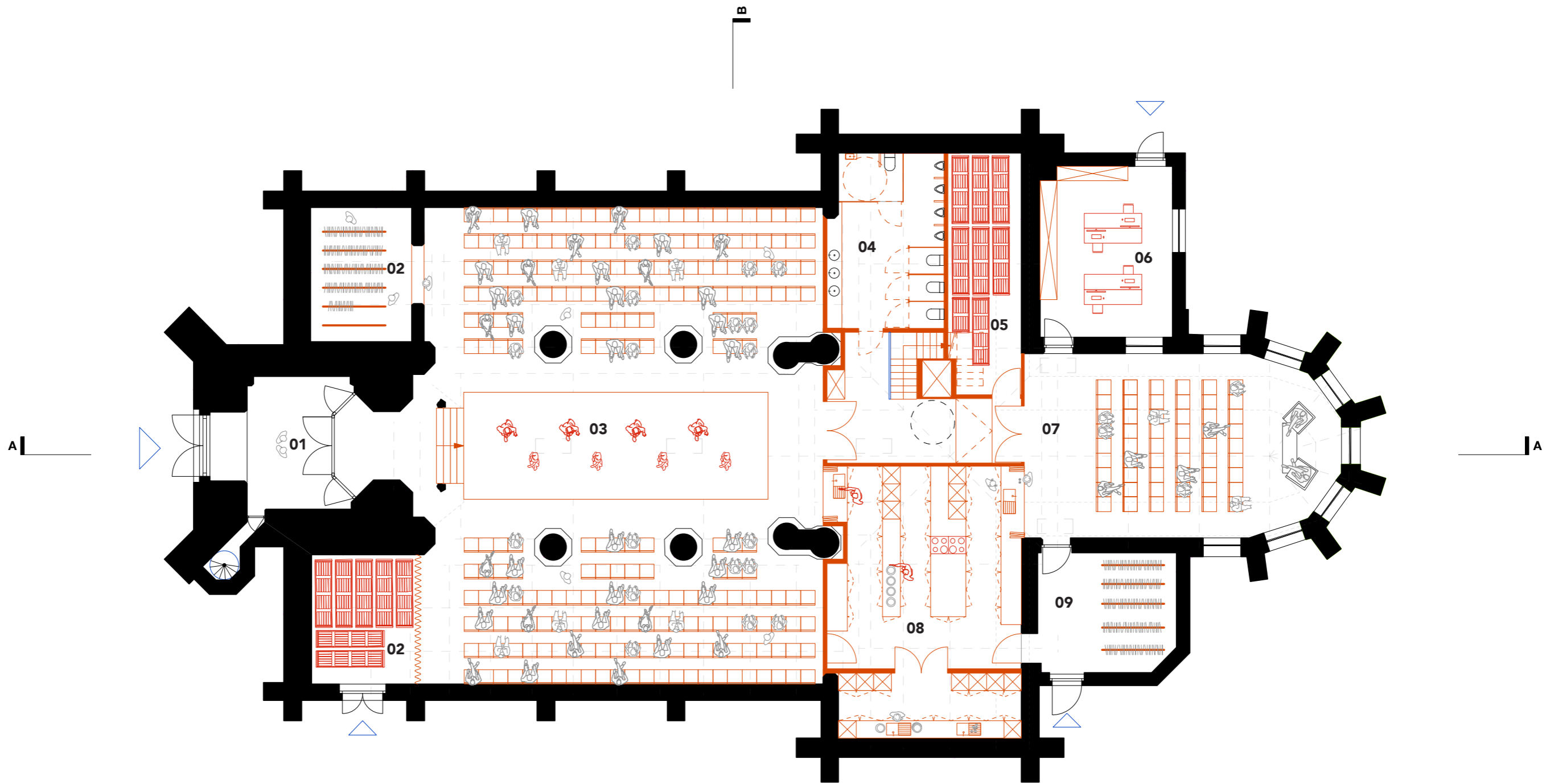
01 Nieuw gemaakte raamopeningen in de zijgevel van de Colomakerk te Mechelen. Bron: CRKC. 02 Vergroot contact vanuit de Colomakerk te Mechelen met haar omgeving. Bron: RE-ST.

SCENARIO 5

Inbreiding zone transept

- Keuken
- Logistieke functies

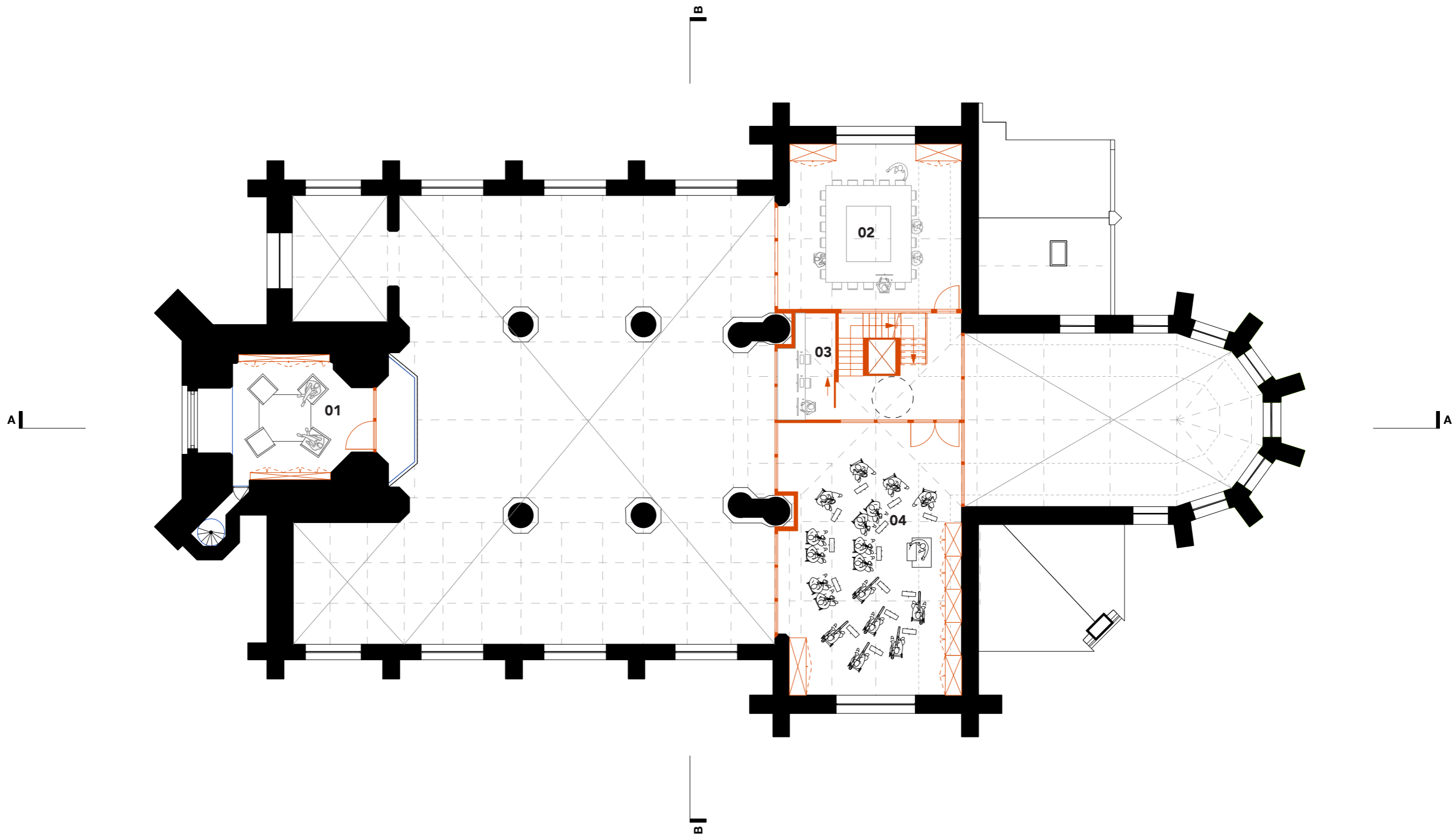

01	Westelijk inkomportaal	30m ²
02	Vestiaire/ berging	2x 16m ²
03	Polyvalente zaal	222m ²
04	Sanitair	23m ²
05	Gemene berging	20m ²
06	Vergaderlokaal	25m ²
07	Polyvalente zaal	63m ²
08	Keuken + toog + afwasberging	62m ²
09	Zuidelijke inkom	18m ²

SCENARIO 5
Grondplan gelijkvloers

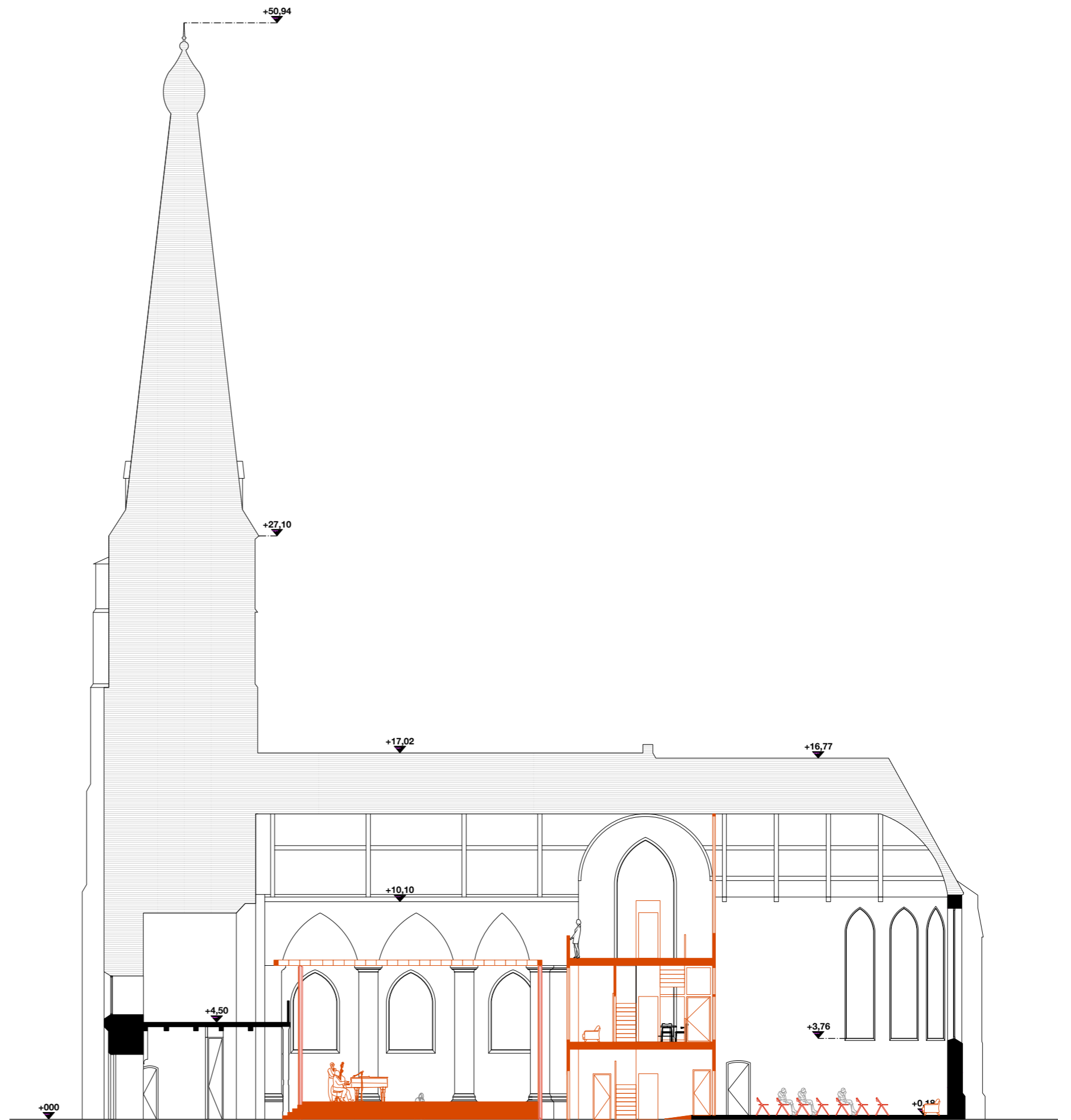

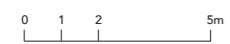
01	Vergader-/ polyvalente ruimte	26m ²
02	Vergader-/ repetitie ruimte	40m ²
03	Berging/ polyvalente ruimte	7m ²
04	Vergader-/ repetitie ruimte	62m ²

SCENARIO 5
 Grondplan verdieping

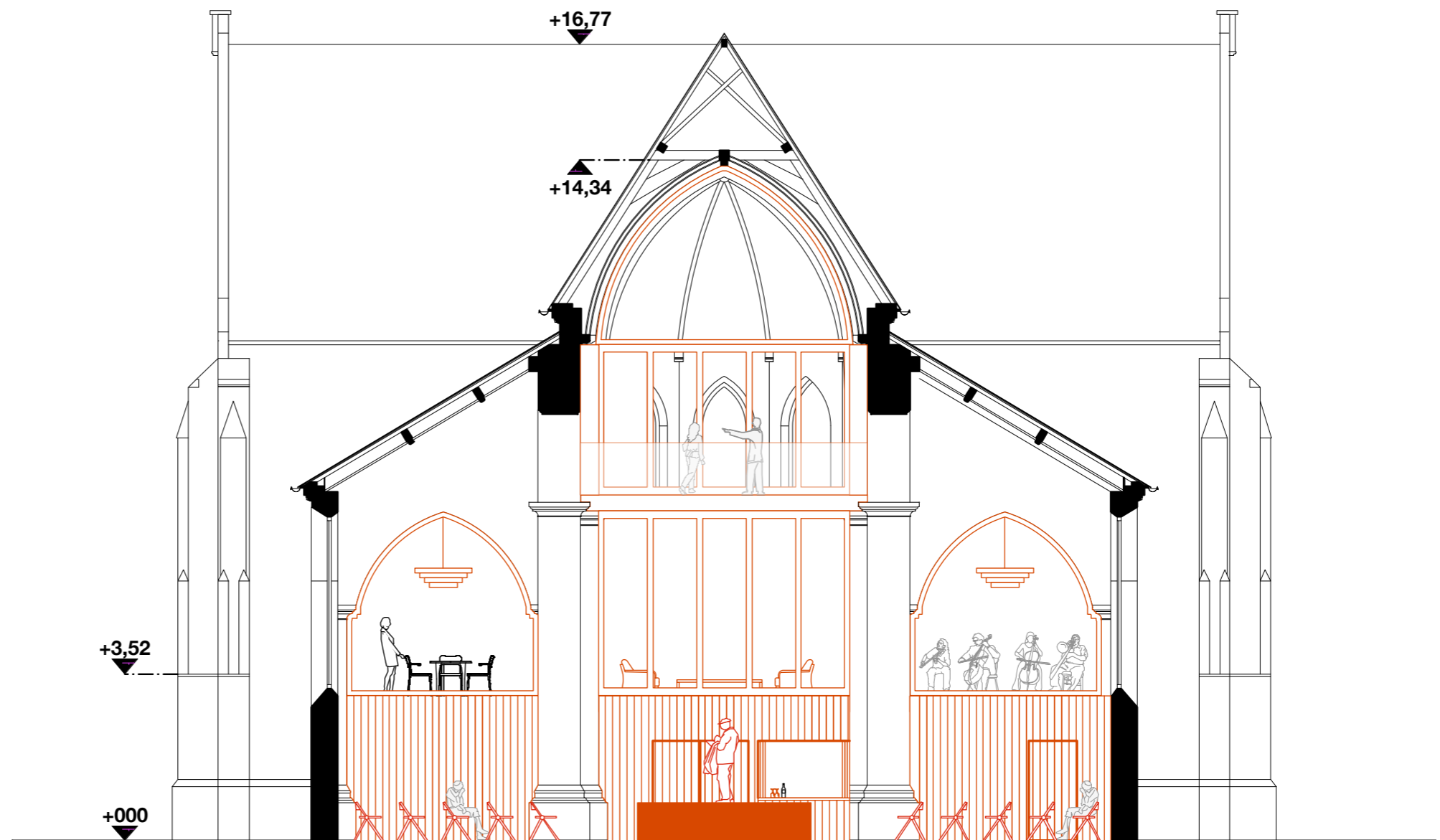

SCENARIO 4
Langse doorsnede AA'

SCENARIO 5
Dwarsdoorsnede BB'

01

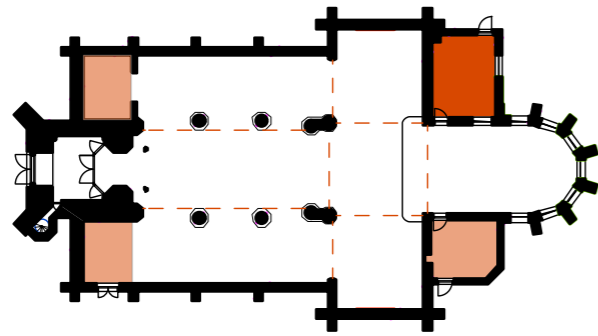

02

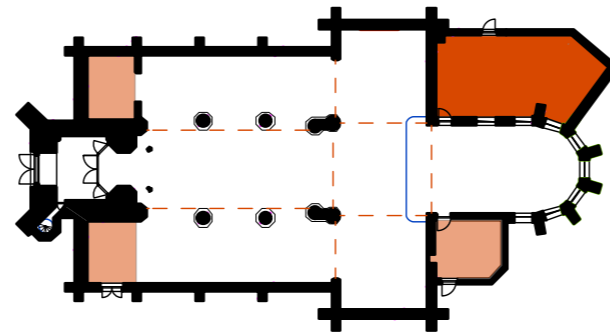
REFERENTIES

01 & 02 Volume met polyvalente ruimten geplaatst tussen de originele structuur van de Sint- Annakerk, Breda naar het ontwerp van Oomen Architecten. Bron: Oomenarchitecten.nl

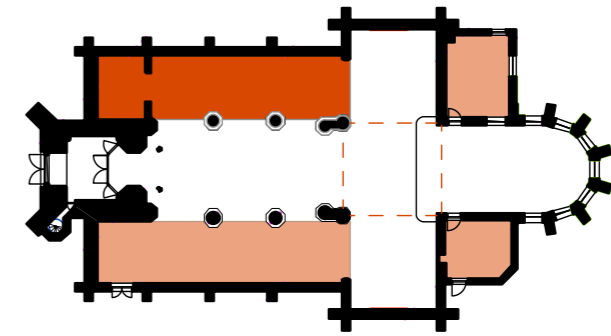
OVERZICHT SCENARIO'S

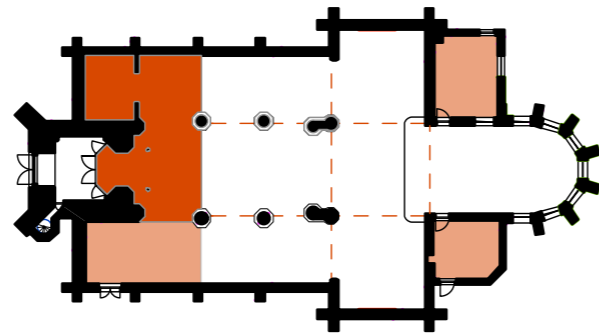
SCENARIO 1
minimale interventie

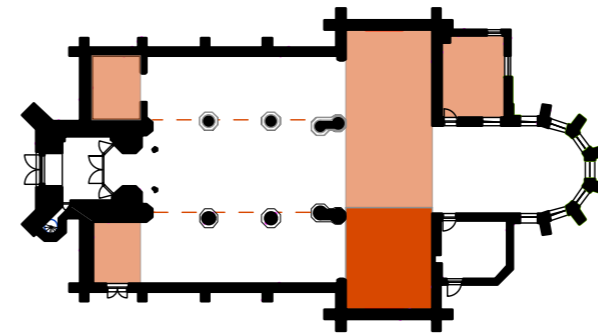
SCENARIO 2
gedeeltelijke uitbreiding

SCENARIO 3
inbreiding box-in-box

SCENARIO 4
inbreiding zone doksaal

SCENARIO 5
inbreiding transept

TUSSENREFLECTIE

- Wat is het beoogde gebruik van de kerk op korte, middellange en lange termijn ? Moet ze in tussenfase nog nevengebruik toelaten ? Of wordt de pastorij op korte termijn ingezet als religieuze ruimte ?
- Welke ruimte wordt nodig geacht voor polyvalent gebruik ? De volledige kerkruimte, de kruisvorm (middenbeuk, transept, koor) of een deel van kerk in compacte opstelling (middenbeuk en zijbeuken) ?
- Kan de polyvalente ruimte opsplitsbaar zijn met gordijnen, flexibele wanden of glas ? Of wordt er liever geopteerd voor een meer fundamentele inbreiding van de kerk d.m.v. box-in-box ?
- Welke locatie van de keuken is meest wenselijk ? Compacte opstelling in bestaande berging, in uitbreiding aan de kerk of een volwaardige keuken intern in de kerk ?
- In geval uitbreiding aan de kerk conform RUP ? In hoeverre mee te nemen en/of masterplan nog in opmaak ?
- Interessant om de zijbeuken te verkavelen en te voorzien als volume ? Zo ja in één of twee verdiepingen ? Is het daarbij interessant tablethoogte of hoogte doksaal aan te houden voor de verdiepingsvloeren ?
- Is het wenselijk om openingen te maken in de zijgevel richting het plein ?
- Is het wenselijk om het orgel in de toekomst te blijven bespelen ?
- Kan de kerk in de toekomst ook plaats bieden aan andere gebruikers – bvb school ? Zijn er nog andere gebruiken mee te nemen die nu nog niet werden benoemd ?

STARTATELIER 14 DECEMBER

Sint- Valentinuskerk

PROGRAMMA:

... - 18:00 Doorlopende muurtentoonstelling

18:30 – 19:00 Welkom & toelichting

19:00 – 20:00 Wat betekent het herbestemming van de St. Valentinuskerk voor jou?

20:00 – 20:30 Plenair afsluiten

20:30 Doorlopende muurtentoonstelling

LOCATIE

Dorp 7, 2380 Poppel

DOELPUBLIEK

breed burgerpubliek/geïnteresseerden

DOELSTELLING

informereren over project en proces, aftoetsen of de eerste analyses van het studieteam kloppen (inkijk geven), inzoomen op de herbestemming in het kader van gebruikswensen burgers

MODERATIE & BEGELEIDING

- Evy Bouwen
- Yentl
- Gert
- Jakob
- Bert
- Endeavour III.

STARTATELIER 14 DECEMBER - INLEIDING, PRESENTATIE, EN MUURPOSTERS

Sint- Valentinuskerk

18:30 – 19:00

Inleiding avond

Kabinet of Gert provincie Antwerpen/ burgemeester?

Presentatie project: REST

- Algemeen: historisch en ruimtelijk
- Inzoomen op kerkgebouw zelf
- Waardescan
- Gebruiksscan
- Technische scan
- Programma van eisen:
- Projectdefinitie: scenario's

Proces & avond toelichten: Endeavour

Welke kwaliteiten en beeldwaarde moeten we zeker behouden?

Klopt deze lezing van de erfgoedwaarde?

Wat doen we met verplaatsbare artistieke artefacten?

Zijn er nog aanvullingen over de staat van onze kerk?

Moeten we nog zaken toevoegen aan deze gebruiksinventaris?

Wat kunnen we delen? Wat is privaat, gedeeld, verhuurd en openbaar?

Welke ruimtenoden uit het dorp kunnen we hier nog opvangen?

Studio Open Kerken Poppel De Sir **ronde 1 waardescan**

Studio Open Kerken Poppel De Sir **ronde 1 gebruiksscan**

STARTATELIER 14 DECEMBER - RONDE 1

Sint- Valentinuskerk

19:00 - 19u30

Ronde 1

Hoe werkt de kerk vandaag en hoe werkt het niet?

Op basis van de waardescan, gebruikscan & technische scan

We gaan na met de groep of hetgeen erop staat/ analyse die is uitgevoerd klopt.

Studio Open Kerken
Poppel
De Sint-Valentinuskerk
ronde 1
waardescan

Klopt deze lezing van de erfgoedwaarde?

Welke kwaliteiten en beeldwaarde moeten we zeker behouden?

Wat doen we met het kerkhof en diensten?

Studio Open Kerken
Poppel
De Sint-Valentinuskerk
ronde 1
gebruiksscan

Moeten we nog zaken toevoegen aan deze gebruiksinventaris?

Welke ruimtenoden uit het dorp kunnen we hier nog opvangen?

speelruimte?

de toekomst van de grafzerken

Wat kunnen we delen? Wat is privaat, gedeeld, verhuurd en openbaar?

akoestieke troeven
kleine kapelruimte
sacrestie om werken onder te brengen?

Studio Open Kerken
Poppel
De Sint-Valentinuskerk
ronde 1
technische scan

Wat doen we met verplaatsbare artistieke artefacten?

Zijn er nog aanvullingen over de staat van onze kerk?

STARTATELIER 14 DECEMBER - RONDE 2

Sint- Valentinuskerk

19:30 – 20:00

Ronde 2

Wat betekent het herbestemming van de St. Valentinuskerk voor jou?

Welke scenario's krijgen een voorkeur?

Welke argumenten gebruiken bewoners voor het kiezen tussen?

Scenario's bespreken aan de hand van gebruik

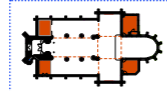
20:00 – 20:30

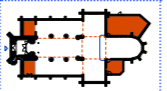
Samenvatten werksessies

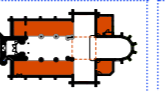
Afsluiten avond + vooruitblik richting werksessie 2

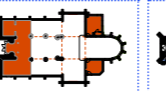
Studio Open Kerken
Poppel
De Sint-Valentinuskerk
ronde 2
scenario'sbespreking

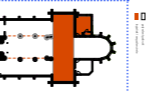

scenario 1

scenario 2

scenario 3

scenario 4

scenario 5

+					
-					
?					

Studio Open Kerken
Poppel
De Sint-Valentinuskerk
samenvatting

Ronde 1

Ronde 2

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

133

STARTATELIER 14 DECEMBER - DRAAIBOEK & GEVOELIGHEDEN

Sint- Valentinuskerk

1. 19:30 – 20:00

2. Ronde 2

3. Wat betekent het herbestemming van de St. Valentinuskerk voor jou?
4. Welke scenario's krijgen een voorkeur?
5. Welke argumenten gebruiken bewoners voor het kiezen tussen?
6. Scenario's bespreken aan de hand van gebruik

STARTATELIER 14 DECEMBER - VERSLAG

Sint- Valentinuskerk

VERSLAG PROJECT STUDIO OPEN KERKEN

Kerk van Poppel: Eerste Atelier

Datum vergadering: 14/12/2022
 Locatie: St.-Valentinuskerk, Poppel
 Verlat opgevoerd door: Jakob & Bert
 Bijlage(n) aan het verslag: Posters
 Aanwezig: Jakob Vandevoorde (Endeavour), Bert Timmermans (Endeavour), Evi (RE-ST), Dimitri (RE-ST), Yent (RE-ST), Gert Van Daele (Provincie Antwerpen), Karen Heleen (Provincie Antwerpen), Kristof Jacobs (Gemeente Ravels)

RONDE 1: SCANS

Ronde 1 Waardescan: Wat is de belevingswaarde van de kerk in de dorpsomgeving?
 Er wordt gewezen op de prominente plaats van het kerkgebouw in de geschiedenis en het collectieve geheugen van de Poppelaren en het belang om bepaalde gebouwen door te geven aan volgende generaties.

Zeker de kerktoren is voor velen onlosmakelijk met hun beeld van het dorp verbonden. Een kerk in een stad kan je niet vergelijken met een kerk in een dorp als Poppel, luidt het. Een stad heeft in de meeste gevallen meerdere kerken, die niet allemaal dezelfde belangrijke rol vervullen. Dat is iets anders dan een dorpsgemeenschap rond een kerk, die zich in sterke mate met een dergelijk gebouw identificeert.

Een aantal deelnemers beaamt dat bij vele Poppelaren een grote gevoelzucht bestaat voor de toekomst van het kerkhof. Iemand wijst op een aantal waardevolle zaken tegen de nootmuur van de kerk. Daar wordt door een ander op gewezen dat deze daar niet van outside stonden, maar naar daar verplaatst werden. De bijbehorende graven werden bovendien geruimd. Daardoor hoefden ze geen obstakel te vormen. Maar het kerkhof draagt ook bij tot het dorpsbeeld.

Endeavour 1

VERSLAG PROJECT STUDIO OPEN KERKEN

Het beeld van buitenaf is dus duidelijk tekennend voor een dorps kwaliteits. De directe omgeving van de kerk kan dan ook beter als ontmoetingsruimte ingezet worden en ingepast worden in het gebruik dan als een parking.

Ronde 1 Waardescan: Welke kwaliteiten in de kerktuinen moeten we zeker behouden?
 De meeste deelnemers zijn het er over eens dat het koor met de glasramen de essentie van het gebouw uitstralen, maar ook de dwarsbeuk wordt belangrijk geacht. Het zicht op het koor mag niet aan het oog onttrokken worden door het af te schermen. Ook aan de andere tafel worden de glasramen duidelijk als een prioriteit naar voren geschoven. Ze zijn sfeerbepalend en vertelen een gemeenschapsgevoel.

Een belangrijke aanvullende kwaliteit van de kerk is de akoestiek. De Sint-Valentinuskerk heeft de beste akoestiek van de regio en mensen komen van over de grens om hier te zingen en te spelen. Deze kwaliteit zal ook centraal staan bij het afweging van scenario's.

Ronde 1 Waardescan: Klop deze lezing van de erfgoedwaarde?
 De meeste bewoners volgen inhoudelijk de waarscan van RE-ST.

Ronde 1 Gebruikscan: Klop deze inventaris van het huidige en toekomstig gebruik?
 De inventaris van het gebouw wordt gebruikt bij redelijk volledig. De deelnemers voegen vooral een aantal extra kwaliteitskenmerken toe.

- Polyvalente zaal**
 Er moet zeker een ruimte met voldoende volume worden. De huidige gemeentesaal zit bij bepaalde activiteiten helemaal vol en heeft bij andere, bijvoorbeeld de bingoavond, de playback of het carnaval van de lagere school, onvoldoende capaciteit. Die gingen vroeger wel in de gemeentesaal door en dat zou opnieuw mogelijk moeten kunnen zijn.
- Podium**
 Keuken en WC's ver genoeg van het podium zodat deze afzonderlijk gebruikt kunnen worden. Kwaliteitsbeest om deze voldoende kwaliteit te maken voor danslessen en nachten en andere bijbehorende activiteiten.
- Bar**
 Keuken en bar splitsen zodat afzonderlijke activiteiten kunnen doorgaan.
- Kincken**
 Goed genoeg te maken voor kooklessen. Keuken en bar splitsen zodat afzonderlijke activiteiten kunnen doorgaan.
- Vergaderzaal**
 Deelnemers vragen twee aparte vergaderkabinen van verschillende grootte. Als er nog meer vraag is, kan dan een deel van de polyvalente ruimte gebruikt worden.
- Repetitieruimte**

Endeavour 2

VERSLAG PROJECT STUDIO OPEN KERKEN

- Sanitaire blok
 Belangrijk dat deze proper is. Enkel publiek toegankelijk sanitair is dus geen optie. Idealiter is er een gedeelte sanitair en een extra openbaar toilet (zie infopunt wandelaars).
- Openbare ruimten
- Kerkhof
 Aan beide tafels zien men nood aan een fysieke scheiding tussen het kerkhof (dat nog dagelijks gebruikt wordt) en de directe kerksomgeving. Men vraagt een fysieke scheiding, zo groot mogelijk vormgegeven, waardoor de serene kerkhofactiviteiten ongestoord kunnen blijven plaatsvinden.

Ronde 1 Gebruikscan: Zijn er nog noden uit het dorp die we in de kerk kunnen opvangen?
 Het belangrijkste uitgangspunt is dat de kerk openbaar blijft en dat de toegangsruimte voor alle Poppelaren, jong en oud, laag genoeg is. Daarvoor is een gezellige en opgewonden uitstraling nodig met een binnen-buiten gradient die uitnodigt.

Verenigingsactiviteiten: Activiteiten die nu uitwijken naar de "Wilde" zouden in de toekomst misschien centraal in het dorp, in de herbestemde kerk, kunnen plaatsvinden. Nu moeten ouders die in dorpskern wonen immers een afstand afleggen naar de "Wilde". Wat als de huidige gemeentesaal zijn functies verliest? Komt daar dan een plek om te sporten of beleeft men het gebouw of een voorstel met een groenruimte?

Infopunt/verantwoord voor wandelaars: Mogelijk is een infopunt (+publiek toilet?) of toeristische dienst voor wandelaars interessant. Zo kunnen we de koppeling maken met het toeristisch aanbod en de recreatie in de streek.

Gebruik door de school: Zeer belangrijk. Zaal moet zowel voor als na de schooluren gebruikt kunnen worden. Jeugd moet gebruik kunnen maken. Polyvalente hal 'kinderen-proof' maken. Kinderen vrij spelen.

Kunstacademie en/of atelier: Bekijken of er nog meer invullingen rond cultuur en bezinning mogelijk zijn.

Ronde 1 Gebruikscan: Wat kunnen we delen, wat is privat, verhuurd of openbaar?
 De meeste invullingen kunnen gedeeld worden. Verenigingen vragen private afsluitbare kasten en opbergen de mogelijkheid voor een publiek infopunt en sanitair deel (als er ook nog een gedeelte sanitair binnenin voorzien kan worden).

Ronde 1 Technische scan: Zijn er nog aanvullingen over de staat van onze kerk?
 De staat van de verwarming zal een belangrijk aandachtspunt vormen.

Ronde 1 Technische scan: Wat doen we met de kunstwerken en de vaste artefacten?
 Aan beide tafels wordt het belang getoond om een bestemming te vinden voor de losse elementen/kunstwerken. De kruisweg, biechtbeek, de preekstoel en het kunstwerk van S. Anna OPN zijn zeer waardevol en zijn prioriteit om een nieuwe plek voor te zoeken.

Endeavour 3

VERSLAG PROJECT STUDIO OPEN KERKEN

Het orgel is een verplaatst element. Misschien een goed idee om hier bestemming voor te vinden, want vandaag is er geen orgel meer in Poppel.

Het koorgesteelte hangt sterk vast met de plek en het gebouw en kan misschien blijven staan.

Een andere optie is het concentreren van een selectie van reliëfs en artefacten, zoals het beeld van Sint-Anna-Ten-Drieën, om te brengen in het koor.

Misschien kan een gedeelte van de oppervlakte van de verdiepingen ingevuld worden door een **expositieluimte** (zie gebruikscan), waarin ook bepaalde kerstelijke schriften en artefacten opgesteld worden.

RONDE 2: SCENARIO'S

Ronde 2: Minimale interventie:
 • Aantrekkelijk aan scenario 1 dat de ruimtelijke ervaring in belangrijke mate behouden wordt.
 • De ruimte is in dit scenario eerder beperkt. Het is een grote keulen boch wat een muur is voor sommige organisaties en events. Ook de ruimtes voor berging en de sanitaire voorzieningen zijn te beperkt. De infrastructuur van de huidige gemeentesaal huisvest momenteel 5 dames toiletten en 3 urinoirs. Daar moeten toch eigenlijk een invalide toilet en een verschonkamer aan toegevoegd worden.
 • Verschillende deelnemers zien dit scenario niet zitten, omdat men vreest dat het met wanden of gordijnen moeilijk zal zijn om verschillende activiteiten te combineren op hetzelfde moment. Het gebruik is hier dus ook een knelpunt.

Ronde 2: Gedeeltelijke uitbreiding:
 • Aantrekkelijk aan scenario 2 dat de ruimtelijke ervaring in belangrijke mate behouden wordt. Ook de aanwezigheid van een grote polyvalente ruimte op het gelijkvloers en een grote keuken zijn belangrijke pluspunten. Is dit niet te combineren met het werken met boxes?
 • De ruimtes voor berging en de sanitaire voorzieningen zijn te beperkt.
 • Verschillende deelnemers zien een uitbreiding als een verlies van de specifieke belevingswaarde van het gebouw langs de buitenzijde. Men vindt dit een onnodige aanpassing aangezien andere scenario's werken zonder deze toevoeging.

Ronde 2: Inbreiding box-in-box:
 • Aantrekkelijk aan scenario 3 is dat de ruimtelijke ervaring van de connectie schip-koor in belangrijke mate behouden wordt. Het werken met boxes is interessant, omdat het de vloeroppervlakte sterk doet toenemen. Op die manier kan ook een variëteit aan kleinere en grotere ruimtes worden gecreëerd.
 • Positief is dat men hier door de compartimentering makkelijker kan veranderen.
 • Door het middenrechtig te bewaren behouden we meer akoestische kwaliteiten. Deelnemers zijn het erover eens dat we bij de herbestemming zoveel mogelijk moeten doen om de unieke akoestiek van de kerk zo optimaal mogelijk te houden. Ook kunnen we het orgel op deze manier volledig in ere houden.

Endeavour 4

VERSLAG PROJECT STUDIO OPEN KERKEN

De vloeroppervlakte van de polyvalente ruimte op het gelijkvloers wordt op die manier ingekoppeld te worden. Er moet zeker een ruimte met voldoende volume voorzien worden. De huidige gemeentesaal zit bij bepaalde activiteiten helemaal vol en heeft bij andere, bijvoorbeeld de bingoavond, de playback of het carnaval van de lagere school, onvoldoende capaciteit. Die gingen vroeger wel in de gemeentesaal door en dat zou opnieuw mogelijk moeten kunnen zijn.

• Verkleinen boom dan niet te zeer het volume van de grote zaal? Kan dit misschien opgelost worden door te werken met verplantingen en de oppervlakte op het gelijkvloers zoveel mogelijk te vrijwaren? Misschien moet gekeken worden of bij gebruik aan openbare gebouwen in de nabijheid van de kerk als opslagruimte dienst kunnen doen.
 • Het plaatsen van halfhoog glazen wanden/bouwen zou de monumentaaliteit van de ruimte mogelijk te veel breken.

Ronde 2: Inbreiding zone dekafel
 • Aantrekkelijk aan scenario 4 is dat veel open ruimte wordt behouden. Deelnemers zijn enthousiast over de open rechthoekige evenwensituatie die in dit scenario ontstaat. Hier bovenop wordt men de mogelijkheid van verder compartimentering. Eigenlijk zou men dat de voordelen van het 'minimale interventiescenario' moeten integreren in dit scenario.
 • Openingen in de zuiderzijbeuk zijn zeker aanvaardbaar. Aan de andere tafel doet men nog geen uitspraken over een extra opening.
 • Een aparte ingang los van de polyvalente zaal is een zeer grote troef naar flexibel gebruik.
 • Door te werken met glas kan meer daglicht binnengebracht worden en verslakt men de connectie met de buitenruimte en de dorpskern. Dit scenario laat zich ook combineren met een klein terras aan de zuidzijde van de kerk.
 • Positief is dat men hier door de compartimentering makkelijker kan veranderen.
 • Interessant aan dit scenario is dat de glasramen twee verschillende types van ruimte zouden creëren. In de eerste plaats blijven ze gebroken licht geven aan de polyvalente hal, maar dit zou ook voor zeer interessante vergaderkabinen kunnen zorgen op het eerste verdiep (dit is scenario box-in-box waar men in de lengte werkt).
 • Deelnemers vragen zich af wat de gevolgen gaan zijn van een 'korte' middenbeuk voor de akoestiek.

Ronde 2: Inbreiding transept
 • Het inbrengen van een volume met meerdere verdiepingen dat inzet op het werken in de hoogte.
 • Een voordeel van dit scenario is een duidelijk afgescheiden ruimte die voor religieuze bestemmingen gebruikt zou kunnen worden. Maar aangezien dit niet echt in de gebruiksaanpak zit, hoeft dit niet per se.
 • Het verbeteren van de sterke connectie tussen schip en koor door het inbrengen van een volume in het transept kan op weinig bijval rekenen.
 • Het zicht op het koor verdwijnt en daarmee ook de 'grootheid' van de ruimte.

RONDE 3: CONCLUSIES

- De voorkeur gaat uit naar een combinatie van scenario 2 en 4. Grote pluspunten van deze scenario's zijn: het behoud van de connectie schip-beroeplek-koor en de daarmee verbonden beleving van de (monumentale) kerktuinen (d.w.z. vrij zicht op het koor en de glasramen), de grote vloeroppervlakte van de polyvalente zaal, het werken in de hoogte door inbreiding met verdiepingen die voorzien in een variëteit aan kleinere ruimtes.
- Breite toegankelijkheid voor de Poppelaren, jong en oud.
- Het behouden en bewaren van artefacten in de kerktuinen: concentreren en opslaan van kunstwerken in een expo-ruimte.
- Voor vele Poppelaren is de toekomst van het kerkhof een gevoelige aangelegenheid. Openingen in de zuiderzijbeuk, waardoor licht wordt binnengebracht en de connectie met het dorp wordt versterkt, gewaardeerd en mogelijk nodig bijval.
- Practisch gezien moet niet alleen gewaakt worden over voldoende bergingsruimte maar ook voldoende sanitaire accommodatie.

Endeavour 5

DEEL 3. VOORKEURSSCENARIO'S

TUSSENREFLECTIES

- **Wat is het beoogde gebruik van de kerk op korte, middellange en lange termijn ? Moet ze in tussenfase nog nevengebruik toelaten ? Of wordt de pastorij op korte termijn ingezet als religieuze ruimte ?**

Er is geen vraag meer naar tussentijds nevengebruik van de kerk. De pastorij zal in de toekomst mogelijk de religieuze functie van de kerk op zich nemen.

Dit is correct, er is geen vraag meer naar tussentijds nevengebruik van de kerk.

- **Welke ruimte wordt nodig geacht voor polyvalent gebruik ? De volledige kerkruimte, de kruisvorm (middenbeuk, transept, koor) of een deel van kerk in compacte opstelling (middenbeuk en zijbeuken) ?**

Eerder voorkeur voor scenario 4 en keuze voor een compacte polyvalente ruimte. Het blijft daarbij wel belangrijk de visuele/fysieke link en connectie tussen middenschip en koor te behouden.

Inderdaad eerder een voorkeur voor scenario 4. Wel kan het zinvol zijn om te onderzoeken hoe het koor (tijdelijk, indien nodig bij kleinschaligere activiteiten) toch afgesloten kan worden om zo een extra kleinere zaal te creëren of de grote ruimte een beetje te verkleinen.

- **Kan de polyvalente ruimte opsplitsbaar zijn met gordijnen, flexibele wanden of glas ? Of wordt er liever geopteerd voor een meer fundamentele inbreiding van de kerk d.m.v. box-in-box ?**

Er wordt geopteerd voor een inbreiding d.m.v. afgescheiden volumes. De polyvalente ruimte is wenselijk wel verder opdeelbaar in kleinere ruimtes d.m.v. gordijnen en/of lichte schuifwanden (combinatie scenario 4 met elementen uit scenario 1).

Het schepencollege is geen voorstander van gordijnen. Wel is het wenselijk om de mogelijkheden om de polyvalente ruimte extra op te delen verder te onderzoeken, maar met stevigere materialen.

- **Welke locatie van de keuken is meest wenselijk ? Compacte opstelling in bestaande berging, in uitbreiding aan de kerk of een volwaardige keuken intern in de kerk ?**

Voorkeur voor scenario 4. Verdere detaillering van de vraag?

Correct, geen beperkte keuken voorzien in een bestaande berging. Wel een volwaardige keuken voorzien zoals in scenario 4.

- **Is het interessant om de zijbeuken te verkavelen en te voorzien als volume ? Zo ja in één of twee verdiepingen ? Is het daarbij interessant tablethoogte of hoogte doksaal aan te houden voor de verdiepingsvloeren ?**

Het college denkt dat er in scenario 4 al voldoende extra mogelijkheden op de eerste verdieping worden gecreëerd. Het lijkt dan ook niet nodig om in de zijbeuken aanvullend nog extra verdiepingsruimte te voorzien.

- **Is het wenselijk om openingen te maken in de zijgevel richting het plein ?**

Wenselijk om verder te onderzoeken.

Het college van burgemeester en schepenen zou dit zeer graag extra laten onderzoeken. Kan zeker een meerwaarde opleveren.

- **Is het wenselijk om het orgel in de toekomst te blijven bespelen? Als we verder gaan obv scenario 4 wordt dit onmogelijk.**

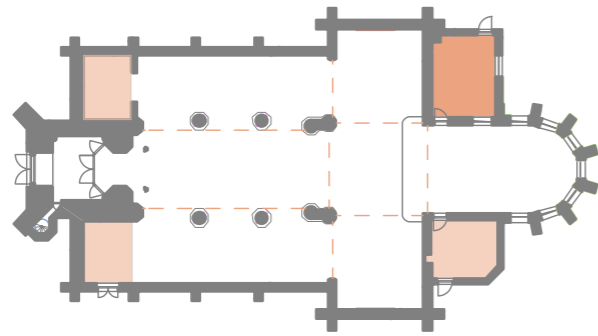
Dit is niet nodig.

- **Kan de kerk in de toekomst ook plaats bieden aan andere gebruikers – bvb school ? Zijn er nog andere gebruiken mee te nemen die nu nog niet werden benoemd?**

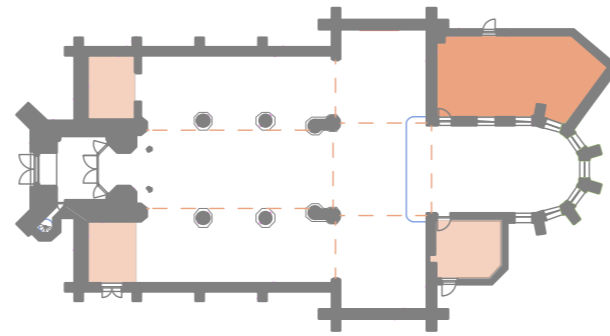
Tijdens het participatiemoment werd de school als een belangrijke gebruiker vermeld. De polyvalente zaal moet met een gerust hart gebruikt kunnen worden door kinderen. Daarmee is het nog geen speelplaats, ... Precieze vraag nog verder te verduidelijken.

Het gebouw zal in de toekomst uiteraard gebruikt kunnen worden door de school om specifieke en tijdelijke activiteiten te organiseren (bv. playbackshow, grootouderfeest, infoavonden i.s.m. de ouderraad ...). Het is evenwel niet de bedoeling om hier een permanente indoor speelplaats voor een frequent gebruik door de school te creëren.

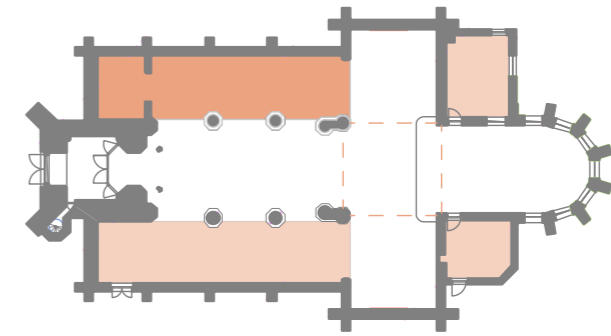
OVERZICHT SCENARIO'S

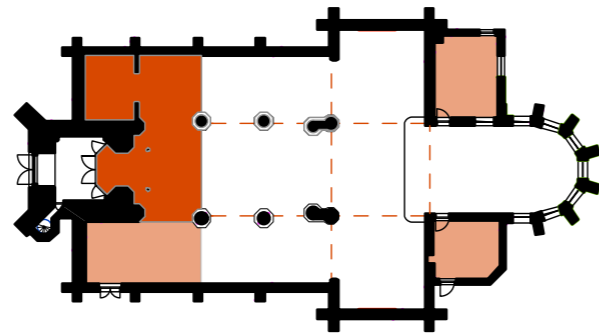
SCENARIO 1
minimale interventie

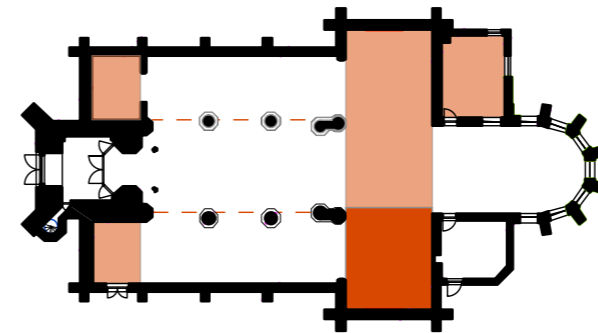
SCENARIO 2
gedeeltelijke uitbreiding

SCENARIO 3
inbreiding box-in-box

SCENARIO 4
inbreiding zone doksaal

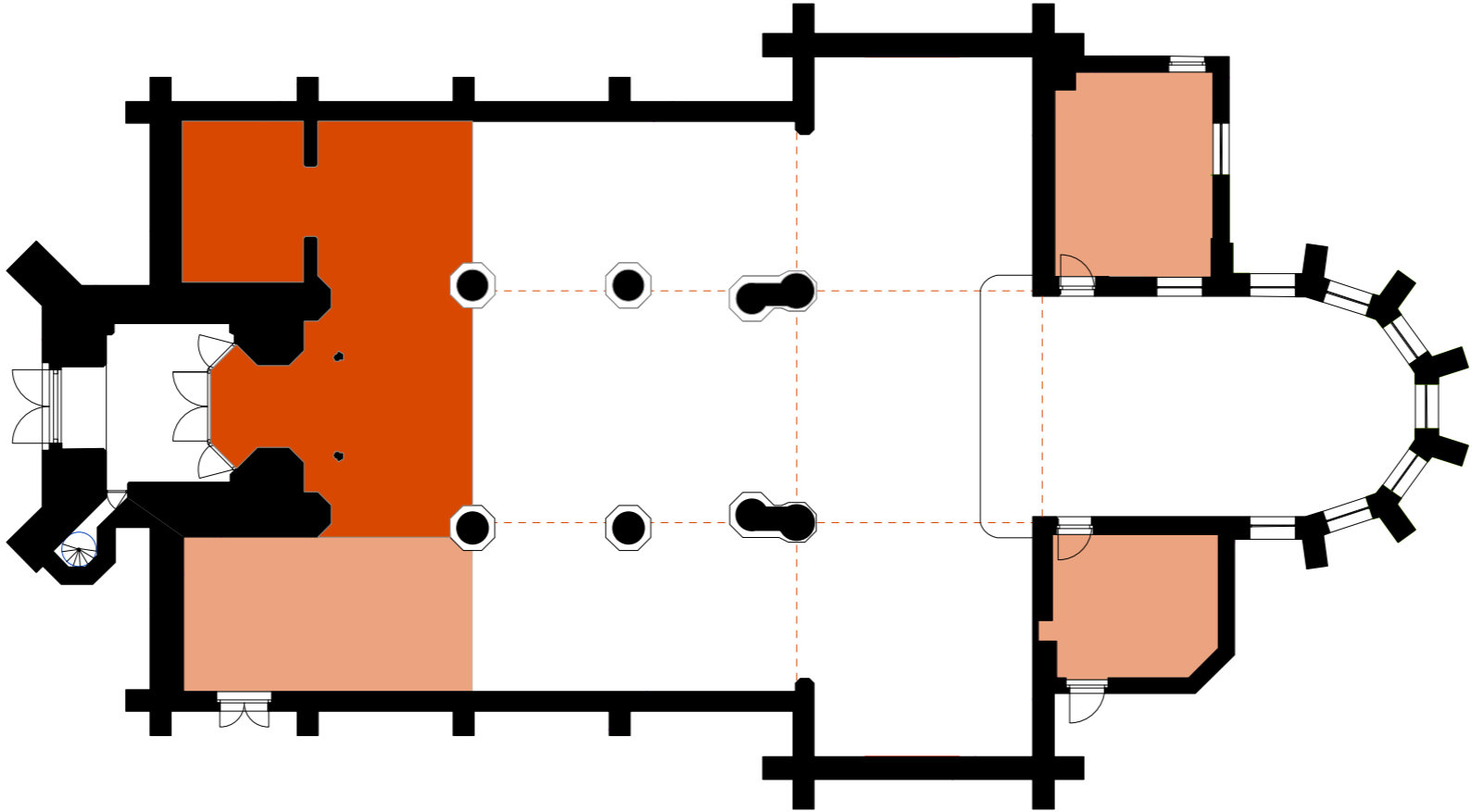

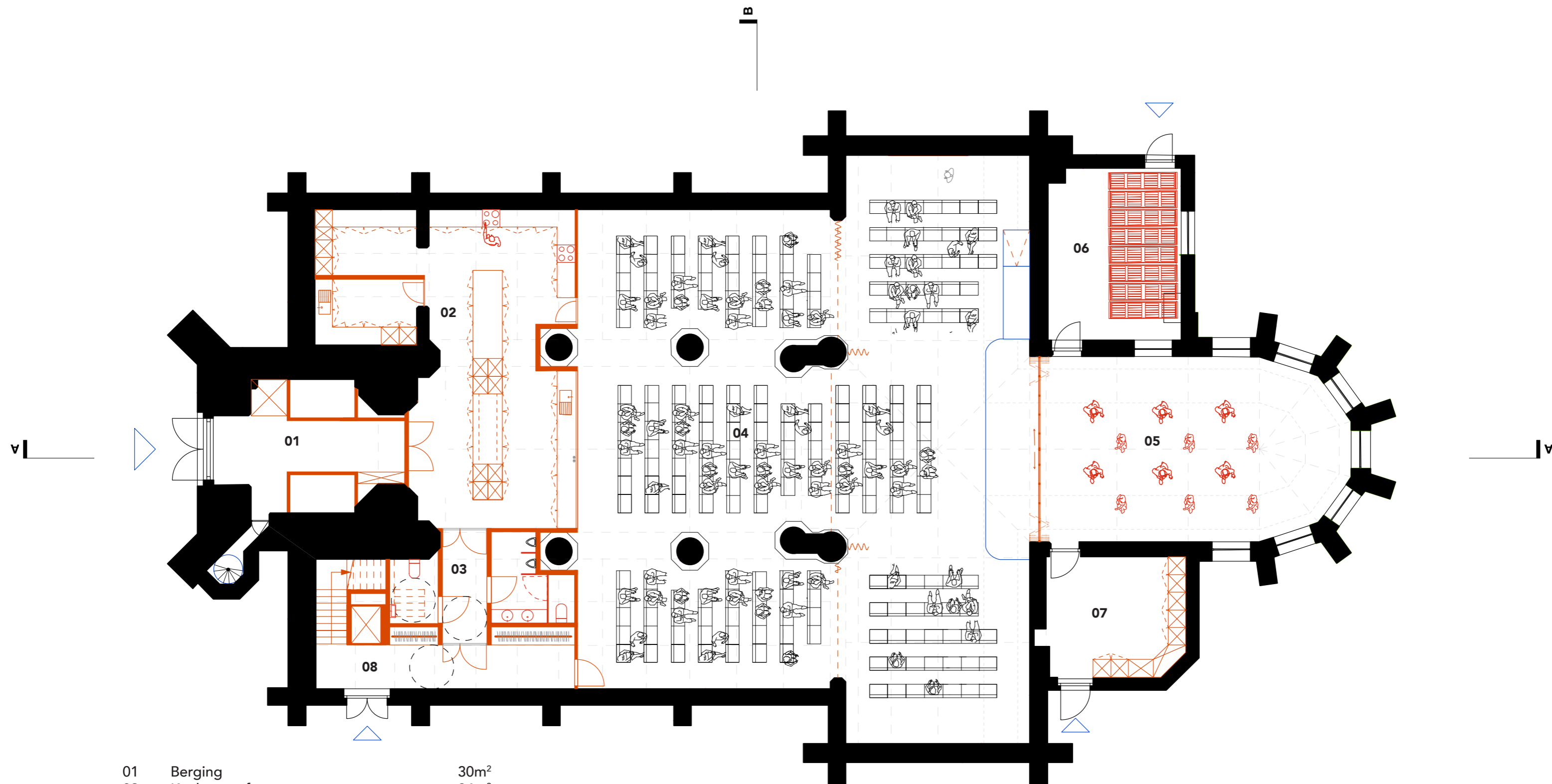
SCENARIO 5
inbreiding transept

VOORKEURSCENARIO 4

Inbreiding zone doksaal

- Keuken
- Logistieke functies

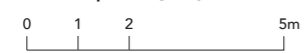

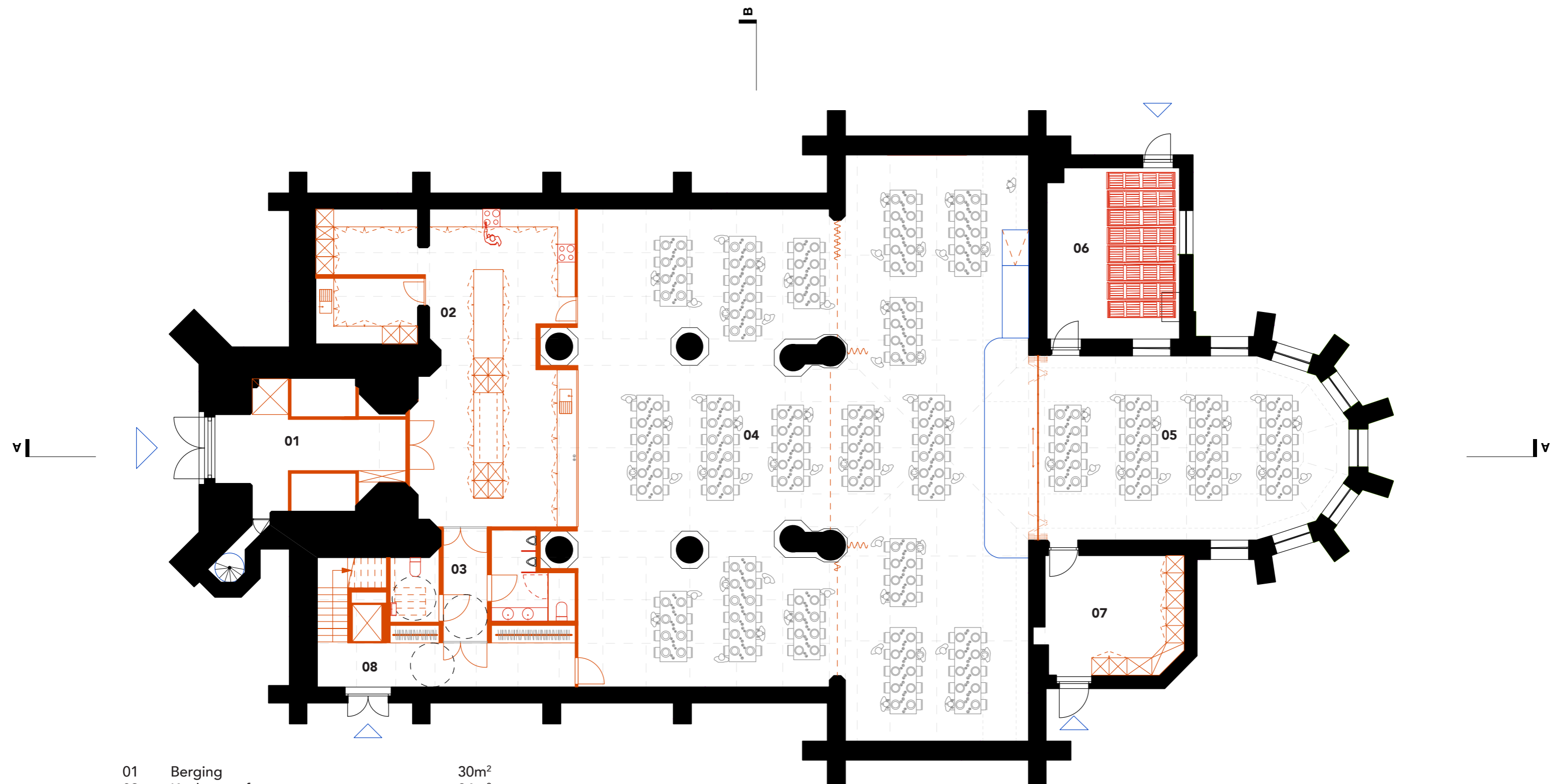

01	Berging	30m ²	
02	Keuken + afwas + toog	84m ²	
03	Sanitair	16m ²	
04	Polyvalente ruimte	275m ²	235pers.
05	Koor - Polyvalente ruimte	65m ²	
06	Berging/backstage	26m ²	
07	Inkomportaal	19m ²	
08	Vestiaire - ontsluiting verdieping	25m ²	

VOORKEURSSCENARIO 4 - OPSTELLING VOORSTELLING

Grondplan gelijkvloers

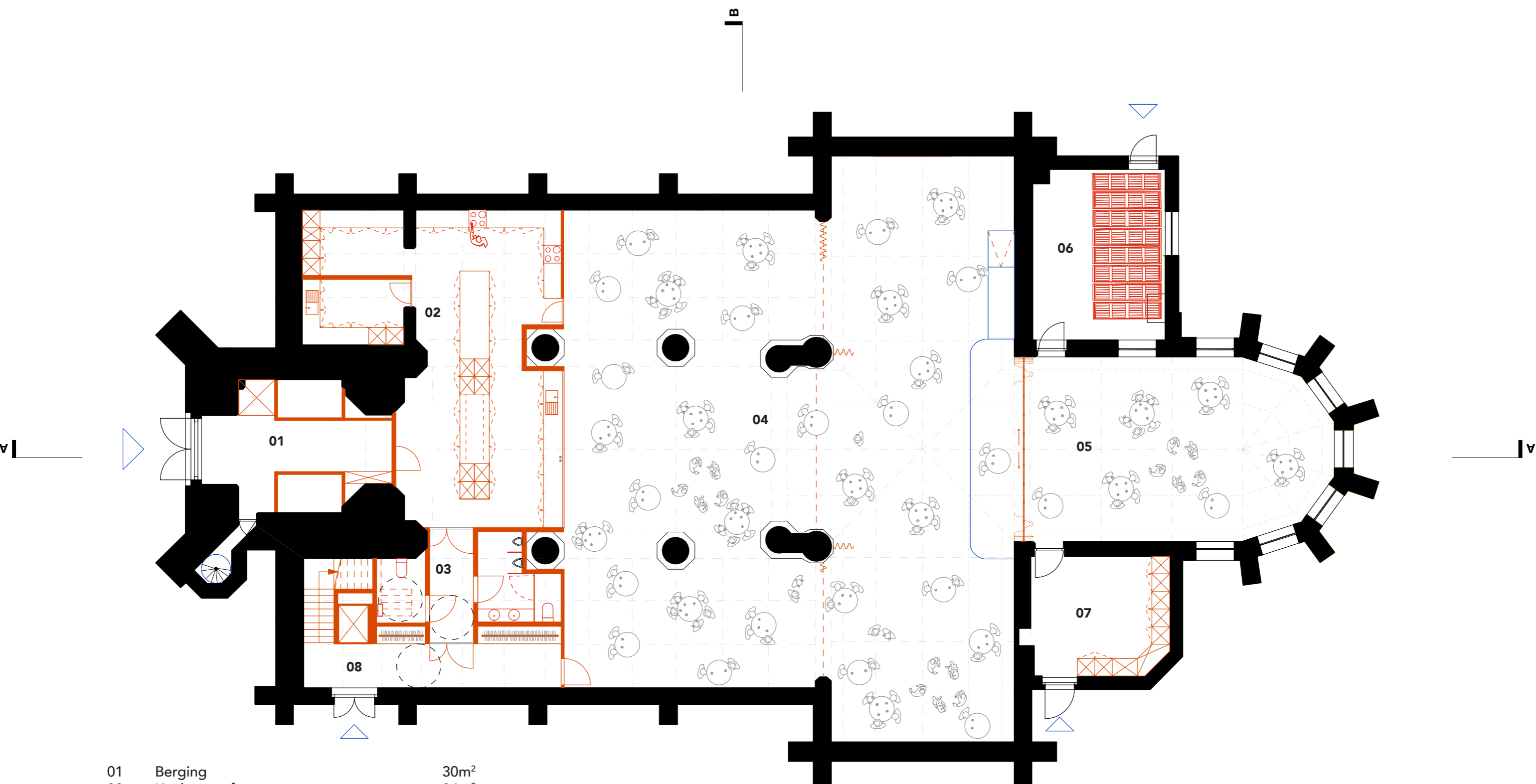

01	Berging	30m ²	
02	Keuken + afwas + toog	84m ²	
03	Sanitair	16m ²	
04	Polyvalente ruimte	275m ²	168pers.
05	Koor - Polyvalente ruimte	65m ²	46pers.
06	Berging/backstage	26m ²	
07	Inkomportaal	19m ²	
08	Vestiaire - ontsluiting verdieping	25m ²	

VOORKEURSSCENARIO 4 - OPSTELLING EETFESTIJN

Grondplan gelijkvloers

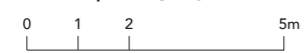

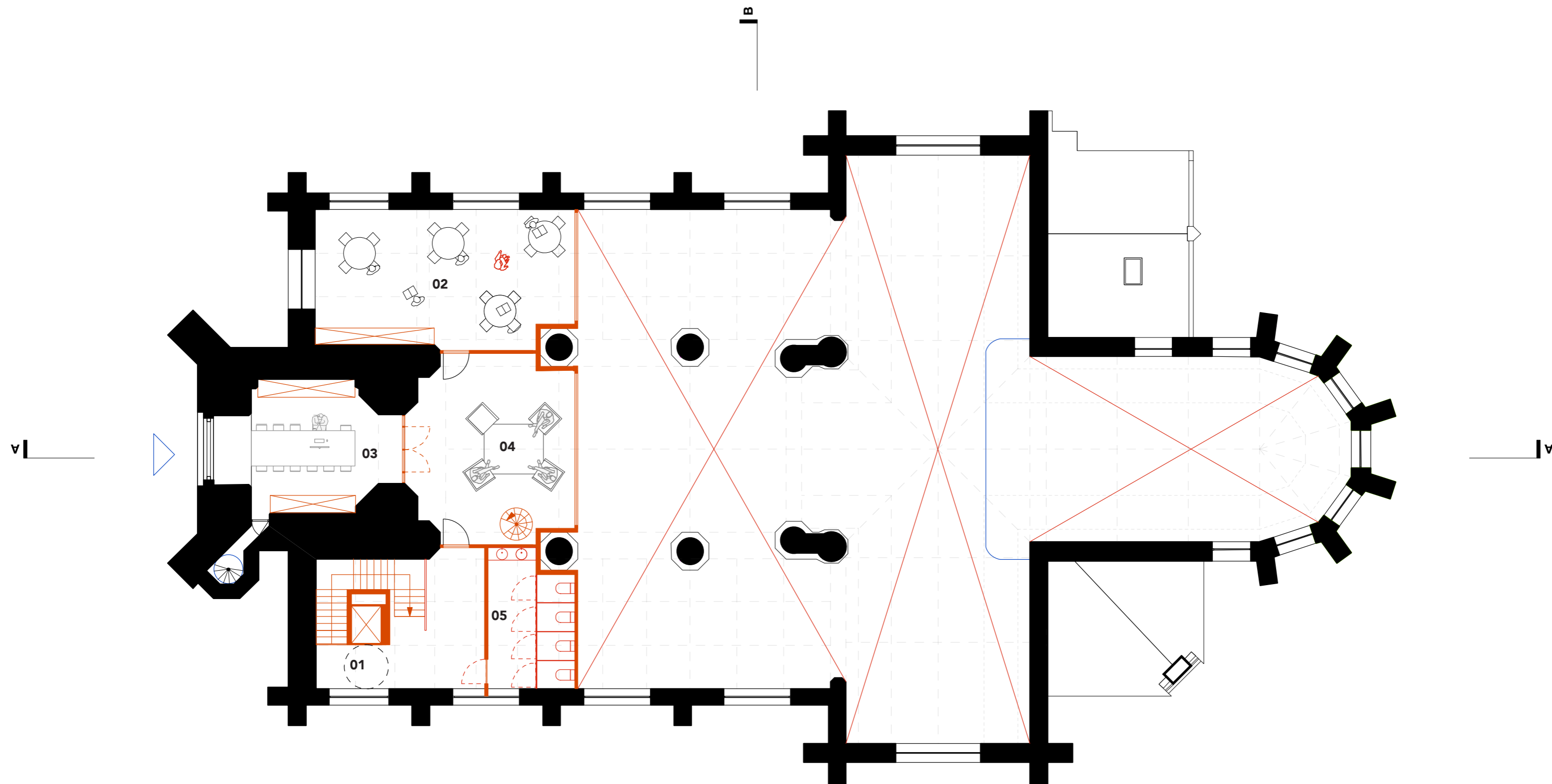

01	Berging	30m ²	
02	Keuken + afwas + toog	84m ²	
03	Sanitair	16m ²	
04	Polyvalente ruimte	275m ²	275pers.
05	Koor - Polyvalente ruimte	65m ²	65pers.
06	Berging/backstage	26m ²	
07	Inkomportaal	19m ²	
08	Vestiaire - ontsluiting verdieping	25m ²	

VOORKEURSSCENARIO 4 - ALTERNATIEVE OPSTELLING

Grondplan gelijkvloers

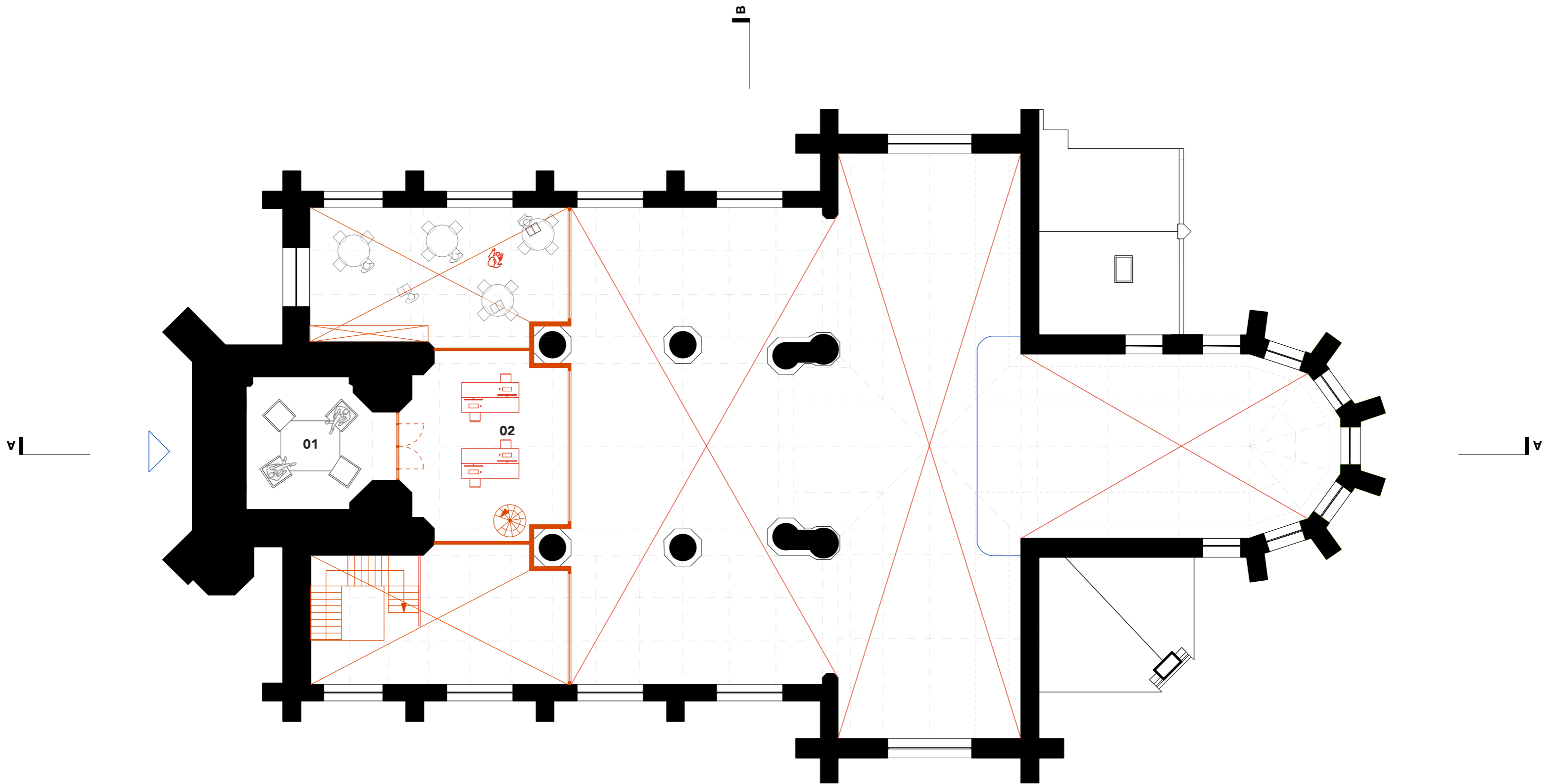
01	Circulatie	25m ²	
02	Repetitie-/polyvalente ruimte	40m ²	20 pers.
03	Repetitie-/polyvalente ruimte	26m ²	10 pers.
04	Polyvalente ruimte	33m ²	10 pers.
05	Sanitair 2	13m ²	

TOTAAL polyvalente ruimte: 99m²

VOORKEURSSCENARIO 4

Grondplan niveau +1

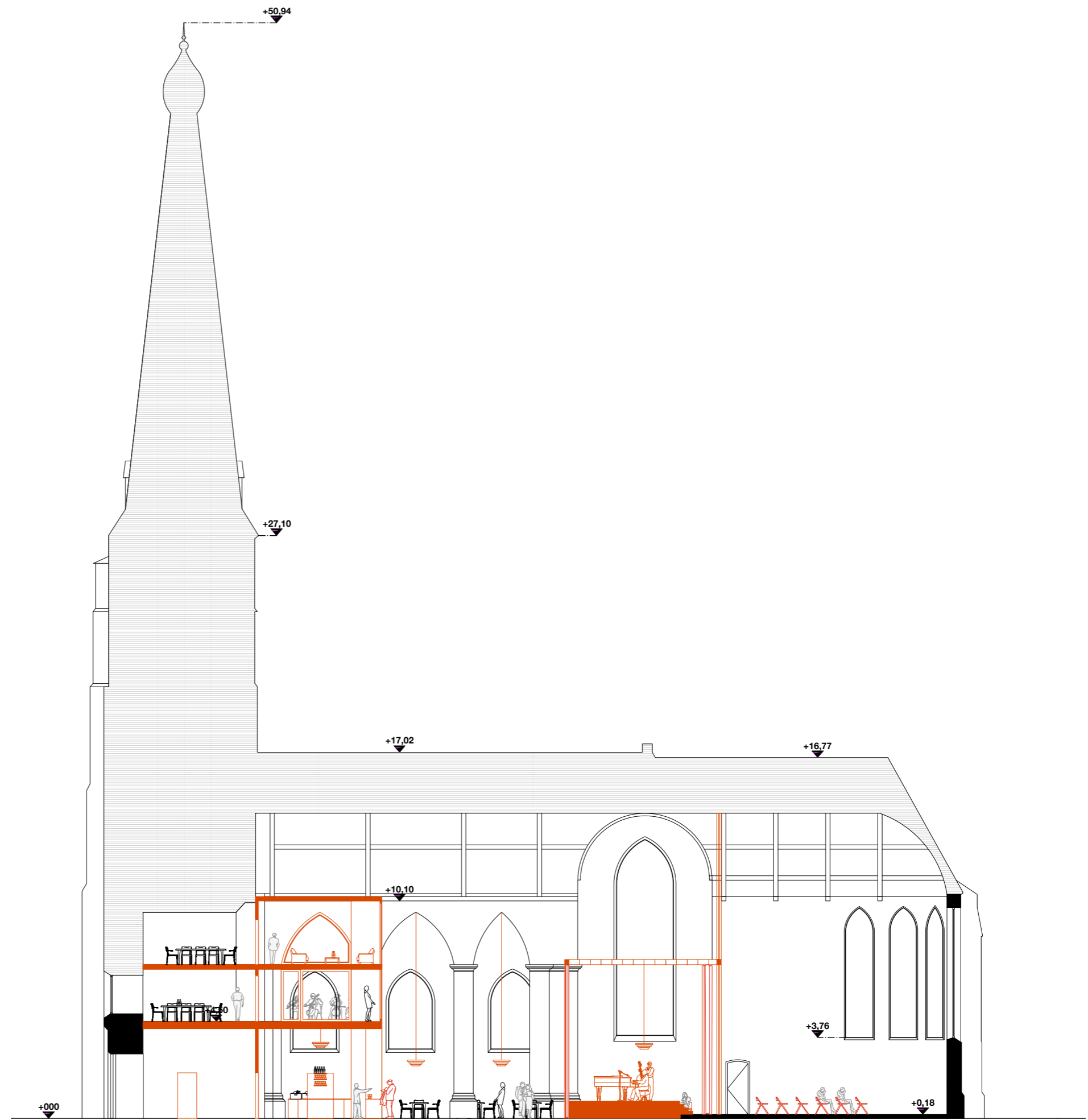
01	Polyvalente ruimte	26m ²	10 pers.
02	Repetitie-/polyvalente ruimte	33m ²	12 pers.
TOTAAL polyvalente ruimte:		59m ²	

VOORKEURSSCENARIO 4

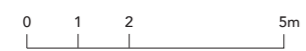
Grondplan niveau +2

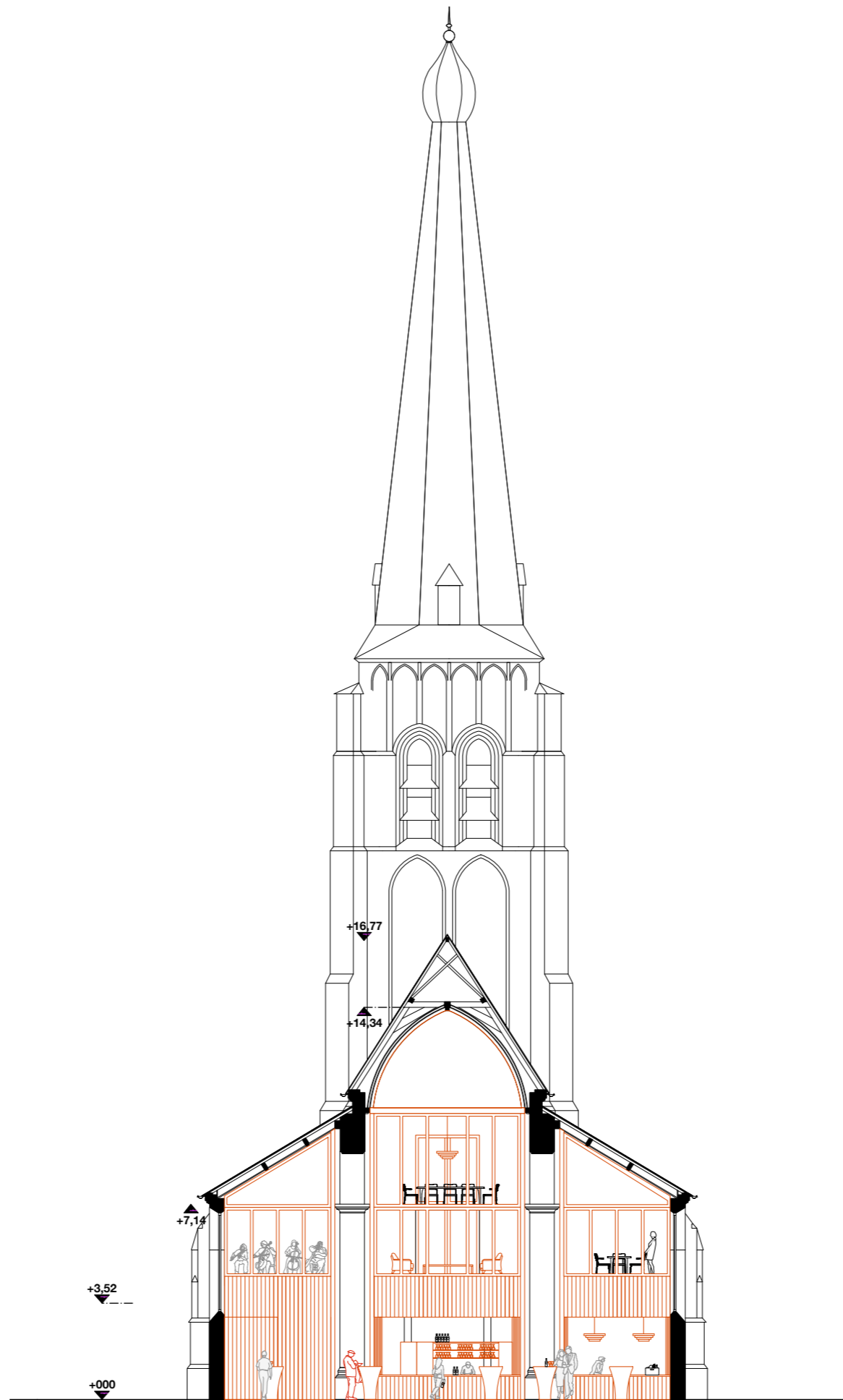

VOORKEURSSCENARIO 4
Langse snede

VOORKEURSSCENARIO 4

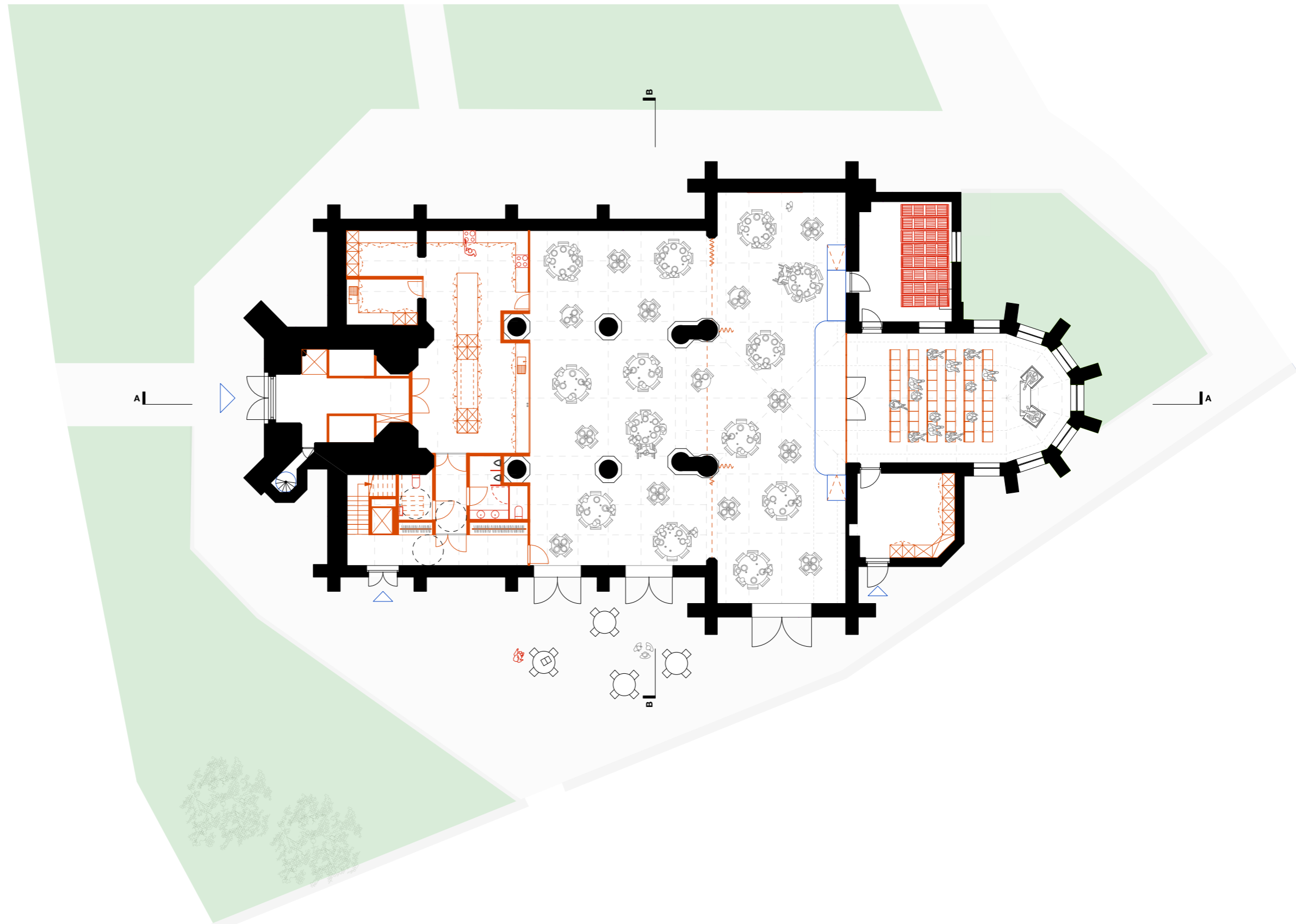
Dwarse snede

REFERENTIES

Nieuw volume met logistieke voorzieningen in het schip van de Paterskerk te Sint- Niklaas naar het ontwerp van Beel Architecten. Bron: RE-ST.

VOORKEURSSCENARIO 4 - VARIANT OPENINGEN GEVELS

Grondplan gelijkvloers

0 1 2 5m

VOORKEURSSCENARIO 4 - VARIANT OPENINGEN

Zijgevel

01

02

REFERENTIES

01 & 02 Vergroten van de bestaande raamopeningen met hedendaagse vormgeving in 'House of Silence' naar ontwerp van d'Hooge en Meganck. Bron: d'Hooge Meganck.

01

02

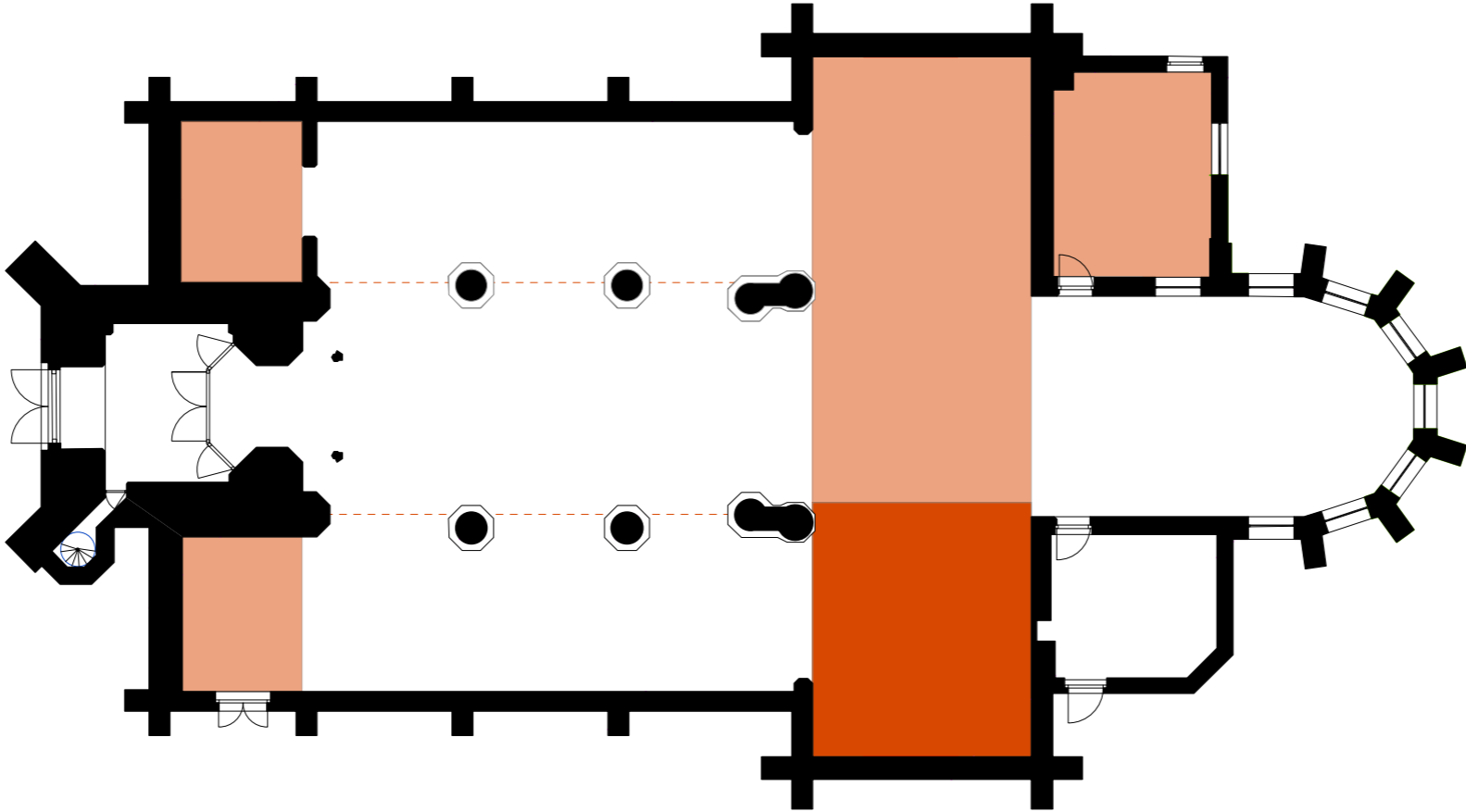
REFERENTIES

01 Nieuw gemaakte raamopeningen in de zijgevel van de Colomakerk te Mechelen. Bron: CRKC. 02 Vergroot contact vanuit de Colomakerk te Mechelen met haar omgeving. Bron: RE-ST.

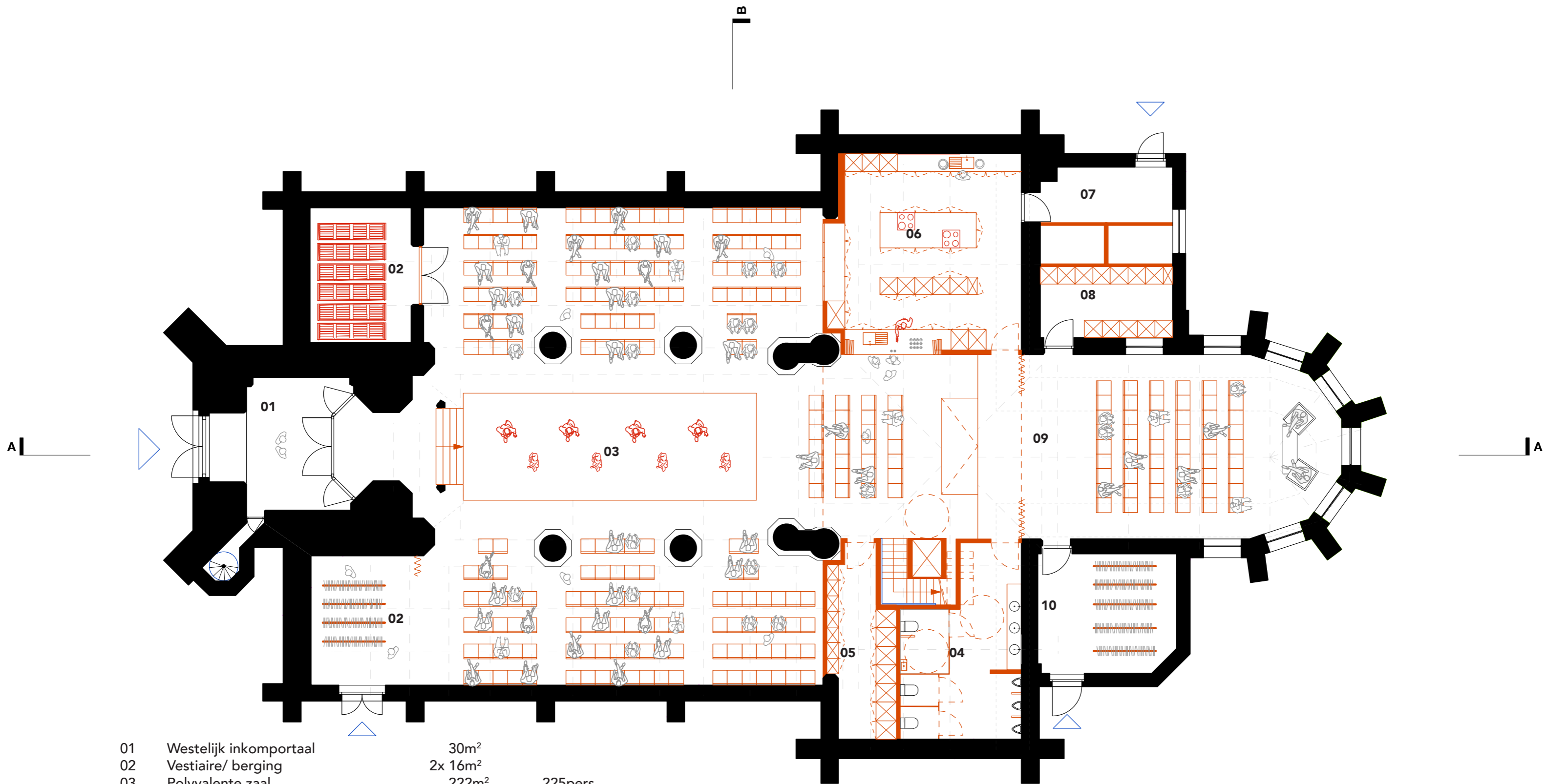
VOORKEURSCENARIO 5

Inbreiding zone transept

- Keuken
- Logistieke functies

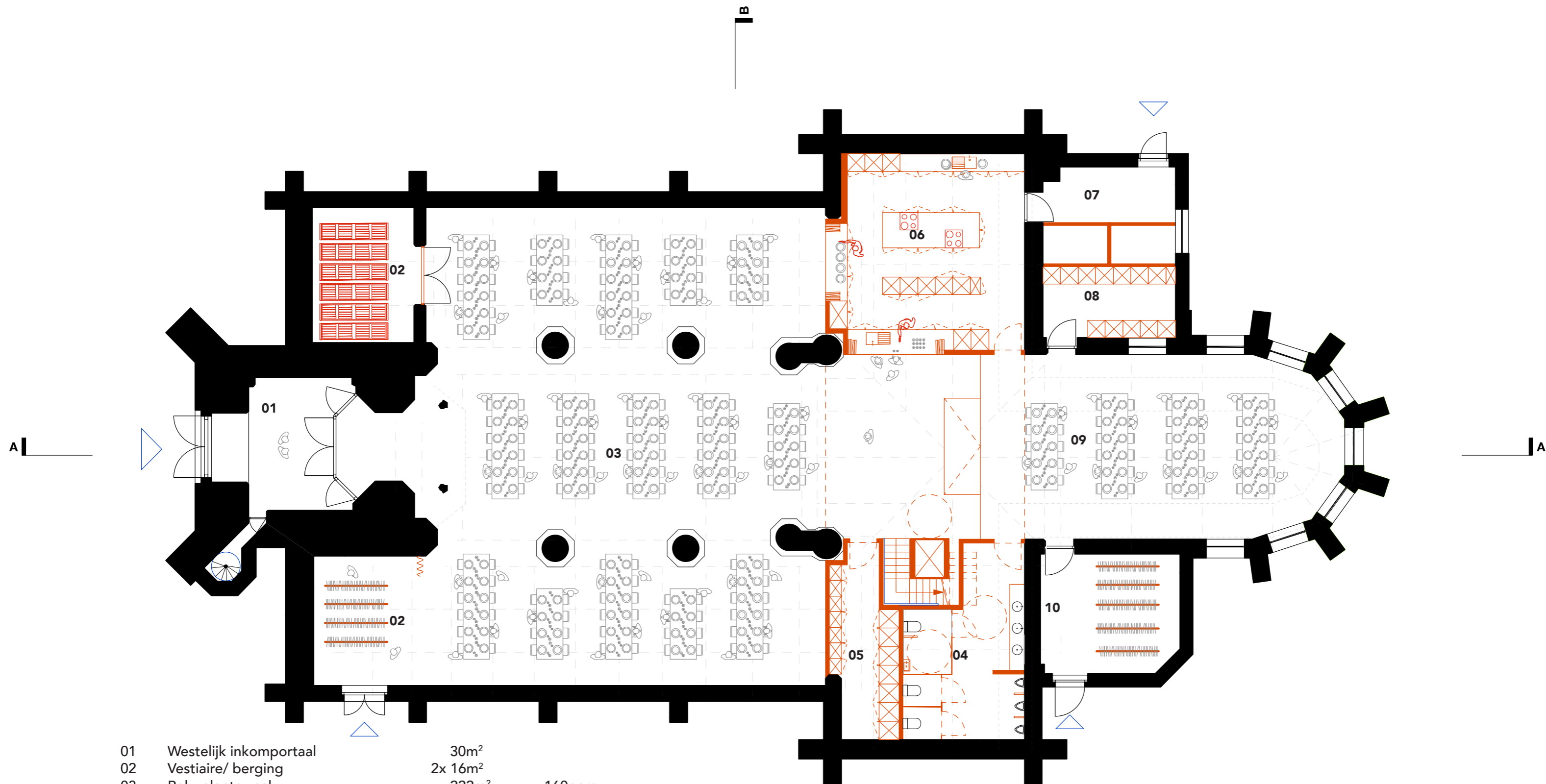

01	Westelijk inkomportaal	30m ²	
02	Vestiaire/ berging	2x 16m ²	
03	Polyvalente zaal	222m ²	225pers.
04	Sanitair	23m ²	
05	Gemene berging	13m ²	
06	Keuken + toog	45m ²	
07	Drankhok	15m ²	
08	Backstage koor	11m ²	
09	Koor - polyvalente ruimte	65m ²	40pers.
10	Zuidelijk inkomportaal	19m ²	

VOORKEURSSCENARIO 5 - OPSTELLING VOORSTELLING

Grondplan gelijkvloers

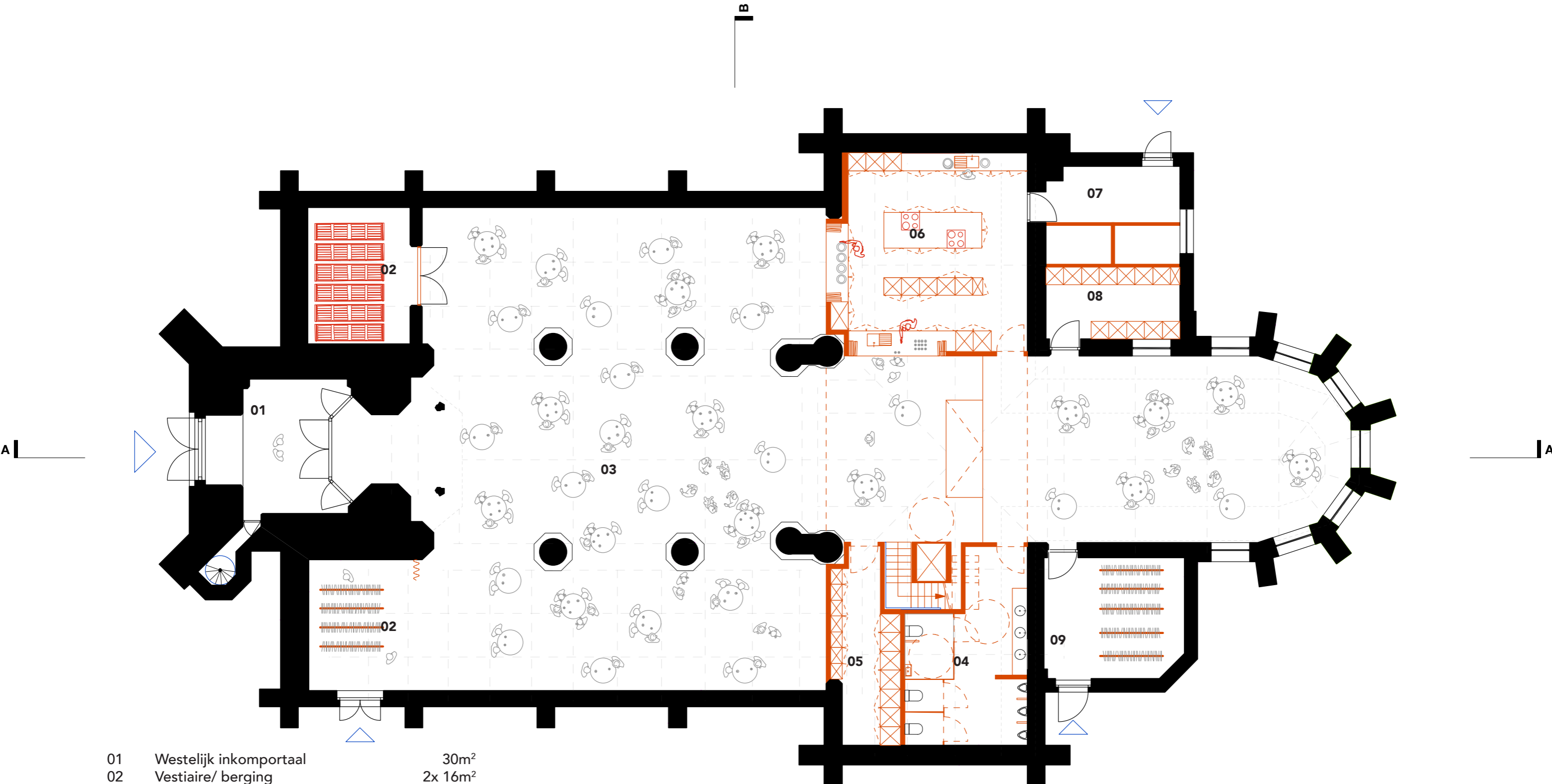

01	Westelijk inkomportaal	30m ²	
02	Vestiaire/ berging	2x 16m ²	
03	Polyvalente zaal	222m ²	160pers.
04	Sanitair	23m ²	
05	Gemene berging	13m ²	
06	Keuken + toog	45m ²	
07	Drankhok	15m ²	
08	Backstage koor	11m ²	
09	Koor - polyvalente ruimte	65m ²	46pers.
10	Zuidelijk inkomportaal	19m ²	

VOORKEURSSCENARIO 5 - OPSTELLING EETFESTIJN

Grondplan gelijkvloers

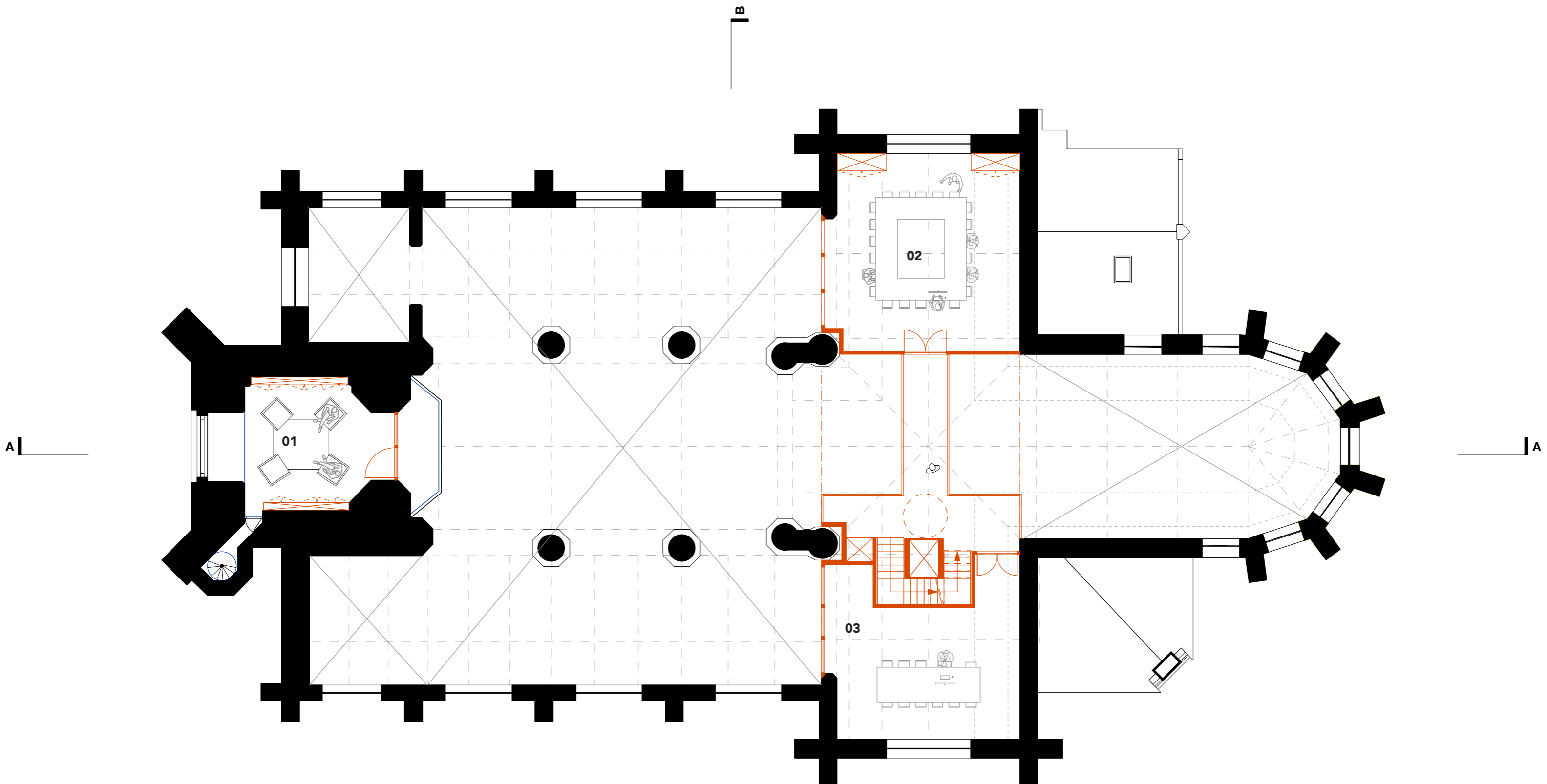

01	Westelijk inkomportaal	30m ²	
02	Vestiaire/ berging	2x 16m ²	
03	Polyvalente zaal + koor	222 + 65m ²	325pers.
04	Sanitair	23m ²	
05	Gemene berging	13m ²	
06	Keuken + toog	45m ²	
07	Drankhok	15m ²	
08	Backstage koor	11m ²	
09	Zuidelijk inkomportaal	19m ²	

VOORKEURSSCENARIO 5 - ALTERNATIEVE OPSTELLING

Grondplan gelijkvloers

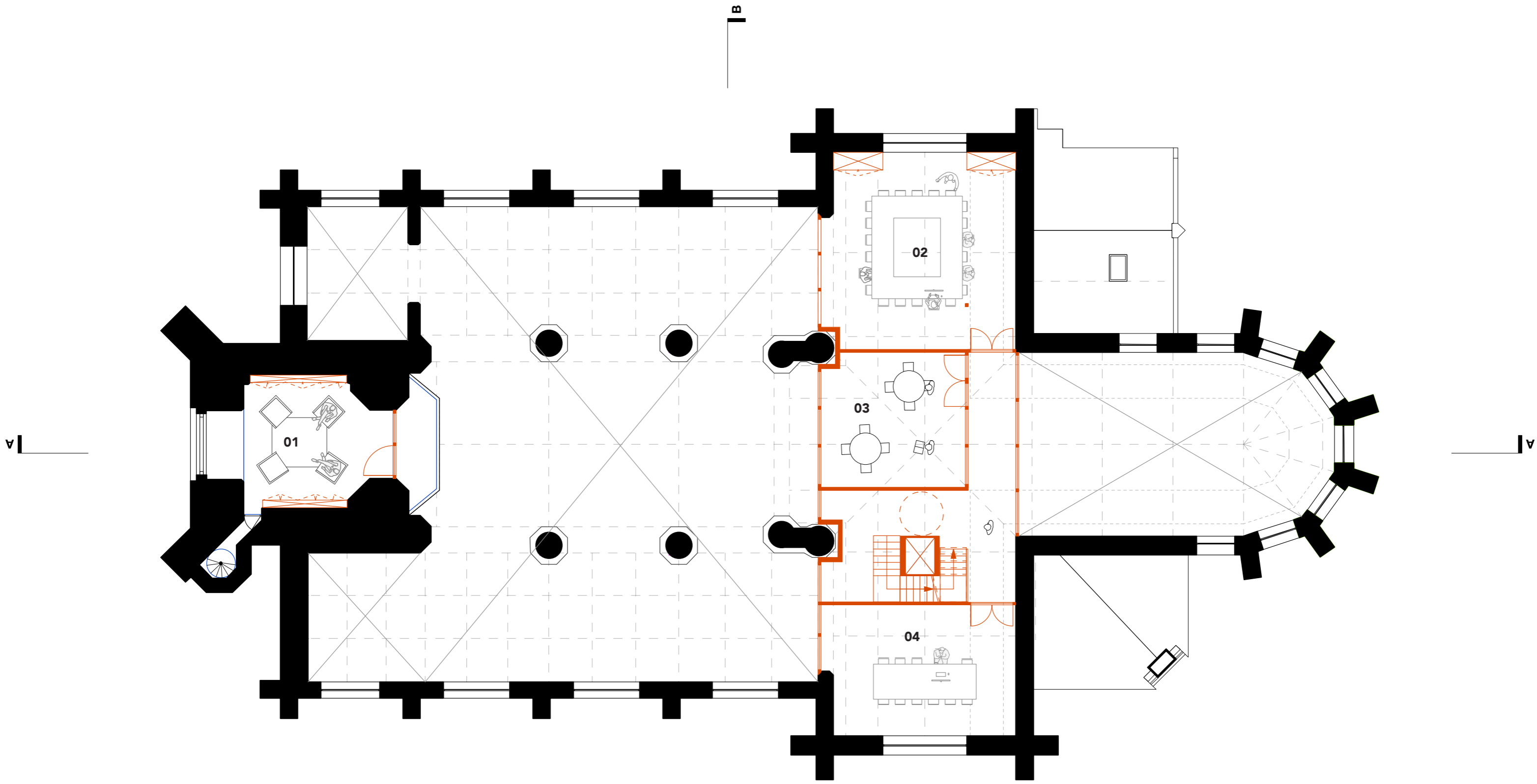
01	Vergader-/ polyvalente ruimte	26m ²	13personen
02	Vergader-/ repetitie ruimte	44m ²	22personen
03	Polyvalente ruimte	35m ²	16personen

TOTAAL: 124m²

VOORKEURSSCENARIO 5 - MINIMAAL

Grondplan niveau +1

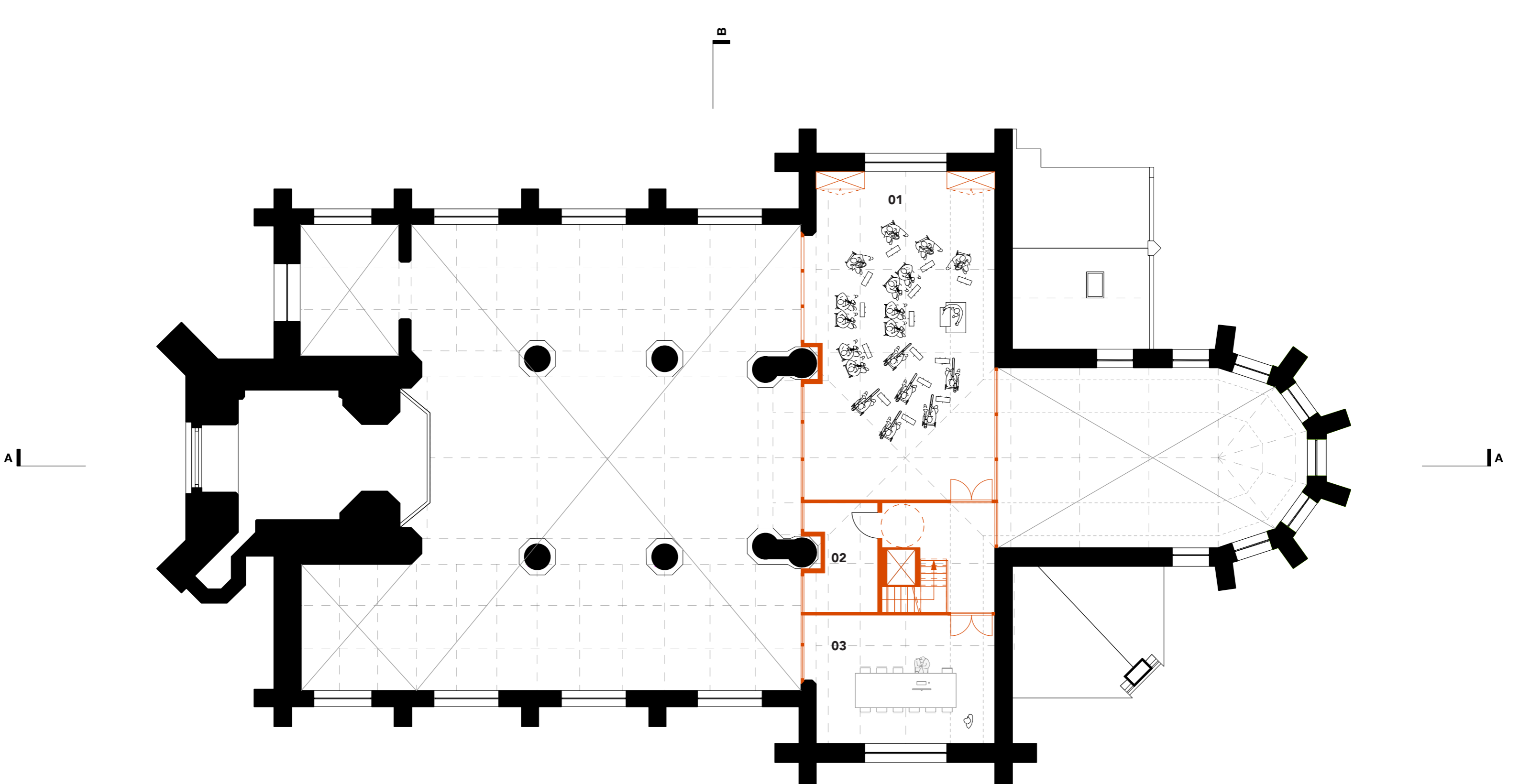
01	Vergader-/ polyvalente ruimte	26m ²
02	Vergader-/ repetitie ruimte	45m ²
03	Polyvalente ruimte	23m ²
04	Vergader-/ repetitie ruimte	30m ²

TOTAAL: 124m²

VOORKEURSSCENARIO 5 - MINIMAAL

Grondplan niveau +1

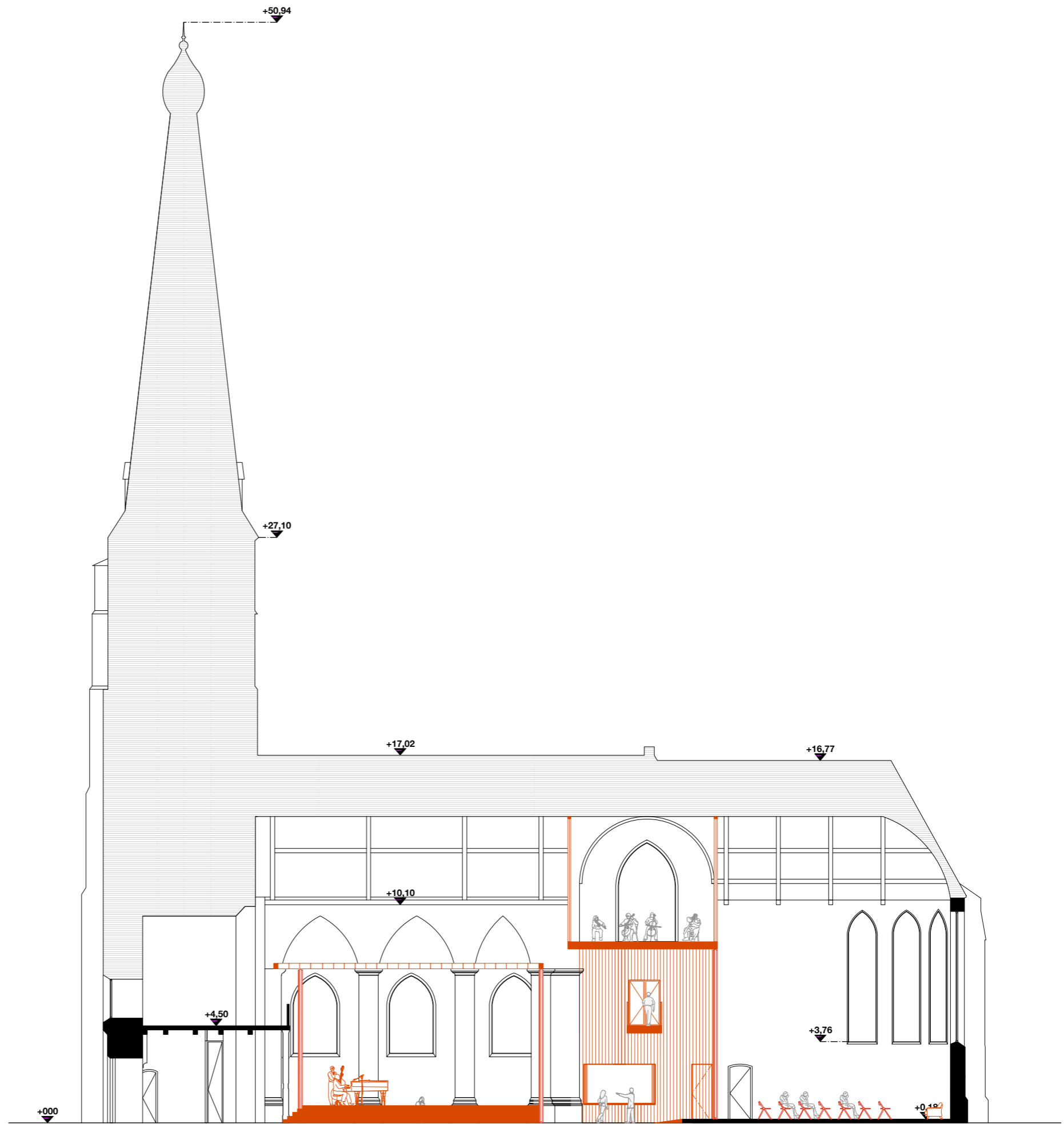
01	Vergader-/ polyvalente ruimte	77m ²	40personen
02	Vergaderruimte / berging	8m ²	4personen
03	polyvalente ruimte	30m ²	15personen

TOTAAL: 115m²

VOORKEURSSCENARIO 5 - MINIMAAL

Grondplan niveau +2

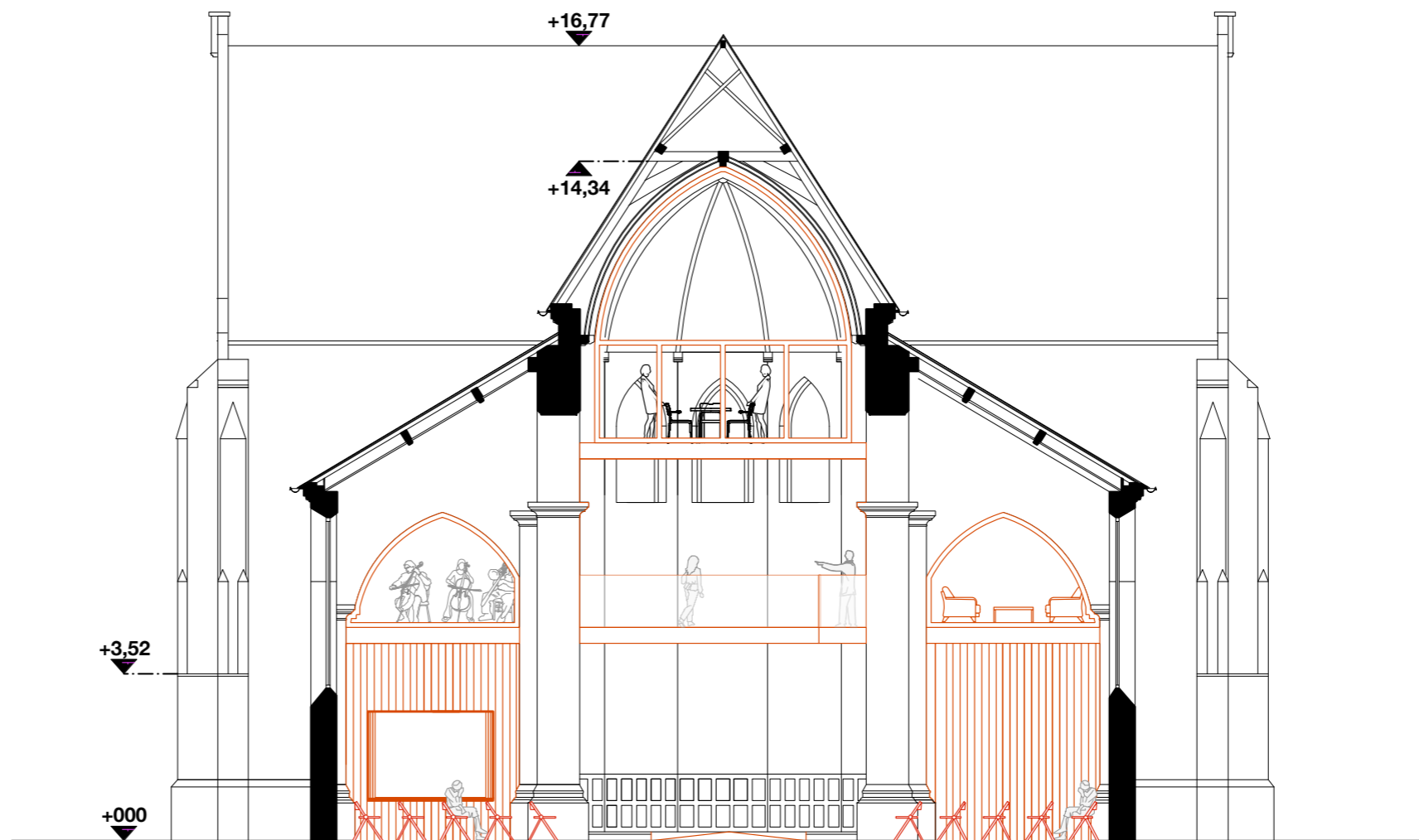

VOORKEURSSCENARIO 5 - MINIMAAL

Langse snede

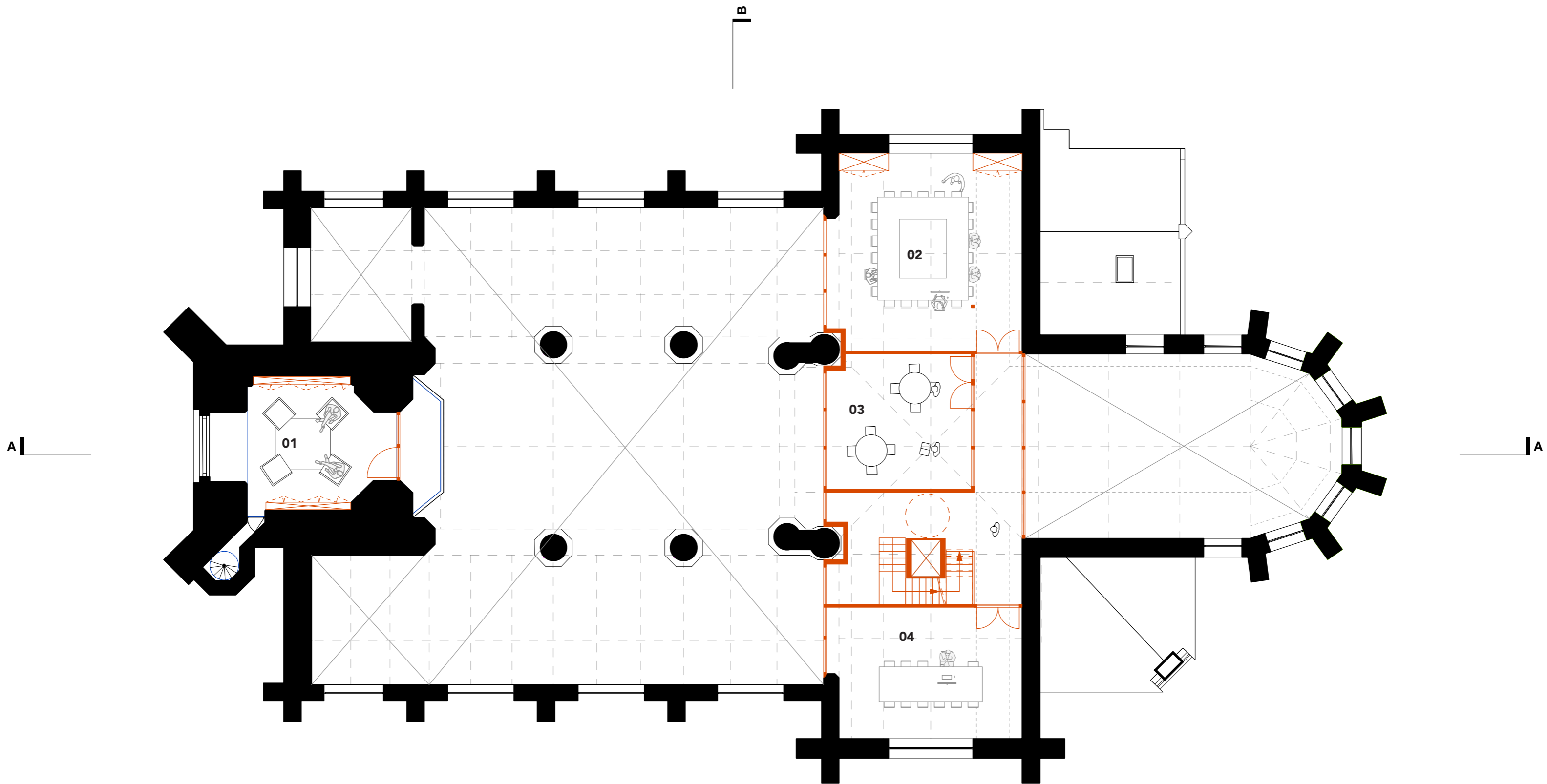

VOORKEURSSCENARIO 5 - MINIMAAL

Dwarse snede

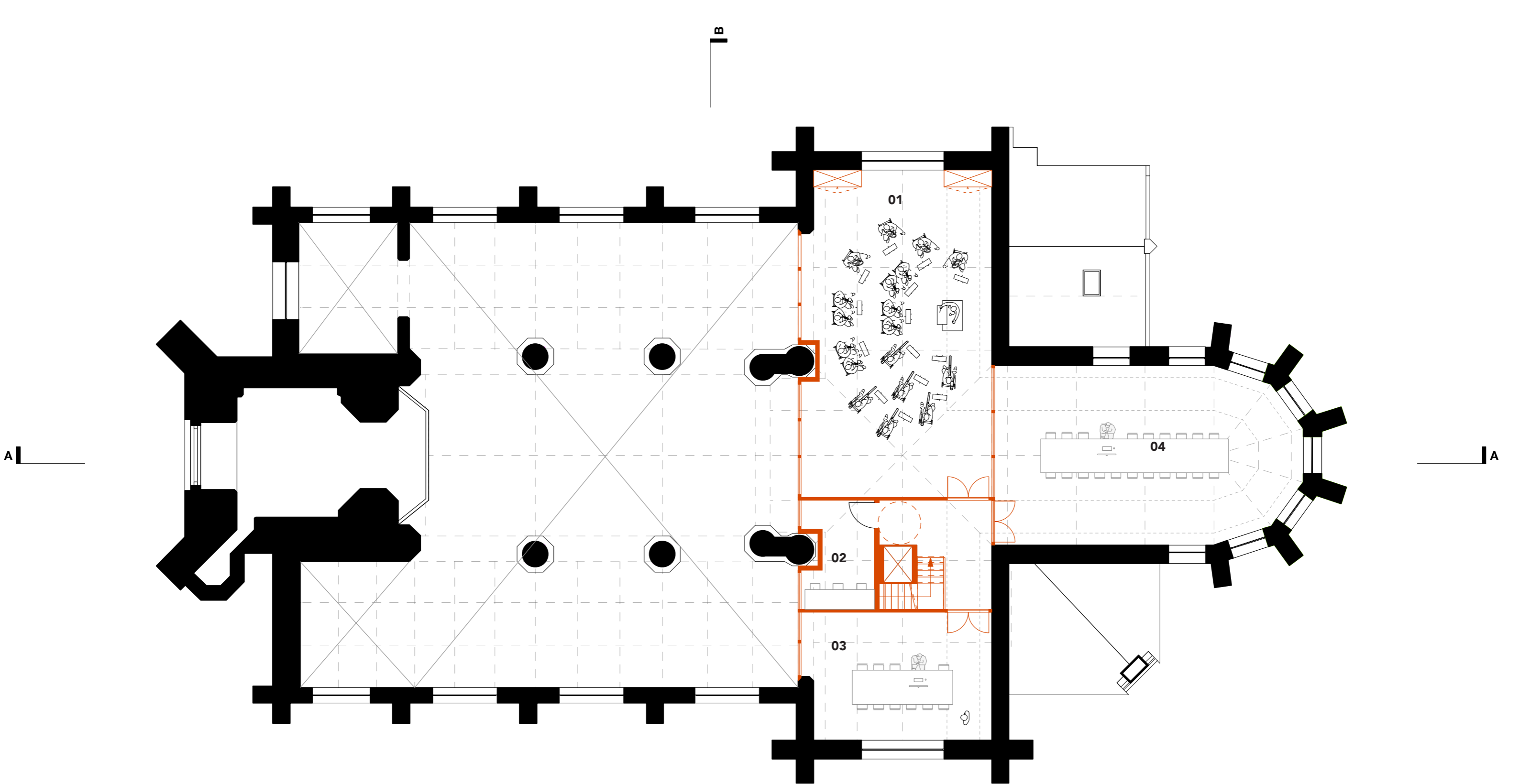
01	Vergader-/ polyvalente ruimte	26m ²	13 personen
02	Vergader-/ repetitie ruimte	45m ²	22 personen
03	Polyvalente ruimte	23m ²	11 personen
04	Vergader-/ repetitie ruimte	30m ²	16 personen

TOTAAL: 124m²

VOORKEURSSCENARIO 5 - MAXIMAAL

Grondplan niveau +1

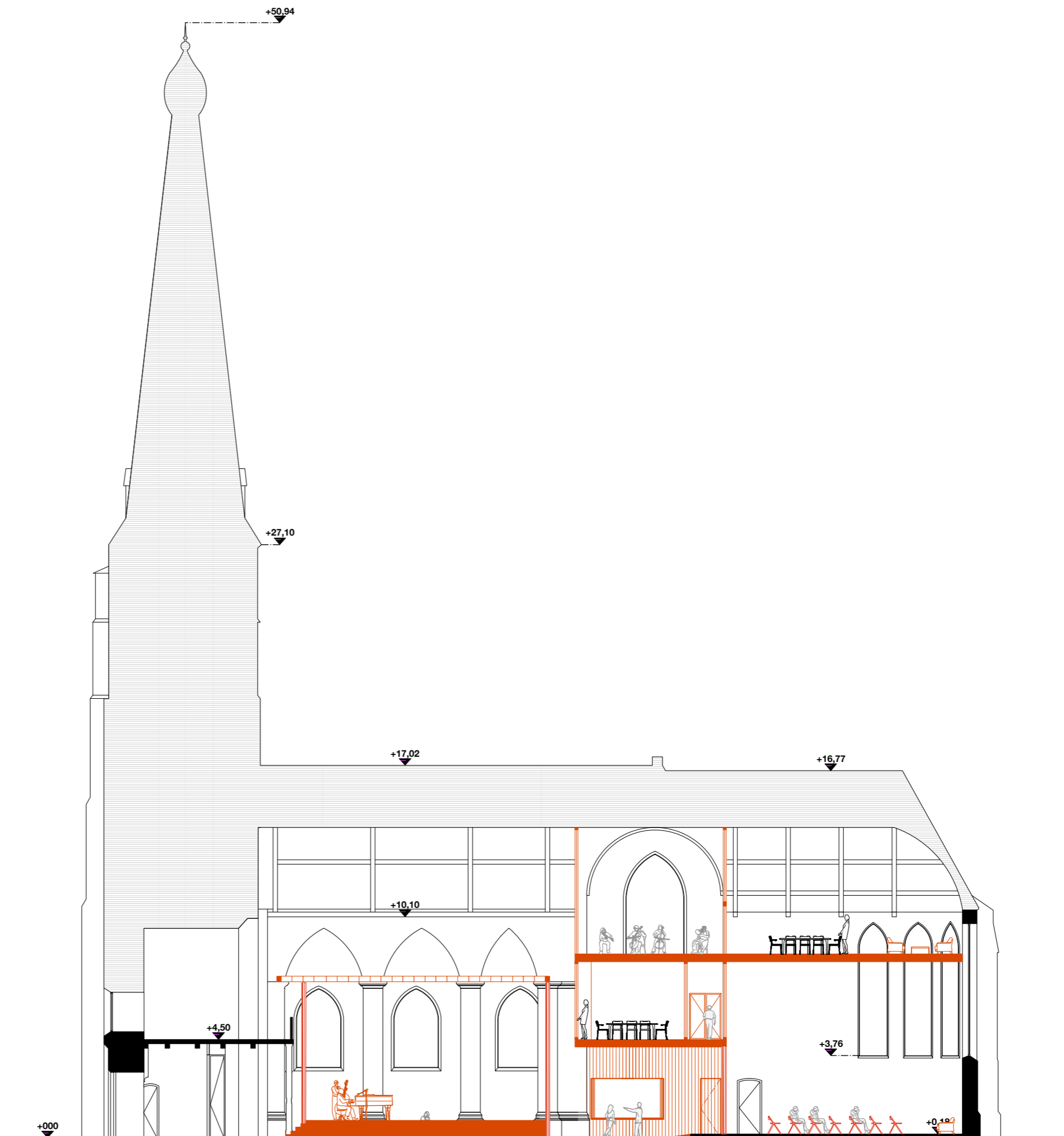
01	Vergader-/ polyvalente ruimte	77m ²	40personen
02	Vergaderruimte / berging	8m ²	4personen
03	polyvalente ruimte	30m ²	15personen
04	polyvalente ruimte	65m ²	32personen

TOTAAL: 180m²

VOORKEURSSCENARIO 5 - MAXIMAAL

Grondplan niveau +2

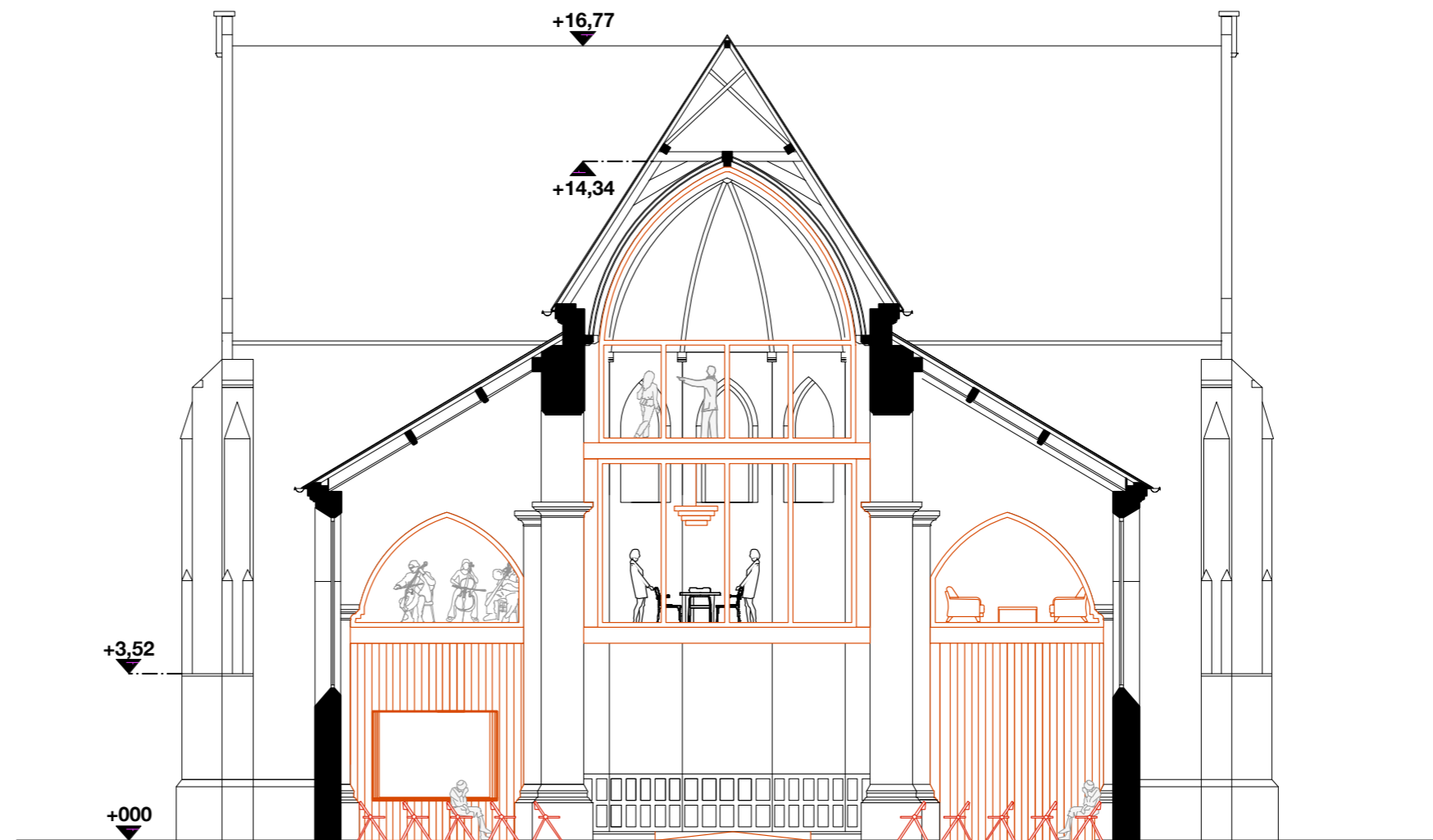

VOORKEURSSCENARIO 5 - MAXIMAAL
 Langse snede

VOORKEURSSCENARIO 5 - MAXIMAAL

Dwarse snede

01

02

REFERENTIES

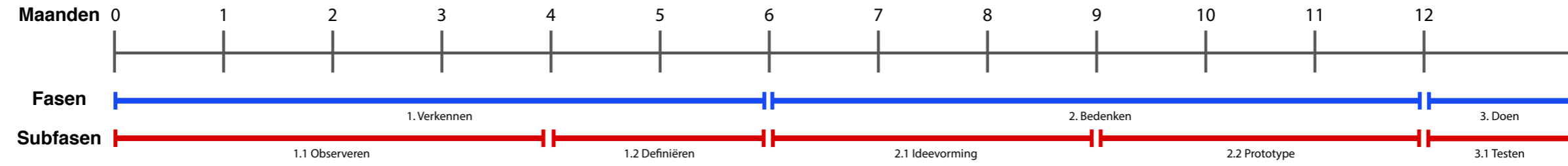
01 & 02 Volume met polyvalente ruimten geplaatst tussen de originele structuur van de Sint- Annakerk, Breda naar het ontwerp van Oomen Architecten. Bron: Oomenarchitecten.nl

VERGELIJKING CAPACITEITEN

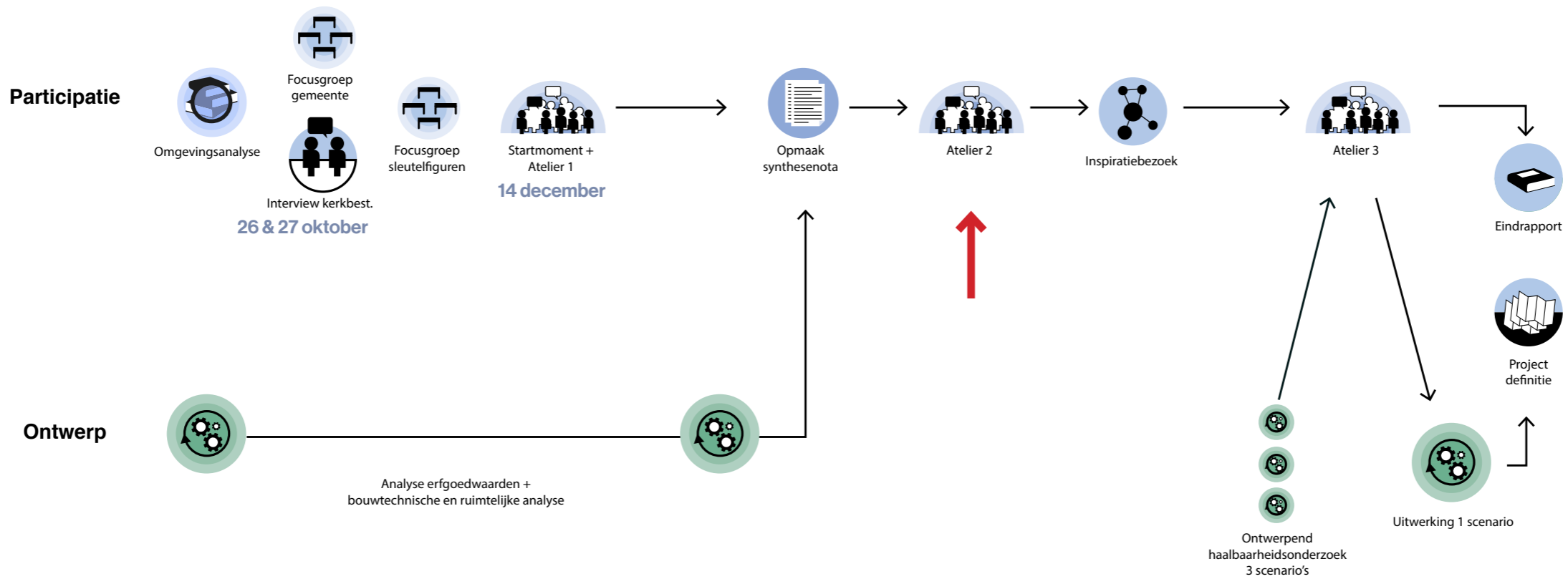
VERGADERLOKALEN	VOORKEURSSCENARIO 4	VOORKEURSSCENARIO 5 MEDIUM	VOORKEURSSCENARIO 5 MAXIMAAL
LOKAAL 1	20 personen	22 personen	22 personen
LOKAAL 2	10 personen	16 personen	11 personen
LOKAAL 3	10 personen	40 personen	16 personen
LOKAAL 4	10 personen	4 personen	40 personen
LOKAAL 5	12 personen	15 personen	4 personen
LOKAAL 6	/	13 personen	15 personen
LOKAAL 7	/	/	32 personen
LOKAAL 8	/	/	13 personen
CONCERTOPSTELLING	235 personen	225 personen	225 personen
EETFESTIJN	214 personen	200 personen	200 personen
ZITPLAATSEN KOOR	40 personen	40 personen	40 personen
ALTERNATIEVE OPSTELLING	340 personen	325 personen	325 personen

PROCESOVERZICHT

Sint- Valentinuskerk

Strat. overleg

ATELIER II. - 21 MAART

Sint- Valentinuskerk

PROGRAMMA:

... - 18:00 Doorlopende muurtentoonstelling
(oude posters & nieuwe posters)

18:30 – 19:00 Welkom & toelichting

19:00 – 20:00 Bespreking voorkeursscenario

20:00 – 20:30 Plenair afsluiten

LOCATIE

Dorp 7, 2380 Poppel

DOELPUBLIEK

breed burgerpubliek/geïnteresseerden/
deelnemers vorige atelier/ geïnterviewden

DOELSTELLING

verderwerken op het voorkeursscenario
ontwerp opdracht voor REST verscherpen.
'break-points' vinden

MODERATIE & BEGELEIDING

- Evy Bouwen (RE-ST)
- Yentl (RE-ST)
- Dimitrie (RE-ST)
- Jakob (Endeavour)
- Bert (Endeavour)
- Laura (Endeavour)
- Gert (Provincie Antwerpen)
- Kristof (Ravels)

Provincie Antwerpen Kerkplus - haal meer uit je kerk(gebouw) > Sint Valentinuskerk - Poppel

Sint-Valentinuskerk Poppel

Later in maart
Sint Valentinuskerk:
tweede werkatelier
di 21.03

Sint Valentinuskerk: tweede werkatelier

Status	Inschrijven
Datum	dinsdag 21 maart 2023 van 18.30 uur tot 20.30 uur
Waar	Sint Valentinus Kerk, Poppel
Prijs	Gratis

Kom op dinsdag 21 maart 2023 naar het tweede werkatelier in het herbestemmingsonderzoek voor de Sint Valentinuskerk in Poppel.

Op basis van het advies van het eerste werkatelier gaf de gemeente Ravels een duidelijk richting aan het ontwerp team. De voorbije maanden werkten zij dit scenario verder uit. Op dinsdag 21 maart gaan we opnieuw in gesprek om de genomen ontwerp stappen te bespreken en praktisch uit te werken.

Wat kan je verwachten?

- Je ontdekt het eerste uitgewerkte scenario voor dit project.
- Je gaat mee aan de slag tijdens een tweede werkatelier om de genomen ontwerp stappen te bespreken en praktisch uit te werken.
- Je krijgt meer info over de volgende stappen van het traject.

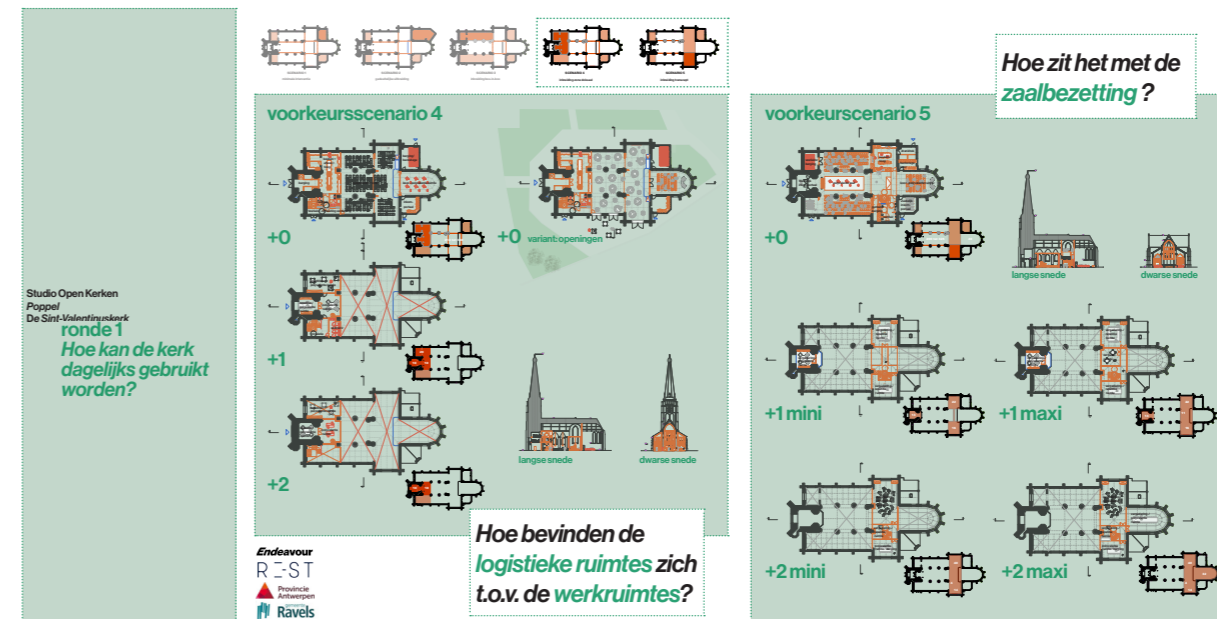
Gert Van Daele
Adviseur herbestemming kerken
kerken@provincieantwerpen.be

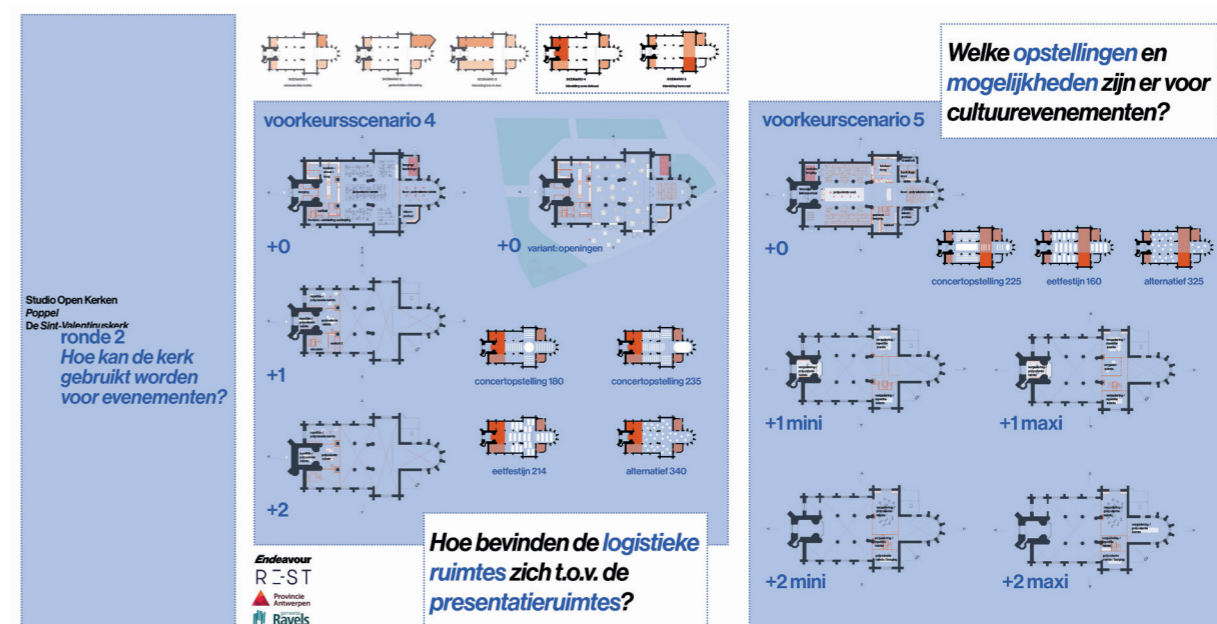
ATELIER II. - 21 MAART DRAAIBOEK

Sint-Valentinuskerk

- RONDE 0 Vragen en opmerkingen over het volledige traject
- RONDE 1 hoe kan de kerk dagelijks gebruikt worden?
Hoe bevinden de logistieke ruimtes zich t.o.v. de werkruimtes?
Hoe zit het met de zaalbezetting?
- RONDE 2 hoe kan de kerk gebruikt worden voor evenementen?
Hoe bevinden de logistieke ruimtes zich t.o.v. de werkruimtes?
Welke opstellingen en mogelijkheden zijn er voor cultuurevenementen?
- RONDE 3 samenvatting & conclusies

canvas gebruikt bij ronde 1

canvas gebruikt bij ronde 2

ATELIER II. - 21 MAART VERSLAG

Sint-Valentinuskerk

VERSLAG PROJECT
STUDIO OPEN KERKEN

Kerk van Poppel: Tweede Atelier

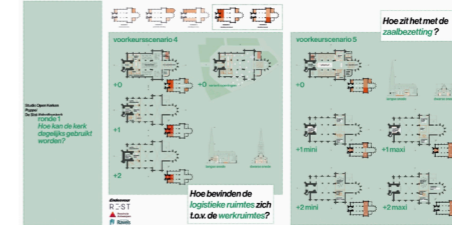
Datum vergadering 21/03/2022
Locatie St.-Valentinuskerk, Poppel
Verslag opgemaakt door Jakob, Laura & Bert
Bijlage(n) aan het verslag Posters
Aanwezigen Jakob Vandevoorde (Endeavour)
Bert Timmermans (Endeavour)
Laura Meulemans (Endeavour)
Eva (RE-ST)
Dimitri (RE-ST)
Yenti (RE-ST)
Gert Van Daele (Provincie Antwerpen)
Kristof Jacobs (Gemeente Ravels)

RONDE 0: Vragen en opmerkingen over het volledige traject

- Hoe zit het met de verwarming?
  - Dit wordt besproken in een apart hoofdstuk. Afhankelijk van het voorkeurscenario (en dus de grootte van de zalen) zal een ander verwarmingsconcept worden uitgewerkt.
- Hoe zit het met hernieuwbare energie?
  - Hoogstwaarschijnlijk zal een deel van de verwarming elektrische stralingswarmte zijn. Het installeren van PV-panelen op een groot oppervlakte van het dak is dus zeker interessant.
- Hoe zit het met de renovatie van het dak?
  - Dit is een traject dat eigenlijk los staat van deze oefening en al in gang is. De ruwbouwconstructie van het dak zit goed, dit wordt dus apart verweerd. Maar wij kunnen deze scenario-oefening los van dit traject doen.
- Hoe zit het met praktisch uitwerking (koffie in vergaderruimtes, ingebouwde kasten, ...)?
  - Dit is onderdeel van de verdere gedetailleerde oefening, vandaag wordt vooral over de grotere lijnen gesproken.

VERSLAG PROJECT
STUDIO OPEN KERKEN

RONDE 1: Hoe kan de kerk dagelijks gebruikt worden?

- Voorkeursscenario 4**
- Bevoorrading is handig in dit scenario, omdat men rechtstreeks door de grote poort kan.
  - Het drankstelsel (bar + drankhok) zit goed in beide scenario's, hoewel sommige deelnemers het jammer vinden dat de Westelijk inkomportaal in scenario 4 hierdoor enkel dienst doet als berging.
  - De hoofdingang van de kerk zal zijn waar vandaag de zijingang is. Dit is op zich geen probleem, want zo wordt deze vandaag ook al gebruikt. Dit is alleen moeilijk voor grote voorwerpen (omdat de hoofdeur niet meer gebruikt kan worden). Deelnemers zijn dus zeker wel te vinden voor de variant met de openingen.
  - Ook de openheid naar de straat en de zichtbaarheid van activiteiten van buiten naar binnen wordt als een groot voordeel gezien. Zo werkt men nieuwsgierigheid. Zolang de architecturale lijnen van de kerk bewaard blijven, zijn openingen dus zeker mogelijk.
  - Er wordt een bijkomende eis geponeerd voor de keuken: deze ligt het best rechtstreeks aan een kleine én een grote ruimte. In scenario 4 kan er makkelijk een klein compartiment, vlak naast de keuken gecreëerd worden, dit wordt gezien als een groot voordeel.
  - De openheid en zicht op het koor wordt sterk naar voren gebracht.
  - Een voordeel van dit scenario is dat men via het noordelijk inkomportaal rechtstreeks en ongezien kan binnenkomen naar de backstage.
- Voorkeursscenario 5 min.**
- Bevoorrading is completer in dit scenario, omdat men door het drankhok moet en men minder dicht bij de deur kan parkeren.
  - Het drankstelsel (bar + drankhok) zit goed in beide scenario's.
  - Het dichtbouwen van het transept, waardoor het zicht op het koor beperkt wordt, wordt door heel wat deelnemers als zonde beschouwd.
  - Deelnemers vragen zich af of er niet met een brug op verdieping +1 én +2 gewerkt kan worden. In dat geval hebt je een meer onderbroken zicht op het koor met twee bruggen.
  - De keukenoppervlakte van 40m² is groot genoeg (als er een praktische indeling is).
  - Er wordt een bijkomende eis geponeerd voor de keuken: deze ligt het best rechtstreeks aan een kleine én een grote ruimte. In scenario 5 kan er snal naar de woonruimte en naar de grote zaal gelopen worden.
  - Voordeel van dit scenario dat grote voorwerpen nog steeds door het westelijk inkomportaal kunnen binnenkomen.
- Voorkeursscenario 5 max.**
- Algemeen geven deelnemers aan dat er in dit scenario te veel vergaderzalen zijn. Vier vergaderzalen wordt als werkbaar gezien, in de gemeentesaal is men ook niet vaak tegelijk bezig. Bovendien is er volgens de deelnemers geen nood aan vergaderzalen met een capaciteit van 40pp.
  - Het dichtbouwen van het koor op +2 wordt door deelnemers als onnodig gezien. Er zijn in dit scenario als twee zalen van 40p. (het koor op gelijkvloers en de vergaderruimte op +2).

Endeavour

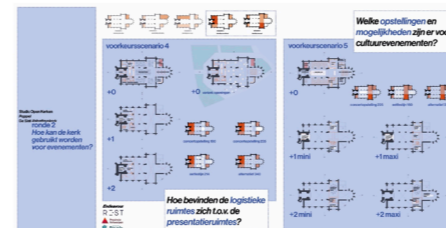
1

Endeavour

2

VERSLAG PROJECT
STUDIO OPEN KERKEN

RONDE 2: Hoe kan de kerk gebruikt worden voor evenementen.

- Voorkeursscenario 4**
- De grootte van de polyvalente ruimte, en het open zicht naar het koor, in scenario 4 wordt geapprecieerd door de deelnemers. Deze grote ruimte geeft het meeste mogelijkheden en flexibiliteit. Men is eerder geneigd om de kerk zo min mogelijk permanent op te delen om alle mogelijkheden in de toekomst open te laten (ook als er bijv. andere verenigingen bijkomen), maar men merkt wel op dat ook in scenario vijf de zaal best groot is en de gemeentesaal vandaag bijna altijd groot genoeg is.
  - Opdelingen van de polyvalente zaal zijn nodig voor flexibel gebruik. Hierbij wordt aangegeven dat het koor best met een steviger systeem wordt afgeschermd (bijvoorbeeld glazen of verschuwbare wand) en dat de polyvalente zalen dan met gordijnen kan.
  - De grote ruimte is akoestisch waarschijnlijk beter dan in scenario 5.
  - Concertopstelling 180 (met rondom tribunes) is misschien interessant voor een aantal muziekopstellingen, maar over het algemeen wordt voor koor- en toneelvoorstellingen toch een meer eenrichtingspodium gevraagd. Concertopstelling 235 is dan handiger, maar het podium moet meer naar voren komen, zodat men ook van de zijkanten kan zien. Het totale aantal plaatsen zal dus lager liggen dan 235.
  - De meerderheid van de deelnemers derkt dat het terras een meerwaarde zou zijn bij evenementen. Er wordt aangehaald dat het terras wel naast een erg drukke baan zou liggen en "het altijd waait" rond de kerk.
- Voorkeursscenario 5 min & max.**
- De inbreiding van het transcript resulteert in een opdeling tussen schip en koor, wat niet wenselijk is voor opstellingen voor evenementen.
  - Concertopstelling 225 zal ook niet vaak mogelijk zijn (kan bijvoorbeeld ook moeilijk voor koor- en toneel) + er moeten meer plaatsen worden uitgetuigd voor de zalen. De interieuring is nu te positief. Een mogelijk opstelling zou zijn om maar van één kant te werken, met nog twee rijen naar voor en het podium nog twee meter naar het zuiden te trekken tot tegen de zulen. Deze optie moet berekend worden, want ook hier zal het totale aantal plaatsen zal dus lager liggen dan 225.
  - Concertopstelling, nieuw eens te bekijken wat er gebeurt als we ook hier een eenrichtingspodium installeren (dat eventueel voor een deel onder het volgebouwde transept uitkomt). Hoeveel kwalitatieve plaatsen krijgen we dan?
  - Binnenkomen via het Westelijk inkomportaal krijgt de voorkeur t.o.v. inkomportaal scenario 4.

Endeavour

3

Endeavour

4

VERSLAG PROJECT
STUDIO OPEN KERKEN

RONDE 3: SAMENVATTING & CONCLUSIES

- Belangrijke bijkomende eis voor de keuken dat deze aanspand is aan een kleine en een grote zaal (of iets flexibel).
- De voorvering benadrukt het belang van een eenrichtingspodium en kijkt dus vooral naar scenario 4 als oplossing.
- Verschillende deelnemer pleiten voor het behoud van een zo groot mogelijke ruimte (akoestisch en kerkbeeld) die flexibel kan worden ingedeeld.
- De vraag naar 6-8 vergaderruimtes vinden heel wat deelnemers overdreven. In de praktijk komt vanuit de verenigingen de vraag naar 5.
- Het koor behouden om het kerkevoel te bewaren is een argument voor scenario 4.
- De doorgang naar het terras is interessant om er echt een open gemeenschapsruimte te maken, zolang de bouwlijnen van de kerk gehandhaafd worden is dit zeker een optie.

DEEL 4. SYNTHESE

CONCLUSIE

Dit rapport omvat de haalbaarheids- en herbestemmingsstudie van de Sint- Valentinuskerk in Poppel (Ravels). Het onderzoek kwam tot stand in opdracht van de gemeenste Ravels, in samenwerking met de kerkfabriek en – bestuur van Poppel en werd gesubsidieerd vanuit KERKplus van de Provincie Antwerpen.

De kerk zal in de toekomst niet meer gebruikt worden voor het organiseren van de eredienst, waardoor er opzoek gegaan wordt naar een gepaste nieuwe invulling in de vorm van een nieuwe gemeentesaal voor het dorp Poppel. Binnen het haalbaarheidsonderzoek wordt gezocht op welke manier het gevraagde programma voor een nieuwe gemeentesaal ingepast kan worden in het bestaande kerkgebouw.

Na overleg met de betrokken partners van het stadsbestuur en alle belanghebbende organisaties en verenigingen uit de nabije omgeving in twee participatiemomenten (december 2022 en maart 2023) met telkens een dertigtal aanwezigen, werd het programma van eisen verder verfijnd. Een eerste studie van het programma in relatie tot de beschikbare oppervlaktes in het kerkgebouw, maakte snel duidelijk dat het huidige kerkvolume een veelheid aan variaties van het gevraagde programma en invullingen kan huisvesten. Zo werd in alle scenario's op zoek gegaan naar een optimale ruimtelijke indeling van het kerkgebouw in relatie tot het programma met oog op meervoudig gebruik in de toekomst. Daarbij werd voornamelijk vertrokken van de potenties van het kerkgebouw zelf, eerder dan vanuit het gewenste programma.

De onderzochte scenario's:

1. Scenario 1 gaat uit van een minimale interventie met maximaal behoud van de kerkruimte in haar huidige ruimtelijke configuratie. Met oog op het veelzijdig gebruik van de kerk in de toekomst werd onderzocht hoe de kerkruimte fysiek opgedeeld en/of georganiseerd kan worden om zo goed mogelijk aan het gevraagde programma van eisen te voldoen. In eerste instantie werd onderzoek gedaan naar de locatie van de logistieke en dienende ruimten zoals de keuken, sanitair en berging. Deze konden hun intrek vinden in de vier hoeken van de kerk, nl. de sacristie, doopkapel, zuidelijk inkomportaal en de berging naast het koor. Hierna werd onderzocht waarop er tussen het schip, de zijbeuken, het transept en koor 'geknipt' kon worden m.b.v. gordijnen, flexibele schuifwanden, glazen pui,.. om de verschillende andere functies een plaats in de kerk te geven.

2. Scenario 2 bouwt verder op het eerste scenario en gaat uit van een gedeeltelijke uitbreiding van de kerk. In het eerste scenario werd geconstateerd dat de belangrijkste dienende ruimte, namelijk de keuken, niet over voldoende oppervlakte kon beschikken om het voorziene gebruik voldoende te ondersteunen. Als antwoord op deze logistieke en organisatorische randvoorwaarden gesteld in het programma van eisen werd dus een uitbereiding van de huidige berging voorgesteld, gelegen aan de noordzijde van de kerk. Deze uitbereiding zou slechts beperkt zichtbaar zijn vanop de naastgelegen straat. De overige ruimten zoals polyvalente zaal, vergaderruimten, repetitielokaal worden op dezelfde manier ingepast in de kerk als in het voorgaande scenario.

3. Scenario 3 gaat uit van een inbreiding in de kerk door middel van het box-in-box systeem. Hierbij werd onderzocht in welke mate de zijbeuk(en) konden gevuld worden met een volume waarin in de eerste plaats de keuken op de begane grond een plaats krijgt. De andere logistieke functies zoals sanitair, berging en integrale circulatie vinden opnieuw hun plek in de nevenruimten van de kerk. Binnen dit scenario werden verschillende configuraties van de boxen onderzocht, afhankelijk van

de gevraagde oppervlakten in het programma van eisen, variërend tussen te weinig oppervlakten en een overmaat aan ruimte.

4. Scenario 4 gaat uit van een inbreiding in de zone van het doksaal achter in de kerk. Ook hierin is het gevraagde keukenvolume een leidende factor. Door het volbouwen van de achterzijde van de kerk zowel op het gelijkvloers als op de verdieping, blijft het overige gedeelte van de kerk een open polyvalent te gebruiken ruimte en blijft de oorspronkelijke volumetrie van het gebouw het meest bewaard. De gevraagde verenigings- en vergaderlokalen werden op de verdieping geplaatst zodat er een simultaan gebruik van de verschillende ruimten en de polyvalente ruimte gewaarborgd kon worden. Binnen dit scenario werd er tevens onderzocht indien het maken van openingen in de zijgevels van de Noordelijke of Zuidelijke zijbeuk de connectie tussen de monumentale kerkruimte en de directe omgeving gegarandeerd kan worden.

5. In Scenario 5 werd geopteerd om het ruimtelijke volume van het kerkgebouw onder te verdelen in twee verschillende delen waarbij er een inbreiding in de zone van het transept werd onderzocht. Dit betekent concreet dat het koor letterlijk wordt afgescheiden van het middenschip en de zijbeuken. Het grotendeel van de gevraagde nevenruimten krijgt zijn thuis in het transept volume. De gevraagde polyvalente ruimten bevinden zich in het middenschip samen met de zijbeuken en in het koor.

Opbasis van de resultaten van het scenario-onderzoek in combinatie met de twee publieksmomenten waarbij de mogelijke scenario's aan het grote publiek werden voorgesteld en afgetoetst, werden scenario 4 en 5 weerhouden. Mits enkele nuanceringen en aanpassingen werden hieruit twee voorkeursscenario's gesynthetiseerd.

Zo werd na het evalueren van de voorkeursscenario's gekozen voor het vierde scenario waarbij de grootte van de polyvalente ruimte en het open zicht naar het koor erg geapprecieerd werden door de betrokkenen. Deze polyvalente ruimte geeft de meeste mogelijkheden en flexibiliteit naar verschillende invullingen toe, eventueel met de mogelijkheid tot zachte opdelingen, alsook de beste akoestiek.

Voorliggende studie is een ontwerpend onderzoek met als doel inzicht te verwerven in de ruimtelijke mogelijkheden en beperkingen van elk van de voorgestelde scenario's. Een ontwerpend onderzoek verschilt dan ook van een definitief ontwerp, op te maken door een ontwerpteam, dat als doel heeft de zeer specifieke noden en wensen van het gevraagde programma te vertalen naar een uitvoeringsontwerp. De projectvoorbereiding voor de volgende fase, bijvoorbeeld architectuurwedstrijd, is dan ook essentieel voor het slagen van dit ambitieus project. Dit onderzoek kan geïnterpreteerd worden als een aanreiken van bouwstenen (al dan niet te faseren) die gebruikt kunnen worden in een dialoog doorheen het denkproces van de transformatie.

COLOFON

Ontwerpend haalbaarheidsonderzoek n.a.v. de herbestemming van de Sint- Valentinuskerk

In opdracht van:
GEMEENTEBESTUUR RAVELS

adres:
contactpersoon gemeente: Kristof Jacobs
tel: 014 65 49 02
e-mail: kristof.jacobs@ravels.be

Projectbegeleiding:
Kerkplus Provincie Antwerpen - Gert Van Daele
e-mail: Gert.VANDAELE@provincieantwerpen.be

Ontwerpbureau:
STUDIO OPEN KERKEN
Tijdelijke handelsvereniging en onderzoeksgroep: RE-ST, TRANS, Petillon Ceuppens en endeavour

adres: RE-ST architecten, Kersbeekstraat 21/7, 2060 Antwerpen
email: info@re-st.be
contactpersoon: Evy Bouwen - tel: +32 3 345 15 45

Datum:
21.03.2023

Alle tekeningen zijn indicatief: de maatvoering is onder voorbehoud en gebaseerd op de gegevens en plannen die aangereikt werden door de opdrachtgever.

BIJLAGEN

Klimaatbeheersing in kerken

Klimaatbeheersing in kerken

Monumentenwacht Interieur 10 november 2022 – Caroline Meert

<https://www.monumentenwacht.be/publicaties/kerken-in-beweging>

<https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2010/01/01/meten-van-het-binnenklimaat-waarom-waar>

- Caroline.meert@monumentenwacht.be
- info@monumentenwacht.be

Verwarmen van kerken in tijden van energiecrisis – mag het wat lager?

Sessie wordt opgenomen, te bekijken op website samen met presentatie

Kerken waren altijd al moeilijk om te verwarmen, voor de huidige crisis al een moeilijke oefening:

- Juiste efficiënte energie keuze
- Doordachte regeling

1. Wat is klimaat?

Temperatuur EN vocht, zijn recht evenredig met elkaar (stijgende temperatuur – dalende vochtigheid)

Tegenstelling richtinglijnen thermisch comfort voor mensen (temperatuur) – richtlijnen voor interieur (luchtvochtigheid) -> compromis zoeken

Vochtigheid is moeilijk aan te passen in kerken, vaak geen vochtigheidsregeling in kerken, zelden werken met 'conservation heating' = bewaren erfgoed en niet thermisch comfort

10 schade factoren erfgoed:

Hebben allemaal invloed op elkaar!

10 schadefactoren

- **Fysische krachten:** zwaartekracht, druk of spanning, wrijving, noodweer enz.
- **Dieven en vandalen**
- **Brand**
- **Water**
- **Ongedierte en schimmel:** insecten, schimmels, knaagdieren, vogels, vleermuizen
- **Verontreinigingen:** schadelijke gassen, vaste stoffen, vloeistoffen, stof en vuil
- **Licht en straling**
- **Verkeerde temperatuur:** te hoog, te laag, te sterke schommelingen
- **Verkeerde relatieve vochtigheid:** te hoog, te laag, te sterke schommelingen
- **Informatieverlies:** ontbrekend label of nummering, onvolledige registratie, verlies van digitale metadata, verkeerd geplaatste en/of onvindbare objecten

Klimaat: verkeerde temperatuur + verkeerde luchtvochtigheid, vaak laatste als dooddoener

2. Klimaatgerelateerde schade

Strijd tegen vocht bijna altijd constante!

Te hoge RV (boven 75% in theorie, maar zelfs al aan 65% schade mogelijk):

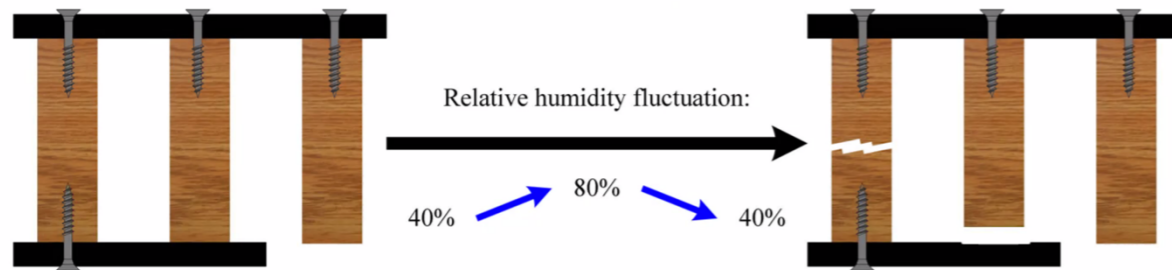
- Schimmel op alle type materiaal (kan zelfs al op stof groeien, maar ook op hout – metaal – leder- ...) = slecht voor gezondheid, maar ook verkleuring van pigmenten, maar indien er optijd bij: geen blijvende schade zichtbaar
- Corrosie
  - Wierrookvaatjes, godslampen, .. op object zelf OF in een object, waardoor gehele object in verval geraakt
- Insectenaantasting
  - Insecten hebben heel hoge vochtigheid nodig om te leven
- Extreme vormen van mechanische schade
  - Kan zwellen + gekneld in onderdelen

Te lage RV (onder 40%) = vooral in vriesperiodes, heel droge buitenlucht

- Barsten
- Verzwakt organisch materiaal
- Delaminatie

Schommelingen in RV (fluctuaties), organisch materiaal gaan altijd proberen in evenwicht te komen met omgeving -> materiaal fluctueert mee -> verandering in grootte materiaal, geen probleem als dit binnen bepaalde grenswaarden blijven en voldoende vrij kunnen beegen, niet bij inklemming

- Barsten
- Materiaalmoetheid

3. Verschillende verwarmingstypes en alternatieve oplossingen

Publicatie door Rijkswacht NL

Meeste kerken: luchtverwarmingssystemen -> lucht temperatuur beïnvloeden

- Luchtverwarming

- Voordeel :
  - Efficiënt energieverbruik
  - Gemakkelijkere regeling
  - In theorie ook bevochtiging, ontvochtiging en luchtfiltering mogelijk
- Nadeel :
  - Warmteverlies bovenin de kerk
  - Tocht
  - Luchtcirculatie en/of koudeval
  - Geluidsoverlast
  - Risico op te grote T en RV schommelingen
  - Graven van luchtkanalen in de kerk

Hierin verschillende systemen

-: schommelingen beperken is moeilijk zonder te moeten inboeten voor comfort

Of stralingssystemen

- Radiatorverwarming / vloerverwarming / infrarood (elektrische en gasgestookte)

- Grootste voordeel: luchttemperatuur wordt niet verwarmd, dus weinig verstoring

- Stralingswarmte

- Radiatorverwarming
  - Voordeel :
    - Beperkte aanschafkost
    - Werken goed onder vensters en koude wanden
    - Weinig boren in muren en vloeren
  - Nadeel :
    - Esthetisch effect
    - Relatief kleine kerken (anders grote opwarmingstijd)

= slecht toepasbaar bij kleine kerken

Beter in combinatie met andere systemen

- Vloerverwarming

- Voordelen :
  - effectieve verhoging van de gemiddelde stralingstemperatuur, waardoor de luchttemperatuur minder hoog gestookt hoeft te worden
  - valt niet op in de ruimte en tast visuele beleving niet aan
  - warme voeten zorgen eerder voor behaaglijk gevoel dan een warm hoofd
- Nadeel :
  - Vaak onvoldoende om aangename gevoelstemperatuur te bereiken
  - Oudere systemen
  - Luchtstromen
  - Openbreken historische vloeren
  - Stof- en vuilafzetting op wanden en gewelven

+: visuele beleving wordt niet aangepast

-: nood aan combinatie met andere systemen

-: oude systemen niet efficiënt, vaak heel lange opwarmtermijnen

-: luchtstromen -> roet en stofdeeltjes -> afzetten op muren, gewelven, ..

- Infraroodverwarming

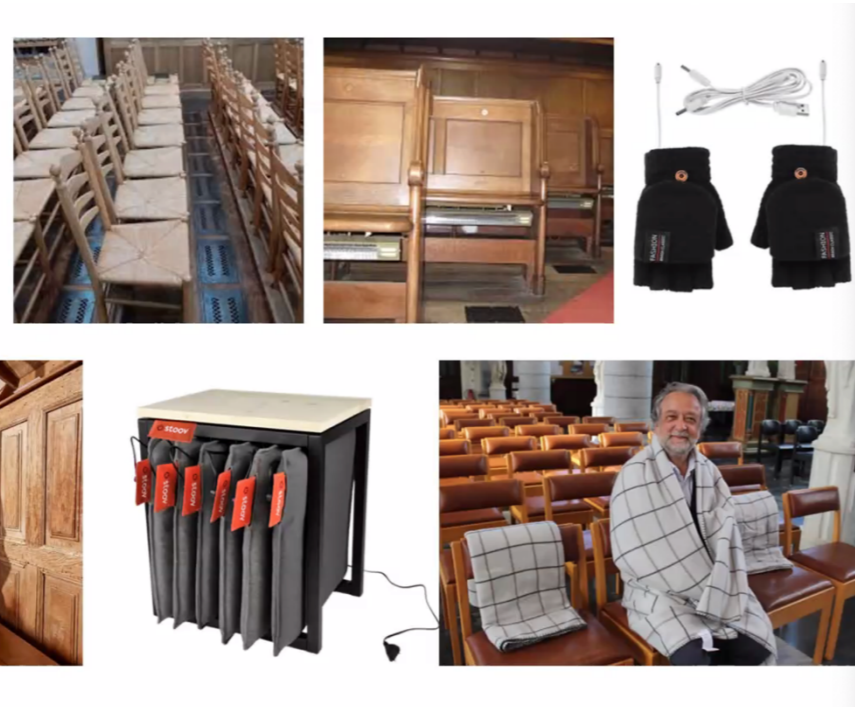
- Voordeel :
  - Energie-efficiënt
  - Korte opwarmingstijd
  - Investeringskosten gering
  - Flexibel systeem
  - Relatief hoog comfortniveau
  - Minder invloed op RV
  - Weinig boren en breken in muren en vloeren
  - Werken goed onder vensters en koude wanden om stralingstemperatuur te verhogen
- Nadeel :
  - Kan leiden tot warm hoofd en koude voeten
  - Schade aan interieuronderdelen
  - Luchtstromen door koude vlakken buiten de stralingszone
  - Bij gasgestookt systeem : boren voor aanleg rookgasafvoer in gewelf meestal nodig
  - Visuele impact : oranje/rode gloed

2 grote systemen: elektrische of gas

- + : Energie gebruik is heel efficiënt, korte opwarm termijn
- + : werken met zones ivf de aanwezigen
- : stralingsassimetrie: hoofd warm, voeten koud
- : directe aanstraling meubilair → goed nadenken over waar, bescherming interieur elementen
- : gas -> koolstofdioxide & waterdamp -> verdelen in kerk -> condensatie op koude plekken

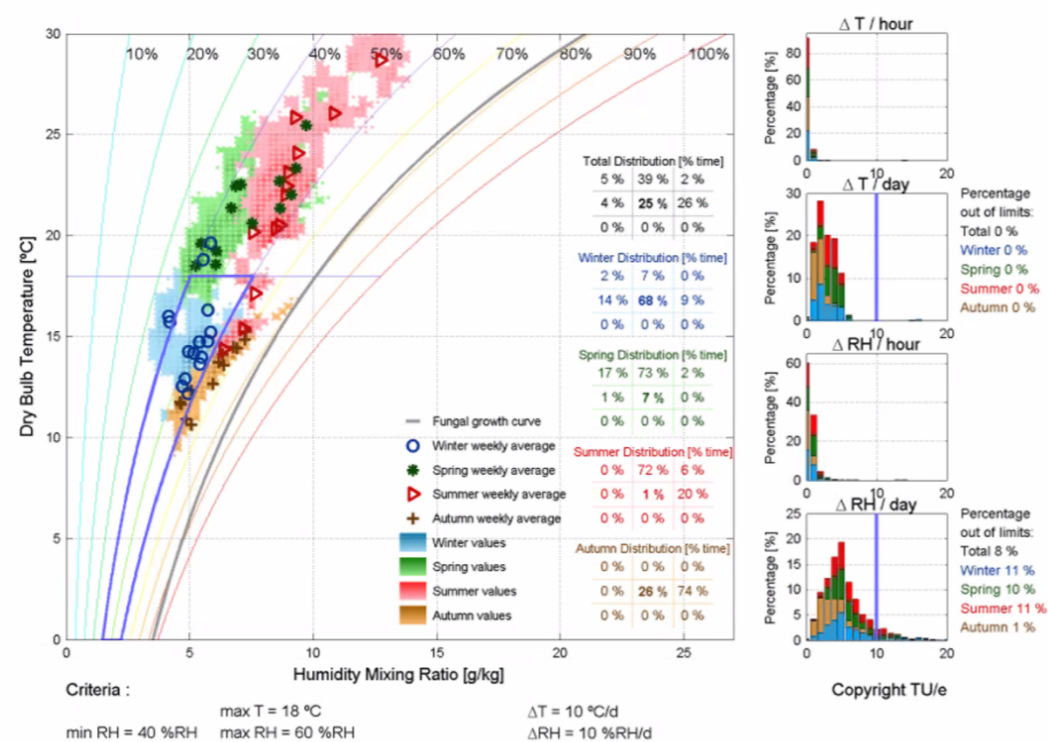
- Lokale verwarming
  - Bankverwarming
  - Voetverwarming
  - Verwarmde kussens
  - (Verwarmde) dekens

MAAR elke situatie is anders, dus altijd maatwerk nodig
Eerst: klimaat in kerk meten, best 1 jaar (alle seizoenen)

- Compromissen maken:
  - o Noden gebouw
  - o Noden kerkgangers en bezoekers
  - o Noden interieur
  - o Mogelijkheden van de installatie
  - o Beschikbaar budget
- Initieel doel van de kerk: ontvangen van kerkgangers
- Zie publicatie RCJ: stappenplan
<https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2016/01/01/klimaatbeheersing-in-monumentale-kerken>

4. Algemene richtlijnen

Aan de slag: een stappenplan

In de praktijk blijkt het goed mogelijk het binnenklimaat van een monumentale kerk in een aantal stappen te optimaliseren – met het oog op energiekosten, efficiëntie, thermisch comfort én behoud van het waardevolle historische interieur.

Stap 1:

inventariseren van de wensen en problemen

De insteek kan variëren. Misschien bestaat de wens het thermisch comfort te verhogen, bijvoorbeeld omdat de kerk gaandeweg voor meer doeleinden gebruikt wordt. Of het is hard nodig de stookkosten in te perken. Ook kan er ernstige schade aan het waardevolle interieur vastgesteld zijn, die mogelijk samenhangt met het binnenklimaat. Het is in alle gevallen belangrijk te bepalen in welke mate de temperatuur en de relatieve luchtvochtigheid verbeterd moeten worden.

Stap 2:

vastleggen temperatuur en relatieve vochtigheid in de kerk

Om de juiste maatregelen te kunnen treffen, zijn gerichte metingen noodzakelijk. Hierbij dient primair gemeten te worden in het orgel, in het verblijfsgebied en in inblaaskaanal (bij luchtverwarming). Lees hiervoor ook de RCE-brochure Meten van het binnenklimaat. Waarom, waar? Mogelijk zijn er al gegevens beschikbaar via het gebouwbeheersysteem.

Stap 3:

data-analyse

Het beoordelen van de meetgegevens is niet eenvoudig. Schakel hiervoor de hulp in van een specialist. Afhankelijk van de vraag is dat bijvoorbeeld iemand die het effect van het binnenklimaat op het kostbare interieur goed kan inschatten, of een specialist op het gebied van thermisch comfort (bouwfysicus).

Stap 4:

aanpassen bestaande regeling of nieuw regelsysteem

Wanneer uit de analyse van de meetresultaten en toetsing aan het programma van eisen of algemene richtlijnen voor kerkverwarming blijkt dat het binnenklimaat niet voldoet, is de volgende stap het aanpassen van de regeling voor de verwarming of het vernieuwen van de regeling. Een regeltechnicus kan hiervoor een voorstel schrijven. Kies iemand die ervaring heeft met monumentale kerkgebouwen.

Stap 5:

aanpassen of vervangen verwarmingssysteem

Soms kan de bestaande verwarmingsketel niet communiceren met de nieuwe regeling, of is de economische of technische levensduur van de ketel verstreken. In dat geval moet ook deze vervangen worden, en in het uiterste geval het hele verwarmingssysteem. Die mogelijkheid dient zich vaak alleen aan bij een restauratie of herbestemming van een kerk. Schakel hiervoor een installatietechnisch adviseur in. Hij kan verschillende mogelijkheden voor de betreffende kerk op een rij zetten, met de voor- en nadelen en een kostenindicatie voor de specifieke situatie.

Stap 6:

aanbrengen van bevochtiging

Het aanbrengen van een bevochtigingsinstallatie is pas aan de orde wanneer het verwarmingssysteem is geoptimaliseerd en de relatieve luchtvochtigheid nog steeds niet afdoende beheerst kan worden. Het is een laatste redmiddel en alleen bestemd om de meest extreme lage relatieve luchtvochtigheid te voorkomen. Bouwfysisch onderzoek is nodig om de risico's in kaart te brengen. Schakel ook hiervoor de specialist uit stap 5 in.

Colofon

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Smallepad 5 | 3811 MG Amersfoort
Postbus 1600 | 3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl
Tekst: Marc Stappers (RCE), Edgar Neuhaus (Ingenieursbureau PHYSITEC)

Hebt u vragen? Uitgebreidere documentatie is op aanvraag beschikbaar via 033 – 421 7 456
of via mail: info@cultureelerfgoed.nl.

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.
September 2016

ALGEMENE KLIMAATRICHTLIJNEN Monumentenwacht

- Basistemperatuur tussen 5 en 12°C
- Comforttemperatuur voor vieringen + 10°C meer dan de basistemperatuur 16-18°C is voldoende warm
- Relatieve vochtigheid : tussen 40 en 75% - schommelingen van 10% maximaal per dag

Algemene regel : hoe sneller en korter hoe beter!

METEN = WETEN!

Langzaam en traag opwarmen = niet meer van toepassing

Belang van meten van binnenklimaat! Hoe reageert gebouw op temperaturen van buitenaf?

RISICO's verlagen temperatuur:

- Onder 5°C = gesteld om te voorkomen dat leidingen niet bevroren of voor polymeren, ansich niet gevaarlijk voor gebouw
- Comfortgevoel zal verminderen (kerkgangers haken af in koude momenten)
- Indien de RV stijgt boven 75%:
  - Indien de RV stijgt boven 75% :
    - Ontstaan van schimmels t.h.v. koudebruggen en microklimaten
    - Corrosie van metaal
    - Verhoogde insectenaantasting
    - Mechanische schade

- Objecten hebben een responstijd
  - o TIJD is belangrijk en afhankelijk van materiaal – fluctuatie
  - o Responstijd = tijd dat materiaal nodig heeft om voor 95% aan te sluiten met omgeving
  - o Vaak: korte opwarmingsperiode korter dan tijd dat object nodig heeft, wat goed is

In tijden van crisis:

- Temperatuur verlagen : minimum 5°C mét controle van RV
- Compartimenteren / winterkapel
- Lokaal verwarmen
- Zonnepanelen
- Warmtepompen
- Isoleren van daken en gewelven
- LED-verlichting plaatsen
- Kieren dichten
- Gordijnen rond ingangen
- ...

- Clusteren diensten – ander moment van de dag dienst houden
- Klimaatgevoelige objecten afscheiden van kerkklimaat

5. Orgels

- Complexe objecten met veel verschillende materialen
  - o Heel gevoelig voor schommelingen en zeker langdurig in grote RV
  - o Samengestelde houten onderdelen gevoelig hieraan
  - o Orgel vaak heel hoog probleem: RV lager dan op begane grond
  - o Zolang RV onder controle blijft, kan het geen kwaad voor de materialen van het orgel -> enkel nadel: tijdelijk vals want pijpen niet allemaal even warm
  - o Wankel evenwicht: comfort luisteraars of juist klinken orgel
- Meten = weten
- Hoe korter opwarmperiode, hoe beter
- Soms lokaal orgel bevochtigen

6. Vragen

Ongebruikte kerk nog verwarmen?

- Meeste kerken dalen niet onder de 5°C dus eerst meten

Isolatiedekens op gewelven aan te raden?

- Hangt af van kerk + gebruik kerk + manier van verwarmen
- Kerk isoleren via dak of zolder
- Dekens in dit geval niet meer zichtbaar voor controle
- Stenen gewelven: minder erg om ze erop te leggen
  - o Onderkant blijft zichtbaar voor schade (stabiliteit/scheur)
- Houten gewelven:
  - o Niet direct schade zichtbaar
- Dekens wel meest aangewezen want flexibel, maar altijd dampscherm te voorzien, maar niet altijd evident
- Ander isolatiemateriaal niet geschikt
  - o Vlokken verdwijnen door openingen

- o Plaatmateriaal te stijf
- Oud dak met lekken?
  - o Vochtfolie op isolatie
- Isolatie is NIET beloopbaar

Hoe staat het agentschap onroerend erfgoed tegenover alle maatregelen?

- Energiebesparende maatregelen mee ondersteunen (EPB, vlaamse wooncodex,..)
- Publicaties & afwegingskaders beschikbaar (op website)
- Balans zoeken tussen erfgoed behoud en maatschappelijke noden en tendensen
- Altijd afwegen

Zonnepanelen op dak van kerk?

- In integratie schuin of plat dak niet vergunningsplichtig
- Beschermd monument? Toelatingsplichtig
  - o Zonnepanelen kunnen op beschermde monumenten
  - o Staan er heel positief tegenover, TENZIJ bij werelderfgoed
- Onder voorwaarde dat er geen schade wordt aangebracht, geen elementen verwijderen voor het plaatsen
- Moet mogelijk zijn om inspecties uit te voeren, en onderhoud mogelijk
- Op reversive manier aanbrengen, dus moet er terug af kunnen zonder sporen na te laten
- Zeker een optie
- Geen verhoogd risico op blikseminslag, dus geen extra beveiliging nodig
- Wel verhoogd risico op brandgevaar
- Zonnepanelen installatie moet goed geaard worden, koppelen aan bliksemsysteem

Dubbel glas in beschermde kerken?

- Er bestaat geen regelgeving over
- Per zaak afhankelijk, maatwerk
- Kan het? Afwegen of het erfgoedwaarden aantast of niet
- Conditie van glas & schrijnwerk eerst in kaart brengen
- Wat is de reden/nood?
- Bouwfysica kerk is niet te vergelijken met woningen

Voorbeelden van kerken die met een warmtepomp verwarmd worden?

- Geothermische verwarming
- Kapel Onze- Lieve-Vrouw Behoudenis der Krangenin Wolvertem, boskapel aan de A12
- Rond de kapel een vrije ruimte in het bos, daar de warmtepomp gestoken
- 20mx10m kapel
- Aparatuur in kerk is kleiner als stookketel
- Nog niet getest/geen metingen gebeurd
- Andries Deknopper contacteren als we het zouden willen bezoeken

Periodiek meten of voortdurend meten?

- Hoofdvraag: waarom wil je meten?
- Op wat reageet uw gebouw? Of: zijn er microklimaten?

- Altijd minimum een jaar meten, analyse van laten maken

Zijn er andere stappen te nemen inzake het regelen van temperatuur en luchtvochtigheid als er beschermde kunstwerken en/of orgels aanwezig zijn?

- Heel moeilijk evenwicht
- Topstukken: strenge waarden, maar niet haalbaar door kerken
- Vaak geen extra maatregelen hiervoor